

PERFORM

Performing and Responsive Social Sciences

**PROCENA NIVOA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA
REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U
OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EVROPSKOM
UNIJOM**

Ekspertski tim: Doc. dr Veljko Turanjanin

Doc. dr Milica Kolaković-Bojović

Dr Ana Batrićević

Beograd, oktobar 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD
2. STRATEGIJA ISTRAŽIVANJA
3. SRBIJA NA PUTU KA ČLANSTVU U EVROPSKOJ UNIJI
4. ULOGA MINISTARSTVA PRAVDE U PROCESU USKLAĐIVANJA KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA SA PRAVNIM TEKOVINAMA EU
5. KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO I PRAKSA U KORAK SA DRUŠTVENIM PROMENAMA
6. OBAVEZA USKLAĐIVANJA KAZNENOG ZAKONODAVSTVA SA EU STANDARDIMA
7. SKORIJE IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE I NJEGOVO USAGLAŠAVANJE SA EU STANDARDIMA
8. SKORIJE IZMENE SPOREDNOG KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA NJEGOVO USAGLAŠAVANJE SA EU STANDARDIMA
9. IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA U OKVIRU ZAHTEVA PREGOVARAČKOG POGLAVLJA 1
10. IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA U OKVIRU ZAHTEVA PREGOVARAČKOG POGLAVLJA 7
11. IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA U OKVIRU ZAHTEVA PREGOVARAČKOG POGLAVLJA 23
12. IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA U OKVIRU ZAHTEVA PREGOVARAČKOG POGLAVLJA 24
13. IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA U OKVIRU ZAHTEVA PREGOVARAČKOG POGLAVLJA 27
14. IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA U OKVIRU ZAHTEVA PREGOVARAČKOG POGLAVLJA 27
15. LISTA PREPORUKA ZA DALJE USAGLAŠAVANJE KRIVIČNOG ZAKONIKA SA PRAVNIM TEKOVINAMA I EU STANDARDIMA U OKVIRU RELEVANTNIH PREGOVARAČKIH POGLAVLJA
16. VREMENSKI OKVIR DALJIH IZMENA KRIVIČNOG ZAKONIKA
17. REFERENCE

ANEKS I

ANEKS II

ANEKS II

1. UVOD

Republički Sekretarijat za javne politike (u daljem tekstu: RSJP) raspisao je 16. novembra 2017. godine javni poziv za akreditovane naučnoistraživačke organizacije u okviru projekta PERFORM, a u cilju unapređenja analitičkog pristupa kreiranju i praćenju javnih politika zasnovanih na činjenicama i podacima.

Prepoznajući kompatibilnost potreba koje je u okviru projekta PERFORM iskazalo Ministarstvo pravde sa ekspertizom i naučnoistraživačkim radom Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja (u daljem tekstu: IKSI), IKSI je formirao ekspertski tim u sastavu: doc. dr Veljko Turanjanin, docent na Pravnom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu, senior ekspert; doc. dr Milica Kolaković-Bojović, naučni saradnik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, junior ekspert i dr Ana Batrićević, naučni saradnik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, junior ekspert.

Ekspertski tim je istraživanje sproveo u periodu februar-april 2018. godine i na osnovu dobijenih rezultata sačinio nacrt Procene nivoa usklađenosti Krivičnog zakonika Republike Srbije sa relevantnim standardima u svim poglavljima u okviru pristupnih pregovora sa Evropskom unijom. U periodu, maj-jul 2018. tekst analize je dopunjen i korigovan.

Osnovni cilj istraživanja bio je da se putem uporedne analize rešenja sadržanih u Krivičnom zakoniku Republike Srbije (u daljem tekstu: KZ) i relevantnih evropskih standarda u okviru svih pregovaračkih poglavlja koja su relevantna za ovu oblast, identifikuju potrebe za izmenama KZ-a, formulišu predlozi novih rešenja i definišu vremenski okviri budućih izmena.

2. STRATEGIJA ISTRAŽIVANJA

Kako predmetno istraživanje pripada tipu desk istraživanja, ekspertski tim se saglasio da ga je neophodno sprovesti u nekoliko faza:

U prvoj fazi istraživanja, u saradnji sa Sektorom za evropske integracije Ministarstva pravde, identifikovana su sva pregovaračka poglavlja u okviru kojih postoje već istaknuti zahtevi za izmenama KZ-a ili naznake da će takve izmene biti potrebne;

U drugoj fazi istraživanja identifikovani su relevantni izvori prava EU sa kojima je potrebno izvršiti usklađivanje;

U trećoj fazi istraživanja identifikovani su relevantni delovi KZ-a koje je potrebno uskladiti sa EU standardima;

U četvrtoj fazi istraživanja definisana je moguća dinamika izmena KZ-a, imajući u vidu zahteve dinamike procesa pristupnih pregovora ali i kapacitete i druge obaveze Sektora za normativne poslove Ministarstva pravde.

Javnim pozivom, kao i predlogom projekta koji je izradio istraživački tim, bilo je predviđeno da analiza u segmentu komparativne analize, uključi i rešenja Nemačke, Austrije i/ili Švajcarske. Nakon konsultacija ekspertske grupe sa predstavnicima Ministarstva pravde, dogovoreno je da umesto ovog pristupa, koji bi neretko rezultirao u višestruko prepisanom tekstu direktiva koje su transponovane u nacionalne pravne sisteme, komparativna rešenja budu prikazana i analizirana tamo gde priroda problema to zahteva, pri čemu bi i izbor adekvatnog nacionalnog zakonodavstva, zavisio od konkretnog pitanja koje je obrađeno.

Kada je reč o metodologiji korišćenoj za potrebe istraživanja, ekspertske grupe je analizirao i dosadašnju praksu Ministarstva pravde u pogledu pripreme izmena propisa u okviru procesa pristupnih pregovora. Imajući u vidu obavezu da se zakonodavstvo Republike Srbije uskladi sa pravnim tekovinama Evropske unije, postupak pripreme zakonodavnih izmena zahteva dodatne napore zaposlenih u Sektoru za normativne poslove Ministarstva pravde. Kako bi se pripremili materijali za radne grupe koje sastavljaju nacрте novih i/ili izmene postojećih zakona, oni moraju identifikovati izvore i analizirati relevantne međunarodne standarde i standarde Evropske unije. Kako do sada nije organizovana adekvatna sistematska obuka da bi se oni osposobili da pretražuju relevantne baze zakonodavstva Evropske unije, Saveta Evrope, Ujedinjenih nacija i druge relevantne dokumente i izvore standarda, ove zadatke su uglavnom sprovodili MDTF/RAFU ili spoljni konsultanti. Izrada tabela usklađenosti nije predstavljalo redovnu praksu u Ministarstvu pravde. Štaviše, u njegovom radu se mogu naći primeri da je usklađivanje nekog zakona sa relevantnim standardima bilo obaveza prema Akcionom planu za Poglavlje 23, ali da je zvanično obrazloženje podneto zajedno sa nacrtom zakona Vladi na usvajanje sadržalo izjavu da nije bilo relevantnog *acquis*-a sa kojim bi se zakon uskladio ili da nacrt zakona nije relevantan za pregovore o pristupanju¹. Na praktičnom nivou, ova konstatacija zapravo je značila da u konkretnom slučaju Ministarstvo pravde nije u obavezi da podnese tabelu usklađenosti zajedno sa nacrtom zakona. Istovremeno, ova praksa onemogućava da stručna i opšta javnost kao i članovi Vlade i Narodne skupštine tokom procedure usvajanja zakona imaju uvid u stvarnu usklađenost predloženog zakonodavnog akta sa relevantnim standardima Evropske unije.

Uzimajući u obzir fleksibilnost standarda Evropske unije (u oblastima koje nisu obuhvaćene zakonodavstvom EU) koja ostavlja prostora za interpretaciju i usaglašavanje sa domaćom pravnom tradicijom i potrebama, komparativna analiza jedan je od metoda koje tbi trebalo

---

¹ Pomenuta situacija postojala je kada je reč o Zakonu o suzbijanju nasilja u porodici, gde je u zvaničnom obrazloženju izneta tvrdnja da taj zakon nije relevantan za pregovore o pristupanju uprkos činjenici da AP CH23 propisuje obavezu usklađivanja sa Instanbulskom konvencijom u aktivnostima 3.6.1.6. i 3.6.1.7.

da se posmatrati kao izvor mogućih rešenja prilikom izmena nacionalnog zakonodavstva u skladu sa relevantnim standardima. Uprkos ovoj očiglednoj prednosti, izrada komparativnih analiza do sada nije spadala u redovnu praksu Sektora za normativne poslove, već je to uglavnom zavisilo od *ad hoc* odluke Ministarstva ili mogućnosti da se obezbedi podrška spoljnih eksperata.

Iako je predmet ove analize ograničen na usaglašavanje Krivičnog zakonika sa relevantnim međunarodnim standardima, važno je napomenuti da ovaj proces neretko zahteva koordinisane izmene više materijalnih i procesnih zakona, čime se određena oblast celovito uređuje. Taj proces uvek predstavlja ozbiljan izazov, jer odsustvo koordinacije i sveobuhvatnog sagledavanja, lako mogu dovesti do neusklađenosti, pa čak i direktnog sukoba zakona. Imajući ovo u vidu, i nedavne promene KZ-a, kao i zahtevi za daljim usaglašavanjem, prikazani su i analizirani u kontekstu izmena povezanih zakona, najčešće Zakonika o krivičnom postupku i sporednog krivičnog zakonodavstva.

3. SRBIJA NA PUTU KA ČLANSTVU U EVROPSKOJ UNIJI

Budući da je Republika Srbija u potpunosti posvećena procesu Evropskih integracija, nema sumnje da taj proces zahteva suštinske, konzistentne i fundamentalne promene u pravosuđu, kako na normativnom tako i na implementacionom nivou. U tom smislu, u procesu razvoja reformskih koraka Srbija se prvenstveno rukovodi *acquis*-jem. U oblastima u kojima nema *acquis*-a, ili gde on ne pokriva celokupnu oblast, kao smernice za kreiranje reformi koriste se uspostavljeni standardi i najbolje uporedne prakse, uzimajući pri tome u obzir pravno nasleđe Republike Srbije, kao i socio-ekonomske faktore od kojih zavisi primena rešenja koja daju dobre rezultate u drugim pravnim sistemima.

Kao odgovor na izmenjen politički stav mnogih država članica Evropske unije u odnosu na proširenje nakon petog ciklusa proširenja, Evropska komisija (u daljem tekstu: EK) je objavila svoju revidiranu Strategiju proširenja u novembru 2006. Ovaj dokument ponovo potvrđuje političke obaveze prema Zapadnom Balkanu, ponavljajući da svaka zemlja ima potencijal da postane članica Evropske unije kada ispuni potrebne uslove. Najvažniji element ove revidirane strategije sadržan je u poslednjem delu citirane rečenice i praktično znači da će svaka zemlja Zapadnog Balkana ući u Evropsku uniju "kada ispuni potrebne uslove".

Postoje najmanje tri suštinske razlike između procesa pregovaranja o pristupanju Evropskoj uniji prilikom petog proširenja sa jedne strane i Hrvatske, sa druge. Karakteristika poslednjeg jesu stroži uslovi koje država kandidat treba da ispuni kako bi se kvalifikovala za članstvo u Evropskoj uniji:

- Uvođenje merila za otpočinjanje pregovora i prelaznih merila;
- Značajno povećana važnost skrining procesa;
- Nova uloga skrininga praktično znači da konkretni pregovori počinju ranije.

Na osnovu iskustva o završenim pregovorima o pristupanju Hrvatske Evropskoj uniji i tekućim pregovorima sa Crnom Gorom i Srbijom, u pregovaračke procese se uvode još neki novi elementi.

- **Rano otvaranje najtežih i politički najosetljivijih poglavlja** - Ono što je faktički već postalo realnost - potvrđeno u pregovorima o pristupanju Evropskoj uniji koji su nedavno otpočeti sa Crnom Gorom i Srbijom - jeste da će se neka teža i politički osetljivija pregovaračka poglavlja, poput onih o pravosuđu i osnovnim pravima kao i o pravdi, slobodi i bezbednosti, ali i o poljoprivredi itd., otvoriti ranije u pregovorima. Smisao toga jeste da se omogući više vremena da se uspostavi potrebno zakonodavstvo, institucije i *track record* o praćenju implementacije pre nego što se pregovori zatvore. Dalje, realno je očekivati da će napredak u ovim poglavljima biti značajan za celokupnu dinamiku pregovaračkog postupka.
- **Uvođenje prelaznih merila** - Novi element Strategije proširenja 2012-2013, istaknut od strane EC u oktobru 2012 jeste uvođenje nove grupe merila koji se nazivaju prelazna merila. Ona se definišu u trenutku otvaranja pregovora. Tek kada se ona ispune, Savet postavlja merila za zatvaranje.
- **Proširenje *acquis*-a imajući u vidu sveopšte makroekonomsku situaciju** - Trebalo bi podvući da se Evropska unija kao takva nalazi u procesu dramatičnih internih promena. Sveopšta makroekonomska situacija suštinski se promenila tokom poslednjih godina i svaka nova država kandidat će morati da se prilagodi ovom proširenom *acquis*-u.

Pregovori o zaključivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između Republike Srbije i EU su zvanično otvoreni 10. oktobra 2005, i uspešno su okončani parafiranjem Sporazuma 7. novembra 2007. godine. SSP i Prelazni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima (PTS) potpisani su 29. aprila 2008. godine na sastanku Saveta za opšte poslove i spoljne odnose EU u Luksemburgu. Narodna skupština Republike Srbije je 9. septembra 2008. godine ratifikovala oba Sporazuma. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je stupio na snagu 1. septembra 2013, čime je Srbija dobila status države pridružene Evropskoj uniji. Prvi sastanak Saveta za stabilizaciju i pridruživanje je održan 21. oktobra 2013. u Luksemburgu, čime je učinjen novi korak u odnosima Republike Srbije sa EU Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Srbija se obavezala na usklađivanje zakonodavstva

sa pravnim tekovinama EU, kao i njihovu doslednu primenu. Poštujući ovu odredbu, Srbija je već u oktobru 2008. usvojila Nacionalni program za integraciju Republike Srbije u Evropsku uniju (NPI), kojim su planirane zakonodavne aktivnosti kako bi Srbija do kraja 2012. godine, što je moguće više uskladila svoje zakonodavstvo sa pravnim tekovinama EU. U nastavku ovog procesa Vlada Republike Srbije je u februaru 2013. godine usvojila Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina EU (NPAA) za period 2013-2016.² NPAA predstavlja detaljan, višegodišnji plan usklađivanja domaće zakonodavstva sa standardima EU, prvobitno usvojen za period 2013-2016. namenjen je povezivanju evropskog zakonodavstva i domaće pravne okvira u cilju praćenja obima i kvaliteta te harmonizacije. NPAA je najznačajniji i najsveobuhvatniji dokument u procesu evropske integracije Srbije s obzirom na to da pored usklađivanja kompletnog domaće zakonodavstva sa pravom EU predviđa i obavezu jačanja administrativnih kapaciteta tokom pristupnih pregovora sa EU kao i dugoročno finansijsko planiranje i odgovorno planiranje budžeta.

NPAA je nastavak Nacionalnog programa za integraciju (NPI), koji je implementiran u periodu od 2008. do 2012. godine i osigurava kontinuitet procesa harmonizacije zakonodavstva.³ Drugi, revidirani NPAA je usvojen 17. novembra 2016. godine i održava sadržaj pregovaračkih pozicija i akcionih planova za poglavlja u kojima je proces pregovaranja započeo tokom 2015. i 2016. godine, uključujući i Poglavlja 23 i 24, kao najvažnijih za reformu krivičnog zakonodavstva. Na predlog Ministarstva za evropske integracije, Vlada Republike Srbije je na sednici 1. marta usvojila treću revidiranu verziju Nacionalnog programa za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (NPAA). Prema NPAA planirano je potpuno usklađivanje zakonodavstva sa pravom EU do kraja 2021. godine nakon čega sledi period praćenja sprovođenja propisa do stupanja u članstvo. Cilj Vlade je da Srbija do kraja 2021. godine u tehničkom smislu u potpunosti bude spremna za članstvo u EU bez obzira na datum formalnog zatvaranja pristupnih pregovora i sticanja punopravnog članstva.

Da u Republici Srbiji postoji široki društveni i politički konsenzus svih relevantnih političkih aktera o njenom budućem članstvu u Evropskoj uniji, dokazano je i usvajanjem Rezolucije Narodne skupštine Republike Srbije o pridruživanju Republike Srbije Evropskoj uniji iz 2004. godine, kao i Rezolucije Narodne skupštine o ulozi Narodne skupštine i načelima u pregovorima o pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji iz decembra 2013. godine.

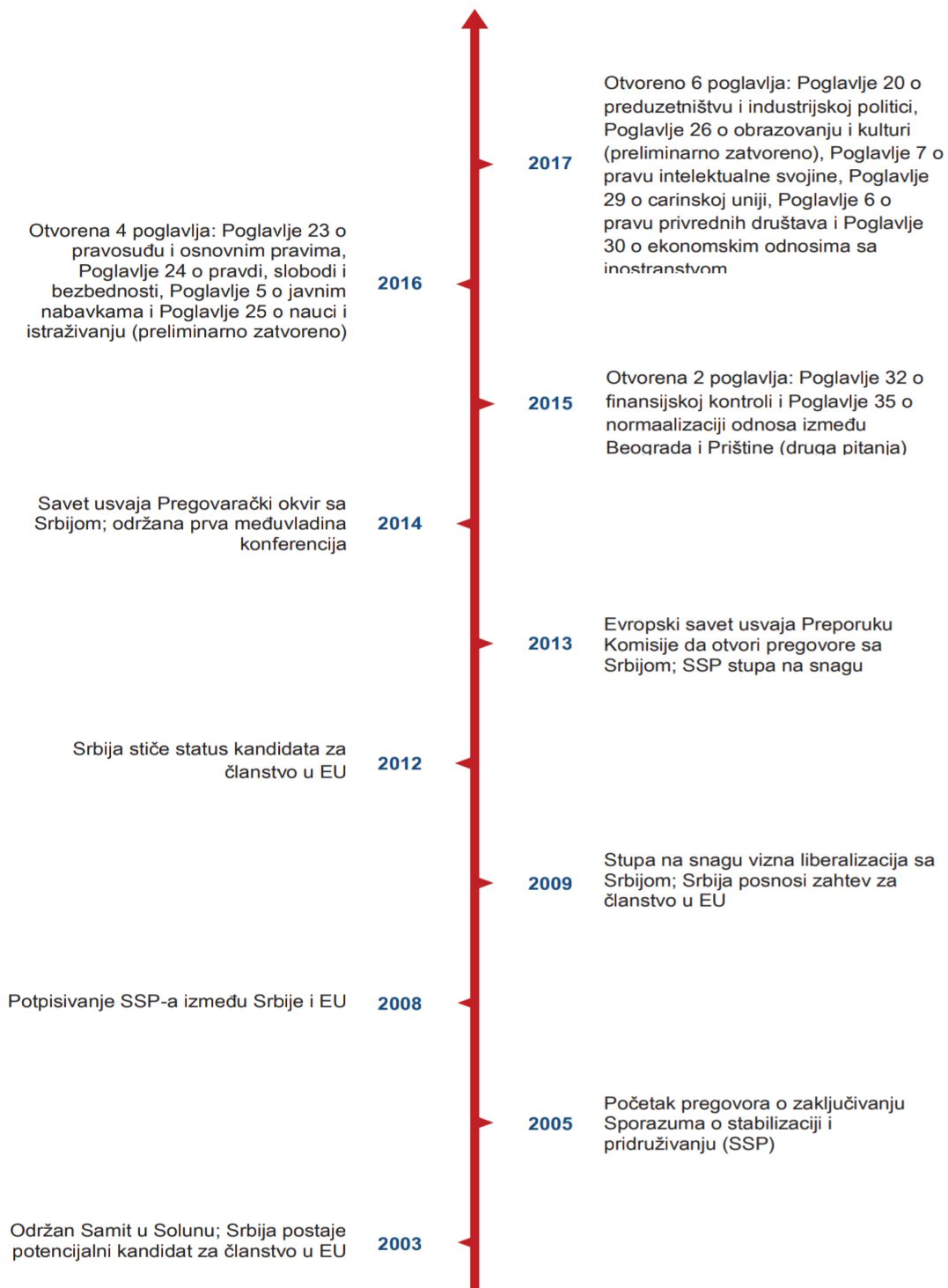
² Uvodna izjava Republike Srbije, dostupno na: http://www.mei.gov.rs/upload/documents/pristupni_pregovori/pregovori_uvodnaizjava.pdf, stranici pristupljeno 4. aprila 2018. godine.

³ U tom periodu je usvojeno oko 88% planiranih zakona i podzakonskih akata – 1030 od 1172 zakonodavna akta.

Republika Srbija je, kao država kandidat otpočela pregovore o pristupanju 2014. Do kraja 2017. otvorila je dvanaest poglavlja, pri čemu su dva preliminarno zatvorena.

Tokom ovog procesa, uspostavljen je glavni tim za pregovore o pristupanju, kao i uži pregovarački tim. Međutim, ključnu ulogu u pregovorima o pristupanju i dalje imaju nacionalne institucije u skladu sa svojim nadležnostima.

Šema 1- Vremenski okvir političkih i administrativnih procesa od značaja za pristupne pregovore

Prilikom procene pozicije Srbije nakon tri godine od otpočinjanja pregovora, u svom poslednjem Godišnjem izveštaju o Srbiji (2016), Evropska komisija je pohvalila zemlju zbog njene konstruktivne uloge u regionu i kontinuirane posvećenosti pristupanju Evropskoj uniji, uključujući i normalizaciju odnosa sa Kosovom. Štaviše, naglašeno je da je da je potreban pravni i institucionalni sistem najvećim delom odgovarajući. Međutim, istaknuto je nekoliko ozbiljnih problema, posebno u pogledu (odsustva) nezavisnosti sudstva o borbe protiv korupcije (U okviru Poglavlja 23), gde „je potrebno uložiti dodatne napore kako bi se ostvarili značajni rezultati“.

Skrining usklađenosti normativnog i institucionalnog okvira Srbije sa *acquis*-jem relevantnim za poglavlje 23 i 24 otpočeo je u septembru 2013. eksplanatornim skriningom za Poglavlje 23- Pravosuđe i osnovna prava (predstavljanje relevantnog *acquis*-a i standarda Evropske unije srpskim institucijama). Ova faza je poslužila kao polazna tačka za procenu nivoa usklađenosti srpskog zakonodavnog i institucionalnog okvira sa *acquis*-jem i standardima Evropske unije, tokom bilateralnog skrininga u decembru 2013. Proces skrininga imao je za rezultat objavljivanje Izveštaja o skriningu⁴.

U skladu sa preporukama iz Izveštaja o skriningu dostavljenog Srbiji sredinom 2014, Srbija je razvila sveobuhvatan akcioni plan za Poglavlje 23 (u daljem tekstu: AP23), usvojen 27. aprila 2016. Vlada Republike Srbije je usvojila Akcioni plan za Poglavlje 23 kao ključni opšti strateški dokument u oblasti pravosuđa i osnovnih prava, sa kojim svi drugi strateški dokumenti moraju biti usaglašeni. Pored toga, AP23 pokriva širok spektar aktivnosti koje se bave različitim pitanjima u oblasti pravosuđa, antikorupcije i zaštite osnovnih prava, koje su usmerene preporukama definisanim u Izveštaju o skriningu za Poglavlje 23. Više od 55 institucija je uzelo učešće u izradi i implementaciji AP23 u periodu jun 2014 – februar 2016. godine. Zbog otvaranja pristupnih pregovora sa Evropskom unijom za Poglavlje 23, 18. jula 2016. godine, Vlada Republike Srbije i EK su usvojile Zajedničku pregovaračku poziciju,⁵ baziranu na Pregovaračkoj poziciji, koju je Vlada usvojila 25. marta 2016. na osnovu mera i aktivnosti u Akcionom planu za Poglavlje 23, razvila Pregovaračka grupa za Poglavlje 23. Zajednička pregovaračka pozicija uključuje i listu od 50 prelaznih merila za procenu reformskog procesa⁶ od kojih je čak 13 relevantno za reformu kaznenog zakonodavstva.

Identična procedura sprovedna je i u okviru Poglavlja 24- Pravda, sloboda i bezbednost. Eksplanatorni skrining za Poglavlje 24 održan je 2-4. oktobra 2013. godine u Briselu. Nakon njega je usledio bilateralni skrining za Poglavlje 24 koji je održan 11-13. decembra 2013.

⁴ Izveštaj o skriningu za Poglavlje 23, dostupan na: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/7073/izvestaj-o-skriningu.php>, stranici pristupljeno: 1. oktobra 2017.

⁵ Zajednička pozicija pregovora za Poglavlje 23, dostupno na: http://mpravde.gov.rs/files/Ch23_EU_Common_Position.pdf, poslednji pristup: 17. septembar 2017. godine.

⁶ Videti Aneks II

godine, takođe u Briselu. Nakon dobijanja Izveštaja o skriningu, marta 2016. usvojen je Akcioni plan za Poglavlje 24⁷, a jula 2016. godine Poglavlje je otvoreno.

Skrining proces za Poglavlje 27 sproveden je u novembru 2014. godine, a Izveštaj o skriningu⁸ je Republici Srbiji dostavljen 2015. Na osnovu Izveštaja o skriningu Republika Srbija je usvojila Post skrining akcioni plan pod nazivom Status i planovi prenošenja isprovođenja pravnih tekovina EUza Poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promene.⁹ Otvaranje Poglavlja 27 očekuje se tokom 2018. godine.

4. ULOGA MINISTARSTVA PRAVDE U PROCESU USKLAĐIVANJA KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA SA PRAVNIM TEKOVINAMA EU

Članom 12. Zakona o državnoj upravi¹⁰ određeno je da organi državne uprave pripremaju nacрте zakona, druge propise i opšte akte za Vladu i predlažu Vladi strategije razvoja i druge mere kojima se oblikuje politika Vlade. Članom 13. istog zakonskog teksta je regulisano da organi državne uprave prate i utvrđuju stanje u oblastima iz svog delokruga, proučavaju posledice utvrđenog stanja i, zavisno od nadležnosti, ili sami preuzimaju mere ili predlažu Vladi donošenje propisa i preduzimanje mera na koja je ovlašćena. Praktično, to znači da su sva ministarstva, uključujući Ministarstvo pravde, zadužena za izradu predloga za usvajanje, nadzor implementacije i evaluaciju uticaja svih normativnih akata (Ustava, strategija, akcionih planova, zakona i podzakonskih akata) u okviru njihove nadležnosti, u saglasnosti sa Zakonom o ministarstvima.

Uzevši u obzir navedeno, kada su u pitanju nadležnosti Ministarstva pravde, relevantna odredba Zakona o ministarstvima¹¹ je član 9. koji propisuje dvostruku ulogu Ministarstva pravde u koordinaciji i sprovođenju javnih politika u vezi sa pristupnim pregovorima Evropskoj uniji – uglavnom u Poglavlju 23 i Poglavlju 24 (kao i u Poglavljima 1, 3, 4, 5, 10, 7, 18, 27, 28, 31, 32, 35), ali takođe i njegovu ulogu u primeni ovih politika kroz pripremu i praćenje sprovođenja normativnog okvira, praćenje rada sudskih profesija i rada sudstva,

⁷Akcioni plan za Poglavlje 24, dostupno na: http://www.mei.gov.rs/upload/documents/pristupni_pregovori/akcioni_planovi/akcioni_plan_pg_24.pdf, stranici pristupljeno 4. aprila 2018. godine.

⁸ Izveštaj o skriningu za Poglavlje 27, dostupno na: http://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/?wpfb_dl=132, stranici pristupljeno 4. aprila 2018. godine.

⁹ Status i planovi prenošenja isprovođenja pravnih tekovina EUza Poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promene, dostupno na: <http://eukonvent.org/wp-content/uploads/2015/07/Status-i-planovi-preno%C5%A1enja-i-sprovo%C4%91enja-pravnih-tekovina-EU-za-poglavlje-27-%C5%BDivotna-sredina-i-klimatske-promene.pdf>, stranici pristupljeno 4. aprila 2018. godine

¹⁰ Službeni glasnik RS br. 79/2005, 101/2007, 95/2010, 99/2014.

¹¹ Zakon o ministarstvima, Službeni glasnik RS, br 44/2014, 14/2015, 54/2015, 96/2105-dr. zakoni 62/2017.

održavanje pravosudnog budžeta i pravosudnog informacionog sistema, pravosudnoj saradnji, koordinaciji planiranja projekata u sektoru pravosuđa itd.

Kontekstualizacija nadležnosti čije su osnove postavljene članom 9. Zakona o Ministarstvima, ali i obaveza koje pojedina ministarstva imaju u procesu usaglašavanja normativnog okvira Republike Srbije sa pravnim tekovinama EU, izvršena je upravo usvajanjem i periodičnom revizijom NPAA, koji sadrži precizan pregled ovih obaveza u svim pregovaračkim poglavljima. Iako, kako je navedeno, Ministarstvo pravde ima određene nadležnosti u 12 pregovaračkih poglavlja, **analizom obaveza preuzetih kroz NPAA, ekspertski tim je utvrdio da je samo šest, od 12 navedenih pregovaračkih poglavlja relevantno za izmene i dopune Krivičnog zakonika. Reč je o pregovaračkim poglavljima 1, 7, 23, 24, 27 i 32. Pri tome, oko 90% obaveza vezanih za izmene KZ-a proističe iz Poglavlja 23, 24 i 27, dok poglavlja 1, 7 i 32 zahtevaju manje intervencije, uglavnom vezane za po jedan član Krivičnog zakonika.**

Dodatnu specifičnost predstavlja i činjenica da su izmene zahtevane u okviru poglavlja 23 i 24 u velikoj meri realizovane poslednjim izmenama KZ-a iz 2016. godine, dok obaveze iz Poglavlja 27 i dalje predstavljaju zadatak čija se sprovođenje višestruko odlaže.

Najzad, kada je reč o obavezama iz pregovaračkih poglavlja 1, 7 i 32. Neophodno je istaći nekoliko napomena. Naime, sistematičnijim pristupom reviziji NPAA-a moglo se postići da obaveza iz Poglavlja 1 (o kojoj će kasnije biti više reči) bude obuhvaćena Poglavljem 23, gde tematski, suštinski i pripada, dok su obaveze iz Poglavlja 7 i 32 mogle biti u potpunosti realizovane u okviru prethodnih izmena KZ-a, budući da sa njima čine tematsku celinu.

Pored akcionih planova za poglavlja 23 i 24, Ministarstvo pravde je pravce izmena krivičnog zakonodavstva trasiralo i kroz brojne nacionalne strateške dokumente.

Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije za period 2013-2018. godine¹² usvojena je sredinom 2013. Godine kao rezultat sveobuhvatnog dijaloga pravnih stručnjaka i organizacija civilnog društva. Ovaj strateški document uveo je princip nulte tolerancije za korupciju kao temeljni princip na kome počivaju sve mere predviđene strategijom. Samim dokumentom predviđene su brojne izmene Krivičnog zakonika. Kako je ova strategija bila praćena Akcionim planom za njeno sprovođenje, značajan deo sadržaja oba strateška dokumenta preuzet je u AP 23.

---

¹² Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije, dostupno na: http://www.acas.rs/wp-content/uploads/2010/06/Nacionalna_strategija_za_borbu_protiv_korupcije.pdf, pristupljeno: 28. novembra 2017.

Prvi pokušaji da se strateški sprovede reforma pravosuđa su napravljeni 2006. godine. **Nacionalna strategija reforme pravosuđa 2006-2011.** godine je razvijena u okviru projekta Svetske banke kroz inkluzivan i transparentan konsultativni proces koji je trajao skoro godinu dana. Opšti cilj Strategije je bio vraćanje poverenja javnosti u pravosudni sistem Republike Srbije uspostavljanjem vladavine prava i pravne sigurnosti. Nakon isteka Strategije i devet meseci konsultacija između relevantnih aktera, organizacija civilnog društva i Evropske komisije, u julu 2013. godine Narodna skupština je usvojila **Nacionalnu strategiju reforme pravosuđa za period 2013-2018. godine** (u daljem tekstu: NSRP 2013-2018). Ovim strateškim dokumentom se prati reforma pravosuđa kroz pet ključnih principa: nezavisnost, nepristrasnost, nadležnost, odgovornost i efikasnost.

Cilj Strategije je da omogući pravosudnom sistemu da se pripremi za nove izazove, u skladu sa evropskim standardima i vrednostima. Opšti cilj Strategije 2013-2018 je poboljšanje kvaliteta i efikasnosti pravosuđa, jačanje nezavisnosti i odgovornosti pravosuđa, sa ciljem jačanja vladavine prava, pravne sigurnosti, demokratije, poboljšanja pristupa pravdi i vraćanja poverenja građana u pravosudni sistem. U cilju efikasne primene Strategije 2013-2018 usvojen je **Akcioni plan za sprovođenje NSRP 2013-2018** (u daljem tekstu: AP za NSRP 2013-2018.¹³). Akcioni plan sadrži spisak aktivnosti za implementaciju svake strateške smernice iz Strategije, ali i rokove/vremenske okvire, budžetske resurse i indikatore. Pored toga, AP za NSRP 2013-2018 je izmenjen dva puta: prvi put u proleće 2014. godine zbog revidiranja rokova u skladu sa rezultatima prve godine implementacije, dok je drugi put menjan 2016. godine kako bi se njegov sadržaj usaglasio sa AP23.

Istovremeno sa NSRP 2013-2018. Narodna skupština je usvojila i **Nacionalnu strategiju za borbu protiv korupcije u Republici Srbiji za period od 2013. do 2018. godine**, a potom i prateći Akcioni plan, čija je sadržina u velikoj meri 2016. reflektovana u AP23.

U skladu sa prelaznim merilom broj 2. insitucije Republike Srbije su obavezane da sprovedu NSRP 2013-2018 i prateći Akcioni plan koji mora u punoj meri biti usklađen sa AP23. Srbija je takođe obavezna da proceni njen uticaj krajem 2017. godine i da preduzme korektivne mere tamo gde je potrebno. Da bi se dostiglo ovo prelazno merilo, Srbija bi takođe trebalo da osigura praćenje preporuka iz Funkcionalne Analize¹⁴ koje su sproveli stručnjaci Svetske banke u periodu 2014-2015. godine. Isti princip potpunog usklađivanja nacionalnih strateških dokumenata sa AP23 je propisan samim AP23, u kome stoji da Akcioni plan za

---

¹³ Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije reforme pravosuđa za period 2013-2018. godine, ("Službeni glasnik RS", br. 57/13), dostupno na: http://www.mpravde.gov.rs/files/NSRI_2013_to_2018_Action_Plan_Eng.pdf, stranici pristupljeno 15. marta 2017. godine.

¹⁴ Funkcionalna analiza pravosuđa u Republici Srbiji, dostupno na: http://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Funkcionalna%20analiza%20pravosudja%20u%20Srbiji_0.pdf, stranici pristupljeno 3. aprila 2018. godine.

Poglavlje 23 predstavlja krovni strateški dokument sa kojim se svi drugi nacionalni strateški dokumenti usaglašavaju nakon njegovog usvajanja, što treba da omogući precizno definisanje javnih politika u ovoj oblasti, dok će se realizacija, koordinacija, vremenski raspored i finansiranje reformi značajno unaprediti.¹⁵

Lista ovih nacionalnih strateških dokumenata je duga, ali njihova važnost za projektne aktivnosti varira. Za neke od njih (trenutno važeće ili buduće), Ministarstvo pravde je zaduženo i za izradu/predlaganje i za implementaciju.¹⁶ Pored ovih strateških dokumenata gde Ministarstvo pravde ima dvostruku ulogu – da koordinira izradu i implementaciju, Ministarstvo pravde je zaduženo za implementaciju različitih nacionalnih strateških dokumenata iz oblasti osnovnih prava.¹⁷

Upravo ovakva uloga Ministarstva zahteva visok nivo koordinacije u pripremi zakonskih izmena, kao i dugoročno planiranje u kontekstu, neretko, sveobuhvatnih promena koje za sobom povlači na institucionalnom i organizacionom planu, prvenstveno u okviru pravosuđa i policije. U tom smislu, čini se da je samo planiranje reformi u toku pripreme i usvajanja relevantnih akcionih planova i pregovaračkih pozicija bilo organizovano kao inkluzivan i transparentan proces. Ipak, imajući u vidu značaj pomenutih reformi, nema sumnje da bi i proces njihovog sprovođenja morao da ima iste osobine, ali i da ispuni očekivanja u pogledu dinamike, kao i efekata koji se predmetnim reformama postižu.

5. KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO I PRAKSA U KORAK SA DRUŠTVENIM PROMENAMA

Nije retkost da se krivično pravo naziva poslednjom linijom odbrane, kako društva, tako i pojedinca. U tom smislu, inkriminacije sadržane u posebnom delu Krivičnog zakonika,

---

¹⁵ Str. 3. APP23.

¹⁶ Ministarstvo pravde je nadležno kako za izradu/predlaganje i implementaciju sledećih strateških dokumenata: Nacionalna strategija reforme pravosuđa, Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije, Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, Nacionalna strategija za poboljšanje položaja žrtava i svedoka, Nacionalna strategija za finansijske istrage itd.

¹⁷ Ministarstvo je nadležno za implementaciju različitih nacionalnih strateških dokumenata iz oblasti osnovnih prava: Strategija za prevenciju i zaštitu od diskriminacije, Nacionalna strategija za borbu protiv nasilja nad ženama u porodici i partnerskim odnosima, Nacionalna strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja, Strategija za smanjenje prenatrpanosti u institucijama za izvršenje krivičnih sankcija, Strategija razvoja sistema za izvršenje krivičnih sankcija, Akcioni plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina, Strategija borbe protiv trgovine ljudima, Strategija i Akcioni plan za borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom, Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji sa Akcionim planom, Strategija suprotstavljanja ilegalnim migracijama, Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016 do 2020. godine sa Akcionim planom za period od 2016. do 2018. godine itd.

zapravo predstavljaju odraz šireg društvenog konteksta, pa periodi značajnijih društvenih promena, ujedno iziskuju adekvatnu državnu reakciju na njih. Prirodno, svaka novina zahteva period adaptacije, pa uvođenje svakog novog krivičnog dela ili kvalifikovanog oblika postojećeg dela, zahteva određeno vreme za njegovo oživotvorenje u tužilačkoj i sudskoj praksi. Čini se, pre tužilačkoj nego sudskoj, jer su upravo javni tužioci neretko skloni rutinskom posezanju za istim kvalifikacijama (uglavnom onim čije je dokazivanje jednostavnije). Pored veštine kvalifikacije, jedan od ključnih problema vezanih za nove oblike kriminaliteta, jeste i savladavanje specifičnih znanja neophodnih za efikasnu istragu. Često su ta znanja vezana za poznavanje informacionih tehnologija kao zajedničkog imenitelja najrazličitijih novina, ali neretko sežu i do potrebe, ne samo sticanja bazičnih znanja u određenoj oblasti, već i njegovog kontinuiranog unapređenja u skladu sa promenama koje se na tom polju dešavaju. Intenzitet i obim ovih promena, ponekad je uslovljen globalnim civilizacijskim skokovima.¹⁸ Ovo nesumnjivo važi za intenzivan industrijski razvoj koji je postao ozbiljna pretnja kvalitetu životne sredine. Slično, nagli napredak automobilske industrije i rast kupovne moći, zahtevao je novi pristup bezbednosti javnog saobraćaja. Slično važi i za proces digitalizacije koji se odigrao još neslućenom brzinom.

Ipak, nešto češće, ove promene su uzrokovane dešavanjima lokalnog karaktera, odnosno socio-ekonomskim i/ili političkim promenama u konkretnoj državi ili određenom regionu.¹⁹ Posebno je interesantan primer terorizma koji se sa lokalnog nivoa i nekoliko kritičnih regiona u svetu, pretvorio u globalnu pretnju i to u periodu kraćem od jedne decenije. Nije isključena ni mogućnost inverznog procesa, odnosno opstanka pojedinih vrsta opasnih ponašanja samo u pojedinim regionima/državama, uz njihovo globalno „izumiranje“.

Pored društvenih promena koje rađaju nove oblike ponašanja koji iziskuju državnu reakciju u domenu krivičnog prava, ovi procesi mogu biti takvog karaktera da, iako ne dovode do novih oblika društveno opasnih ponašanja, rezultiraju u izmenjenoj percepciji društvene opasnosti postojećih, odnosno potrebe da te pojave uopšte budu predmet kaznenopravne reakcije, ali i da u okviru nje budu svrstane u kategoriju prekršaja, privrednih prestupa ili krivičnih dela. U tom smislu, moguće je pronaći drastične razlike

---

¹⁸ Ovo nesumnjivo važi za intenzivan industrijski razvoj koji je postao ozbiljna pretnja kvalitetu životne sredine. Slično, nagli razvoj automobilske industrije i rast kupovne moći, zahtevao je novi pristup bezbednosti javnog saobraćaja ili proces digitalizacije koji se odigrao još dinamičnije.

¹⁹ Posebno je interesantan primer terorizma koji se sa lokalnog nivoa i nekoliko kritičnih regiona u svetu, pretvorio u globalnu pretnju i to u periodu kraćem od jedne decenije. Nije isključena ni mogućnost obrnutog procesa, odnosno opstanka pojedinih vrsta opasnih ponašanja samo u pojedinim regionima/državama, uz njihovo globalno „izumiranje“. Ovo je slučaj naročito sa pojavama koje su nestajale u periodu globalno rastuće svesti o osnovnim ljudskim pravima i slobodama.

među državama čak i u istim regionima i to u izuzetno kratkom periodu od samo nekoliko decenija. Tako je npr. u vreme komunizma, verbalni delikt bio procenjen kao ponašanje koje sa sobom nosi visok stepen društvene opasnosti. Istovremeno, u značajan broj država nije prepoznavao kao opasna i inkriminisao izuzetno ozbiljna dela protiv života i tela ili protiv polne slobode. Do njihove masovne inkriminacije došlo je tek u poslednje dve ili tri decenije usled globalno rastuće svesti o osnovnim ljudskim pravima i slobodama, kao i pristupanja relevantnim međunarodnim instrumentima, čime su se države obavezale da ova ponašanja inkriminišu, bez obzira na činjenicu da stručna, a naročito opšta javnost u dobrom delu njih, i dalje nije smatrala da je ova vrsta promena neophodna.²⁰

6. OBAVEZA USKLAĐIVANJA KAZNENOG ZAKONODAVSTVA SA EU STANDARDIMA

Pristupanje Republike Srbije Evropskoj uniji uslovljeno je, *inter alia*, značajnim intervencijama u okviru krivičnog materijalnog i procesnog zakonodavstva. Iako je ova vrsta izmena neophodna, kao što je ranije pomenuto, u šest pregovaračkih poglavlja, najznačajnije intervencije su one zahtevane kroz poglavlja 23, 24 i 27, dok su značajno manje intervencije potrebne kroz poglavlja 1, 7 i 32.

Specifičnost Poglavlja 23 u kontekstu reforme krivičnog zakonodavstva ogleda se u tome što se njegovo usklađivanje sa EU standardima javlja kao neka vrsta horizontalnog pitanja, koje prožima sva tri relevantna potpoglavlja: reformu pravosuđa, borbu protiv korupcije i zaštitu osnovnih prava.

Usvajanjem Akcionog plana za Poglavlje 23 od strane Vlade Republike Srbije u aprilu 2016, te usaglašavanjem Pregovaračke pozicije i zvaničnim otvaranjem pregovora u julu iste godine, formalizovana je obaveza usaglašavanja kako sa već usvojenim, tako i pravnim tekovinama koje će Evropska unija usvojiti do momenta stupanja Republike Srbije u članstvo. Priroda EU standarda kao „pokretne mete“ naročito je izražena u oblasti procesnih garancija. U poslednjih desetak godina, ovu oblast karakteriše intenzivna zakonodavna aktivnost EU kao posledica postepene i sistematske razrade i detaljnog uređenja ključnih oblasti koje su identifikovane i načelno uređene u prethodnoj deceniji.²¹ Pored oblasti procesnih garancija čije usaglašavanje sa EU tekovinama prožima i reformu pravosuđa i

---

²⁰ Tipičan primer toga predstavljaju krivična dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom. Vidi više u: Kolaković-Bojović, M., *Okončanje krivičnog postupka u razumnom roku*, doktorska disertacija, Beograd, 2016, 142-143.

²¹ Ibid., 234.

potpoglavlje Osnovna prava, jedan od najznačajnijih zahteva koji se postavljaju pred Republiku Srbiju, jeste potpuno usaglašavanje sa Istanbulskom konvencijom. Najzad, ozbiljne sistemske zahvate zahtevaju i reformske mere u oblasti borbe protiv korupcije. Kada je u pitanju usaglašavanje antikoruptivnog zakonodavstva Republike Srbije sa relevantnim standardima, ova obaveza preuzeta je i pre usvajanja Akcionog Plana za Poglavlje 23 a kroz Nacionalnu strategiju za borbu protiv korupcije iz 2013. godine. Grupa država za borbu protiv korupcije Saveta Evrope (GRECO) usvojila je izveštaj za Republiku Srbiju u okviru trećeg kruga evaluacije, koji sadrži određene preporuke za izmene i dopune pojedinih članova Krivičnog zakonika, koje se odnose na koruptivna krivična dela. Akcioni plan za Poglavlje 23 sadrži set aktivnosti kao odgovor na preporuku 2.3.1. iz Izveštaja o skriningu. Evropske komisije koja zahteva Reviziju Glave krivičnih dela protiv privrede u Krivičnom zakoniku u svetlu pronalaženja alternativa za delo zloupotrebe službenog položaja (sa posebnim osvrtom na član 234 KZ-a). Pored toga, pred Srbijom se našla obaveza usklađivanja sa Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv korupcije (UNCAC) u delu koji se odnosi na inkriminaciju neosnovanog, odnosno nezakonitog bogaćenja, koju je Evropska komisija obuhvatila preporukom 2.2.4. koja predviđa iznalaženje adekvatnog zakonskog i institucionalnog rešenja za delotvorno rešavanje pitanja nezakonitog bogaćenja.²²

Iako bez neposrednog dodira sa pravnim tekovinama EU, preporuke Evropske komisije u oblasti ratnih zločina donele su obavezu preispitivanja određenih odredaba krivičnog zakonodavstva u delu koji se odnosi na univerzalnu nadležnost, kao i odredbe o odmeravanju kazne.

a) Poglavlje 23

Ministarstvo pravde je jedna od institucija sa najnižim procentom sprovedenih aktivnosti za Poglavlje 23 (oko 50% prema poslednjim dostupnim Izveštajima)²³. Ukoliko posmatramo sadržinu aktivnosti koje do sada još uvek nisu bile implementirane, postaje očigledno da su najznačajnija odlaganja u tom pogledu vezana za zakonodavne inicijative (usvajanje novih ili izmene postojećih zakona).

Naša analiza postojećih obaveza Ministarstva pravde u oblasti zakonodavnih aktivnosti i njihovog odlaganja pokazala je da postoje tri kritične grupe normativnih akata koje treba što pre pripremiti i podneti na usvajanje:

---

²² (Matić-Bošković, 2016: 244, 251-255)

²³ Videti Izveštaje iz 2017. godine o implementaciji APCH23, dostupne na: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/2986/pregovori-sa-eu.php>, stranici pristupljeno 05.05.2018.

1. Izmene Ustava i prateće izmene pravosudnih zakona i odgovarajućih podzakonskih akata;
2. Usvajanje Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i pratećih podzakonskih akata;
3. Usklađivanje kaznenog zakonodavstva sa odgovarajućim standardima Evropske unije, što je relevantno za tematiku ovog Projekta.

Značajna kašnjenja postoje u pogledu implementacije aktivnosti vezanih za usklađivanje kaznenog zakonodavstva sa relevantnim standardima Evropske unije. Ministarstvo pravde je u obavezi da izmeni **Zakon o izvršenju krivičnih sankcija** kako bi se proširile nadležnosti sudije za izvršenje (aktivnost 3.3.1.10/ krajnji rok je prvi kvartal 2017. godine); da izmeni i dopuni krivično zakonodavstvo kako bi se uvele nove forme i tipovi alternativnih mera i sankcija i kako bi se ova oblast uskladila sa evropskim standardima (aktivnost 3.3.1.12/ krajnji rok je treći kvartal 2016. godine); da usvoji izmene i dopune **Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica** kako bi se: preispitao tip i sistem krivičnih sankcija za maloletnike; uveo širi spektar posebnih obaveza, uveli novi vaspitni nalozi; ovaj Zakon uskladio sa odredbama novog Zakonika o krivičnom postupku (aktivnost 3.6.2.10/ krajnji rok je treći kvartal 2016. godine), da usvoji podzakonske akte za implementaciju diverzionih modela u skladu sa pristupom koji stavlja implementaciju diverzionih modela u kontekst odgovornosti zajednice (aktivnost 3.6.2.13/ krajnji rok je prvi kvartal 2017).

Prema prelaznom merilu broj 42 Srbija je obavezna da uspostavi pravosudni sistem koji odgovara potrebama deteta, između ostalog i kroz izmene i implementaciju Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica.

Usvajanje novog **Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica** do sada je odloženo nekoliko puta. Trenutno važeći Zakon datira iz 2005. godine i potrebna je sveobuhvatna zakonodavna intervencija kako bi se ovaj Zakon uskladio sa Zakonikom o krivičnom postupku iz 2011. godine i zakonima koji uređuju organizaciju i nadležnosti pravosudnih organa. Pre dve godine, Ministarstvo pravde je uz podršku UNICEF-a objavilo nacrt novog Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, ali, bez stvarne javne rasprave, ovaj nacrt je isključen iz dalje procedure, a radna grupa koja je bila zadužena za njegovo pisanje je raspuštena.

Jedan od najvećih izazova jeste pripremanje izmena i dopuna **Zakonika o krivičnom postupku** zasnovanih na preporukama izvedenim iz analize njegove usklađenosti sa relevantnim direktivama Evropske unije i okvirnim direktivama posvećenim pravima osumnjičenog ili optuženog (aktivnost 3.7.1.10, 3.7.1.12, 3.7.1.13/ krajni rok je prvi kvartal 2017. godine). Važno je imati u vidu da AP 23 takođe predviđa izmene **Zakonika o krivičnom postupku** kako bi se efektivno implementirali minimalni standardi u pogledu koncepta, prava i zaštite žrtava krivičnih dela/oštećenih u skladu sa Direktivom 2012/29/EU i drugim relevantnim međunarodnim sporazumima (3.7.1.17. i 3.7.1.23/ krajni rok je prvi kvartal 2017. godine).

U skladu sa IBMs broj. 44 i 45 Srbija mora da izmeni svoje zakonodavstvo (uključujući i Zakonik o krivičnom postupku) radi usklađivanja sa *acquis-jem* o procesnim pravima i pravima žrtava. Srbija je obavezna da obezbedi potrebnu obuku i da nadzire implementaciju zakonodavstva koje sadrži procesne garantije, kompatibilnog sa standardima Evropske unije, kao i da preduzme korektivne aktivnosti kada je to potrebno.

Ono što nije obuhvaćeno AP 23 a nesumnjivo proizilazi iz sadržine KZ-a kao i Direktive o žrtvama, jeste obaveza usklađivanja pojma žrtve/oštećenog i u KZ-u a ne samo u ZKP-u sa definicijom sadržanom u Direktivi o žrtvama, a o čemu će biti više reči u nastavku Analize. Pored toga, AP 23 (aktivnost 1.3.6.2.) zahteva izmene istog Zakona kako bi se unapredila efikasnost postupka, posebno u delu koji se odnosi na dostavljanje pismena, snimanje suđenja i disciplinu tokom postupka, uzimajući u obzir standarde Evropske unije, praksu Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda.

U skladu sa prelaznim merilom broj 35 Srbija je u obavezi da revidira svoj Krivični zakonik i obezbeđuje efikasan ishod u rešavanju privrednih krivičnih slučajeva a posebno u krivičnim delima "zloupotrebe položaja odgovornog lica".

Krajem 2016. godine Narodna skupština je usvojila izmene Krivičnog zakonika. U obrazloženju koje je pratilo predlog izmena, između ostalog je bilo navedeno i da je cilj izmena sprovođenje obaveza u vezi sa prelaznim merilom 35. Ipak, kako su pomenute

izmene KZ-a kritikovane u delu naučne i stručne javnosti smatramo da treba da budu predmet dodatne analize Projektnog tima.

!	U skladu sa prelaznim merilom broj 49, Republika Srbija treba da izvrši izmenu svog Krivičnog zakonika kako bi u potpunosti bila usklađena sa pravnim tekovinama EU, dok u praksi osigurava delotvoran pristup krivičnog zakonodavstva određenim oblicima i izrazima rasizma i ksenofobije. Republika Srbija preduzima mere usmerene na povećavanje tolerancije među građanima, uključujući kroz obuke i podizanje nivoa svesti o borbi protiv zločina iz mržnje, i kroz obezbeđivanje delotvorne istrage slučajeva. Republika Srbija sprovodi Strategiju i Akcioni plan za borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama (2013 – 2018).
---	--

Napomene koje smo dali gore, važe i za prelazno merilo broj 49, imajući u vidu opsežne kritike javnosti u vezi sa navodnom selektivnošću u pristupu poricanju genocida.

b) Poglavlje 24

Kao što je ranije pomenuto, Ministarstvo pravde, pored Poglavlja 23, ima obavezu usklađivanja kaznenog zakonodavstva i u okviru drugih pregovaračkih poglavlja.

Tako, i pored brojni preklapanja između Poglavlja 23 i 24, zahtevi za izmenama KZ-a koji iz njih proističu treba da budu sagledani od strane Projektnog tima u kontekstu potpoglavlja i prelaznih merila u okviru Poglavlja 24 zasebno.

Talas migracija koji je zahvatio Evropu neminovno je morao da dovede do promena na polju legalnih i iregularnih migracija. Stoga, a u skladu sa prelaznim merilom br. 10, Srbija je unela odgovarajuće izmene u Krivični zakonik, te Zakon o zapošljavanju stranaca i Zakon o strancima, a početkom 2018. godine je donela Zakon o graničnoj kontroli.

!	U skladu sa prelaznim merilom br. 10, Srbija unosi izmene u Krivični zakonik, Zakon o zapošljavanju stranaca i Zakon o strancima, te donosi Zakon o graničnoj kontroli i usklađuje svoje zakone sa pravnim tekovinama EU (EU acquis) na polju legalnih i iregularnih migracija.
---	---

Srbija efikasno prati sprovođenje ovih zakona i izveštava o tome, i po potrebi preduzima korektivne mere.

Zatim, Srbija treba da poveća svoje napore da obezbedi usklađenost sa zahtevima EU u oblasti policijske saradnje i borbe protiv organizovanog kriminala. Istrage finansijskog kriminaliteta predstavljaju jedan od prioriteta Republike Srbije na polju borbe protiv korupcije i pranja novca. Srbija je donela Nacionalnu strategiju za borbu protiv korupcije u Srbiji za period od 2013. do 2018. godine. Finansijska istraga je regulisana Zakonom o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela („Službeni glasnik RS“ broj 32/2013 i 94/2016). Od 01. marta 2018. godine u primeni je Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije („Službeni glasnik RS“ i 94/2016). Srbija kontinuirano usklađuje svoje zakonodavstvo sa Preporukama Organizacije za kontrolu i sprečavanje pranja novca (*Financial Action Task Force*) iz 2012. godine.

!

U skladu sa prelaznim merilom br. 31, Srbija usklađuje svoje zakonodavstvo sa 40 preporuka Organizacije za kontrolu i sprečavanje pranja novca (FATF), sprovodi svoju Strategiju o finansijskim istragama i sistematski sprovodi finansijske istrage istovremeno sa krivičnim istragama u vezi sa korupcijom i organizovanim kriminalom.

Krivično zakonodavstvo Republike Srbije je kroz krivično delo trgovine ljudima iz člana 388. Krivičnog zakonika je u potpunosti usklađeno sa Konvencijom Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, te sa Direktivom 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava. Usklađivanje je upotpunjeno propisivanjem šest krivičnih dela u Zakonu o transplantaciji organa i Zakonu o transplantaciji ćelija i tkiva.

!

U skladu sa prelaznim merilom 34, Srbija donosi i sprovodi strategiju i akcioni plan u skladu sa Strategijom EU za borbu protiv trgovine ljudima i poštovanje pristupa koji se bazira na ljudskim pravima. Srbija usklađuje svoje zakonodavstvo sa relevantnim pravnim tekovinama EU, kroz jačanje svojih operativnih kapaciteta, obezbeđivanje proaktivnijeg pristupa istražnim organima, usmeravanje preventivnih delovanja i na osetljive grupe kao što su deca i Romi, sprečavanje ponovne viktimizacije tokom istrage, krivično gonjenje ili suđenje, kao i kroz obezbeđivanje obuka o gorepomenutom za sve relevantne organizacije

i službe, uključujući službe koje mogu 9824/16 GS/wd 28 da pomognu pri ranoj identifikaciji žrtava i/ili potencijalnih žrtava.

Srbija kontinuirano prati i usklađuje svoje zakonodavstvo sa tekovinama EU u pogledu visokotehnološkog kriminaliteta. Zbog velike pažnje javnosti neophodno je usmeriti pažnju na propagandu terorističkih akata putem interneta, gde je odgovarajuće reagovanje države predviđeno Direktivom EU 2017/541 o suzbijanju terorizma i zameni Okvirne odluke Saveta 2002/475/PUP i o izmeni Odluke Saveta 2005/671/ PUP.

!

U skladu sa prelaznim merilom 35, Srbija priprema, donosi i sprovodi strategiju i akcioni plan za efektivno rešavanje visokotehnološkog kriminala u skladu sa strateškim i operativnim pristupom EU u pogledu visokotehnološkog kriminala. Srbija ojačava svoje operativne kapacitete (u pogledu osoblja i opreme u Jedinici za visokotehnološki kriminal) kako bi rešila problem visokotehnološkog kriminala i usklađuje svoje zakonodavstvo sa relevantnim pravnim tekovinama EU, uključujući u pogledu seksualnog zlostavljanja dece na mreži, obezbeđuje specijalizovane obuke i podiže nivo svesti javnosti i među državnim službenicima po pitanju visokotehnološkog kriminala.

Srbija usklađuje, prevashodno, svoje krivično zakonodavstvo sa relevantnim tekovinama Evropske unije kada je u pitanju borba protiv terorizma.

!

U skladu sa prelaznim merilom 39, Srbija je usvojila i sprovodi novu Strategiju za sprečavanje i borbu protiv terorizma u skladu sa Strategijom EU za borbu protiv terorizma, usklađuje svoje zakonodavstvo u najvećoj meri sa relevantnim pravnim tekovinama EU, nastavlja da razvija svoje operativne kapacitete, ulaže delotvorne napore da spreči radikalizaciju i ekstremizam i unapređuje praktičnu saradnju i razmenu informacija sa specijalizovanim službama u EU i njenim državama 9824/16 GS/wd 29 članicama.

Krivični zakonik Srbije je u većoj meri usklađen sa Direktivom EU 2017/541 o suzbijanju terorizma i zameni Okvirne odluke Saveta 2002/475/PUP i o izmeni Odluke Saveta 2005/671/ PUP, u kojoj je naglašeno da teroristička dela predstavljaju jedno od najtežih

kršenja univerzalnih vrednosti ljudskog dostojanstva, slobode, jednakosti i solidarnosti, te uživanja ljudskih prava i osnovnih sloboda na kojima je EU utemeljena, te jedan od najtežih napada na demokratiju i vladavinu prava, načela koja su zajednička državama članicama i na kojima se Evropska unija zasniva. Poslednjih godina, teroristička pretnja je rasla i ubrzano se razvijala, pri čemu pojedinci poznati kao strani teroristički borci, predstavljajući povećanu sigurnosnu pretnju po države članice, putuju u inostranstvo u svrh terorizma. Povezani su s nedavnim napadima i planiranim napadima u nekoliko država članica. Takođe, naglašeno je i da se Evropska unija i države članice suočavaju s povećanim pretnjama pojedinaca koji ostaju u Evropi, ali su pod uticajem terorističkih grupa u inostranstvu ili od njih dobijaju uputstva. Usled toga, smatra se da je potrebno precizirati i proširiti bića krivičnih dela terorizma tako da obuhvataju ponašanja povezana sa stranim terorističkim borcima i finansiranjem terorizma. Navedeni oblici ponašanja treba da budu kažnjivi i ako su učinjeni putem interneta, odnosno, društvenih mreža. Srbija je donela Nacionalnu strategiju za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, te Akcioni plan za sprovođenje nacionalne strategije. Organizovanje terorističke organizacije i pohađanje obuke za terorizam treba predvideti kao posebno krivično delo, te inkriminisati putovanje u inostranstvo u svrhu terorizma (za koje delo bi pokušaj bio kažnjiv), tešku krađu s ciljem izvršenja terorizma, iznudu s ciljem izvršenja terorizma, izradu ili upotrebu lažnih administrativnih isprava s ciljem izvršenja krivičnog dela terorizma.

U skladu sa prelaznim merilom 40, Srbija nastavlja da sprovodi Strategiju za borbu protiv droga (2014 - 2021) i Akcioni plan (2014 - 2017) i prati kvalitet i efekte njihovog sprovođenja.

Pravni okvir za borbu protiv opojnih droga zasniva se na konvencijama o sprečavanju i borbi protiv droga i organizovanog kriminaliteta, te na nizu unutrašnjih pravnih propisa, počev od Krivičnog zakonika i Zakonika o krivičnom postupku. Terminološki, neophodno je usklađivanje propisa, budući da je novi Zakon o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama razdvojio opojne droge od psihoaktivnih supstanci, te trenutno predstavljaju različite kategorije.

c) Poglavlje 27

Jedna od najznačajnijih obaveza u pogledu koje već postoji značajno odlaganje u implementaciji jeste priprema izmena Krivičnog zakonika kako bi se on uskladio sa standardima Evropske unije u oblasti zaštite životne sredine, tačnije sa

Direktivom 2008/99/EC Evropskog parlamenta i Saveta o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava, koja je usvojena 19.11.2008. i koju države članice moraju da primenjuju od 26.12.2010. Problem ekološkog kriminaliteta pojavljuje se na nacionalnom nivou, zajedno sa rastućim brojem slučajeva pred Evropskim sudom pravde povodom neusaglašenosti sa zakonodavstvom Evropske unije u oblasti zaštite životne sredine. Međutim, usvajanje Direktive predstavlja samo jedan element dužeg procesa harmonizacije krivičnopravne zaštite životne sredine, koji čine i mere takozvanog mekog prava, kao što je Okvirna odluka o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava (usvojena pod nekadašnjim trećim stubom Ugovora o Evropskoj uniji). Odluka je usvojena 2003. godine, kao kompromis između država članica koje su bile otvorene za minimalnu harmonizaciju zakonodavstva o krivičnim delima protiv životne sredine.

Ova obaveza Republike Srbije identifikovana je 2014. godine i neke pripremne/analitičke aktivnosti (priprema tabela usaglašenosti i dodatne analize) sprovedene su u sklopu PLAC projekta tokom 2015. Međutim, Ministarstvo pravde od tada nije preduzelo bilo kakve akcije kako bi se analizirale intervencije predložene od strane PLAC stručnjaka niti kako bi se te izmene uključile u nedavno usvojen tekst izmena i dopuna Krivičnog zakonika.

Budući da postoje samo dva aspekta Direktive koja zahtevaju doslovnu transpoziciju (da se implementira široka definicija krivičnog dela i odgovornosti kako fizičkih tako i pravnih lica za kršenje člana 3 Direktive), dok ostali delovi Direktive ostavljaju prostora da nacionalni zakonodavci odaberu jedno od mogućih rešenja, (kao što je, na primer odgovornost za nehat, odgovornost za dugoročne uticaje na ljudsko zdravlje, životnu sredinu, životinjski i biljni svet, tip i visinu sankcija itd.), PLAC eksperti su dostavili nacrt tabela usaglašenost²⁴ relevantnim nadležnim organima korisnika projekta radi dalje analize i revizije. U međuvremenu, usvojene su sveobuhvatne izmene Krivičnog zakonika. Neke od njih imaju veliki značaj za izmene poglavlja posvećenog krivičnim delima protiv životne sredine (na primer, Glava XX, posvećena krivičnim delima protiv privrede).

Politike Evropske unije u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih promena ima nekoliko ciljeva, među kojima se kao najvažniji mogu izdvojiti: podsticanje održivog razvoja, prelazak na privredu efikasnih resursa, niske emisije gasova i otpornost na klimatske promene, kao i politika zaštite životne sredine za sadašnje i buduće generacije. Pravne tekovine Evropske unije obuhvaćene ovim pregovaračkim poglavljem 27 oslanjaju se na sledeća načela: aktivnosti usmerene na prevenciju, načelo „zagađivač plaća“, borba protiv nanošenja štete životnoj sredini na samom izvoru, zajednička odgovornost, kao i integrisanje u druge politike

---

²⁴ Važno je naglasiti da su podneti dokumenti najvećim delom pisani na hrvatskom a ne na srpskom, tako da se originalni tekst ne može koristiti kao predlog izmena bez dodatnog revidiranja, čak i u onim delovima koji ne zahtevaju suštinske promene.

Evropske unije akcija usmerenih na: zaštitu životne sredine, adaptaciju na klimatske promene i povećanje otpornosti na katastrofe.²⁵

Politika životne sredine Evropske unije je multisektorska. U tom smislu, politika i zahtevi zaštite životne sredine moraju biti integrisani u kreiranje i sprovođenje svih politika i aktivnosti Unije, prvenstveno u pogledu promovisanja principa održivog razvoja (član 11. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije).

Evropska unija naročitu pažnju posvećuje problematici borbe protiv klimatskih promena i za ovu oblast izdvaja oko 20% svog budžeta za period između 2014. i 2020. godine. Novi okvir za klimatsku i energetska politiku Evropske unije do 2030. godine predviđa smanjenje emisije gasova staklene bašte za 40% u odnosu na 1990. godinu. Osnovni instrumenti politike borbe protiv klimatskih promena su: dekarbonizacija, povećanje upotrebe obnovljivih izvora energije i energetska efikasnost. Dekarbonizacija podrazumeva suštinsku promenu praktično-političke paradigme, odlučno smanjenje korišćenja fosilnih goriva i povećanje energetske nezavisnosti Unije. Dugoročni cilj Evropske unije podrazumeva smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte za 80% do 95% do 2050. godine, u odnosu na baznu 1990. godinu. Politiku borbe protiv klimatskih promena prati i unapređenje standarda relevantnih za rad industrije, a posebno u sektorima koji predstavljaju značajan izvor zagađenja. Pri tome treba naglasiti da se u procesu kreiranja politike zaštite životne sredine Evropska unija oslanja na najnovija naučna dostignuća i dostupne podatke, kao i da podržava upotrebu najboljih dostupnih tehnologija uz uvažavanje regionalnih razlika i specifičnosti različitih regiona.²⁶

Pravne tekovine Evropske unije od značaja za poglavlje 27 obuhvataju preko 200 pravnih akata.²⁷ Pravne tekovine Evropske unije u oblasti životne sredine uključuju kako horizontalno zakonodavstvo (procesni aspekti prava zaštite životne sredine kroz koje se obezbeđuje pravo na pristup informacijama, učešće javnosti u procesu donošenja odluka, sudska zaštita prava na pristup informacijama i učešće javnosti kao i odgovornost za štetu prema životnoj sredini), kvalitet vazduha, klimatske promene, upravljanje otpadom, upravljanje vodama, zaštitu prirode i biodiverziteta, kontrolu industrijskog zagađenja i

---

²⁵ Izveštaj o skriningu Srbija Poglavlje 27 – Životna sredina, Sastanci eksplanatornog skrininga: 15-19. septembar 2014., sastanci bilateralnog skrininga, 17-21. novembar 2014., http://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/?wpfb_dl=132, 16.02.2018.

²⁶ Poglavlje 27 - Životna sredina, <http://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/poglavlje-27/1565/2016/02/11/poglavlje-27---zivotna-sredina-.html>, 16.02.2018.

²⁷ Izveštaj o skriningu Srbija Poglavlje 27 – Životna sredina, Sastanci eksplanatornog skrininga: 15-19. septembar 2014., sastanci bilateralnog skrininga, 17-21. novembar 2014., http://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/?wpfb_dl=132, 16.02.2018.

upravljanje rizicima, kontrolu hemikalija, genetski modifikovane organizme (GMO), upravljanje bukom, civilnu zaštitu i saradnju sa trećim zemljama u ovim oblastima.²⁸

Treba imati u vidu da usklađivanje s pravnim tekovinama u poglavlju 27 zahteva značajna finansijska ulaganja, ali i struktuiranu saradnju svih zainteresovanih strana uključujući: lokalnu samoupravu, privredu i civilno društvo. Takođe treba naglasiti da jaka i dobro opremljena uprava kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou predstavlja imperativ za sprovođenje usklađivanja sa zahtevima proisteklim iz ovog poglavlja.²⁹

Takođe je potrebno istaći da se države članice ne sprečavaju da održavaju i uvode mere koje su mnogo strožije od mera ustanovljenih na nivou Unije sve dok su one kompatibilne sa njenim ukupnim ciljevima i principima jedinstvenog tržišta. Takav pristup u kreiranju i sprovođenju ove politike, kao i njen obim, ali i troškovi usklađivanja, poseban su izazov za državu koja se priprema za članstvo. Pored toga, države članice moraju da uspostave posebni okvir za finansijsko upravljanje i kontrolu uključujući i reviziju u ovoj oblasti. Proces evropskih integracija u oblasti zaštite životne sredine odvijaće se u tri domena. To su: harmonizacija propisa, izgradnja administrativnih kapaciteta i kapaciteta institucija u oblasti zaštite životne sredine, kao i obezbeđivanje finansijskih resursa. Samim tim, ovo poglavlje je izuzetno zahtevno u finansijskom i administrativnom smislu, posebno u pogledu obezbeđivanja dobro opremljene i obučene sudske i upravne strukture.³⁰

Eksplanatorni i bilateralni skrining za poglavlje 27 – životna sredina i klimatske promene održani su u Republici Srbiji od septembra do novembra 2014. godine. Po sprovedenom bilateralnom skriningu, Pregovaračka grupa za poglavlje 27 bila je obavezna da pripremi Post-skrining dokument, koji sadrži: detaljan prikaz transpozicije i implementacije, strateški okvir za punu transpoziciju i implementaciju direktiva, preliminarne rokove pune implementacije propisa Evropske unije relevantnih za ovo poglavlje, a posebno kada je reč o onim direktivama koje zahtevaju velika ulaganja (*heavy investment directives*), kao i izvore finansiranja implementacije, a sve to sa ciljem da se pokaže spremnost Srbije u procesu pristupanja Evropskoj uniji. Post-skrining dokument „Status i planovi prenošenja i sprovođenja pravnih tekovina Evropske unije za poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promene“ usvojen je 4. septembra 2015. godine i poslat Evropskoj komisiji.³¹

²⁸ Poglavlje 27 - Životna sredina, <http://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/poglavlje-27/1565/2016/02/11/poglavlje-27---zivotna-sredina.html>, 16.02.2018.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Poglavlje 27 - Životna sredina, <http://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/poglavlje-27/1565/2016/02/11/poglavlje-27---zivotna-sredina.html>, 16.02.2018.

³¹ Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (druga revizija), str. 1148. http://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/NPAA_2016_revizija_srp.pdf, 16.02.2018.

d) Poglavlja 1,7 i 32

Pored datog pregleda potreba za izmenama krivičnog zakonodavstva u okviru poglavlja 23, 24 i 27, u skladu sa NPAA-om, određene, manje izmene KZ-a (u skladu sa prethodnom analizom) potrebne su i u okviru:

- Poglavlja 1:** Usklađivanje sa pojmom deteta sadržanim u Konvenciji o pravima deteta.
- Poglavlje 7:** U oblasti visoko-tehnološkog kriminala, planirano je dodatno usklađivanje krivičnog zakonodavstva sa Konvencijom Saveta Evrope o sajber kriminalu - CETS br. 185 koja je ratifikovana od strane Republike Srbije 2009. godine.
- **Poglavlje 32:** Usklađivanje Krivičnog zakonika sa pravnim tekovinama u okviru Poglavlja 32 neophodno je u oblasti zaštite evra of falsifikovanja, čime ujedno dolazi do preklapanja sa istovrsnim obavezama u okviru Poglavlja 24.

7. SKORIJE IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA USMERENE NA USAGLAŠAVANJE SA EU STANDARDIMA

Krivični zakonik Srbije je donet 2005. godine, a stupio je na snagu 01. januara 2006. godine. Do sada je pretrpeo nekoliko, manjih ili većih, izmena i dopuna, od kojih su pojedine bile nužne usled otklanjanja nedorečenosti zakonskih odredaba i problema u praktičnoj primeni, dok druge predstavljaju proces usklađivanja krivičnog zakonodavstva Srbije sa standardima Evropske unije. Poslednje, obimnije izmene ovog zakonskog teksta datiraju iz 2016. godine, te predstavljaju nužan korak usaglašavanja krivičnog zakonodavstva Srbije u procesu aktivnosti preuzetih prilikom otvaranja Poglavlja 23. Zbog obima izmena i dopuna, pojedine odredbe su stupile na snagu u kraćem vremenskom periodu, dok je za druge bilo neophodno stvaranje materijalnih i tehničkih preduslova. To je naročito bilo važno kada su u pitanju krivična dela protiv privrede, pri čemu su navodne odredbe stupile na snagu 01. marta 2018. godine. Kao što je to navedeno u obrazloženju poslednjih izmena i dopuna, za krivično zakonodavstvo Republike Srbije se može reći da pruža dovoljno mogućnosti za suzbijanje kriminaliteta, te da nije osnovni razlog za njegove izmene i dopune to što ono ne pruža adekvatne mogućnosti na tom planu, već ono što je u prvom planu jeste usaglašavanje sa određenim standardima koji su postavljeni od strane Evropske unije čiji Republika Srbija želi da postane član. Osim u nekim slučajevima, to usaglašavanje ostavlja dovoljno širok prostor da Republika Srbija pronade ono rešenje koje odgovara njenim prilikama i potrebama.

Međutim, promene u krivičnom zakonodavstvu ne treba posmatrati samo kroz prizmu Krivičnog zakonika. Mnogobrojne obaveze iz ratifikovanih konvencija su sprovedene kroz sporedno krivično zakonodavstvo. Iako Krivični zakonik sam po sebi predstavlja početni korak u reformisanju krivičnog zakonodavstva Srbije, izmene i dopune iz 2012. godine se smatraju usaglašavanjem srpskog zakonodavstva sa standardima EU, usled, kako je to navedeno među razlozima za donošenje izmena i dopuna, preuzimanja obaveza iz iz potvrđenih međunarodnih ugovora, članstva u Savetu Evrope, te zahteva EU u procesu pridruživanja i sticanja statusa kandidata za članstvo u EU, a i Grupa država za borbu protiv korupcije je u međuvremenu usvojila Izveštaj za Republiku Srbiju u okviru trećeg kruga evaluacije, koji je sadržao određene preporuke za izmene i dopune pojedinih članova Krivičnog zakonika, koje se odnose na koruptivna krivična dela.

8.1. Usaglašavanje sa Istanbulskom konvencijom

Kao što je slučaj sa komplementarnim izmenama KZ-a u delu koji se odnosi na krivična dela protiv privrede i relevantnog sporednog krivičnog zakonodavstva, slična situacija postoji i kada je reč o izmenama Krivičnog zakonika i usvajanja Zakona o sprečavanju nasilja u porodici, usvojen krajem 2016. godine čime je ispunjena obaveza iz aktivnosti 3.6.1.6. i 3.6.1.7. iz Akcionog Plana za Poglavlje 23 koje predviđaju analizu i izmenu krivičnog zakonodavstva radi usklađivanja sa Istanbulskom konvencijom. Pomalo paradoksalno, u obrazloženju samog predloga Zakona koje je dostavljeno Vladi i Narodnoj skupštini stajalo je da u toku pripreme teksta Predloga zakona nije ostvarivana saradnja sa Evropskom komisijom, s obzirom da materija na koju se zakon odnosi nije relevantna za proces pridruživanja Republike Srbije Evropskoj uniji.

Dok KZ materiji obuhvaćenoj Istanbulskom konvencijom pristupa kroz inkriminaciju niza ponašanja kojima se ugrožava telesni i psihički integritet žene, Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici uređena je organizacija i postupanje državnih organa u slučajevima nasilja u porodici.

Kada je reč o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika radi usaglašavanja sa Istanbulskom konvencijom, u Krivični zakonik uvode se nova krivična dela, i to: sakaćenje ženskog polnog organa; proganjanje; polno uznemiravanje i prinudno zaključenje braka. Za uvođenje krivičnog dela proganjanja postoje ozbiljni kriminalnopolitički argumenti i da nema obaveze koja proizlazi iz Istanbulske konvencije (ono je nezavisno od Istanbulske konvencije već uvedeno u krivično zakonodavstvo više evropskih zemalja). Reč je o ponašanju koje ozbiljno može da ugrozi psihički integritet žrtve, a upereno je protiv osnovnih prava i sloboda čoveka. Međutim, reč je o složenom ponašanju koje ne tako retko pokazuje i psihotične karakteristike

što njegovo krivičnopravno suzbijanje čini još složenijim. No, osnovni problem jeste kako zakonskim opisom adekvatno obuhvatiti ovaj fenomen. Iskustva u zemljama koja su uvela ovo krivično delo ne ohrabruju (npr. u Nemačkoj je ovo delo uvedeno 2007. godine, a već su u postupku njegove izmene i dopune zbog problema u njegovoj primeni). S jedne strane, prilikom propisivanja bića krivičnog dela dovodi se u pitanje načelo određenosti (*lex certa*), dok se s druge ne postiže zaštita žrtve. To je zahtevalo ozbiljan pristup prilikom formulisanja zakonskog opisa ovog krivičnog dela s ciljem da se ono što preciznije propiše.

Ovaj set novina izazvao je burne reakcije u domaćoj naučnoj i stručnoj javnosti, budući da predstavlja značajno širenje kriminalne zone, kao i da će neosporno zahtevati duži vremenski period za zauzimanje jasnih stavova sudske prakse. (Stojanović, 2016: 9) Pojedina rešenja su čak kritikovana kao rudimentarna i suvišna u našem pravnom sistemu, čime se, čini se, ignorišu demografske a time i kulturološke promene izazvane migrantskim talasom u poslednjih nekoliko godina.

Jedan od osnovnih principa kojima se rukovodio zakonodavac prilikom usvajanja Zakona o sprečavanju nasilja u porodici bio je uspostavljanje neophodnih zakonodavnih koraka da se stvore instrumenti delotvorne multiresorne saradnje, na šta je Srbija obavezana odredbom člana 18. Istanbulske konvencije. Ovakav vid saradnje neophodan je radi efikasnog upravljanja rizikom od nasilja (član 51 Konvencije). Ovo se čini kroz precizno formulisanje procene rizika i izricanja i primene hitnih mera, osnivanje i propisivanje delovanja grupa za koordinaciju i saradnju, predviđanje izrade individualnog plana zaštite i podrške žrtvi i jedinstvenu evidenciju podataka o nasilju u porodici. Zakonom se pored fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja uvodi i pojam ekonomskog nasilja koje, saglasno članu 3. Istanbulske konvencije podrazumeva nejednaku dostupnost zajedničkim sredstvima, uskraćivanje ili kontrolisanje pristupa novcu, sprečavanje zapošljavanja ili obrazovanja i stručnog napredovanja, uskraćivanje prava na vlasništvo, prisiljavanje da se odrekne vlasništva, otuđenje stvari bez saglasnosti i druge manifestacije“. Promenjena je i definicija seksualnog nasilja, pa se tako ono određuje kao „seksualni akt bez saglasnosti ili mogućnosti izbora žrtve da da pristanak, nezavisno od toga da li se akt odigrao, zatim seksualni akt ili pokušaj tog akta kada osoba nije u stanju da se saglasi ili odbije učešće usled bolesti, invaliditeta, uticaja psihoaktivnih supstanci, uzrasta, odnosno zastrašivanja, ucene ili pritiska, bolan i ponižavajući seksualni čin. Zastrašivanje, ucene ili pritisci na učestvovanje u neželjenom seksualnom aktu uključuju korišćenje reči, gestova, predmeta ili oružja radi iskazivanja namere da se izazove bol, povreda ili smrt“. Psihičko nasilje je definisano kao „narušavanje spokojstva žrtve usled ponašanja, pretnji i primene metoda zastrašivanja sa ili bez upotrebe oruđa i oružja kojima se mogu izazvati telesne povrede. Uključuje ponižavanje žrtve, kontrolisanje njenog ponašanja, uskraćivanje informacija, posramljivanje i omalovažavanje,

okrivljivanje, izolaciju od prijatelja i porodice, manipulaciju decom i omalovažavanje žrtve u roditeljskoj ulozi, onemogućavanje pristupa novcu i drugim dobrima koje utiče na mentalno i emotivno stanje žrtve“ Takođe je, u odnosu na Porodični zakon, preciziran krug lica koja mogu biti žrtve nasilja u porodici. Slično, u članu 7. Istanbulske konvencije navedeno je da će države osigurati usvajanje i primenu delotvornih, sveobuhvatnih i koordiniranih državnih politika koje postavljaju žrtvu u središte svih mera i koje se primenjuju kroz delotvornu saradnju svih nadležnih organa i organizacija, uključujući i državne institucije i civilni sektor. Jedna od najznačajnijih novina koju donosi Zakon je Poseban postupak za sprečavanja nasilja u porodici uređen odredbama čl. 12. do 20. Zakona.

Najznačajnija rešenja vezana za sam postupak jesu, najpre, opšta dužnost svih da policiji ili javnom tužiocu prijave nasilje u porodici ili neposrednu opasnost od njega, a potom način na koji je uređeno delovanje policije, osnovnog javnog tužioca i osnovnog suda u sprečavanju nasilja u porodici. Odredbama člana 16. Zakona uređene su hitne mere za sprečavanje nasilja u porodici. Njih izriče nadležni policijski službenik, a produžava osnovni sud. Predviđene su dve hitne mere: mera privremenog udaljenja učinioca iz stana i mera privremene zabrane učiniocu da kontaktira žrtvu nasilja i prilazi joj. Hitne mere koje izriče nadležni policijski službenik traju 48 časova od uručenja naređenja licu kome su izrečene, a mogu biti produžene odlukom suda za još 30 dana. Zakon sadrži i odredbe o saradnji državnih i organa i ustanova u sprečavanju nasilja u porodici i uređuje institut „lica određenog za vezu“ kao i specijalnu obuku koju predstavnici nadležnih organa (policija, javno tužilaštvo, sud) moraju da završe.

Program obuke priprema Pravosudna akademija, koja sprovodi i obuku sudija, javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca. Obuku za nadležne policijske službenike vodi Kriminalističko-policijska akademija. Zakon garantuje žrtvi krivičnog dela iz Zakona i žrtvi nasilja u porodici pravo na besplatnu pravnu pomoć, čime se ispunjava obaveza ustanovljena u članu 57. Istanbulske konvencije. Izrada individualnog plana zaštite i podrške žrtvi jeste jedna od veoma bitnih mera koje se Zakonom predviđaju. Zakon ustanovljava dužnost vođenje evidencije od policije, osnovnog javnog tužilaštva, osnovnog suda i centra za socijalni rad, kao i uspostavljanje jedinstvene Centralne evidencije koja se vodi u Republičkom javnom tužilaštvu. Precizno je uređen pristup evidenciji i zaštita podataka o ličnosti. Odredbom člana 34. Zakona ustanovljava se Savet za suzbijanje nasilja u porodici koji obrazuje Vlada.

Osim što je u obrazloženju predloga Zakona konstatovano da njegovo donošenje nije povezano sa procesom EU integracija, posebno je interesantna i konstatacija da za sprovođenje ovog zakona nije potrebno obezbediti sredstava u budžetu Republike Srbije, uprkos činjenici da je neophodno organizovati i sprovesti na desetine treninga, čija je cena

na dnevnom nivou kao standardizovana vrednost izražena još u Akcionom planu za Poglavlje 23.

8.2. Izmene u oblasti krivičnih dela protiv privrede

Kada je reč o Republici Srbiji i kaznenopravnom regulisanju privrednog poslovanja, čini se da je došlo do ukrštanja nekoliko pomenutih faktora. Najpre, gore pomenuti scenario vezan za nagle i značajne promene društvenih okolnosti, a time i za potrebu reforme kaznenog zakonodavstva, pogodio je, ne samo Srbiju već i čitav region, kada je nakon strogo kontrolisanih uslova planske privrede u posleratnoj Jugoslaviji, a potom i urušavanja komunističkog poretka i ratova devedesetih, došlo do snažnog prodora kapitalizma. Novi oblici privrednih društava, olakšane i učestale promene njihove pravne forme i vlasničke strukture, značajno su olakšali protok kapitala ali i otežali dokazivanje krivičnih dela iz sfere privrednog i finansijskog kriminala i koruptivnih krivičnih dela.³² Otvorenost tržišta i gašenje državnog intervencionizma, doneli su sa sobom potrebu višestrukih promena u državnom pristupu ali i brojne izazove na ovom putu.

Naime, jedno od ključnih pitanja na koje je zakonodavac morao dati odgovor je: U kojoj meri sputavati tržišnu utakmicu? Ovo pitanje zapravo se odnosi na to, da li država treba da sputava tržišne odnose u značajnoj meri, kao i kojim kaznenopravnim instrumentima to treba da čini. Iako je zaštitni objekt čitave Glave XXII KZ privredni sistem i njegovo funkcionisanje, prilikom krivičnopravne zaštite bi u prvi plan trebalo staviti slobodu i ravnopravnost privređivanja, a ne zaštitu privrednih odnosa samih po sebi.³³ Zakoni tržišta podrazumevaju da se mora poslovati uz nužni „tržišni rizik“, pa se postavlja pitanje subjektivnog odnosa učinioca prema delu, s obzirom na to da se ne retko dešavaju stvari koje izmiču kontroli nosilaca radnji u privrednom poslovanju i dovode do štetnih rezultata po pravna ili fizička lica. Treba imati u vidu i složenost savremenih tržišnih odnosa i procesa poslovanja, u kojima je zbog doprinosa/učešća brojnih lica i preklapanja njihovih nadležnosti često otežano utvrđivanje subjektivne odgovornosti.³⁴

Faktor koji je situaciju dodatno učinio složenom je i neophodnost da se, prilikom reagovanja na privredni kriminal, ima u vidu njegov odnos sa krivičnim delima protiv službene dužnosti, odnosno da se ona sagledavaju u kontekstu tzv. koruptivnih krivičnih dela. Upravo ovaj kontekst, veza je sa pravno-političkim procesnim okvirom u kome se reforma kaznenog

³² *Ibid.*

³³ Stojanović, Z., *Komentar Krivičnog zakonika*, Službeni Glasnik, Beograd, 2007, 536-537.

³⁴ Jovančević, N., Načelo zakonitosti i krivično delo zloupotreba službenog položaja, *Branič*, 122/2, 2009, 64-65.

zakonodavstva u ovom segmentu odvija, odnosno sa procesom pristupnih pregovora sa Evropskom unijom.

Kako ovaj proces ima specifične zahteve, kako u pogledu substantivnih promena, tako i u smislu proceduralne dinamike, čini se da je jedan od najvećih izazova upravo njihovo usaglašavanje sa dobro poznatim principom po kome, u pogledu normativne dinamike, krivično materijalno i procesno zakonodavstvo ne dele istu sudbinu. Prvo se mora brže i češće prilagođavati društvenim promenama, uzimajući u obzir neprekidno promene u pojavnim oblicima ugrožavanja osnovnih društvenih vrednosti. Drugo je stalnije i konzervativnije.³⁵ Ipak, čini se da ovaj princip nije naročito uvažavan od strane našeg zakonodavca u poslednjih petnaestak godina, pa smo na delu imali galopirajuću reformu procesnog zakonodavstva, dok je materijalno, iako je dinamika izmena ponekad bila sličnog intenziteta, uglavnom ostajalo slepo za društvenu realnost. Njegove izmene, pretežno su bile pod uticajem populizma i dnevno-političkih potreba, dok su brojni ozbiljni i suštinski nedostaci, godinama čekali na otklanjanje.

Proces pristupnih pregovora sa EU u okviru Poglavlja 23 stvorio je čitav niz reformskih zadataka ali i dodatno aktualizovao pojedina pitanja na koja je naučna i stručna javnost ukazivala godinama (pa i decenijama) unazad. Pomenuto važi i kada je reč o krivičnim delima protiv privrede. Naime, potreba za revizijom ove glave Krivičnog zakonika bila je evidentna u kratkom roku po njegovom usvajanju, a usled dramatičnih promena privrednog ambijenta ali i nedostataka Zakonika koji su uočeni u samoj njegovoj primeni. Nakon što je postalo izvesno da ni zakonske izmene iz 2012. godine nisu dale očekivane rezultate, zahtevi da se pristupi temeljnoj reviziji Glave 22 Krivičnog zakonika ali i drugih, sa njom povezanih glava istog zakona, počeli su pristizati ne samo od nauke i struke, već i iz Evropske komisije. Nakon trogodišnjih pripremnih aktivnosti, krajem 2016. godine Narodna skupština je usvojila Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika i time otvorila put krivičnom pravosuđu da se na adekvatniji način suoči sa privrednim kriminalom. Neodvojiv segment ovog procesa, jeste i izmena Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u borbi protiv organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, čime su stvoreni neophodni procesni i organizacioni preduslovi za stručnije i efikasnije otkrivanje i gonjenje za privredna krivična dela, u situacijama kada se na njih primenjuje ovaj zakon.

8.2.1. Reformske aktivnosti koje su prethodile izmenama KZ-a iz 2016. godine

Jedan od najznačajnijih koraka u procesu adaptacije krivičnopravne reakcije na privredni kriminal u novim tržišnim okolnostima trebalo je da budu izmene Krivičnog zakonika iz

---

³⁵ Beljanski, S., Prate li krivično zakonodavstvo i praksa u Srbiji društvene i ekonomske promene –šta bi trebalo menjati u posebnom delu krivičnog zakonika, *Branitelj*, 3-4, 2008, 51-52.

decembra 2012. godine³⁶, prilikom kojih je u ovaj zakon uneto Krivično delo zloupotreba položaja odgovornog lica, a kao odgovor na višegodišnje apele koji su dolazili iz stručne i naučne javnosti, koji su se odnosili na potrebu da se ograniči domet Krivičnog dela Zloupotreba službenog položaja iz člana 359. KZ, koriguje njegova anahronost vidljiva u kontekstu člana 112. KZ koji je određivao značenje pojmova službenog i odgovornog lica i na drugačiji, adekvatan način, sankcioniše zloupotreba ovlašćenja odgovornog lica u sferi privrednog poslovanja.³⁷ Jedan od nedostataka ove inkriminacije bio je i njen blanketni karakter koji u krivičnom pravu uvek otvara pitanje važenja principa *lex certa*.³⁸

Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika izmenjen je i dopunjen član 112. Krivičnog zakonika koji određuje izraze koji se upotrebljavaju u zakoniku, pa su redefinisani i precizirani pojmovi „službeno lice“, „strano službeno lice“, „odgovorno lice“ i „imovina“.³⁹

Najznačajnija izmena, koja je, istina sa velikim zakašćenjem, trebalo da napravi razliku između službenih lica i odgovornih lica u kompanijama, predstavljala je nova odredba člana 234. Krivičnog zakonika kojom je predviđeno krivično delo Zloupotreba položaja odgovornog lica, koje propisuje odgovornost odgovornog lica koje iskorišćavanjem svog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granica svog ovlašćenja ili nevršenjem svoje dužnosti pribavi sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu protivpravnu imovinsku korist ili drugom nanese imovinsku štetu. Kvalifikovani oblik dela bio je predviđen u slučaju da je izvršenjem dela iz stava 1. člana 234. KZ-a pribavljena imovinska korist u iznosu preko četiristo pedeset

³⁶ Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika („Službeni glasnik RS”, br. 121/12 od 24.12.2012. godine)

³⁷ Ranijom definicijom krivičnog dela iz člana 359. KZ, bila je predviđena odgovornost službenog ili odgovornog lica koje iskorišćavanjem svog službenog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granice svog službenog ovlašćenja ili nevršenjem svoje službene dužnosti pribavi sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu kakvu korist, drugom nanese kakvu štetu ili teže povredi prava drugog.

³⁸ Vidi više u: Kolaković-Bojović, M., Zloupotreba položaja odgovornog lica: *de lege lata et de lege ferenda*, (Kron, L. ur.) *Prestup i kazna: de lege lata et de lege ferenda*, Beograd, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 2014, 237-247.

³⁹ Tako je nakon izmena KZ predvideo da se službenim licem smatra: 1) lice koje u državnom organu vrši službene dužnosti; 2) izabrano, imenovano ili postavljeno lice u državnom organu, organu lokalne samouprave ili lice koje stalno ili povremeno vrši službene dužnosti ili službene funkcije u tim organima; 3) javni beležnik, izvršitelj i arbitar, kao i lice u ustanovi, preduzeću ili drugom subjektu, kojem je povereno vršenje javnih ovlašćenja, koje odlučuje o pravima, obavezama ili interesima fizičkih ili pravnih lica ili o javnom interesu; 4) službenim licem smatra se i lice kojem je faktički povereno vršenje pojedinih službenih dužnosti ili poslova; 5) vojno lice (4) stranim službenim licem smatra se lice koje je član, funkcioner ili službenik zakonodavnog ili izvršnog organa strane države, lice koje je sudija, porotnik, član, funkcioner ili službenik suda strane države ili međunarodnog suda, lice koje je član, funkcioner ili službenik međunarodne organizacije i njenih organa, kao i lice koje je arbitar u stranoj ili međunarodnoj arbitraži. (5) odgovornim licem u pravnom licu smatra se lice koje na osnovu zakona, propisa ili ovlašćenja vrši određene poslove upravljanja, nadzora ili druge poslove iz delatnosti pravnog lica, kao i lice kome je faktički povereno obavljanje tih poslova. odgovornim licem smatra se i službeno lice kad su u pitanju krivična dela kod kojih je kao izvršilac označeno odgovorno lice, a u ovom zakoniku nisu predviđena u glavi o krivičnim delima protiv službene dužnosti, odnosno kao krivična dela službenog lica.

hiljada dinara (stav 2) odnosno, ako vrednost pribavljene imovinske koristi prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara (stav 3).⁴⁰

Već od samog početka primene ovako izmenjenog KZ-a, bilo je jasno da odredba člana 234 sa sobom nosi određene probleme. Najpre, kada je reč o važenju načela zakonitosti koje predstavlja jedan od ultimativnih principa krivičnog prava. Počev od rimskog krivičnog prava i uvođenja zakona po odluci naroda (*leges indorum publicorum*) od kojih svaki proglašava određenu radnju za zločin (*crimen legitimum*) i određuje kaznu (*poene legitima*)⁴¹ pa preko 1215. godine i Velike povelje sloboda (*Magna Carta Libertatum*), svi međunarodni instrumenti posvećene zaštiti osnovnih prava, postavljali su oo načelo kao kamen temeljac vladavine prava. Još je *Cesare Beccaria* u XVIII veku isticao značaj vezanosti sudske vlasti za zakon, jer samo ukoliko unapred znaju šta je zabranjeno i kažnjivo⁴² (i kojom kaznom) građani mogu da osećaju sigurnost i pravednost radi koje su se i udružili u društvo i koja je korisna jer im otvara mogućnost da unapred proračunaju posledice svoga dela, a *Feuerbach*ovo pretočio u princip *nullum crimen, nulla poena sine lege*.⁴³

Blanketni karakter, odnosno činjenica da je odredba člana 234 formulisana tako da proizvodi tzv. *catch all* efekat, dovela je u pitanje ono što *Stojanović* naziva obavezom pravne države da podjednako štiti građane krivičnim pravom ali i od krivičnog prava, što se postiže upravo poštovanjem principa zakonitosti.⁴⁴ Korišćenje kaučuk normi stvara konfuziju kako na nivou distinkcije dozvoljenog i zabranjenog, tako i u ravni preklapanja više srodnih bića krivičnih dela, te treba imati na umu staro pravilo *ibi ius incertum, ibi ius nullum* (gde je pravo neodređeno, tu je i ništavo). Sadržaj krivičnopravne norme mora biti toliko standardizovan da ne sme ostavljati dilemu i nejasnost radi sigurnosti građana, tako da niko neće biti samovoljno krivično gonjen. Zbog toga se može reći da taj princip određuje granice koje označavaju sferu slobodnog delovanja čoveka,⁴⁵ a od građana se može očekivati da prilagode svoje ponašanje samo u odnosu na normu koja je unapred bila propisana.⁴⁶ Kako *Jovančević*

⁴⁰ Dok je za delo iz stava 1 predviđena kazna zatvora od tri meseca do tri godine, za delo iz stava 2 od šest meseci do pet godina, za najteži oblik dela iz stava 3 učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

⁴¹ Čejović, B., *Principi krivičnog prava*, Dosije, Beograd, 2008, 48.

⁴² Sadržina ovog načela može se izraziti kroz njegova četiri segmenta, od kojih je svaki podjednako značajan. Dok princip *Nullum crimen sine lege scripta*, naglašava potrebu predviđenosti dela zakonom; *Nullum crimen sine lege certa* ukazuje na potrebu preciznosti (određenosti) norme u smislu distinkcije kažnjivog i dozvoljenog; *Nullum crimen sine lege previa* izražava potrebu prethodnog propisivanja dela; *Nullum crimen sine lege stricta* se vezuje za preciznost norme u smislu ostavljanja minimalnog prostora za tumačenje norme u primeni, u smislu zabrane sudovima da primenom analogije proširuju značenje odredaba krivičnog zakona.

⁴³ Čejović, B. 2008: 51.

⁴⁴ *Stojanović*, Z. 2007: 26.

⁴⁵ *Jovančević*, N. 2009: 63.

⁴⁶ *Stojanović*, Z. 2007: 26.

ispravno zapaža, lako je moguće postojanje pravne zablude kod složenog privrednog i finansijskog poslovanja, gde izvršilac nije svestan da su neke njegove radnje zabranjene, bilo zbog toga što uopšte ne zna da je nešto propisano kao krivično delo, bilo zato što pogrešno tumači određen propis. Pri tome nije u pitanju samo ona situacija kada učinilac nije bio svestan zabranjenosti dela i jednostavno drži da su njegove radnje u celini dozvoljene i zakonite (direktna zabluda), već i u onim slučajevima kada se pojavljuje zabluda u pogledu nekog osnova koji isključuje protivpravnost (indirektna zabluda).⁴⁷

Način na koji je član 234 KZ-a nakon izmena iz 2012. postao upravo suprotnost navedenim principima i preuzeo neku vrstu uloge „kišobran kvalifikacije“ pod koju bi stalo sve što javni tužioci nisu mogli (ili umeli) da kvalifikuju ili dokažu kao neko od krivičnih dela iz iste glave KZ-a, postao je vidljiv već nakon što su prvi statistički podaci o optužnicama postali dostupni.

Naime, po principu primene zakona koji je povoljniji po učinioca, javni tužioci su pristupili prekvalifikaciji i u preko 90% predmeta je nova kvalifikacija bila zloupotreba položaja iz člana 234.⁴⁸ Ovo je bio alarm da u predmetnoj oblasti postoje najmanje dva ozbiljna problema: nedovoljna obučenost javnih tužilaca za sprovođenje istrage i uopšte postupanje u ovoj vrsti predmeta; nedovoljan kvalitet Glave XXII KZ-a u celini, odnosno neophodnost njene detaljne revizije. Jedno od osnovnih pitanja sa kojim se radna grupa suočila jeste opravdanost dalje egzistencije krivičnog dela iz člana 234. Krivičnog zakonika u kontekstu, kako njene već pomenute neodređenosti, odnosno nepreciznosti, tako i ranije analiziranih, zabrinjavajućih rezultata prekvalifikacije. U toku javne rasprave koja je prethodila novim izmenama glave XXII KZ-a, izdvojila su se dva dominantna mišljenja u kom pravcu bi ove izmene trebalo da idu: po jednom, rešenje bi se moglo naći u brisanju člana 234. KZ i

⁴⁷ Jovančević, N. 2009: 76.

⁴⁸ Prema podacima Republičkog javnog tužilaštva na dan 15. marta 2013. godine, javna tužilaštva u Republici Srbiji preduzela su krivično gonjenje protiv ukupno 6966 lica u ukupno 3788 predmeta zbog krivičnog dela iz člana 359. KZ. Od stupanja na snagu Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika 15. aprila 2013. godine pa do 28. februara 2014. godine, u 1617 predmeta, prema 3251 licu doneta je odluka o nastavku krivičnog gonjenja za krivično delo Zloupotreba službenog položaja iz člana 359. KZ, u 325 predmeta prema 618 lica je doneto rešenje o odbačaju krivične prijave, u 102 predmeta prema 153 lica doneta je odluka o odustanku od krivičnog gonjenja, u 768 predmeta se odluka još uvek očekivala, dok je prekvalifikacija krivičnog dela iz čl. 359 KZ u druga krivična dela, u skladu sa zakonom, izvršena u odnosu na 3240 lica u 1483 predmeta, i to u: Krivično delo Zloupotreba položaja odgovornog lica iz člana 234. KZ u 1324 predmeta protiv 2998 lica; Krivično delo Prevara iz člana 208. KZ u 21 predmetu protiv 44 lica; Krivično delo Neosnovano dobijanje kredita i druge pogodnosti iz člana 209. KZ, 3 predmeta protiv osam lica; Krivično delo Prikrivanje iz člana 221. KZ u jednom predmetu a protiv dva lica; Krivično delo Izdavanje čeka i korišćenje platnih kartica bez pokrića iz člana 228. KZ u četiri predmeta protiv četiri lica; Krivično delo Poreska utaja iz člana 229. KZ u 19 predmeta a protiv 26 lica; Krivično delo zloupotreba ovlašćenja u privredi iz člana 238. KZ u 15 predmeta, protiv 19 lica; Krivično delo Davanje lažnog iskaza iz člana 335. KZ u šest predmeta a protiv 10 lica; Krivično delo falsifikovanje isprave iz člana 355. KZ u devet predmeta, protiv 17 lica; Krivično delo Falsifikovanje službene isprave iz člana 357. KZ u 66 predmeta, protiv 91 lica; Krivično delo Nesavestan rad u službi iz člana 361. KZ u četiri predmeta, protiv šest lica; Krivično delo Prevara u službi iz člana 363. KZ u dva predmeta, protiv dva lica; Krivično delo Pronevera iz člana 364. KZ u pet predmeta, protiv devet lica; Krivična dela Posluga iz člana 365. KZ, Trgovina uticajem iz člana 366. KZ, Davanje mita iz člana 368. KZ i Krivično delo iz člana 24. Zakona o robnim rezervama u jednom predmetu protiv jednog lica.

redefinisaniu ostalih krivičnih dela iz Glave XXII KZ-a, dok je s druge strane isticana neophodnost da ova odredba, precizirana, ipak ostane u KZ-u.

8.2.2. Reformski zahtevi u okviru Poglavlja 23

Jedna od osnovnih specifičnosti Poglavlja 23 jeste upravo njegova sveobuhvatnost i međusobno prožimanje tri potpoglavlja, odnosno oblasti koje ga čine: reforma pravosuđa, borba protiv korupcije i osnovna prava. Potreba za reformom Glave XXII KZ-a identifikovana je još u okviru skrining faze koja je prethodila izradi Akcionog plana za Poglavlje 23 i stavljena u kontekst reforme antikoruptivnog krivičnog zakonodavstva. U okviru Izveštaja o skriningu⁴⁹ EK je definisala preporuku 2.3.1. koja zahteva reviziju krivičnih dela protiv privrede u Krivičnom zakoniku u svetlu pronalaženja alternativa za delo zloupotrebe službenog položaja (sa posebnim osvrtom na član 234 KZ-a). U kojoj meri je EK ovo prepoznala kao problem, jasno je vidljivo i iz činjenice da i Pregovaračka pozicija za isto poglavlje sadrži prelazno merilo koje koje kao kriterijum za dalji napredak pregovora, zahteva reviziju KZ-a u delu koji se odnosi na krivična dela protiv privrede, ponovo stavljajući u fokus član 234.⁵⁰ Statistika Republičkog javnog tužilaštva o strukturi optuženja za privredna i koruptivna krivična dela za 2016. godinu, govori da ova zabrinutost i nije bila bez osnova. Naime, kako je već ranije pomenuto, prava slika o efektima krivičnog zakonodavstva u ovoj oblasti, može se steći samo ako se primena Glave XXII KZ-a posmatra u kontekstu primene povezanih glava istog zakona.

Tabela 1. Struktura optuženja za krivična dela protiv privrede⁵¹

KRIVIČNA DELA PROTIV PRIVREDE - Glava 22	OPTUŽNI PREDLOG	NEPOSREDNA OPTUŽNICA	OPTUŽENO NAKON ISTRAGE (optužnica i optužni predlog)

⁴⁹ Izveštaj o skriningu za Poglavlje 23, dostupan na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izvestaj%20o%20skriningu%20-%20tekst%20na%20srpskom%20jeziku.pdf>, pristupljeno 2.9.2017.

⁵⁰ Ipak, i pored stalnog isticanja potrebe za revizijom Glave XXII KZ-a, pred Srbiju je Akcionim planom stavljen zahtev za usklađivanje sa Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv korupcije (UNCAC) u delu koji se odnosi na inkriminaciju neosnovanog, odnosno nezakonitog bogaćenja. Ovaj zahtev se u Akcionom planu našao zahvaljujući, u dobroj meri, nesmotrenim obećanjima datim u Nacionalnoj strategiji za borbu protiv korupcije, kojima očigledno nije prethodila ozbiljna uporednopravna analiza.

⁵¹ Zvanični podaci Republičkog javnog tužilaštva dostupni na: <http://www.rjt.gov.rs/docs/Rad%20javnih%20tuzilastva%20-%202016.pdf>, pristupljeno 29.8.2017.

Falsifikovanje novca - član 223	30	10	52
Falsifikovanje i zloupotreba platne kartice - član 225	104	2	2
Izdavanje i korišćenje platne kartice bez pokrića - član 228	31	6	18
Poreska utaja- član 229	420	19	120
Neuplaćivanje poreza po odbitku - član 229 a	11	1	12
Krijumčarenje - član 230	191	0	6
Pranje novca – član 231	1	0	15
Neovlašć.upotreba tuđeg poslovnog imena i dr.posebne oznake robe ili usluga-član 233	19	0	0
Prouzrokovanje stečaja - član 235	2	0	0
Nedozvoljena proizvodnja - član 242	62	1	0
Nedozvoljena trgovina - član 243	357	0	0
Ostala krivična dela protiv privrede- glava 22	56	1	6
UKUPNO	1284	40	231

Tabela 2. Struktura optuženja za krivična dela protiv privrede⁵²

KRIVIČNA DELA SA KORUPTIVNIM ELEMENTOM	OPTUŽNI PREDLOG	NEPOSREDNA OPTUŽNICA	OPTUŽENO NA ISTRAGE (optužni predlog)
Davanje i primanje mita u vezi sa glasanjem - član 156	3	0	0
Zloupotreba monopolističkog položaja- član 232	0	0	0
Zloupotreba položaja odgovornog lica - član 234	206	14	210

⁵²*Ibid.*

Zloupotreba u vezi sa javnom nabavkom -član 234 a	9	0	0
Zloupotreba ovlašćenja u privredi – član 238	171	2	28
Omogućavanje zloupotrebe ostvarivanja prava azila u stranoj državi član - 350a	3	0	0
Zloupotreba službenog položaja - član 359	279	31	121
Kršenje zakona od strane sudije, javnog tužioca i njegovog zamenika - član 360	0	0	0
Prevara u službi - član 363	4	0	1
Pronevera - član -364	220	6	42
Trgovina uticajem - član 366	4	0	0
Primanje mita - član 367	10	1	51
Davanje mita- član 368	13	0	13
Odavanje službene tajne- član 369 st. 1 i st. 2	0	0	0
Protivpravno oslobođenje od vojne službe - član 398	0	0	0
Odavanje vojne tajne - član 415 st. 1 i st. 2	0	0	0
UKUPNO	922	54	466

Naime, statistika pokazuje da tužioci i dalje najradije posežu za kvalifikacijama iz čl. 234 i 359, dok se optuženja za druga krivična dela, koja za razliku od ova dva čije su radnje izvršenja izuzetno široko postavljene, javljaju u zanemarljivom procentu.

Počev od osnivanja radne grupe, pa do usvajanja izmenjenog teksta KZ-a, protekle su gotovo tri godine. Značajan doprinos dugotrajnosti procesa dala je i sama Evropska komisija na čija mišljenja o nacrtima zakona je povremeno potrebno čekati po više od šest meseci. Najzad, kada se izmenjeni tekst našao pred narodnim poslanicima, bilo je jasno da je istim izmenama obuhvaćeno još nekoliko segmenata KZ-a, što zbog potrebe harmonizacije sa drugim relevantnim EU standardima, što zbog otklanjanja nedostataka uočenih u praksi.

Kada je reč o izmenama same glave XXII, važno je napomenuti da je data nova sistematika krivičnih dela, čiji je broj povećan sa 25 na 29, pri čemu su dela grupisana prema srodnosti. Ipak, ovaj broj ne ilustruje u dovoljnoj meri ozbiljnost promena, budući da je uvedeno čak sedam novih krivičnih dela. Tako, bilo je potrebno predvideti krivično delo prevare u obavljanju privredne delatnosti (član 223.), krivično delo zloupotrebe poverenja u obavljanju privredne delatnosti (predloženi član 224a), krivično delo zloupotrebe u postupku

privatizacije (član 228a). Dok su prva dva krivična dela poznata kao opšta krivična dela protiv imovine ali koja se u oblasti privrednih odnosa gotovo da nisu primenjivala, treće je sasvim novo krivično delo i odraz je potrebe da se inkriminišu zloupotrebe u postupku privatizacije koje su do sada uočene. U pogledu prva dva krivična dela potrebno je naglasiti sledeće: praksa često kvalifikuje nedozvoljena ponašanja kao krivično delo iz člana zloupotrebe položaja odgovornog lica, iako se zapravo radi o krivičnim delima protiv imovine, kao što su npr. krivično delo prevare (član 208. Krivičnog zakonika) ili krivično delo zloupotrebe poverenja (član 216. Krivičnog zakonika). Na ovakve stavove uticala je i pravna tradicija, kao i stav sudske prakse, da nije moguća prevara između pravnih lica. Zato je opravdano da se izvrši određena specijalizacija krivičnih dela prevare i zloupotrebe poverenja, čime bi se Krivični zakonik dopunio novim krivičnim delom prevare u obavljanju privredne delatnosti i krivičnim delom zloupotrebe poverenja u obavljanju privredne delatnosti. Time bi se naše krivično zakonodavstvo približilo i krivičnom delu „Untreue“ koje, sa određenim razlikama, postoji u nemačkom, švajcarskom i austrijskom krivičnom pravu. O tom krivičnom delu će biti više reči kasnije u tekstu.

Značajna izmena u ovoj glavi jeste i dekriminalizacija dva krivična dela. Prvo je zloupotreba ovlašćenja u privredi, a drugo izdavanja čeka i korišćenje platnih kartica bez pokrića, iz razloga što bankama stoje na raspolaganju tehničke i organizacione mogućnosti kojima se može onemogućiti korišćenje kreditnih i debitnih kartica bez pokrića, odnosno može se obezbediti druga vrsta sankcija, tako da krivičnopravna zaštita u tom pogledu nije nužna.

U bliskoj vezi sa navedenim izmenama je i adekvatnija formulacija kod krivičnog dela trgovine uticajem (član 366. Krivičnog zakonika), a unete su i neophodne korekcije kao posledica toga što se sada posebno propisuju krivična dela pronevere u privrednom poslovanju, kao i davanja i primanja mita u privrednom poslovanju, pa je bilo potrebno isključiti primenu krivičnih dela iz čl. 364, 367. i 368. Krivičnog zakonika onda kada se radi o privrednom poslovanju.

Zakonodavac je ranije pomenuti problem "kišobran efekta" pokušao da reši propisivanjem zakonskog supsidijariteta i odustajanjem od odgovornog lica kao izvršioca kod skoro svih krivičnih dela. I pored takvog rešenja, nije izvesno da će ono dati očekivane rezultate u praksi, budući da se isti efekat, da je na strani javnih tužilaca bilo više volje i znanja, mogao postići i ranijim obaveznim uputstvom Republičkog javnog tužioca. Dodatno, zakonski opis više krivičnih dela iz ove glave je značajno promenjen.⁵³

---

⁵³ Vidi više u: Kolaković-Bojović, M., Usklađivanje krivičnog zakonodavstva Republike Srbije sa EU standardima u okviru Poglavlja 23, *Krivično zakonodavstvo između prakse i propisa i usklađivanje sa evropskim standardima* (ur. S. Bejatović), 2017, 267-276.

Ipak, sama promena materijalnog krivičnog zakonodavstva, teško da bi mogla da otkloni probleme koji su uočeni u praksi, a naročito one koji se tiču organizaciono-procesnih aspekata otkrivanja, istrage i dokazivanja ovih krivičnih dela, a naročito specifičnih znanja koja su nosiocima pravosudnih funkcija neophodna u ovoj oblasti. Problem stručnosti za postupanje u predmetima koji zahtevaju specifična znanja prepoznat je i u preporuci Komiteta ministara Saveta Evrope Rec (87)18: iii(d)5-7. Koja predviđa da u oblastima poput privrednog kriminala postupaju sudije koje su prošle specijalizovanu obuku ili da ima stručnu podršku pružaju lica koja poseduju ovu vrstu specifičnih znanja.

U tom smislu, od velikog značaja su i izmene glave iii zakona o uređenju i nadležnostdržavnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije. Ovim izmenama, predviđeno je osnivanje četiri centra, u vidu posebnih odeljenja viših tužilaštava na teritoriji četiri apelaciona javna tužilaštva, odnosno posebnih odeljenja viših tužilaštava u beogradu, kraljevu, nišu i novom sadu za suzbijanje korupcije. Posebne organizacione mere predviđene su i u okviru policije. Važna novina je i uvođenje pojma finansijske forenzike, kao i mogućnost obrazovanja službe finansijske forenzike (koja zapošljava finansijske forenzičare), a radi efikasnije analize tokova novca i finansijskih transakcija u cilju krivičnog gonjenja. Pored glave iii, izmene su izvršene i u glavi v u kojoj se uređuje unapređeni sistem saradnje represivnih sa drugim državnim organima kroz novine u vidu uvođenja službenika za vezu i udarnih grupa. Radi kontinuiranog usavršavanja nosilaca pravosudnih funkcija i pripadnika policije, zakonom je propisana i dužnost pohađanja stalne obuke koju organizuje pravosudna akademija, bilo samostalno, bilo u saradnji sa drugim institucijama. Dodatno, zakon predviđa i posebne mere bezbednosne provere, kao i tajnost podataka pribavljenih u sklopu otkrivanja i rasvetljavanja ovih krivičnih dela.⁵⁴

8.3. Ostale izmene Krivičnog zakonika

Pored izmena u oblasti krivičnih dela protiv privrede i usaglašavanja KZ-a sa Istanbulskom konvencijom, Zakonik je pretrpeo i čitav niz drugih izmena.

Na prvom mestu, zbog usaglašavanja krivičnih dela terorizma sa relevantnim međunarodnim ugovorima, član 7. Krivičnog zakonika je promenjen tako što je proširena primena primarnog realnog principa važenja krivičnog zakonodavstva RS na

---

⁵⁴ Vidi više u: Kolaković-Bojović, M. 2017. Usklađivanje krivičnog zakonodavstva Republike Srbije sa EU standardima u okviru Poglavlja 23, *Krivično zakonodavstvo između prakse i propisa i usklađivanje sa evropskim standardima* (ur. S. Bejatović), 267-276.

učinioce svih krivičnih dela terorizma. Zatim, proširena je mogućnost primene krivičnog zakonodavstva Republike Srbije na slučajeve kada se krivično delo ne kažnjava po zakonu zemlje u kojoj je učinjeno. Naime, izuzetak od uslova dvostruke kažnjivosti za krivično gonjenje i primenu domaćeg krivičnog zakonodavstva je bio predviđen samo u slučaju ako za to postoji odobrenje Republičkog javnog tužioca. Ovom izmenom mogućnost primene zakonodavstva RS je proširena i na slučajeve koji su predviđeni potvrđenim međunarodnim ugovorima, poput krivičnih dela korupcije. Na ovaj način je Srbija preventivno regulisala situaciju da nekim međunarodnim ugovorom bude predviđena obaveza države da za određena krivična dela primeni svoje krivično zakonodavstvo, iako to u zemlji u kojoj je delo izvršeno ne predstavlja krivično delo. Time je ispunjena i Preporuka iz Izveštaja za Republiku Srbiju u okviru trećeg kruga evaluacije Grupe država za borbu protiv korupcije Saveta Evrope (GRECO).

Kada su u pitanju ostale odredbe kojima se krivično zakonodavstvo Srbije usaglašava sa evropskim standardima, treba napomenuti da je članom 28. Predloga zakona dopunjen član 292. Krivičnog zakonika kojim je propisano krivično delo Ugrožavanja bezbednosti vazdušnog saobraćaja nasiljem, tako što je inkriminisana radnja pretnje da će se izvršiti navedeno krivično delo. Ova dopuna je u skladu sa Rezolucijom A33-4 Skupštine Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva (ICAO), kojom je preporučeno da države članice usvoje propise kojima bi se na odgovarajući način sankcionisale određene vrste neprihvatljivog ponašanja u vazdušnom saobraćaju.

Pored toga, izvršena je izmena zakonskog opisa krivičnog dela iz člana 304a u cilju njegovog potpunijeg usaglašavanja sa Konvencijom o visokotehničkom kriminalu ("Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori", broj 19/09).

Još dva člana KZ-a zakona sadrže izmene i dopune koje su posledica usaglašavanja krivičnog zakonodavstva sa potvrđenim međunarodnim ugovorima. U prvom slučaju radi se o usaglašavanju sa Konvencijom o zaštiti dece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja („Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori", broj 1/10). Naime, dopunjen je član 185. Krivičnog zakonika novim st. 5. i 6. U stavu 5. predviđen novi oblik krivičnog dela čija se radnja izvršenja zasniva na obavezi predviđenoj u članu 20. stav 1. tačka d navedene konvencije, a stavom 6. određen je pojam predmeta pornografske sadržine nastalih iskorišćavanjem maloletnog lica koji je preuzet iz pomenute konvencije.

Izmene su izvršene i u članu 371. KZ-a sa ciljem usaglašavanja sa Međunarodnom konvencijom o zaštiti svih lica od prisilnih nestanaka ("Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori", broj 1/11). Kako je ova izmena izvršena na nedekvatan način, o njoj će biti reči i u daljem tekstu Analize. Dopunjen je i član 387. Krivičnog zakonika kojim je propisano krivično delo Rasna i druga diskriminacija, a u cilju usklađivanja sa Okvirnom odlukom Saveta Evropske unije 2008/913/JNA.

8. SKORIJE IZMENE SPOREDNOG KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA I NJEGOVO USAGLAŠAVANJE SA EU STANDARDIMA

Činjenica koja stalno izmiče pažnji javnosti jeste niz krivičnih dela iz sporednog krivičnog zakonodavstva. Deo novijih zakonskih propisa u ovoj oblasti donet je upravo zbog usaglašavanja zakonodavstva Republike Srbije sa preuzetim međunarodnim obavezama. Zanimljivo je da je deo preuzetih obaveza država ispunila propisujući krivična dela kroz Krivični zakonik, dok je druga krivična dela, sa veoma sličnim bićem, regulisala kroz sporedno zakonodavstvo, a na prvom mestu u domenu privrednog kriminaliteta. Prevedno, određivanje privrednog kriminaliteta je sve samo nije jednostavno.⁵⁵ Istovremeno, broj krivičnih dela iz ove oblasti se uvećava, pri čemu se njihovi nazivi i sadržina redovno menjaju.⁵⁶ Pored promene cele glave u Krivičnom zakoniku Srbije, gotovo preovlađujući broj krivičnih dela se nalazi rasut u sporednom krivičnom zakonodavstvu.⁵⁷ Sporedno krivično zakonodavstvo je, uprkos intencijama ka smanjenju njegovog obima, i dalje izuzetno široko. Godine 2016, u sporednom krivičnom zakonodavstvu je bilo propisano čak 66 krivičnih dela, što svakako nije zanemarljiv broj. U tom moru zakonskih tekstova u kojima su propisana krivična dela, mnogobrojna pripadaju sferi krivičnih dela protiv privrede. Krivično i privredno pravo su isprepleteni na više mesta.⁵⁸ Tako, među navedenim zakonskim tekstovima se izdvajaju, prvenstveno, Zakon o privrednim društvima, zatim Zakon o preuzimanju akcionarskih društava, Zakon o pravu na besplatne akcije i novčanu naknadu koju građani ostvaruju u postupku privatizacije, Zakon o stečaju, Zakon o osiguranju, Zakon o postupku registracije u privredne registre, te Zakon o privatizaciji. Posebno je značajan Zakon o tržištu kapitala, u kom su propisana tri krivična dela, sa velikim brojem specifičnosti, ali i teškoćama u tumačenju.

Zakon o tržištu kapitala je donet 2011. godine, i u međuvremenu je dva puta menjan, pri čemu je drugi put, 2016. godine, u zakonski tekst uneta potpuno suvišna odredba u vidu stava 3. Međutim, na ovom polju su pre svega od značaja akti Evrope unije, i to Direktiva 2014/57/EU Evropskog parlamenta i Saveta Evrope od 16. aprila 2014. godine i Uredba broj 596/2014, o zloupotrebi tržišta i krivičnim sankcijama za zloupotrebu tržišta. Ovim aktima je iskazan interes Evropske unije za ujednačavanjem krivičnog zakonodavstva u pogledu

---

⁵⁵ Radojičić, S., *Izbegavanje plaćanja poreza, privredni kriminal i korupcija*, doktorska disertacija, Kragujevac, 2015, 332-337

⁵⁶ Arežina N.i dr., *Zastupljenost krivičnih dela protiv privrede i privrednih prestupa u Republici Srbiji*, Sinergija 2014, Bijeljina, 2014, 1-6.

⁵⁷ Turanjanin, V., Voštinić, M., Đorđević, D., *Krivični zakonik i krivična dela sporednog krivičnog zakonodavstva*, Beograd, 2016.

⁵⁸ Turanjanin, V., Mihajlović, B., *Zaštita poslovnog imena privrednog društva*, *Anali poslovne ekonomije*, broj 8, 2013, 108-127.

manipulacija na tržištu i insajderske trgovine.⁵⁹ Evropska unija se povelila za shvatanjima Sjedinjenih Američkih Država, koje su pregovarale sa drugim svetskim državama o zabrani insajderske trgovine,⁶⁰ koja se razvijala između težnje za širokom i užom odgovornošću, fleksibilnosti i predviljivosti, pravičnosti i efikasnosti.⁶¹ Treba, pak, smatrati, da su ovim aktima garantovani minimumi zaštite, ali i nametnuta obaveza državama članicama da propišu najmanje iznose krivičnih sankcija za ova krivična dela.⁶² Treba, takođe, imati u vidu bliskost insajderske trgovine s ahakovanjem podataka.⁶³ Usled mnogobrojnih dilema nastalih usled nepreciznosti viših akata, ali i njihovim prevodima na nacionalne jezike, za ove potrebe je neophodno prikazati i rešenja koja su njima propisana. Pri tom, treba naglasiti da su pojedina zakonodavstva, putem koji bi smo mogli nazvati i ispravnim, jednostavno odlučila da izbace iz svog zakonodavstva zakonske odredbe kojima je prethodno bila regulisana navedena materija.⁶⁴

9.1. Zabrana manipulacije na tržištu

Članom 5. Direktive o krivičnopravnim sankcijama za zloupotrebu tržišta predviđeno je da manipulacija tržištem obuhvata sledeće aktivnosti: (a) izvršavanje transakcije, davanje naloga za trgovinu ili bilo koji drugi postupak kojim se: 1) daju neistiniti ili obmanjujući znakovi u pogledu ponude, potražnje ili cene finansijskog instrumenta ili povezanog promptnog ugovora za robu ili 2) cena jednog ili nekoliko finansijskih instrumenata ili povezanog promptnog ugovora za robu održava na neuobičajenom ili veštačkom nivou, osim ako su razlozi zbog kojih je lice koje je izvršilo transakciju ili dala nalog za trgovanje legitimni, a ta je transakcija ili nalog za trgovinu u skladu sa prihvaćenom tržišnom praksom u dotičnom mestu trgovanja; (b) izvršavanje transakcije, davanje naloga za trgovanje ili bilo koja druga aktivnost ili postupak koji utječu na cijenu jednog ili nekoliko finansijskih instrumenata ili povezanog promptnog ugovora za robu u kojima se upotrebljavaju fiktivni postupci ili bilo koji drugi oblik obmane ili prijevare; (v) širenje informacija preko medija, uključujući internet, ili bilo kojim drugim sredstvom, čime se daju neistiniti ili obmanjujući

⁵⁹ Stojanović, Z. i dr, *Priručnik za suzbijanje privrednog kriminaliteta i korupcije*, Beograd, 2017.

⁶⁰ Magnuson, W., *Unilateral Corporate Regulation*, *Chicago Journal of International Law*, Vol. 17 No. 2, 2017, 555.

⁶¹ Seiferth, S., *No More Quid Pro Quo: Abandoning the Personal Benefit Requirement in Insider Trading Law*, *U. Mich. J.L. Reform*, 2016, 171.

⁶² Huomo-Kettunen, M, *EU Criminal Policy at a Crossroads between Effectiveness and Traditional Restraints for the Use of Criminal Law*, *5 New J. Eur. Crim. L.*, 2014, 317.

⁶³ Gilinson, R. H., *Clicks and Tricks: How Computer Hackers Avoid 10b-5 Liability*, *Brook. L. Rev.*, 82, 2017.

⁶⁴ Klepitskil, I, *Market Manipulation in Russia and in Europe: The Criminal Law Dimension*, *Russ. L.J.*, 2016, 120-121.

znakovi u pogledu ponude, potražnje ili cene finansijskog instrumenta ili povezanog promptnog ugovora za robu ili održava cena jednog ili nekoliko finansijskih instrumenata ili povezanog promptnog ugovora za robu na neuobičajenom ili veštačkom nivou kada lica koja su proširila informacije stižu, za sebe ili za drugu osobu, prednost ili korist od širenja dotičnih informacija; ili (g) prosleđivanje neistinitih ili obmanjujućih informacija ili davanje neistinitih ili obmanjujućih osnovnih podataka ili bilo koji drugi postupak kojim se manipuliše izračunom referentnih vrednosti.

Članom 12. Uredbe je još detaljnije uređeno šta se podrazumeva pod manipulacijom tržištem.

Naime, manipulisanje tržištem obuhvata sledeće aktivnosti:

- stupanje u transakciju, davanje naloga za trgovinu ili bilo koji drugi postupak koji a) daje ili verovatno daje lažne ili obmanjujuće signale u pogledu ponude, potražnje ili cene finansijskog instrumenta, povezanog promptnog ugovora za robu ili proizvoda na licitaciji na osnovu emisionih jedinica ili b) drži ili verovatno drži cenu jednog ili nekoliko finansijskih instrumenata, povezanog promptnog ugovora za robu ili proizvoda na licitaciji na osnovu empirijskih jedinica na neuobičajenom ili veštačkom nivou, osim ako lice koje stupa u transakciju daje nalog za trgovinu ili preduzima bilo koji drugi postupak kojim dokazuje da je takva transakcija, nalog ili postupak učinjen iz legitimnih razloga, te a je u skladu sa prihvaćenom tržišnom praksom;
- stupanje u transakciju, davanje naloga za trgovinu ili bilo koja druga aktivnost ili drugi postupak koji utiče ili verovatno utiče na cenu jednog ili nekoliko finansijskih instrumenata, povezanost promptnog ugovora za robu ili proizvoda na licitaciji na osnovu emisionih jedinica u kojima se upotrebljavaju fiktivni postupci ili bilo koji drugi oblik obmane ili prevare;
- širenje informacija putem medija, uključujući i internet ili nekim drugim načinom koje daju ili bi mogle davati lažne ili obmanjujuće signale u pogledu ponude, potražnje ili cene finansijskog instrumenta, povezanog promptnog ugovora za robu ili proizvoda na licitaciji na osnovu emisionih jedinica, ili drže ili bi mogle držati cenu jednog ili nekoliko finansijskih instrumenata ili povezanog promptnog ugovora za robu ili proizvoda na licitaciji na osnovu emisionih jedinica na neuobičajenom ili veštačkom nivou, uključujući širenje glasina, kada je lice koje je proširilo informacije znalo ili trebalo znati da su one lažne ili obmanjujuće;
- prenošenje lažnih ili obmanjujućih informacija ili davanje lažnih ili obmanjujućih osnovnih podataka u odnosu na referentnu vrednost kada je lice koje je prenelo informaciju ili dalo osnovni podatak znalo ili trebalo da zna da su oni lažni ili

obmanjujući, ili bilo koji drugi postupak kojim se manipuliše izračunom referentne vrednosti.

Zatim, sledeće aktivnosti se, između ostalog, smatraju manipulisanjem tržištem:

- aktivnosti jednog lica ili više lica koja sarađuju kako bi se osigurao vladajući položaj u vezi s ponudom ili potražnjom finansijskog instrumenta, povezanog promptnog ugovora za robu ili proizvoda na licitaciji na osnovu emisionih jedinica, koje imaju ili bi mogli imati učinak direktnog ili indirektnog određivanja kupovnih ili prodajnih cena, odnosno stvaraju ili bi mogle da stvore nepravedne uslove trgovanja;
- kupovina ili prodaja finansijskih instrumenata na početku ili pred kraj trgovinskog dana koja ima ili bi mogla imati učinak obmanjivanja ulagatelja koji deluju na osnovu objavljenih cena, uključujući početne ili krajnje cene trgovanja;
- izdavanje naloga za mesto trgovine, uključujući njihovo povlačenje ili izmenu, svim dostupnim sredstvima trgovanja, uključujući elektronska sredstva poput algoritamskih i visokofrekventnih strategija trgovanja, a koje proizvodi jedan od učinaka iz stava 1. tačke 1. i 2.: a) ometajući ili odgađajući funkcionisanje mehanizma trgovanja u mestu trgovanja ili verovatno tako delujući; b) otežavajući drugim licima da prepoznaju stvarne naloge u mehanizmu trgovanja na mestu trgovanja ili verovatno tako delujući, uključujući unošenje naloga koji dovode do preopterećenja ili destabilizacije knjige naloga ili v) stvarajući ili verovatno stvarajući lažni ili obmanjujući signal o ponudi ili potražnji za finansijskim instrumentom ili njegovoj ceni, a posebno unoseći naloge da se pokrene ili pojača neki trend;
- iskorišćavanje povremenog ili redovnog pristupa tradicionalnim ili elektronskim medijima iznošenjem mišljenja o finansijskom instrumentu, povezanom promptnom ugovoru za robu ili proizvodu na licitaciji na osnovu emisionih jedinica (ili indirektno o njegovom izdavaocu), nakon prethodnog zauzimanja pozicije u tom finansijskom instrumentu, povezanom promptnom ugovoru za robu ili proizvodu na licitaciji na osnovu emisionih jedinica, te posledične koristi od uticaja iznesenog mišljenja na cenu tog instrumenta, povezanog promptnog ugovora za robu ili proizvoda na licitaciji na osnovu emisionih jedinica, a da se u isto vreme javnosti nije na odgovarajući i delotvoran način objavljen taj sukob interesa;
- kupovina ili prodaja na sekundarnom tržištu emisionih jedinica ili povezanih izvedenica pre održavanja licitacije u skladu sa Uredbom (EU) broj 1031/2010 s dejstvom nameštanja konačne licitacione cene proizvoda na licitaciji na

neprimerenom ili veštačkom nivou ili obmanjivanja ponudioca koji učestvuju u nadmetanju na licitaciji.

Radnja izvršenja krivičnog dela propisana u ZTK se sastoji u preduzimanju manipulacija na tržištu, u cilju ostvarivanja imovinske koristi za sebe ili drugog ili nanošenja štete drugim licima. Pre prelaska na konkretnije određivanje radnje izvršenja, neophodno je odrediti pojam manipulacije na tržištu prema ZTK, a isti je dat u članovima 2. i 85. Prilikom određivanja značenja izraza u zakonu, pod manipulacijom na tržištu se podrazumevaju transakcije i nalozi za trgovanje kojima se daju ili koji će verovatno pružiti neistinite ili obmanjujuće signale o ponudi, tražnji ili ceni finansijskih instrumenata ili kojima lice, odnosno lica koja deluju zajednički održavaju cenu jednog ili više finansijskih instrumenta na nerealnom ili veštačkom nivou, transakcije ili nalozi za trgovanje u kojima se upotrebljavaju fiktivni postupci ili svaki drugi oblik obmane ili prevare, kao i širenje informacija putem medija, uključujući i internet, ili drugim putem kojim se prenose, odnosno kojim bi se mogle prenositi neistinite vesti ili vesti koje mogu izazvati zabludu o finansijskim instrumentima, uključujući i širenje glasina i neistinitih vesti i vesti koje dovode u zabludu, a od strane lica koje je znalo ili je moralo znati da su te informacije neistinite ili da dovode u zabludu (član 2. tačka 47. ZTK).

Manipulacije na tržištu, detaljnije, predstavljaju: 1) transakcije i naloge za trgovanje: (1) kojima se daju ili koji će verovatno pružiti neistinite ili obmanjujuće signale ili informacije o ponudi, tražnji ili ceni finansijskih instrumenata ili povezanog spot ugovora za robu; (2) kojima lice, odnosno lica koja deluju zajednički, održavaju cenu jednog ili više finansijskih instrumenata ili povezanog spot ugovora za robu na nerealnom ili veštačkom nivou, osim ukoliko lice koje je učestvovalo u transakciji ili dalo nalog dokaže da za to ima osnovane razloge i da su te transakcije i nalozi u skladu sa prihvaćenim tržišnim praksama na tom tržištu; 2) transakcije ili naloge za trgovanje u kojima se upotrebljavaju fiktivni postupci ili svaki drugi oblik obmane ili prevare; 3) širenje informacija putem medija, uključujući i internet ili bilo kojim drugim putem kojim se prenose, odnosno kojim bi se mogle prenositi neistinite vesti ili vesti koje mogu izazvati zabludu o finansijskim instrumentima, uključujući i širenje glasina i neistinitih vesti i vesti koje dovode u zabludu, a od strane lica koje je znalo ili je moralo znati da su te informacije neistinite ili da dovode u zabludu; 4) prenošenje lažnih ili obmanjujućih informacija ili davanje lažnih ili obmanjujućih osnovnih podataka u odnosu na referentnu vrednost kada je lice koje je prenelo informaciju ili dalo osnovni podatak znalo ili trebalo da zna da su oni lažni ili obmanjujući, ili bilo koji drugi postupak kojim se manipuliše izračunavanjem referentne vrednosti. Širenje informacija od strane novinara koji obavljaju svoju profesionalnu dužnost procenjuje se uzimajući u obzir pravila koja uređuju njihovu profesiju, osim ukoliko ta lica ne stižu, neposredno ili posredno, koristi ili prednosti od širenja tih informacija.

U radnje i postupke koji se smatraju manipulacijama na tržištu, a proizilaze iz prethodnih odredaba, naročito se ubrajaju sledeće: 1) aktivnosti jednog ili više lica koja deluju zajednički kako bi obezbedila dominantan položaj nad ponudom ili potražnjom finansijskog instrumenta koji za rezultat ima direktno ili indirektno nameštanje kupovnih ili prodajnih cena ili stvaranje drugih nepoštenih uslova trgovanja, 2) kupovina ili prodaja finansijskih instrumenata na početku ili pred kraj trgovačkog dana, koja ima ili bi mogla imati obmanjujući uticaj na investitore koji donose odluke na osnovu objavljenih cena, uključujući početne ili cene na zatvaranju, 3) iskorišćavanje povremenog ili redovnog pristupa tradicionalnim ili elektronskim medijima iznošenjem mišljenja o finansijskom instrumentu ili indirektno o izdavaocu, i to tako što je to lice prethodno zauzelo poziciju u tom finansijskom instrumentu i ostvarivalo korist nakon uticaja koje je iznošenje mišljenja imalo na cenu tog instrumenta, a da istovremeno javnosti nije objavilo postojanje sukoba interesa na odgovarajući i efikasan način. Komisija propisuje bliže postupke koji se mogu smatrati zloupotrebom tržišta i obaveze Komisije i učesnika na tržištu u cilju sprečavanja i otkrivanja istih (član 85. ZTK).

Međutim, Pravilnikom o postupcima koji se mogu smatrati zloupotrebom tržišta i obaveze u cilju sprečavanja i otkrivanja zloupotrebe tržišta (Službeni glasnik RS broj 31/11) su dodatno određeni postupci koji se mogu smatrati zloupotrebom. Prilikom procene koje aktivnosti mogu da predstavljaju zloupotrebu tržišta iz člana 85. stav 1. tačka 1), ZTK, razmatraće se sledeći indikatori, koji sami po sebi ne znače da se u konkretnom slučaju radi o zloupotrebi tržišta, niti se podrazumeva suprotno ako neka činjenica ili događaj nije naveden ovde, već se prilikom procene trebaju uzeti u obzir specifične okolnosti svakog pojedinačnog slučaja: a) u kojoj meri dati nalozi za trgovanje ili izvršene transakcije predstavljaju značajan deo dnevnog obima transakcija relevantnim finansijskim instrumentom regulisanom, odnosno MTP tržištu, posebno kada te aktivnosti vode do značajne promene cene finansijskog instrumenta; b) u kojoj meri nalozi za trgovanje koje su izdala lica sa značajnom kupovnom ili prodajnom pozicijom u finansijskom instrumentu ili transakcije koje su ta lica izvršila vode do značajnih promena cene finansijskog instrumenta ili izvedenih finansijskih instrumenata ili odnosne varijabile, uključene na regulisano, odnosno MTP tržište; v) da li izvršene transakcije dovode do stvarne promene vlasništva nad finansijskim instrumentom uključenim na uređenom tržištu; g) u kojoj meri dati nalozi ili izvršene transakcije obuhvataju izmenu pozicija u kratkom periodu i predstavljaju značajan deo dnevnog obima trgovanja relevantnim finansijskim instrumentom na uređenom tržištu te da li bi mogli biti povezani sa značajnim promenama cene finansijskog instrumenta uključenog na uređeno tržište; d) u kojoj su meri dati nalozi ili izvršene transakcije koncentrisani u okviru kratkog vremenskog razdoblja tokom dnevnog trgovanja doveli do promene cene koja je sledom toga promenila smer kretanja; đ) u kojoj meri dati nalozi menjaju prikaz najboljih cena ponude ili potražnje finansijskog instrumenta uključenog na

regulisano, odnosno MTP tržište, ili prikaz dubine tržišta koja je vidljiva učesnicima na tržištu, a uklonjeni su pre nego što su izvršeni; e) u kojoj su meri nalozi dati ili transakcije izvršene u specifično vreme (na kraju trgovanja) ili oko specifičnog vremena u kojem se izračunavaju referentne cene (cene zatvaranja) i rade druga izračunavanja, a iste vode do promene cena koje imaju uticaj na referentne cene i izračunavanja (član 2. Pravilnika).

U svrhu primene člana 85. stav 1. tačka 2) ZTK, prilikom procene koje aktivnosti bi mogle da predstavljaju zloupotrebu tržišta razmotriće se sledeći indikatori, koji sami po sebi ne znače da se u konkretnom slučaju radi o zloupotrebi tržišta, niti se podrazumeva suprotno ako neka činjenica ili događaj nije naveden ovde, već se prilikom procene trebaju uzeti u obzir specifične okolnosti svakog pojedinačnog slučaja: a) Prethodi li datim nalogima ili izvršenim transakcijama ili sledi nakon njih, širenje neistinitih, lažnih ili obmanjujućih informacija od strane lica koja su naloge dali ili transakcije izvršili ili lica koja su s njima povezana; b) Da li naloge daju ili transakcije izvršavaju lica koja, pre ili nakon što daju nalog ili izvrše transakciju, distribuiraju, neposredno ili posredstvom lica koja su sa njima povezana, istraživanja ili preporuke za ulaganje koje su netačne, pristrasne ili očigledno pod uticajem materijalnih interesa (član 3. Pravilika).

Potom, potrebno je navesti i definicije osnovnih pojmova kojima se služi zakonodavac prilikom propisivanja krivičnog dela. Na prvom mestu, pod finansijskim instrumentima se podrazumevaju: (1) prenosive hartije od vrednosti; (2) instrumenti tržišta novca; (3) jedinice institucija kolektivnog investiranja; (4) opcije, fjučersi, svopovi, kamatni forvardi i ostali izvedeni finansijski instrumenti koji se odnose na hartije od vrednosti, valute, kamatne stope, prinos, kao i drugi izvedeni finansijski instrumenti, finansijski indeksi ili finansijske mere koje je moguće namiriti fizički ili u novcu; (5) opcije, fjučersi, svopovi, kamatni forvardi i ostali izvedeni finansijski instrumenti koji se odnose na robu i koji moraju biti namireni u novcu i mogu biti namireni u novcu po izboru jedne od ugovornih strana, a iz razloga koji nisu u vezi sa neizvršenjem obaveza ili raskidom ugovora; (6) opcije, fjučersi, svopovi i ostali izvedeni finansijski instrumenti koji se odnose na robu i mogu namiriti fizički, pod uslovom da se njima trguje na regulisanom tržištu, odnosno MTP; (7) opcije, fjučersi, svopovi, forvardi i ostali izvedeni finansijski instrumenti koji se odnose na robu i mogu namiriti fizički, a nisu obuhvaćeni podtačkom (6) ove tačke i nemaju komercijalnu namenu, a imaju karakteristike izvedenih finansijskih instrumenata, imajući u vidu, između ostalog, da li se kliring i saldiranje vrše u priznatim klirinškim kućama ili da li podležu redovnim pozivima za doplatu; (8) izvedeni finansijski instrumenti za prenos kreditnog rizika; (9) finansijski ugovori za razlike; (10) opcije, fjučersi, svopovi, kamatni forvardi i drugi izvedeni finansijski instrumenti koji se odnose na klimatske varijable, troškove prevoza, stope inflacije, kvote emitovanja ili druge službene, ekonomske i statističke podatke, a koji se namiruju u novcu ili se mogu namiriti u novcu po izboru jedne od ugovornih strana iz razloga koji nisu u vezi sa neizvršenjem obaveza ili raskidom ugovora, kao i drugi izvedeni finansijski instrumenti koji

se odnose na imovinu, prava, obaveze, indekse i mere koji nisu navedeni u ovoj tački, a koji imaju odlike drugih izvedenih finansijskih instrumenata, imajući u vidu, između ostalog, da li se njima trguje na regulisanom tržištu ili MTP, da li se kliring i saldiranje vrše u priznatim klirinškim kućama i da li podležu redovnim pozivima za doplatu; (11) robni derivati su izvedeni finansijski instrumenti koji se odnose na robu, koji moraju biti namireni u novcu, ili izuzetno fizički, ukoliko se njima trguje na regulisanom tržištu, odnosno MTP; (12) kreditni derivat na osnovu nastupanja statusa neispunjavanja obaveza (engl. credit default swap) je vrsta kreditnog derivata kojim se pružalac kreditne zaštite obavezuje da će korisniku te zaštite izmiriti gubitak u slučaju neizmirenja obaveza dužnika ili nekog drugog ugovorenog kreditnog događaja, za šta mu korisnik kreditne zaštite plaća odgovarajuću naknadu. Zatim, referentna vrednost je svaka stopa, indeks ili brojka dostupna javnosti ili objavljena koja se periodično ili redovno utvrđuje primenom formule na sledeće vrednosti ili na osnovu njih: vrednost jedne ili više vrsta osnovne imovine ili cena, uključujući i procenjene cene, stvarne ili procenjene kamatne stope ili druge vrednosti ili ankete, s obzirom na koju se utvrđuje iznos koji je potrebno platiti za neki finansijski instrument ili vrednost finansijskog instrumenta. Spot ugovor za robu je ugovor za isporuku robe kojom se trguje na spot tržištu, a koja se isporučuje odmah nakon što je izvršeno namirenje u novcu, i ugovor o isporuci robe koji nije finansijski instrument, uključujući terminski ugovor koji se namiruje fizički.

Definicija pojma finansijski instrumenti ne odnosi se na: 1) polise osiguranja i reosiguranja i druge proizvode osiguranja društava za osiguranje; 2) finansijske instrumente koji se izdaju povodom prometa robe i usluga, kao što su menica, ček, pismeni uput (asignacija), konosman, tovarni list ili skladišnica; 3) druge isprave o dugu, novčanom depozitu ili štednji koje nemaju svojstva finansijskih instrumenata u skladu sa ovim zakonom i 4) udele u ortačkom, komanditnom i društvu sa ograničenom odgovornošću organizovanim u skladu sa zakonom kojim se uređuju privredna društva.

Kao što proizilazi iz osnovnog oblika radnje izvršenja krivičnog dela, postoje tri situacije u kojoj će postojati ovo krivično delo. U prvom slučaju radnja se sastoji u zaključivanju transakcije ili izdavanju naloga za trgovanje:

- a) kojima se daju ili koji će verovatno pružiti neistinite ili obmanjujuće informacije o ponudi, potražnji ili ceni finansijskih instrumenata ili
- b) kojima lice, odnosno lica koja deluju zajednički, održavaju cenu jednog ili više finansijskih instrumenata na nerealnom nivou.

Manipulacija tržištem predstavlja iskušenje za manipulatora, budući da on može samo da trguje određenom vrstom u određeno vreme kako bi izvršio uticaj na cenu.⁶⁵ Berzanski indeksi su veoma bitni za tržište, nalaze se u svim pravnim odnosima na tržištu i samim tim takođe predstavljaju iskušenje za manipulisanje.⁶⁶ Problem koji ovde iskrsava jeste termin koji koristi naš zakonodavac, a to je informacija. Naime, akti EU u ovom kontekstu se služe pojmom signal, koji takođe nije adekvatan, ali je svakako razumljiviji.⁶⁷ Zaista je otvoreno pitanje na koji je način lice koje zaključi transakciju ili izda nalog za trgovanje dalo informaciju, koja po zakonodavcu može biti istinita ili obmanjujuća, što je takođe diskutabilno, uzevši u obzir smisao same reči. No, koji god termin da upotrebimo, smatramo da treba krenuti od smisla koji je odredbi dat u aktima EU, tj. od tumačenja pojma signal. Takođe, praktično je pitanje da li je učesnik na tržištu dužan da vodi računa o tome kakav će efekat njegovo učešće na tržištu imati po ostale učesnike. Stoga je propisano da se zabrana ne primenjuje pod uslovom da lice koja stupa u transakciju, daje nalog za trgovanje ili preduzima bilo koji drugi postupak dokaže da je takva transakcija, nalog ili postupak učinjen iz legitimnih razloga te da je u skladu s prihvaćenom tržišnom praksom.

Nadležno telo može uspostaviti prihvaćenu tržišnu praksu, uzimajući u obzir kriterijume: predviđa li tržišna praksa znatan nivo transparentnosti prema tržištu; osigurava li tržišna praksa visok stepen sigurnosti za delovanje tržišnih mehanizama i odgovarajuće međudelovanje mehanizama ponude i potražnje; ima li tržišna praksa pozitivan učinak na likvidnost i učinkovitost tržišta; uzima li tržišna praksa u obzir trgovinski mehanizam merodavnog tržišta i omogućava li učesnicima na tržištu da reaguju na vreme i na odgovarajući način na novu situaciju na tržištu koju je izazvala ta praksa; ne stvara li tržišna praksa rizike za celovitost direktno ili indirektno povezanih tržišta relevantnog finansijskog instrumenta unutar EU, bila ta tržišta uređena ili ne; ishod istrage nadležnog ili drugog tela o dotičnoj tržišnoj praksi, a posebno o tome krše li se dotičnom tržišnom praksom pravila ili propisi čija je svrha sprečavanje zloupotrebe tržišta ili kodeksi ponašanja, nezavisno o tome odnosi li se na dotično tržište ili na direktno ili indirektno povezana tržišta unutar Unije; i strukturna obeležja merodavnog tržišta, između ostalog je li ono uređeno ili ne, vrste finansijskih instrumenata kojima se trguje i vrsta učesnika na tržištu te uključujući opseg sudelovanja malih ulagatelja na merodavnom tržištu. Tržišna praksa koju je nadležno telo uspostavilo kao prihvaćenu tržišnu praksu na određenom tržištu ne smatra se primenjivom na ostala tržišta, osim ako su nadležna tela tih drugih tržišta prihvatila tu praksu (član 13. Uredbe). Dakle, predviđeni su i slučajevi kada je protivpravnost isključena.

⁶⁵ Verstein, A., Benchmark Manipulation, *B.C. L. Rev.*, 2015, 247-248.

⁶⁶ *Ibid.*, 248-249.

⁶⁷ Stojanović, Z. i dr., Nav. delo, 186.

Druga moguća situacija u kojoj postoji krivično delo jeste zaključivanje transakcije ili izdavanje naloga za trgovanje u kojima se upotrebljavaju fiktivni postupci ili svaki drugi oblik obmane ili prevare. Očigledno je da i ovaj oblik dela predstavlja prevod odredaba akata Evropske unije, te samim tim nije dovoljno precizno određen za pravni sistem Srbije. Radi se o prevarnim radnjama kojima se učesnici na tržištu kapitala nastoje dovesti ili održavati u zabludi u pogledu činjenica koje su relevantne za promet finansijskih instrumenata.⁶⁸

Treća situacija postoji u slučaju širenja informacija putem medija, uključujući i internet ili bilo kojim drugim putem prenošenje neistinitih vesti ili vesti koje mogu izazvati zabludu o finansijskim instrumentima, ako je znalo ili moglo znati da su te informacije neistinite ili da dovode u zabludu. Zakonodavac greškom koristi glagol morati u ovom slučaju.⁶⁹ Dakle, neophodno je da učinilac krivičnog dela zna ili je mogao da zna da su informacije neistinite ili da dovode u zabludu, što implicira nesvesni nehat kao oblik krivice. U odnosu na druge oblike izvršenja krivičnog dela zahteva se umišljaj. Manipulacija tržištem, pak, nije prevara, te se ovde ne zahteva namera, a smatra se da je ovo krivično delo korisno u situacijama kada je teško dokazati prevaru, naravno, tamo gde je to uopšte moguće.⁷⁰

Konačno, kao izvršilac krivičnog dela može da se pojavi bilo koje lice. Međutim, smisao celog krivičnog dela je drugačiji, budući da njegovim tumačenjem dolazimo do nespornog zaključka da izvršilac može biti samo lice koje se javlja kao značajniji učesnik na finansijskom tržištu na kome ima značajnu ulogu i uticaj, jer je teško zamisliva situacija da će neki sitni učesnik na tržištu kapitala svojim radnjama da dovede do nerealne cene nekog finansijskog instrumenta na tržištu.⁷¹ Da bi postojalo krivično delo, neophodno je da je izvršilac svojim radnjama ostvario imovinsku korist za sebe ili drugo lice ili da je naneo štetu drugom licu, fizičkom ili pravnom. Zaprećena je kazna zatvora od šest meseci do pet godina i novčana kazna kumulativno, čime su ispoštovane obaveze iz akata Evropske unije o minimalnoj visini maksimalne kazne zatvora.

Teži oblik krivičnog dela postoji ukoliko je usled izvršenja radnje osnovnog oblika ovog krivičnog dela došlo do znatnog poremećaja na regulisanom tržištu, odnosno MTP. Prvo, mora doći do znatnog poremećaja, što znači da neznatni poremećaji, do kojih će svakako da dođe izvršenjem ovog krivičnog dela, neće postojati teži oblik dela. Drugo, organizator tržišta je lice koje upravlja, odnosno obavlja delatnost u vezi sa funkcionisanjem regulisanog tržišta, a organizator tržišta može biti i samo regulisano tržište. Treće, regulisano tržište je multilateralni sistem koji organizuje, odnosno kojim upravlja organizator tržišta i koji

---

⁶⁸ Stojanović, Z. i dr., Nav. delo, 186.

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ Klepitskil, I, Nav. delo, 123.

⁷¹ Stojanović, Z. i dr., Nav. delo, 186.

omogućava i olakšava spajanje interesa trećih lica za kupovinu i prodaju finansijskih instrumenata u skladu sa njegovim obavezujućim pravilima i na način koji dovodi do zaključenja ugovora u vezi sa finansijskim instrumentima uključenim u trgovanje po njegovim pravilima u sistemu, ima dozvolu i redovno posluje u skladu sa ovim zakonom. Četvrto, multilateralna trgovačka platforma (MTP) je multilateralni sistem koji organizuje, odnosno kojom upravlja organizator tržišta ili investiciono društvo i koji omogućava i olakšava spajanje interesa trećih lica za kupovinu i prodaju finansijskih instrumenata u skladu sa njegovim obavezujućim pravilima i na način koji dovodi do zaključenja ugovora, u skladu sa ovim zakonom. Zaprećena je kazna zatvora od tri do osam godina.

Iako je članom 6. Direktive propisano da je kažnjiv pokušaj za dato krivično delo, unošenje ove odredbe u ZTK je bilo suvišno, iz jednostavnog razloga što je pokušaj za ovo krivično delo kažnjiv po opštim odredbama za kažnjavanje za pokušaj. Dakle, za ovo krivično delo je zaprećena kazna zatvora od šest meseci do pet godina, što možemo staviti pod znak pitanja, budući da Direktiva EU propisuje nešto drugačije rešenje.

9.2. Korišćenje, otkrivanje i preporučivanje insajderskih informacija

Ovo krivično delo ima dva osnovna i dva teža oblika. Radnja izvršenja prvog osnovnog oblika se sastoji iz upotrebe insajderske informacije u jednoj od tri alternativno propisane situacije. U prvoj situaciji, radi se o upotrebi insajderske informacije neposredno ili posredno pri sticanju, otuđenju i pokušaju sticanja ili otuđenja za sopstveni račun ili za račun drugog lica finansijskih instrumenata na koje se ta informacija odnosi. Zatim, u drugoj situaciji, krivično delo će postojati u slučaju otkrivanja ili činjenja dostupnom insajderske informacije bilo kom drugom licu. Konačno, u trećoj situaciji krivično delo će postojati u preporučivanju ili navođenju drugog lica da na osnovu insajderske informacije stekne ili otuđi finansijske instrumente na koje se ta informacija odnosi. Kako bi postojalo krivično delo neophodno je postojanje namere učinioca da sebi ili drugom ostvari imovinsku korist ili da drugom licu nanese štetu.

I za ovo krivično delo su ključni pomenuti akti Evropske unije. ZTK-om je određeno da insajderske informacije predstavljaju informacije o tačno određenim činjenicama koje nisu javno objavljene, odnose se direktno ili indirektno na jednog ili više izdavalaca finansijskih instrumenata ili na jedan ili više finansijskih instrumenata, a koje bi, da su javno objavljene, verovatno imale značajan uticaj na cenu tih finansijskih instrumenata ili na cenu izvedenih finansijskih instrumenata. To su informacije o tačno određenim činjenicama ako se njima ukazuje na okolnosti koje postoje ili za koje se razumno može očekivati da će postojati, ili na događaj koji se dogodio ili se razumno može očekivati da će se dogoditi, kada su dovoljno

specifične da omogućće zaključivanje o mogućem uticaju tog niza okolnosti ili događaja na cene finansijskih instrumenata, poveznaog izvedenog finansijskog instrumenta ili povezanih spot ugovora za robu. Značajan uticaj postoji ko bi razumni ulagač verovatno uzeo u obzir takvu informaciju kao deo osnove za donošenje svojih investicionih odluka. Kod robnih derivata, insajderske informacije su informacije o tačno određenim činjenicama koje nisu javno objavljene, odnose se direktno ili indirektno na jedan ili više takvih derivata, akoje bi korisnici tržišta na kojima se tim derivatima trguje očekivali da dobiju u skladu sa ustaljenim tržišnim praksama na tim tržištima. Smatra se da korisnici tržišta na kome se trguje robnim derivatima očekuju da dobiju informaciju ako je: 1) redovno dostupna korisnicima tih tržišta i 2) potrebno objaviti informaciju u skladu sa zakonskim propisima, pravilima tržišta, ugovorima ili običajima ba relevantnom osnovnom tržištu robe ili tržištu robnih derivata. Ustaljene tržišne prakse su prakse koje se razumno očekuju na jednom ili više finansijskih tržišta u skladu sa propisanim postupkom. Za lica odgovorna za sprovođenje naloga u vezi sa finansijskim instrumentima, insajderske informacije su i informacije o tačno određenim činjenicama, dobijene od klijenta u vezi s budućim nalogima klijenta, odnose se direktno ili indirektno na jednog ili više izdavalaca finansijskih instrumenata ili na jedan ili više finansijskih instrumenata, a koje bi, da su javno objavljene, verovatno imale značajan uticaj na cene tih finansijskih instrumenata ili na cenu izvedenog finansijskog instrumenta (član 75. ZTK). Insajderska trgovina predstavlja protivpravno prisvajanje koristi za sebe ili drugog kroz trgovinu na osnovu privilegovnih informacija.⁷²

Sledećim članom je propisana zabrana zloupotrebe insajderskih informacija.

Zabranjeno je svakom licu koje poseduje insajdersku informaciju da tu informaciju upotrebi neposredno ili posredno pri sticanju, otuđenju i pokušaju sticanja ili otuđenja za sopstveni račun ili za račun trećeg lica finansijskih instrumenata na koje se ta informacija odnosi. Ova odredba se primenjuje na lica koje poseduje insajderske informacije putem: 1) članstva u upravnim ili nadzornim organima izdavaoca ili javnog društva; 2) učešća u kapitalu izdavaoca ili javnog društva; 3) pristupa informacijama do kojih dolazi obavljanjem dužnosti na radnom mestu, vršenjem profesije ili drugih dužnosti; 4) krivičnih dela koje je počinilo. Ukoliko je se radi o pravnom licu, zabrana se odnosi i na fizička lica koja učestvuju u donošenju odluke o vršenju transakcije za račun pravnog lica o kome je reč. Takođe, ove odredbe se ne primenjuju na transakcije koje se obavljaju prilikom izvršavanja dospele obaveze sticanja ili otuđenja finansijskih instrumenata, kada je takva obaveza rezultat ugovora koji je zaključen pre nego što je lice posedovalo insajderske informacije (član 76. ZTK). Ovim licima je zabranjeno da: 1) otkrivaju i čine dostupnim insajderske informacije bilo kom drugom licu, osim ako se informacija otkrije i učini dostupnom u redovnom

⁷² Brašić, J., Zloupotreba i protivpravno širenje insajderskih informacija, u *Pravna država i stručnost procesnih subjekata u krivičnom postupku*, urednik S. Bejatović, Kragujevac, Pravni fakultet, 2015, 596.

poslovanju, profesiji ili dužnosti; 2) preporučuju ili navode druge osobe da na osnovu insajderske informacije stekne ili otuđi finansijske instrumente na koje se ta informacija odnosi. Ove odredbe odnose se i na drugo lice koje poseduje insajderske informacije, a zna ili je trebalo da zna da se radi o insajderskoj informaciji. Sama činjenica da pravno lice poseduje ili je posedovalo insajderske informacije ne podrazumeva da je to lice koristilo te informacije u trgovanju, odnosno da je trgovalo na osnovu insajderskih informacija, ukoliko je to pravno lice uvelo, sprovodilo i održavalo primerene i delotvorne unutrašnje mehanizme i postupke kojima se sprečava zloupotreba insajderskih informacija. Unutrašnji mehanizmi i postupci kojima se sprečava zloupotreba insajderskih informacija su takvi da se njima osigurava da nijedno fizičko lice koje je u ime pravnog lica donelo odluku o sticanju ili otuđenju finansijskih instrumenata na koje se odnose informacije, niti bilo koje drugo fizičko lice koje je moglo uticati na tu odluku, nije posedovalo insajderske informacije, odnosno da nije podstaklo, dalo preporuku ili na drugi način uticalo na fizičko lice koje je u ime pravnog lica odlučilo o sticanju ili otuđenju finansijskih instrumenata na koje se te informacije odnose (članovi 77-78. ZTK).

Izdavalac finansijskog instrumenta obavezan je da bez odlaganja obavesti javnost o insajderskim informacijama koje se neposredno odnose na tog izdavaoca, a nije mu dozvoljeno da obaveštava javnost o informacijama iz ovog člana na način koji bi mogao da dovede u zabludu. Izdavalac je, zatim, obavezan da obavesti javnost na način koji omogućuje brz pristup informaciji i mogućnost potpune, tačne i pravovremene ocene iste. Takođe je obavezan da na svojoj internet stranici objavi sve insajderske informacije koje je obavezan da javno objavljuje i da učini iste dostupnim najmanje pet godina od dana objavljivanja. Komisija propisuje bliže informacije koje bi mogle biti uzete u obzir pri donošenju odluke o objavljivanju insajderskih informacija. Svaku značajnu promenu u pogledu informacija koje su već objavljene, izdavalac mora da objavi odmah nakon što je do te promene došlo, na isti način na koji je objavljena izvorna informacija. Izdavalac može na svoju odgovornost da odloži javno objavljivanje insajderske informacije kako ne bi narušio svoje opravdane interese, pod uslovom da to odlaganje ne bi dovelo javnost u zabludu i da izdavalac može da osigura poverljivost te informacije. On je dužan da bez odlaganja obavesti Komisiju o svojoj odluci da odloži javno objavljivanje insajderske informacije. Komisija propisuje bliže okolnosti koje mogu ukazivati na postojanje opravdanog interesa, kao i mere i rešenja koje je izdavalac obavezan da sprovede u svrhu osiguravanja poverljivosti insajderske informacije (član 79-81. ZTK).

Kada izdavalac ili lice koje deluje u njegovo ime ili za njegov račun otkrije insajdersku informaciju trećoj strani u redovnom obavljanju svog posla, profesije ili dužnosti, obavezan je da tu informaciju u potpunosti jasno objavi javnosti, i to istovremeno u slučaju namernog otkrivanja i bez odlaganja u slučaju nenamernog otkrivanja, osim ako je lice koje je primilo informaciju vezano obavezom poverljivosti. Izdavalac ili lice koje deluje u ime ili za račun

izdavaoca dužno je da sastavlja spisak lica koja za njih rade na osnovu ugovora o radu ili na neki drugi način i koja imaju redovno ili povremeno pristup insajderskim informacijama koje se neposredno ili posredno odnose na tog izdavaoca. Izdavalac ili lice koje deluje u ime ili za račun izdavaoca dužno je da redovno ažurira spisak tih lica i dostavlja ga Komisiji na njen zahtev, kao i da ga čuva najmanje pet godina nakon što je sastavljen i ažuriran. Spisak lica koja poseduju insajderske informacije mora da sadrži najmanje: ime i prezime, datum rođenja, adresu prebivališta, odnosno boravišta, razlog zbog kog se to lice nalazi na predmetnom spisku, datum i vreme kada je to lice steklo pristup insajderskim informacijama i datum kada je spisak tih lica sastavljen, odnosno ažuriran. Spisak lica mora da se ažurira odmah kada dođe do promene razloga zbog koga je neko lice na spisku, kada na spisak treba dodati novo lice, kao i kada neko lice koje je već na spisku više nema pristup insajderskim informacijama. Lice zaduženo za sastavljanje spiska dužno je da preduzme potrebne mere kako bi se obezbedilo da je svako lice na tom spisku upoznato sa propisima koje se odnose na njegove dužnosti, da je svesno sankcija koje proizilaze iz zloupotrebe ili protivpravnog širenja tih informacija (članovi 82-83. ZTK).

Kao izvršilac osnovnog oblika krivičnog dela može da se javi bilo koje lice koje poseduje insajdersku informaciju po bilo kom osnovu. Na subjektivnoj strani je neophodno postojanje umišljaja. Osnovni oblik je zaprećen novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

Teži oblik se sastoji od izvršenja radnje iz osnovnog oblika krivičnog dela, ali pri čemu je pribavljena imovinska korist ili naneta imovinska šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara. U pogledu elemenata krivičnog dela, važi sve što je rečeno za osnovni oblik. Problem u praksi će se manifestovati u pogledu utvrđivanja iznosa nanete imovinske štete. Za ovaj oblik je zaprećena novčana kazna i kazna zatvora do tri godine.

Radnja drugog oblika ovog krivičnog dela se od osnovnog razlikuje po izvršiocu, koji je ovde jasno određen. Naime, kao učinilac ovog oblika krivičnog dela se pojavljuje lice koje poseduje insajderske informacije putem članstva u upravnim ili nadzornim organima izdavaoca ili javnog društva, učešća u kapitalu izdavaoca ili javnog društva, pristupa informacijama do kojih dolazi obavljanjem dužnosti na radnom mestu, vršenjem profesije ili drugih dužnosti, odnosno putem krivičnih dela koje je počinilo. To može biti bilo koji od navedenih načina, ali i bilo koje krivično delo putem kojeg se došlo do insajderske informacije. Alternativno su propisane novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine.

Teži oblik se od osnovnog razlikuje samo u pogledu visine imovinske štete ili probavljene imovinske koristi, koje, kao i ranije, treba da pređu iznos od milion i petsto hiljada dinara. Kumulativno je zaprećeno izricanje novčane kazne i kazne zatvora do pet godina. Sa subjektivne strane je neophodno postojanje umišljaja.

Posebno je zanimljivo rešenje predviđeno za pokušaj. Naime, zakonodavac je propisao da je kažljiv samo pokušaj izvršenja krivičnog dela iz stava 1., zanemarujući teži oblik tog istog dela, kao i drugi osnovni oblik, koji nisu kažnjivi po opštim pravilima kažnjavanja za pokušaj, prema kojima je kažnjiv jedino teži drugi oblik krivičnog dela, budući da je moguće izreći kaznu zatvora u trajanju od pet godina. To je veliki propust zakonodavca, ukoliko je bila namera propisivanje kažnjavanja za pokušaj izvršenja krivičnog dela.

9.3. Neovlašćeno pružanje investicionih usluga

Ovo krivično delo ima osnovni i teži oblik. Radnja osnovnog oblika se sastoji u neovlašćenom pružanju investicionih usluga. Za postojanje dela je neophodno i postojanje namere da sebi ili drugom licu ostvari imovinsku korist. Zakonom o tržištu kapitala je regulisano šta predstavljaju investicione usluge: (1) prijem i prenos naloga koji se odnose na prodaju i kupovinu finansijskih instrumenata; (2) izvršenje naloga za račun klijenta; (3) trgovanje za sopstveni račun; (4) upravljanje portfoliom; (5) investiciono savetovanje; (6) usluge pokroviteljstva u vezi sa ponudom i prodajom finansijskih instrumenata uz obavezu otkupa; (7) usluge u vezi sa ponudom i prodajom finansijskih instrumenata bez obaveze otkupa i (8) upravljanje multilateralnim trgovačkim platformama (član 2. tačka 8. ZTK). Ovde je veoma bitno definisati i dodatne usluge koje mogu da se pruže. Dodatne usluge su: (1) čuvanje i administriranje finansijskih instrumenata za račun klijenata, uključujući čuvanje instrumenata i sa tim povezane usluge, kao što je administriranje novčanim sredstvima i kolateralom; (2) odobravanje kredita ili zajmova investitorima kako bi mogli da izvrše transakcije jednim ili više finansijskih instrumenata kada je društvo zajmodavac uključeno u transakciju; (3) saveti društvima u vezi sa strukturom kapitala, poslovnom strategijom, spajanjem i kupovinom društava i sličnim pitanjima; (4) usluge deviznog poslovanja u vezi sa pružanjem investicionih usluga; (5) istraživanje i finansijska analiza u oblasti investiranja ili drugi oblici opštih preporuka u vezi sa transakcijama finansijskim instrumentima; (6) usluge u vezi sa pokroviteljstvom; (7) investicione usluge i aktivnosti, kao i dopunske usluge koje se odnose na osnov izvedenog finansijskog instrumenta iz tačke 1) podtač. (5), (6), (7) i (10) ovog člana, a u vezi sa pružanjem investicionih usluga i aktivnosti, kao i dopunskih usluga.

O tome šta su po ZTK finansijski instrumenti bilo je reći ranije. Zatim, upravljanje portfoliom je upravljanje pojedinačnim portfolijima na osnovu odobrenja iz posebnog ugovora zaključenog sa klijentom, a portfoliji se odnose na jedan ili više finansijskih instrumenata, a izvršenje naloga za račun klijenta podrazumeva aktivnosti u vezi sa zaključenjem ugovora za kupovinu ili prodaju jednog ili više finansijskih instrumenata za račun klijenta (član 2. tačke 16. i 23. ZTK). Druge usluge su već objašnjene ili je njihovo značenje jasno.

Kao što proizilazi iz teksta ove odredbe, neophodno je da se radi o neovlašćenom pružanju usluga. Navedene investicione usluge i aktivnosti se ne mogu odvijati bez dozvole Komisije za obavljanje delatnosti investicionog društva. Brokersko-dilersko društvo koje obavlja pružanje investicionih usluga i aktivnosti mora biti organizovano kao akcionarsko društvo i na njega se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuju privredna društva, a uz ispunjavanje više uslova, navedene usluge može da pruža i kreditna organizacija (član 147. ZTK). Zakonom je predviđeno da investiciono društvo može da pruža usluge i aktivnosti ukoliko poseduju dozvolu Komisije za obavljanje konkretno navedenih delatnosti investicionog društva, a u dozvoli se navode investicione usluge i aktivnosti koje je investiciono društvo ovlašćeno da obavlja, a dozvola može da obuhvata jednu ili više dodatnih usluga, s tim što se te dodatne usluge ne mogu obavljati ukoliko investiciono društvo nema dozvolu za obavljanje najmanje jedne osnovne investicione usluge ili aktivnosti. Konačno, kada je u pitanju pružanje dodatnih usluga deviznog poslovanja, investiciono društvo je dužno da pribavi odgovarajuću dozvolu u skladu sa zakonom kojim je regulisano devizno poslovanje (član 148. ZTK). Da bi postojalo krivično delo dovoljno je da je usluga pružena samo jednom. Višestruko ponavljanje radnje izvršenja predstavlja okolnost koja utiče na odmeravanje kazne.⁷³

Veoma je bitno naglasiti i da investiciono društvo može da zaključi ugovor o obavljanju investicionih usluga ili o pružanju dodatnih usluga sa drugim investicionim društvom u ime klijenta i u tom slučaju može da koristi informacije o klijentu koje prosleđuje prvo investiciono društvo. Investiciono društvo koja prosleđuje uputstvo o nalogu klijenta ostaje odgovorno za potpunost i tačnost datih podataka, a investiciono društvo koje prima uputstvo o izvršenju usluge u ime klijenta može da prihvati i svaku preporuku u pogledu usluge ili transakcije koju je klijentu pružilo prvo investiciono društvo. Investiciono društvo koje prosleđuje uputstvo ostaje odgovorno za preporuku ili savet koje je pružilo klijentu. Investiciono društvo koje prima uputstvo od klijenta ili naloge posredstvom prvog investicionog društva odgovorno je za izvršenje usluge ili transakcije na osnovu tih podataka ili preporuka, u skladu sa odgovarajućim odredbama ovog poglavlja. Zaključivanje ovog ugovora dozvoljeno je ukoliko angažovanje drugog investicionog društva: 1) ne uslovljava naplatu naknada ili drugih troškova od klijenta prvog investicionog društva u iznosu koji je viši od naknada koje bi klijent platio da je prvo investiciono društvo pružilo usluge; 2) ne može uzrokovati nepotrebne poslovne rizike investicionom društvu, značajno ugroziti kvalitet unutrašnje kontrole, niti onemogućiti nadzor Komisije nad ispunjavanjem svih obaveza investicionog društva. Komisija propisuje bliže uslove pod kojima investiciono društvo može koristiti usluge drugog investicionog društva (član 152. ZTK).

---

⁷³ Stojanović, Z. i dr., Nav. delo, 192.

Komisija organizuje nastavu i polaganje ispita za sticanje zvanja brokera, investicionog savetnika i portfolio menadžera. Dozvolu za obavljanje poslova Komisija izdaje ako podnosilac zahteva za dobijanje te dozvole ispunjava sledeće uslove: 1) položen ispit za sticanje zvanja; 2) ne podleže primeni pravnih posledica osude. Podnosilac zahteva za dobijanje dozvole za obavljanje poslova investicionog savetnika i portfolio menadžera mora imati najmanje tri godine radnog iskustva sa visokom stručnom spremom na poslovima s hartijama od vrednosti (član 153. ZTK). Ovde je bitno naglasiti i to da je investiciono društvo dužno da, u roku od 30 dana od dana prijema odluke o davanju dozvole za obavljanje delatnosti investicionog društva i rešenja o davanju prethodne saglasnosti za izbor, odnosno imenovanje direktora i člana odbora direktora, nadzornog odbora ili izvršnog odbora tog društva, podnese prijavu za upis u Registar privrednih subjekata. Ukoliko zahtev za upis investicionog društva u Registar privrednih subjekata ne bude podnet u roku, Komisija donosi rešenje o poništavanju dozvole za obavljanje delatnosti i briše to društvo iz registra. Investiciono društvo je dužno da, u roku od sedam dana od dana prijema rešenja o upisu u Registar privrednih subjekata, Komisiji dostavi izvod iz tog registra. Investiciono društvo ne sme da otpočne da obavlja delatnost za koju je dobilo dozvolu za rad pre upisa te delatnosti u Registar privrednih subjekata (član 162. ZTK).

Iz radnje izvršenja krivičnog dela prozilazi da izvršilac može biti i fizičko i pravno lice. Kao oblik krivice zahteva se umišljaj, i to direktan, budući da je izvršenje ovog dela s eventualnim umišljajem teško zamislivo. Za ovaj oblik izvršenja krivičnog dela alternativno su zaprećene novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.

Teži oblik izvršenja krivičnog dela postoji ukoliko je pribavljena imovinska korist ili drugim licima naneta imovinska šteta u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara. Zaprećena je kazna zatvora do tri godine i novčana kazna.

9.4. Transplantacija organa

U poslednje vreme aktuelizovana je rasprava o donošenju novog Zakona o transplantaciji organa. Važeći zakonski tekst je donet 2009. godine, dok se donošenje novog zakonskog teksta najavljivao za kraj 2016. ili početak 2017. godine. Kao što je poznato, novi zakonski propis u ovoj materiji još nije donet. Važećim zakonskim tekstom predviđena su tri krivična dela. Njihovo propisivanje je bila nužnost usled donošenja Konvencije protiv trgovine ljudskim organima, kojom je određeno da su države dužne da predvide krivična dela u slučaju umišljajnog uzimanja organa sa žive ili preminule osobe, i to u slučaju kada je do uzimanja organa došlo bez slobodnog, informisanog i specijalnog pristanka donora, te kada je do uzimanja organa došlo u zamenu za finansijsku ili drugu poredbenu vrednost za davaoca organa ili treće lice.

Pre analize krivičnih dela, neophodno je skrenuti pažnju na značenje najvažnijih termina koje zakonodavac koristi, a važnih i za razjašnjavanje krivičnih dela. Tako, zakonski, transplantacija organa ili delova organa jeste medicinski postupak uzimanja organa, odnosno delova organa sa živog ili umrlog lica zbog presađivanja u telo drugog lica radi lečenja, uključujući sve procedure za pripremu, obradu, očuvanje, praćenje ozbiljnih neželjenih pojava i ozbiljnih neželjenih reakcija, kao i distribuciju organa, odnosno delova organa; organ je vitalni deo ljudskog tela sastavljen od različitih tkiva, koji ima sopstvenu strukturu, vaskularizaciju i sposobnost razvoja fizioloških funkcija sa značajnim nivoom autonomije; uzimanje organa, odnosno delova organa, jeste medicinski postupak kojim se putem odstranjivanja iz tela živog ili umrlog lica dobija organ, odnosno deo organa radi presađivanja u telo drugog lica; presađivanje organa jeste medicinski postupak kojim se uzeti organ unosi, odnosno inplantira u telo drugog živog lica radi lečenja; davalac organa jeste živo, odnosno umrlo lice od koga se dobija organ ili deo organa; primalac organa jeste živo lice kome se radi lečenja presađuje organ, odnosno organi ili delovi organa; doniranje jeste postupak davanja organa bez naknade sa živog ili umrlog lica radi presađivanja u telo drugog lica radi lečenja. Teorijski, pod transplantacijom delova čovečijeg tela se u najširem smislu reči podrazumeva zamenjivanje obolelog dela tela drugim delom tela koji je uzet sa drugog mesta jednog istog ili drugog organizma.⁷⁴

Zakonom o transplantaciji organa propisana su tri krivična dela. Na prvom mestu, članom 78. Zakona o transplantaciji organa predviđeno je da:

(1) Ko silom ili pretnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi prisili jedno lice da mimo svoje slobodne volje da pismeni pristanak za davanje organa za života radi transplantacije tom ili drugom licu i kome se na osnovu tog pismenog pristanka uzme organ, ili ako mimo svoje volje potpiše pismeni pristanak za davanje organa posle svoje smrti za transplantaciju tom ili drugom licu, kazniće se zatvorom od dve do deset godina.

(2) Za delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema maloletnom licu učinilac će se kazniti kaznom propisanom za to delo i kada nije upotrebio silu, pretnju ili neki drugi od navedenih načina.

(3) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema maloletnom licu, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.

---

⁷⁴ Čejović, B., *Krivičnopravni problemi transplantacije*. Beograd, 1974, 13.

(4) Ako je usled dela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila teška telesna povreda davaoca organa, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do 15 godina.

(5) Ako je usled dela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila smrt davaoca organa, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(6) Ko se bavi vršenjem krivičnih dela iz st. 1-3. ovog člana ili je delo izvršeno od strane organizovane grupe, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

Na prvom mestu neophodno je skrenuti pažnju na izuzetnu sličnost u određivanju radnje ovog krivičnog dela sa krivičnim delom trgovine ljudima iz člana 388. Krivičnog zakonika. Radnju osnovnog oblika krivičnog dela čini lice koje silom ili pretnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi prisili jedno lice da mimo svoje slobodne volje da pismeni pristanak za davanje organa za života radi transplantacije tom ili drugom licu i kome se na osnovu tog pismenog pristanka uzme organ, ili ako mimo svoje volje potpiše pismeni pristanak za davanje organa posle svoje smrti za transplantaciju tom ili drugom licu. Davanje organa je regulisano na dobrovoljnoj osnovi (član 18.), tako da se obavlja bez finansijske nadoknade, izuzev nužnih troškova, čiju visinu propisuje nadležni ministar.

Načini izvršenja krivičnog dela odgovaraju onim kod krivičnog dela trgovine ljudima. Međutim, pojmovi kojima se operiše su identični kao kod većeg broja krivičnih dela, tako da njihovo značenje možemo da preuzmemo iz tih dela. Na prvom mestu navode se sila i pretnja. Sila (apsolutna i kompulzivna) i pretnja utiču na volju davaoca organa i time uzrokuju donošenje iznuđene odluke.⁷⁵ Navedeni pojmovi nisu definisani Krivičnim zakonikom, pa se pod pojmom sile podrazumeva upotreba snage prema nekom licu da ono izvrši, odnosno ne izvrši određenu radnju,⁷⁶ dok pretnja predstavlja stavljanje u izgled nekog zla licu koje se prinuđava.⁷⁷ Pretnja mora biti ozbiljna i stvarna, ali se smatra da će se pretnja smatrati ozbiljnom i kad nije realno ostavrljiva, ako je lice kome se preti imalo razloga da veruje u njenu ostvarljivost.⁷⁸ Kao što profesori Stojanović i Lazarević navode, prilikom razmatranja postojanja sile treba obratiti pažnju i na pitanje otpora lica prema kome se primenjuje, pri čemu se sila upotrebljava radi sprečavanja otpora nekog lica, ali je dovoljno da se otpor očekivao. Dakle, zahteva se subjektivni element u vidu savladavanja stvarnog ili očekivanog otpora prinuđenog.⁷⁹ Krivičnim zakonikom je određeno i da se pod pojmom sile

⁷⁵ Stojanović, Z., Komentar..., 101.

⁷⁶ Lazarević, L., *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije*. Beograd, 2005, 110.

⁷⁷ Stojanović, Z., Komentar..., 98.

⁷⁸ Radović, N., *Trgovina ljudima kao oblik organizovanog kriminaliteta (doktorska disertacija)*. Beograd, 2008, 108.

⁷⁹ Stojanović, Z., Komentar..., 98; Lazarević, L., Komentar..., 110.

podrazumeva i primena hipnoze ili omamljujućih sredstava s ciljem da se neko protiv svoje volje dovede u nesvesno stanje ili onesposobi za otpor (čl. 112. st. 12.). Primena hipnoze ili omamljujućih sredstava najčešće predstavljaju apsolutnu silu, ali nije isključeno da u nekim slučajevima može da se radi i o kompulzivnoj sili.⁸⁰ Klajn i Šipka određuju hipnozu kao stanje slično snu izazvano sugestijom hipnotizera, koja čini osobu podložnom sugestijama usled smanjene volje i svesti.⁸¹ U istoj odredbi je izjednačena primena hipnoze i omamljujućih sredstava, koja imaju svoju biološku osnovu, a zajednički cilj im je dovođenje određenog lica u nesvesno stanje ili nesposobnost za otpor.⁸² Kada je u pitanju pretnja, njena ozbiljnost se ceni prema načinu na koji se čini i spram mogućnost njenog ostvarenja, budući da zlo kojim se preti, s jedne strane, treba da bude objektivno ostvarljivo, ali s druge strane, pretnja će se smatrati ozbiljnom i kada objektivno nije ostvarljiva, ako je lice prema kome se preti imalo razloga da veruje u njenu ostvarljivost i pod uticajem takvog uverenja se i ponašalo.⁸³

Sledeći način izvršenja dela je u vezi sa dovođenjem u zabludu i održavanjem u zabludi. Dakle, krivično delo može biti izvršeno na dva načina kada je u pitanju postojanje zablude. U prvom slučaju, pasivni subjekt se još uvek ne nalazi u zabludi, a izvršilac krivičnog dela lažnim prikazivanjem činjenica stvara kod njega pogrešnu predstavu o činjenicama, a u drugom slučaju se lice već nalazi u zabludi, a izvršilac krivičnog dela ga svojim delovanjem održava u zabludi bilo kojom delatnošću.⁸⁴ Ovde se u suštini radi o obmani, a između obmane i činjenja mora da postoji uzročna veza.⁸⁵ Potom, krivično delo može biti izvršeno zloupotrebom ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti ili teških prilika drugog. Ovaj način izvršenja krivičnog dela postojace ako je učinilac za njeno ostvarivanje iskoristio ili ovlašćenja koja ima, odnos poverenja pasivnog subjekta prema njemu, položaj zavisnosti koji pasivni subjekt ima prema njemu ili teške imovinske, stambene ili druge prilike u kojima se učinilac nalazi.⁸⁶ Na prvom mestu imamo zloupotrebu poverenja, koja se u suštini sastoji u zloupotrebi ovlašćenja, tj. u preduzimanju radnji koje su protivne interesima pasivnog subjekta.⁸⁷ Međutim, ovde se ne treba zadržati samo na definiciji zloupotrebe poverenja kada je u pitanju radnja istoimenog krivičnog dela, koja se vezuje za imovinu oštećenog. Naime, organi nisu stvari koje su u prometu, pa se samim tim ni zloupotreba ovlašćenja ne može

⁸⁰ Stojanović, Z., Komentar..., 97.

⁸¹ Klajn, I., i Šipka, M., *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Novi Sad, 2012, 1420.

⁸² Kolarevic, D., Zarkovic, M., & Biac, V., *The Hypnosis in the Criminalistic and Criminal Law. Archibald Reiss Days, vol. 1* (pp. 153-157), Belgrade, 2015, 156.

⁸³ Lazarević, L., Komentar..., 521-522.

⁸⁴ Čejović, B., *Krivično pravo u sudskoj praksi, posebni deo*. Kragujevac, Lion Mark, 2008, 493.

⁸⁵ Lazarević, L., Komentar..., 700.

⁸⁶ Radović, N., Nav. delo, 108.

⁸⁷ Stojanović, Z., Komentar..., 525.

vezivati za stvari, već ju je neophodno posmatrati u jednom širem smislu. Ovde se radi o izuzetno osetljivim temama, tako da zloupotreba poverenja treba da predstavlja zloupotrebu u najširem smislu reči.

Prvi teži oblik krivičnog dela postoji u situaciji izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela, ali bez korišćenja sile ili pretnje, dovođenja u zabludu ili održavanja u zabludi, zloupotrebe ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanja ličnih isprava ili davanja ili primanja novca ili druge koristi, ali prema maloletnom licu. Dakle, maloletno lice treba da da pismeni pristanak za davanje organa za života radi transplantacije tom ili drugom licu i kome se na osnovu tog pismenog pristanka uzme organ, ili ako potpiše pismeni pristanak za davanje organa posle svoje smrti za transplantaciju tom ili drugom licu. U ovom slučaju mora da se radi o svojevolumnom pristanku maloletnog lica. Zakonodavac u ovom slučaju štiti dodatno maloletno lice, te se smatra da ono nije dovoljno zrelo da može da pristane na ovakvu medicinsku intervenciju. Samim tim, i u slučaju pristanka maloletnika postoji krivično delo, za koje je propisana kazna od dve do deset godina, kao i za osnovni oblik, čime zakonodavac u pogledu kazne izjednačava delo učinjeno prema punoletnom licu uz silu ili neki od drugih opisanih načina i prema maloletniku, ali bez navedenih načina izvršenja. Kao što prof. Škulić ispravno zapaža, ova odredba je pravnotehnički veoma slabo formulisana, a po svemu sudeći besmislena i potpuno neprimenljiva, budući da je teško čak i u čisto teorijskom smislu zamisliti kako bi se ovo krivično delo moglo ostvariti a da se pri tom ne preduzme nijedna od alternativno propisanih radnji izvršenja.⁸⁸Njihova primena prema maloletniku tvori sledeći teži oblik izvršenja, za koji je propisana zatvorska kazna od najmanje tri godine. Pri tom, uzrast pasivnog subjekta mora da bude obuhvaćen umišljajem učinioca.⁸⁹

Sledeći teži oblik krivičnog dela postoji u situaciji izvršenja nekog od tri prethodna oblika, pri čemu se posledica ogleda u nastupanju teške telesne povrede davaoca organa. Dakle, zakonodavac ne razlikuje da li je došlo do telesne povrede punoletnog ili maloletnog lica, ali o tome treba voditi računa prilikom odmeravanja kazne. Zaprećena je zatvorska kazna u trajanju od tri do petnaest godina. Međutim, ukoliko uzmemo u obzir samu prirodu izvršenja ovog dela, jasno je da nastupanje teške telesne povrede može biti često. Naravno, za određivanje teške telesne povrede koristi se istoimeno krivično delo. Pri tom, treba napomenuti da se ne pravi razlika između obične telesne povrede i naročito teške telesne povrede, pa je ta okolnost od značaja prilikom odmeravanja kazne. Budući da zakonodavac ne određuje pojam obične teške telesne povrede, to se njen pojam određuje preko pojma naročito teške telesne povrede. Stoga se smatra da obična teška telesna povreda postoji u

⁸⁸ Škulić, M., *Organizovani kriminalitet: pojam, pojavni oblici, krivična dela i krivični postupak*. Beograd, Službeni glasnik, 2015, 301.

⁸⁹ Radović, N., Nav. delo, 109.

slučaju ako usled povrede život povređenog nije doveden u opasnost ili je doveden samo u apstraktnu opasnost; ako je uništen ili trajno i u znatnoj meri oslabljen deo tela ili organ koji se ne smatra važnim, odnosno kada je važan deo tela ili organ oslabljen, ali ne u znatnoj meri, ili je oslabljen u znatnoj meri, ali ne trajno; ako je prouzrokovana privremena nesposobnost za rad (prema prof. Čejoviću, ovde je reč o radu koji ne predstavlja njegovo zanimanje nego vršenje neke druge delatnosti)⁹⁰; ako je trajno, ali ne teško, narušeno zdravlje pasivnog subjekta, odnosno ako je narušeno teško, ali ne trajno; ako telesna povreda prouzrokuje izvesne trajne promene na telu koje se ne mogu smatrati unakaženošću.⁹¹ Naročito teška telesna povreda postoji ako je život povređenog doveden u konkretnu i neposrednu opasnost; ako ne neki važan deo tela uništen, kada je neki važan deo tela u znatnoj meri oslabljen, kada je neki važan organ uništen, kada je neki važan organ u znatnoj meri oslabljen; kada je nastupila, kako apsolutna tako i relativna, trajna nesposobnost za rad (opet, prof. Čejović smatra da se ovde podrazumeva rad koji predstavlja glavno zanimanje kojim se povređeni bavio pre povrede)⁹²; ako je zdravlje oštećenog trajno i teško narušeno; ako je telesna povreda kao posledicu imala unakaženost povređenog.⁹³ Pri tom, ovde treba voditi računa o činjenici da će se u najvećem procentu slučajeva raditi upravo o oštećenju ili uništenju organa, uzevši u obzir prirodu krivičnog dela.

Najteži oblik postoji u slučaju nastupanja smrti davaoca organa, takođe usled izvršenja nekog od tri prvonavedenih oblika krivičnog dela. Zaprećena je kazna zatvora u trajanju od najmanje deset godina, pri čijem odmeravanju takođe treba voditi računa o kom obliku krivičnog dela se radi u konkretnom slučaju. Kao i kada je u pitanju posledica koja se ogleda u nanošenju telesne povrede, tako i ovde, neophodno je da mogu da se pripišu u nehat učinicu, tj. radi se o krivičnim delima kvalifikovanim težom posledicom.

Posebno je inkriminisano bavljenje propisanim radnjama i ako je delo izvršeno od strane organizovane grupe. Pod bavljenjem se podrazumeva kontinuirano, sukcesivno vršenje krivičnih dela trgovine organima i predstavlja oblik prividnog realnog sticaja (kolektivno krivično delo), pri čemu je za postojanje ovog oblika dela, kao što je to slučaj kod nekih drugih krivičnih dela, neophodno da je radnja izvršena najmanje dva puta.⁹⁴ Krivičnim zakonikom nije predviđen pojam organizovane grupe, nego grupe i organizovane kriminalne grupe. Budući da se pod grupom podrazumevaju najmanje tri lica povezana radi trajnog ili povremenog vršenja krivičnih dela koja ne mora da ima definisane uloge svojih članova,

⁹⁰ Čejović, B., *Krivično pravo - opšti i posebni deo*. Beograd, Dosije, 2006, 458.

⁹¹ Stojanović, Z., *Komentar...*, 348.

⁹² Čejović, B., *Krivično pravo...*, 457.

⁹³ Stojanović, Z., *Komentar...*, 349.

⁹⁴ Slično: Radović, N., *Nav. delo*, 110-111

kontinuitet članstva ili razvijenu strukturu (član 112. tačka 22. Krivičnog zakonika), smatramo da je ova razmatranja ključan pojam organizovane kriminalne grupe, pod kojom se podrazumeva grupa od tri ili više lica, koja postoji određeno vreme i deluje sporazumno u cilju vršenja jednog ili više krivičnih dela za koja je propisana kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna, radi neposrednog ili posrednog sticanja finansijske ili druge koristi (član 112. tačka 35. Krivičnog zakonika).

Delatnosti iz navedenih oblika izvršenja krivičnog dela treba da budu usmerene na prisiljavanje jednog lica da mimo svoje slobodne volje da pismeni pristanak za davanje organa za života radi transplantacije tom ili drugom licu i kome se na osnovu tog pismenog pristanka uzme organ, ili na mimo svoje volje potpisivanje pismenog pristanka za davanje organa posle svoje smrti za transplantaciju tom ili drugom licu. Članom 21. je određeno da se presađivanje organa obavlja samo ako je punoletni poslovno sposobni primalac pre presađivanja, kao izraz slobodne volje, dao pismeni pristanak za presađivanje organa. Sadržaj ove izjave propisuje ministar, a zdravstveni radnik koji učestvuje u postupku presađivanja organa je dužan da primaocu organa radi donošenja odluke o davanju pristanka pruži potrebne informacije o svrsi i prirodi presađivanja organa, postupku transplantacije, verovatnoći uspeha, uobičajenim posledicama presađivanja, kao i o mnogim rizicima, odnosno zabeleženim neželjenim reakcijama, kao i o mogućim alternativnim reakcijama. Kada je u pitanju maloletno lice, koje nema poslovnu sposobnost, kao i punoletno lice kome je sudskom odlukom u potpunosti oduzeta poslovna sposobnost, presađivanje organa se može obaviti samo uz pismeni pristanak zakonskog zastupnika, odnosno staratelja, i pod uslovom da ne postoji izričito protivljenje maloletnog lica koje je starije od 15 godina života. Licu kome je sudskom odlukom delimično oduzeta poslovna sposobnost presađivanje organa se može obaviti samo pod uslovom da je pre presađivanja to lice dalo pismeni pristanak u skladu sa stepenom sposobnosti da samostalno donosi odluke i uz prisustvo i saglasnost staratelja koji potpisom potvrđuje iskazanu volju tog lica. U oba slučaja sam pismenim pristankom treba da se saglasi organ starateljstva (član 22. Zakona).

Dakle, na prvom mestu zakonodavac zahteva da su radnje usmerene na:

1. uzimanje pismenog pristanka za davanje organa radi transplantacije i
2. uzimanje organa na osnovu takvog pristanka.

Zakonodavac zahteva ispunjenje obe uzročno-posledično povezane radnje za postojanje svršenog krivičnog dela. U suprotnom, radiće se o pokušaju, čak i u situaciji kada još nije došlo do radnje oduzimanja organa, nego se delo nalazi u fazi uzimanja pristanka. U drugom slučaju krivično delo će postojati samo u slučaju potpisivanja pristanka za davanje organa nakon smrti. Za postojanje dela nije relevantno kom licu treba da se da organ, tj. da li licu koje preduzima radnju izvršenja krivičnog dela ili nekom drugom.

Za svaki oblik izvršenja ovog krivičnog dela kažnjiv je pokušaj po opštim pravilima. Izvršilac može biti svako lice, s tim što za pojedine radnje izvršenja to može biti samo lice koje može da zloupotrebi poverenje, ovlašćenje ili odnos zavisnosti. Međutim, ovde treba voditi računa i o činjenici da trgovina organima podrazumeva aktivnost visoko osposobljenog kadra obučenog da organ odstrani i presadi, kao i vrlo specifičnu opremu koja tehnički podržava ceo zahvat, a i činjenica je da nesrazmera u potražnji za organima i legalno dostupnih organa, te spremnost onih kojima su ti organi neophodni stavljaju ove radnje u red onih koje se teško otkrivaju, procesuiraju i dokazuju.⁹⁵ Kao oblik vinosti zahteva se direktan umišljaj.

Članom 79. istog zakona, predviđeno je da:

(1) Ko uz bilo kakvu naknadu da svoj organ ili organ drugog lica radi transplantacije ili nudi svoj ili organ drugog lica uz naknadu radi transplantacije ili vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji ili posreduje na bilo koji drugi način u transplantaciji organa ili učestvuje u postupku transplantacije organa koji je predmet komercijalne trgovine, kazniće se zatvorom od dve do deset godina.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema maloletnom licu, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.

(3) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila teška telesna povreda davaoca ćelija odnosno tkiva, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do 15 godina.

(4) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila smrt davaoca ćelija odnosno tkiva, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(5) Ko se bavi vršenjem krivičnih dela iz st. 1. i 2. ovog člana ili je delo izvršeno od strane organizovane grupe, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

Radnja prvog osnovnog oblika ovog krivičnog dela se ostvaruje u: 1) davanju svog organa, 2) davanju organa drugog lica, 3) nuđenju svog organa i 4) nuđenju organa drugog lica. Da bi postojalo krivično delo, davanje ili nuđenje organa treba da bude uz naknadu, a radi transplantacije. Davanje organa na dobrovoljnoj osnovi ne predstavlja krivično delo, budući da je, kao što smo naveli, članom 18. propisano da je doniranje organa dobrovoljno i bez finansijske nadoknade, osim naknade nužnih troškova, čiju vrstu, visinu i postupak propisuje ministar. Dalje, članom 25. je propisano da je u postupku doniranja i primanja organa, odnosno transplantacije, zabranjeno nuditi i davati bilo kakvu naknadu ili drugu imovinsku i/ili neimovinsku korist davaocu od strane primaoca organa za date, odnosno, primljene organe. Zabrana se ne odnosi na naknadu živom davaocu organa za izgubljenu zaradu ili drugu vrstu prihoda za vreme provedeno u zdravstvenoj ustanovi ili u toku oporavka,

⁹⁵ Šurlan, T., Transplantacija i trgovina ljudskim organima, tkivima i ćelijama - međunarodnopravni i nacionalnopravni normativni okvir. *CJP*, 2016, 5.

odnosno za vreme privremene sprečenosti za rad, odnosno naknadu bilo kojih opravdanih troškova koje je davalac organa imao zbog postupka uzimanja organa; opravdanu naknadu u vezi sa plaćanjem zdravstvenih ili drugih usluga u vezi s auzimanjem organa; naknadu u slučaju prekomerne štete koja je nastala kao posledica uzimanja organa sa živog davaoca.

Radnju drugog osnovnog oblika se čini lice koje vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji ili posreduje na bilo koji drugi način u transplantaciji organa ili učestvuje u postupku transplantacije koji je predmet komercijalne trgovine. Dakle, radnja ovog oblika izvršenja krivičnog dela je alternativno određena. Vrbovanje, faktički, predstavlja podstrekavanje pasivnog subjekta usmereno na davanje organa za trasplantaciju. Prevoženje u smislu ovog krivičnog dela predstavlja transportovanje organa prevoznim sredstvom sa jednog na drugo mesto, koja su manje ili više prostorno udaljena. Treba voditi računa, naravno, da je nužno da se organi prevoze u specijalnim prostorima kako bi se očuvali. Prebacivanje, kao i kada su u pitanju ljudi, predstavlja omogućavanje ili obezbeđenje ilegalnog transporta organa u drugu državu.⁹⁶ Kupovina i prodaja, kao i u građanskom pravu, predstavljaju postupak promene vlasništva nad organom uz naknadu, koja svakako nije mala. Kažnjivo je i posredovanje u prodaji, tj. dovođenje u vezu lica koja su na određen način uključena u kupoprodaju konkretnog organa.

Na kraju, inkriminisano je i bilo kakvo drugo posredovanje u transplantaciji organa ili učestvovanje u postupku transplantacije koji je predmet komercijalne trgovine. Naime, članom 27. je zabranjena trgovina organima. Zdravstveni radnik, koji učestvuje u postupku transplantacije, ukoliko posumnja da je organ koji se transplantira predmet komercijalne trgovine, dužan je da odbije učešće u postupku transplantacije i da bez odlaganja, usmeno i pismeno obavesti nadležne državne organe i Upravu za biomedicinu. Dalje, određeno je i da se pod trgovinom organima u smislu ovog zakona ne smatra davanje naknade iz člana 25. kao ni plaćanje troškova uzimanja, odnosno doniranja organa sa živog ili umrlog lica radi presađivanja u telo drugog lica radi lečenja koje uključuje pripremu, obradu, očuvanje i distribuciju. Suprotno postupanje zdravstvenog radnika posmatraće se kao učešće u postupku transplantacije koji je predmet komercijalne trgovine, te će da predstavlja radnju izvršenja krivičnog dela. Zaprećena je kazna zatvora od dve do deset godina. Teži oblik će postojati u situaciji ako je radnja osnovnog oblika izvršena prema maloletnom licu, za koji je zaprećena kazna zatvora najmanje tri godine. Sledeći teži oblik dela će postojati u situaciji kada je nastupila teška telesna povreda davaoca organa, za koji je zaprećena kazna zatvora od tri do 15 godina, a najteži oblik će postojati u slučaju smrti davaoca organa, za koji je zaprećena kazna zatvora od najmanje deset godina. Za lice koje se bavi vršenjem ovog krivičnog dela, kao i ako je delo izvršeno od strane organizovane kriminalne grupe zaprećena

---

⁹⁶ Radović, N., Nav. delo, 107.

je kazna od najmanje pet godina zatvora. Budući da je većina pojmova objašnjena prilikom razrade prethodnog krivičnog dela, ovde se nećemo upuštati u ponavljanja. Kao oblik krivice zahteva se umišljaj, koji kada je u pitanju maloletno lice mora da obuhvati i svest o toj činjenici.

Poslednje krivično delo iz ovog zakonskog teksta propisano je na sledeći način, članom 80:

(1) Ko obavi presađivanje organa ili učestvuje u postupku presađivanja organa licu koje nije dalo pismeni pristanak za presađivanje organa ili uzme organ od umrlog lica, odnosno učestvuje u uzimanju organa od umrlog lica kod koga nije dijagnostikovana i utvrđena moždana smrt na način i u skladu sa postupkom propisanim ovim zakonom, ili ako obavi uzimanje organa ili učestvuje u postupku uzimanja organa od lica koje je za života zabranilo davanje organa u slučaju svoje smrti ili ako pismeni pristanak nije dao član porodice ili drugo blisko lice u skladu sa ovim zakonom, kazniće se zatvorom od dve do deset godina.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema maloletnom licu, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.

(3) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila teška telesna povreda davaoca organa, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do 15 godina.

(4) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila smrt davaoca organa, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(5) Ko se bavi vršenjem krivičnih dela iz st. 1. i 2. ovog člana ili je delo izvršeno od strane organizovane grupe, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

Radnju osnovnog oblika ovog krivičnog dela čini lice koje obavi presađivanje organa ili učestvuje u postupku presađivanja organa licu koje nije dalo pismeni pristanak za presađivanje organa ili uzme organ od umrlog lica, odnosno učestvuje u uzimanju organa od umrlog lica kod koga nije dijagnostikovana i utvrđena moždana smrt na način i u skladu sa postupkom propisanim Zakonom o transplantaciji organa, ili ako obavi uzimanje organa ili učestvuje u postupku uzimanja organa od lica koje je za života zabranilo davanje organa u slučaju svoje smrti ili ako pismeni pristanak nije dao član porodice ili drugo blisko lice.

Na prvom mestu, radnja izvršenja krivičnog dela se ogleda u postupku presađivanja organa od živog davaoca, koji nije dao pismeni pristanak. Uslovi za uzimanje organa od strane živog davaoca su propisani članom 41. Zakona o transplantaciji organa: ako nema drugog odgovarajućeg organa koji je dostupan od umrlog lica; ako ne postoji alternativni medicinski postupak uporedive efikasnosti za lečenje primaoca organa; ako tim za transplantaciju ovlašćene zdravstvene ustanove da mišljenje da će presađivanjem tog organa doći do izlečenja, odnosno, poboljšanja zdravstvenog stanja primaoca organa; ako je izvršena procena rizika po život i zdravlje davaoca organa; ako je dat piseni pristanak davaoca organa; ako su ispunjeni drugi uslovi propisani Zakonom o transplantaciji organa (član 41.). Dakle,

kao neophodan uslov za zakonski ispunjen postupak transplantacije organa, javlja se pismeni pristanak davaoca organa, koji predstavlja izraz njegove slobodne volje. Pismeni pristanak se daje za tačno određenu medicinsku intervenciju, tačnije, samo za uzimanje određenog organa, kao i za tačno određenog primaoca organa. Ovaj pristanak se čuva u zdravstvenoj ustanovi kao medicinska dokumentacija, dok sadržaj obrasca izjave o pristanku potpisuje ministar (član 43.).

Međutim, nije dovoljno samo da davalac organa formalno da pristanak. Ovde mora da se radi o informisanom pristanku. Naime, članom 45. je propisano da radi davanja pismenog pristanka zdravstveni radnik koji ne učestvuje u postupku uzimanja i presađivanja organa, odnosno koji nije izabrani lekar primaoca organa, a koji ima odgovarajuće iskustvo u proceni rizika po život i zdravlje davaoca organa, dužan je da pre davanja pismenog pristanka davaoca organa upozna sa njegovim pravima, a posebno sa pravom na nepristrasan savet u pogledu rizika po život i zdravlje, kao i sa tokom medicinskog postupka, verovatnoćom uspeha i uobičajenim rizicima, s tim da date informacije ne smeju biti sugestivne. Informacije koje daje zdravstveni radnik moraju se dati u prisustvu drugog zdravstvenog radnika, a dokument o informisanju se sačinjava u pismenoj formi (član 45.).

Zdravstveni radnik koji učestvuje u postupku uzimanja organa dužan je da posle davanja pismenog pristanka davaoca organa u potpunosti informiše o postupku i načinu uzimanja organa, mogućim direktnim i indirektnim posledicama po njegovo zdravlje koje mogu nastati uzimanjem organa, kao i o očekivanom ishodu transplantacije i ostalim bitnim okolnostima, kao i sve druge informacije po zahtevu davaoca organa (član 46.). Ovlašćena zdravstvena ustanova dužna je da obezbedi da davalac organa može da povuče pismeni pristanak, a najkasnije do momenta početka njegove pripreme za postupak uzimanja organa radi presađivanja u telo drugog lica, odnosno do momenta početka pripreme pacijenta za postupak transplantacije. Izjava o povlačenju pristanka daje se u pismenoj formi po postupku propisanom za davanje pristanka (član 47.), a sastavni deo dokumenta o informisanju predstavlja kako pismeni pristanak tako i povlačenje pismenog pristanka (ako do istog dođe), koji potpisuje davalac organa, kao i prisutni zdravstveni radnik (član 45. stav 4.).

Drugi način izvršenja osnovnog oblika radnje ovog krivičnog dela postoji kada lice uzme organ od umrlog lica, odnosno učestvuje u uzimanju organa od umrlog lica kod koga nije dijagnostikovana i utvrđena moždana smrt na način i u skladu sa postupkom propisanim Zakonom o transplantaciji organa. Ovde se radi o uzimanju organa od umrlog lica. Prema članu 48. ono se može vršiti isključivo posle dijagnostifikovanja i utvrđivanja moždane smrti na osnovu medicinskih kriterijuma. Moždanu smrt dijagnostifikuje nadležni zdravstveni radnik, a utvrđuje nadležna komisija zdravstvene ustanove. Zdravstvena ustanova je dužna da vodi registar pacijenata kod kojih je dijagnostifikovana i utvrđena moždana smrt, tevd

vrši mesečnu analizu uzroka moždane smrti i da o tome podnosi izveštaj Upravi za biomedicinu (član 48.). Moždanu smrt utvrđuje Komisija za utvrđivanje moždane smrti, koju imenuje direktor zdravstvene ustanove, a njeni članovi ne mogu da budu zdravstveni radnici koji učestvuju u postupku transplantacije, odnosno uzimanja i presađivanja organa, kao ni lica koja su na bilo koji drugi način zainteresovana za transplantaciju i povezana s njom. Odluka o utvrđivanju moždane smrti mora biti doneta na osnovu samostalne stručne odluke svakog člana Komisije, s tim da odluka mora biti doneta jednoglasno, pri čemu zapisnik o utvrđivanju moždane smrti, koji predstavlja medicinsku dokumentaciju, potpisuju svi članovi Komisije. Momenat utvrđivanja moždane smrti od strane Komisije smatra se momentom smrti lica kod koga je dijagnostifikovana i utvrđena moždana smrt (član 49.).

Ovde treba voditi računa i o činjenici da je sa umrlog dozvoljeno uzimanje organa zbog presađivanja u telo drugog lica radi lečenja ukoliko je punoletni poslovno sposoban davalac pre smrti postupio na jedan od sledećih načina: dao i lično potpisao pismeni pristanak za doniranje u slučaju smrti u prisustvu najmanje jednog nezavisnog svedoka koji potvrđuje verodostojnost potpisa i slobodno izraženu volju davaoca organa; dao nekom drugom licu da u njegovo ime potpiše pismeni pristanak za doniranje u slučaju smrti uz sopstveno prisustvo potpisivanju pristanka i u prisustvu najmanje jednog nezavisnog svedoka koji potvrđuje verodostojnost potpisa i slobodno izraženu volju davaoca organa. Na osnovu pismenog pristanka davaocu organa mogu se u slučaju smrti uzeti organ, odnosno organi posle prethodnog obaveštenja članova porodice o donaciji organa, izuzev ukoliko s članovi porodice tome izričito usmeno ilipismeno protive, uz navođenje jasnih i neospornih činjenica iz kojih se može nedvosmisleno zaključiti da je umrlo lice promenilo stav o doniranju (član 50.).

Navedena izjava se može dati zdravstvenom radniku koji je izabrani lekar davaoca organa; ovlašćenom licu za evidentiranje pismenog pristanka u filijali Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje u postupku izdavanja, odnosno, overavanja zdravstvene knjižice, odnosno druge zdravstvene isprave kojom se utvrđuje svojstvo osiguranika; ovlašćenom licu za evidentiranje pismenog pristanka u Upravi za biomedicinu; ovlašćenom licu za evidentiranje pismenog pristanka u zdravstvenoj ustanovi koja obavlja poslove transplantacije, a ovaj pristanak n obrascu koji propisuje ministar se čuva 30 godina od smrti davaoca organa u ovlašćenoj zdravstvenoj ustanovi odnosno filijali obaveznog zdravstvenog osiguranja, odnosno Upravi za biomedicinu (član 51.). pismeni pristanak se evidentira u zdravstvenu knjižicu, a izabrani lekar kao i drugo ovlašćeno lice su dužni da, pre davanja pismenog pristanka, svako zainteresovano lice upoznaju sa značajem transplantacijeradi lečenja i da tom licu daju potpune informacije koje ne smeju biti sugestivne i koje su zasnovane na medicinskim dokazima o mogućnosti doniranja, uslovima za doniranje, odnosno za uzimanje organa u slučaju moždane smrti. Posle davanja ove informacije, licu

koje je zainteresovano da postane davalac organa potrebno je ostaviti razumno vreme da donese odluku o davanju pismenog pristanka (član 52.).

Konačno, treći način izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela postoji u slučaju obavljanja uzimanja organa ili učestvovanja u postupku uzimanja organa od lica koje je za života zabranilo davanje organa u slučaju svoje smrti ili ako pismeni pristanak nije dao član porodice ili drugo blisko lice. Članom 53. je propisano da svako punoletno i poslovno sposobno lice može da izričito zabrani umimanje svojih organa u slučaju moždane smrti, izjavom koja se daje u pismenoj formi zdravstvenom radniku ili drugom navedenom ovlašćenom licu, koja su čuva 12 meseci od dana smrti tog lica u zdravstvenoj ustanovi, odnosno filijali obaveznog zdravstvenog osiguranj, odnosno Upravi za biomedicinu. Na način i po postupku propisanom za medicinsku dokumentaciju. Zabrana uzimanja organa evidentira se u zdravstvenoj knjižici (član 53.). Potom, sa umrlog lica koje je državljanin Republike Srbije i koje ima stalno prebivalište u Republici Srbiji, mogu se uzimati organi zbog presađivanja drugom licu radi lečenja i u slučaju kada to lice nije dalo pismeni pristanak, ako to nije zabranilo izričito (pismeno ili usmeno). U tom slučaju je za uzimanje organa neophodna saglasnost članova porodice umrlog lica.

Međutim, ako umrlo lice nema žive članove porodice, odnosno ako oni nisu dostupni u razumnom vremenu koje ne ugrožava uzimanje i transplantaciju, a dostupno je drugo blisko lice, s kojim je umrli bio u prisnom ličnom odnosu koji je svima očigledan najmanje poslednje dve godine pre smrti lica, za uzimanje organa je dovoljna saglasnost tog lica (član 55.). članom 56. je propisano da je lice koje je ovlastio direktor zdravstvene ustanove dužno da informiše jednog od članova porodice umrlog lica, ukoliko su članovi porodice dostupni, o mogućnosti uzimanja i potrebi za organom sa umrlog lica, a ovo lice je dužno da infirmiše o pravuna saglašavanje ili o odbijanju davanja saglasnosti, pri čemu je članovima porodice neophodno ostaviti razumno vreme da donese odluku, tačnije, ono vreme koje neće da ugrozi mogućnost uzimanja organa radi presađivanja u telo drugog lica (član 56.).

Sa umrlog lica koje nije državljanin Republike Srbije i koje nema stalno prebivalište u Republici Srbiji, a koje nije dalo pismeni pristanak, mogu se uzimati organi zbog presađivanja drugom licu samo uz pismenu saglasnost člana porodice (član 57.). Sa umrlog maloletnog lica, kao i lica koje nema potpunu poslovnu sposobnost, te punoletnog lica kome je za života na osnovu odluke nadležnog organa delimično ili u potpunosti oduzeta poslovna sposobnost, dozvoljeno je uzimati organe u skladu sa pravilima kojima je regulisano uzimanje organa od lica koje nije dalo pismeni pristanak (član 58.).

Konačno, ovlašćeni zdravstveni radnik može da započne postupak uzimanja organa samo ako raspolaže dokazom o pismenom pristanku umrlog lica, odnosno donatorskom karticom, odnosno u razgovoru sa članovima porodice ili drugim bliskim licem proveriti da umrlo lice nije za života promenilo odluku o pristanku za donaciju organa, o čemu zdrvtveni radnik

sačinjava službenu belešku u medicinskoj dokumentaciji, odnosno ako pribavi podatke o evidenciji umrlog lica u Jedinstvenom republikom registru davalaca, a ako ne raspolaže ovim podacima, tada samo pod uslovom da je član porodice, odnosno drugo blisko lice dalo saglasnost (član 62.).

Izvršilac može biti samo lekar ili zdravstveni radnik. Kao što vidimo, i ovde je radnja samo učestvovanja u postupku transplantacije podignuta na rang izvršenja krivičnog dela. Zaprećena je kazna zatvora u trajanju od dve do deset godina.

Teži oblik krivičnog dela postoji u situaciji kada je bilo koja od tri moguće radnje osnovnog oblika krivičnog dela učinjena prema maloletnom licu. Umišljaj učinioca treba da obuhvati činjenicu da se radi o maloletnom licu. Sledeći teži oblik postoji kada je kod davaoca organa iz prethodna dva oblika dela nastupila teška telesna povreda, za koji je propisana zatvorska kazna u trajanju od tri do 15 godina. Najteži oblik postoji u slučaju nastupanja smrti davaoca organa. Zaprećena je kazna zatvora u trajanju od najamnje deset godina.

Kao oblik krivice, za sve oblike predviđen je umišljaj. Za oblike koji predstavljaju krivična dela kvalifikovana težom posledicom, u odnosu na težu posledicu zahteva se nehat. U suprotnom će se raditi o sticaju krivičnih dela.

Na kraju, inkriminisano je bavljenje vršenjem ovih krivičnih dela ili izvršenje krivičnog dela od strane organizovane kriminalne grupe. Za ovaj oblik je propisana kazna zatvora u trajanju od najamnje pet godina.

ZAKON O TRANSPLANTACIJI ĆELIJA I TKIVA

Zakonom o transplantaciji ćelija i tkiva propisana su tri krivična dela. Kao što ćemo videti, način njihovog propisivanja je gotovo identičan kao kada su u pitanju krivična dela iz Zakona o transplantaciji organa.

(1) Ko silom ili pretnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi prisili jedno lice da mimo svoje slobodne volje da pismeni pristanak za davanje ćelija odnosno tkiva za života radi transplantacije tom ili drugom licu i kome se na osnovu tog pismenog pristanka uzme ćelija ili tkivo, ili ako mimo svoje volje potpiše pismeni pristanak za davanje tkiva posle svoje smrti za transplantaciju tom ili drugom licu, kazniće se zatvorom od dve do deset godina.

(2) Za delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema maloletnom licu učinilac će se kazniti kaznom propisanom za to delo i kada nije upotrebio silu, pretnju ili neki drugi od navedenih načina.

(3) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema maloletnom licu, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.

(4) Ako je usled dela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila teška telesna povreda davaoca ćelija odnosno tkiva, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do 15 godina.

(5) Ako je usled dela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila smrt davaoca ćelija odnosno tkiva, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(6) Ko se bavi vršenjem krivičnih dela iz st. 1-3. ovog člana ili je delo izvršeno od strane organizovane grupe, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

Pre analize krivičnih dela, neophodno je skrenuti pažnju na značenje najvažnijih termina koje zakonodavac koristi, a važnih i za razjašnjavanje krivičnih dela. Transplantacija ćelija i tkiva predstavlja medicinski postupak dobijanja ćelija/tkiva sa živog ili umrlog lica radi presađivanja, odnosno upotrebe u telo drugog lica, uključujući i sve procedure za uzimanje, doniranje, obradu, očuvanje, karantin, upotrebu i distribuciju ćelija i tkiva, kao i praćenje ozbiljnih neželjenih pojava i ozbiljnih neželjenih reakcija; ćelije su pojedinačne ljudske ćelije ili skupovi ljudskih ćelija kojim su povezani nijednom vrstom vezivnog tkiva; tkivo je sastavni deo ljudskog tela koga čine ćelije i vezivno tkivo; davalac je živo ili umrlo lice od koga se dobijaju ljudske ćelije/tkiva; doniranje predstavlja davanje ljudskih ćelija i tkiva bez nadoknade sa živog ili umrlog lica radi primene kod ljudi; dobijanje jeste postupak kojim se dolazi do ćelija i tkiva (član 3.).

Na prvom mestu neophodno je skrenuti pažnju na izuzetnu sličnost u određivanju radnje ovog krivičnog dela sa krivičnim delom trgovine ljudima iz člana 388. Krivičnog zakonika, a potom, kao što smo naveli, sa krivičnim delom iz Zakona o transplantaciji organa. Radnju osnovnog oblika krivičnog dela čini lice koje silom ili pretnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi prisili jedno lice da mimo svoje slobodne volje da pismeni pristanak za davanje ćelija/tkiva za života radi transplantacije tom ili drugom licu i kome se na osnovu tog pismenog pristanka uzme ćelija/tkivo, ili ako mimo svoje volje potpiše pismeni pristanak za davanje tkiva posle svoje smrti za transplantaciju tom ili drugom licu. Davanje ćelija/tkiva je regulisano na dobrovoljnoj osnovi (član 18.), a usluge u vezi sa uzimanjem, doniranjem, obradom, očuvanjem, karantinom, upotrebom, distribucijom, odnosno transplantacijom ćelija/tkiva se obavljaju kao nedobitne usluge (član 19.).

Načini izvršenja krivičnog dela odgovaraju onim kod krivičnog dela trgovine ljudima/organima. Međutim, pojmovi kojima se operiše su identični kao kod većeg broja krivičnih dela, tako da njihovo značenje možemo da preuzmemo i ovde.

Prvi teži oblik krivičnog dela postoji u situaciji izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela, ali bez korišćenja sile ili pretnje, dovođenja u zabludu ili održavanja u zabludi, zloupotrebe ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanja ličnih isprava ili davanja ili primanja novca ili druge koristi, ali prema maloletnom licu. Dakle, maloletno lice treba da da pismeni pristanak za davanje ćelija/tkiva za života radi transplantacije tom ili drugom licu i kome se na osnovu tog pismenog pristanka uzme ćelija/tkivo, ili ako potpiše pismeni pristanak za davanje tkiva posle svoje smrti za transplantaciju tom ili drugom licu. U ovom slučaju mora da se radi o svojevolumnom pristanku maloletnog lica. Zakonodavac u ovom slučaju štiti dodatno maloletno lice, te se smatra da ono nije dovoljno zrelo da može da pristane na ovakvu medicinsku intervenciju. Samim tim, i u slučaju pristanka maloletnika postoji krivično delo, za koje je propisana kazna od dve do deset godina, kao i za osnovni oblik, čime zakonodavac u pogledu kazne izjednačava delo učinjeno prema punoletnom licu uz silu ili neki od drugih opisanih načina i prema maloletniku, ali bez navedenih načina izvršenja. Njihova primena prema maloletniku tvori sledeći teži oblik izvršenja, za koji je propisana zatvorska kazna od najmanje tri godine. Pri tom, uzrast pasivnog subjekta mora da bude obuhvaćen umišljajem učinioca.⁹⁷

Sledeći teži oblik krivičnog dela postoji u situaciji izvršenja nekog od tri prethodna oblika, pri čemu se posledica ogleđa u nastupanju teške telesne povrede davaoca ćelije/tkiva. Dakle, zakonodavac ne razlikuje da li je došlo do telesne povrede punoletnog ili maloletnog lica, ali o tome treba voditi računa prilikom odmeravanja kazne. Zaprećena je zatvorska kazna u trajanju od tri do petnaest godina. Međutim, ukoliko uzmemo u obzir samu prirodu izvršenja ovog dela, jasno je da nastupanje teške telesne povrede može biti često. Naravno, za određivanje teške telesne povrede koristi se istoimeno krivično delo. Pri tom, treba napomenuti da se ne pravi razlika između obične telesne povrede i naročito teške telesne povrede, pa je ta okolnost od značaja prilikom odmeravanja kazne. Budući da zakonodavac ne određuje pojam obične teške telesne povrede, to se njen pojam određuje preko pojma naročito teške telesne povrede.

Najteži oblik postoji u slučaju nastupanja smrti davaoca ćelije/tkiva, takođe usled izvršenja nekog od tri prvonavedenih oblika krivičnog dela. Zaprećena je kazna zatvora u trajanju od najmanje deset godina, pri čijem odmeravanju takođe treba voditi računa o kom obliku krivičnog dela se radi u konkretnom slučaju. Kao i kada je u pitanju posledica koja se ogleđa u nanošenju telesne povrede, tako i ovde, neophodno je da mogu da se pripisuju u nehat učinicu, tj. radi se o krivičnim delima kvalifikovanim težom posledicom.

Posebno je inkriminisano bavljenje propisanim radnjama i ako je delo izvršeno od strane organizovane grupe. Pod bavljenjem se podrazumeva kontinuirano, sukcesivno vršenje

---

⁹⁷ Radović, N., Nav. delo, 109.

krivičnih dela trgovine ćelijama/tkivima i predstavlja oblik prividnog realnog sticaja (kolektivno krivično delo), pri čemu je za postojanje ovog oblika dela, kao što je to slučaj kod nekih drugih krivičnih dela, neophodno da je radnja izvršena najmanje dva puta.⁹⁸ Krivičnim zakonikom nije predviđen pojam organizovane grupe, nego grupe i organizovane kriminalne grupe. Budući da se pod grupom podrazumevaju najmanje tri lica povezana radi trajnog ili povremenog vršenja krivičnih dela koja ne mora da ima definisane uloge svojih članova, kontinuitet članstva ili razvijenu strukturu (član 112. tačka 22. Krivičnog zakonika), i ovde smatramo da je za ova razmatranja ključan pojam organizovane kriminalne grupe, pod kojom se podrazumeva grupa od tri ili više lica, koja postoji određeno vreme i deluje sporazumno u cilju vršenja jednog ili više krivičnih dela za koja je propisana kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna, radi neposrednog ili posrednog sticanja finansijske ili druge koristi (član 112. tačka 35. Krivičnog zakonika).

Delatnosti iz navedenih oblika izvršenja krivičnog dela treba da budu usmerene na prisiljavanje jednog lica da mimo svoje slobodne volje da pismeni pristanak za davanje ćelije/tkiva za života radi transplantacije tom ili drugom licu i kome se na osnovu tog pismenog pristanka uzme ćelija/tkivo, ili da mimo svoje volje potpisivanje pismenog pristanka za davanje tkiva posle svoje smrti za transplantaciju tom ili drugom licu. Kao što vidimo, nakon smrti od davaoca može biti uzeto samo tkivo. Članom 21. je određeno da se presađivanje ćelija/tkiva obavlja samo ako je punoletni poslovno sposobni primalac pre presađivanja, kao izraz slobodne volje, dao pismeni pristanak za presađivanje ćelije/tkiva. Sadržaj ove izjave propisuje ministar, a zdravstveni radnik koji učestvuje u postupku presađivanja je dužan da primaocu ćelije/tkiva radi donošenja odluke o davanju pristanka pruži potrebne informacije o svrsi i prirodi presađivanja ćelije/tkiva, postupku transplantacije, verovatnoći uspeha, uobičajenim posledicama presađivanja, kao i o mnogim rizicima, odnosno zabeleženim neželjenim reakcijama, kao i o mogućim alternativnim reakcijama. Kada je u pitanju maloletno lice, koje nema poslovnu sposobnost, kao i punoletno lice kome je sudskom odlukom u potpunosti oduzeta poslovna sposobnost, presađivanje ćelije/tkiva se može obaviti samo uz pismeni pristanak zakonskog zastupnika, odnosno staratelja, i pod uslovom da ne postoji izričito protivljenje maloletnog lica koje je starije od 15 godina života. Licu kome je sudskom odlukom delimično oduzeta poslovna sposobnost presađivanje ćelije/tkiva se može obaviti samo pod uslovom da je pre presađivanja to lice dalo pismeni pristanak u skladu sa stepenom sposobnosti da samostalno donosi odluke i uz prisustvo i saglasnost staratelja koji potpisom potvrđuje iskazanu volju tog lica. U oba slučaja sa pismenim pristankom treba da se saglasi organ starateljstva (član 22. Zakona).

---

⁹⁸ *Ibid.*, 110-111.

Dakle, na prvom mestu zakonodavac zahteva da su radnje usmerene na:

1. uzimanje pismenog pristanka za davanje ćelije/tkiva radi transplantacije i
2. uzimanje ćelije/tkiva na osnovu takvog pristanka.

Zakonodavac zahteva ispunjenje obe uzročno-posledično povezane radnje za postojanje svršenog krivičnog dela. U suprotnom, radiće se o pokušaju, čak i u situaciji kada još nije došlo do radnje oduzimanja ćelije/tkiva, nego se delo nalazi u fazi uzimanja pristanka. U drugom slučaju krivično delo će postojati samo u slučaju potpisivanja pristanka za davanje tkiva nakon smrti. Za postojanje dela nije relevantno kom licu treba da se da ćelija/tkivo, tj. da li licu koje preduzima radnju izvršenja krivičnog dela ili nekom drugom.

Za svaki oblik izvršenja ovog krivičnog dela kažnjiv je pokušaj po opštim pravilima. Izvršilac može biti svako lice, s tim što za pojedine radnje izvršenja to može biti samo lice koje može da zloupotrebi poverenje, ovlašćenje ili odnos zavisnosti. Kao oblik vinosti zahteva se direktan umišljaj.

Članom 99. istog zakona, predviđeno je da:

(1) Ko uz bilo kakvu naknadu da svoje ćelije odnosno tkiva ili ćelije ili tkiva drugog lica radi transplantacije ili nudi svoje ćelije odnosno tkiva ili ćelije odnosno tkiva drugog lica uz naknadu radi transplantacije ili vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji ili posreduje na bilo koji drugi način u transplantaciji ćelija odnosno tkiva ili učestvuje u postupku transplantacije ćelija ili tkiva koji su predmet komercijalne trgovine, kazniće se zatvorom od dve do deset godina.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema maloletnom licu, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.

(3) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila teška telesna povreda davaoca organa, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do 15 godina.

(4) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila smrt davaoca organa, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(5) Ko se bavi vršenjem krivičnih dela iz st. 1. i 2. ovog člana ili je delo izvršeno od strane organizovane grupe, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

Radnja prvog osnovnog oblika ovog krivičnog dela se ostvaruje u: 1) davanju svoje ćelije/tkiva, 2) davanju ćelije/tkiva drugog lica, 3) nuđenju svoje ćelije/tkiva i 4) nuđenju ćelije/tkiva drugog lica. Da bi postojalo krivično delo, davanje ili nuđenje ćelije/tkiva treba da bude uz naknadu, a radi transplantacije. Davanje organa na dobrovoljnoj osnovi ne predstavlja krivično delo, budući da je, kao što smo naveli, članom 18. propisano da je doniranje organa dobrovoljno i bez finansijske nadoknade, osim naknade nužnih troškova,

čiju vrstu, visinu i postupak propisuje ministar. Dalje, članom 26. je propisano da je u postupku davanja, primanja, odnosno transplantacije ćelija, odnosno tkiva zabranjeno je nuditi, odnosno davati bilo kakvu naknadu ili drugu imovinsku, odnosno neimovinsku korist davaocu od strane primaoca, za date, odnosno primljene ćelije, odnosno tkiva. Zabrana se ne odnosi na naknadu živom davaocu za izgubljenu zaradu ili drugu vrstu prihoda za vreme provedeno u zdravstvenoj ustanovi ili u toku oporavka, odnosno za vreme privremene sprečenosti za rad, odnosno naknadu bilo kojih opravdanih troškova koje je davalac organa imao zbog postupka uzimanja ćelija/tkiva; opravdanu naknadu u vezi sa plaćanjem zdravstvenih ili drugih usluga u vezi sa uzimanjem ćelija/tkiva; naknadu u slučaju prekomerne štete koja je nastala kao posledica uzimanja ćelija/tkiva sa živog davaoca.

Radnju drugog osnovnog oblika se čini lice koje vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji ili posreduje na bilo koji drugi način u transplantaciji ćelija/tkiva ili učestvuje u postupku transplantacije koji je predmet komercijalne trgovine. Dakle, radnja ovog oblika izvršenja krivičnog dela je alternativno određena. Vrbovanje, faktički, predstavlja podstrekavanje pasivnog subjekta usmereno na davanje ćelija/tkiva za trasplantaciju. Prevoženje u smislu ovog krivičnog dela predstavlja transportovanje ćelija/tkiva prevoznim sredstvom sa jednog na drugo mesto, koja su manje ili više prostorno udaljena. Treba voditi računa, naravno, da je nužno da se ćelije/tkiva prevoze u specijalnim prostorima kako bi se očuvali. Prebacivanje, kao i kada su u pitanju ljudi, predstavlja omogućavanje ili obezbeđenje ilegalnog transporta ćelija/organa u drugu državu.⁹⁹ Kupovina i prodaja, kao i u građanskom pravu, predstavljaju postupak promene vlasništva nad ćelijom/tkivom uz naknadu, koja svakako nije mala. Kažnjivo je i posredovanje u prodaji, tj. dovođenje u vezu lica koja su na određen način uključena u kupoprodaju ćelija/tkiva.

Na kraju, inkriminisano je i bilo kakvo drugo posredovanje u transplantaciji ćelija/tkiva ili učestvovanje u postupku transplantacije koji je predmet komercijalne trgovine. Naime, članom 28. je zabranjena trgovina ćelijama i tkivima. Zdravstveni radnik, koji učestvuje u postupku transplantacije, ukoliko posumnja da su ćelije/tkiva koji se transplantiraju predmet komercijalne trgovine, dužan je da odbije učešće u postupku transplantacije i da bez odlaganja, usmeno i pismeno obavesti nadležne državne organe i Upravu za biomedicinu. Dalje, određeno je i da se pod trgovinom ćelijama/tkivima u smislu ovog zakona ne smatra davanje naknade iz člana 26. kao ni plaćanje troškova uzimanja, odnosno doniranja ćelije/tkiva sa živog ili umrlog lica radi presađivanja u telo drugog lica radi lečenja koje uključuje pripremu, obradu, očuvanje i distribuciju. Suprotno postupanje zdravstvenog radnika posmatrača se kao učešće u postupku transplantacije koji je predmet komercijalne

---

⁹⁹ *Ibid.*, 107.

trgovine, te će da predstavlja radnju izvršenja krivičnog dela. Zaprećena je kazna zatvora od dve do deset godina.

Teži oblik će postojati u situaciji ako je radnja osnovnog oblika izvršena prema maloletnom licu, za koji je zaprećena kazna zatvora najmanje tri godine. Sledeći teži oblik dela će postojati u situaciji kada je nastupila teška telesna povreda davaoca ćelija/tkiva, za koji je zaprećena kazna zatvora od tri do 15 godina, a najteži oblik će postojati u slučaju smrti davaoca ćelij/tkiva, za koji je zaprećena kazna zatvora od najmanje deset godina. Za lice koje se bavi vršenjem ovog krivičnog dela, kao i ako je delo izvršeno od strane organizovane kriminalne grupe zaprećena je kazna od najmanje pet godina zatvora. Budući da je većina pojmova objašnjena prilikom razrade prethodnog krivičnog dela, ovde se nećemo upuštati u ponavljanja. Kao oblik krivice zahteva se umišljaj, koji kada je u pitanju maloletno lice mora da obuhvati i svest o toj činjenici.

Poslednje krivično delo iz ovog zakonskog teksta propisano je na sledeći način, članom 100:

(1) Ko obavi presađivanje ćelija odnosno tkiva ili učestvuje u postupku presađivanja ćelija odnosno tkiva licu koje nije dalo pismeni pristanak za presađivanje ćelija odnosno tkiva ili uzme tkiva od umrlog lica, odnosno učestvuje u uzimanju tkiva od umrlog lica kod koga nije dijagnostikovana i utvrđena moždana smrt na način i u skladu sa postupkom propisanim ovim zakonom, ili ako obavi uzimanje tkiva ili učestvuje u postupku uzimanja tkiva od lica koje je za života zabranilo davanje tkiva u slučaju svoje smrti ili ako pismeni pristanak nije dao član porodice ili drugo blisko lice u skladu sa ovim zakonom, kazniće se zatvorom od dve do deset godina.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema maloletnom licu, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje tri godine.

(3) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila teška telesna povreda davaoca ćelija, odnosno tkiva, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do 15 godina.

(4) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila smrt davaoca ćelija, odnosno tkiva, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(5) Ko se bavi vršenjem krivičnih dela iz st. 1. i 2. ovog člana ili je delo izvršeno od strane organizovane grupe, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

Radnju osnovnog oblika ovog krivičnog dela čini lice koje obavi presađivanje ćelija/tkiva ili učestvuje u postupku presađivanja ćelija/tkiva licu koje nije dalo pismeni pristanak za presađivanje ćelija/tkiva ili uzme tkiva od umrlog lica, odnosno učestvuje u uzimanju tkiva od umrlog lica kod koga nije dijagnostikovana i utvrđena moždana smrt na način i u skladu sa postupkom propisanim Zakonom o transplantaciji ćelija i tkiva, ili ako obavi uzimanje tkiva ili učestvuje u postupku uzimanja tkiva od lica koje je za života zabranilo davanje tkiva u slučaju svoje smrti ili ako pismeni pristanak nije dao član porodice ili drugo blisko lice.

Na prvom mestu, radnja izvršenja krivičnog dela se ogleda u postupku presađivanja ćelija/tkiva od živog davaoca, koji nije dao pismeni pristanak. Uslovi za uzimanje ćelija/tkiva od strane živog davaoca su propisani članom 48. Zakona o transplantaciji ćelija i tkiva: ako nema drugih odgovarajućeg ćelija/tkiva koji su dostupni od umrlog lica; ako ne postoji alternativni medicinski postupak uporedive efikasnosti za lečenje primaoca; ako tim za transplantaciju ovlašćene zdravstvene ustanove da mišljenje da će presađivanjem ćelija i tkiva doći do izlečenja, odnosno, poboljšanja zdravstvenog stanja primaoca; organa; ako je dat pismeni pristanak davaoca; ako je izvršena procena rizika po zdravlje davaoca (član 48.). Kao što vidimo, u odnosu na transplantaciju organa ovde se ne zahteva procena opasnosti po život. Kao neophodan uslov za zakonski ispunjen postupak transplantacije ćelija/tkiva, javlja se pismeni pristanak davaoca, koji predstavlja izraz njegove slobodne volje. Pismeni pristanak se daje za tačno određenu medicinsku intervenciju, tačnije, samo za uzimanje određenih ćelija/tkiva, kao i za tačno određenog primaoca. Ovaj pristanak se čuva u zdravstvenoj ustanovi kao medicinska dokumentacija, dok sadržaj obrasca izjave o pristanku potpisuje ministar (član 51.).

Davalac ćelija, odnosno tkiva može biti lice koje je starije od 18 godina života, pod uslovom da ima potpunu poslovnu sposobnost, odnosno sposobnost za rasuđivanje i donošenje odluka. Izuzetno, davalac regenerativnih tkiva, može biti i lice koje je mlađe od 18 godina života, odnosno lice kome je sudskom odlukom delimično oduzeta poslovna sposobnost, ako su istovremeno ispunjeni sledeći uslovi: 1) da ne postoji odgovarajući davalac koji je dao pismeni pristanak u skladu sa ovim zakonom; 2) da je primalac tkiva roditelj, brat ili sestra davaoca; 3) da se davanje tkiva obavlja radi spašavanja života primaoca; 4) da je pribavljena pismena saglasnost za uzimanje regenerativnog tkiva od zakonskog zastupnika, odnosno staratelja davaoca maloletnog lica, odnosno delimično poslovno sposobnog lica; 5) da se davalac ne protivi davanju regenerativnog tkiva, odnosno da je takvo lice starije od 15 godina života dalo pismeni pristanak za davanje regenerativnog tkiva radi lečenja lica. Etički odbor zdravstvene ustanove osnovan u skladu sa zakonom kojim se uređuje zdravstvena zaštita daje saglasnost za uzimanje tkiva u ovom slučaju. Izuzetno, dozvoljeno je od maloletnih lica: 1) uzimanje i čuvanje krvotvornih matičnih ćelija prikupljenih iz izdvojene pupčane vrpce živorođenog deteta koje se mogu upotrebljavati za presađivanje, odnosno korišćenje kod srodnika i nesrodnih lica živorođenog deteta; 2) uzimanje onih ćelija za čije je uzimanje na osnovu standarda medicinske nauke utvrđen minimalni rizik i minimalno opterećenje za davaoca. U prvom slučaju, za uzimanje i čuvanje krvotvornih matičnih ćelija potreban je pismeni pristanak majke, odnosno oba roditelja, odnosno staratelja ako je neko od ovih lica pod starateljstvom, ili kolizijskog staratelja, ako organ starateljstva oceni da postoje suprotni interesi deteta i njegovih zakonskih zastupnika. U drugom slučaju, ćelije se mogu uzeti pod uslovom da se davalac ne protivi davanju regenerativnog tkiva, odnosno da je takvo lice

starije od 15 godina života dalo pismeni pristanak za davanje regenerativnog tkiva radi lečenja lica (član 51.).

Međutim, nije dovoljno samo da davalac organa formalno da pristanak. Ovde mora da se radi o informisanom pristanku. Naime, članom 52. je propisano da radi davanja pismenog pristanka zdravstveni radnik koji ne učestvuje u postupku uzimanja, presađivanja odnosno upotrebe ćelije/tkiva, odnosno koji nije izabrani lekar primaoca, a koji ima odgovarajuće iskustvo u proceni rizika po život i zdravlje davaoca, dužan je da pre davanja pismenog pristanka davaoca upozna sa njegovim pravima, a posebno sa pravom na nepristrasan savet u pogledu rizika po život i zdravlje, kao i sa tokom medicinskog postupka, verovatnoćom uspeha i uobičajenim rizicima, s tim da date informacije ne smeju biti sugestivne. Informacije koje daje zdravstveni radnik moraju se dati u prisustvu drugog zdravstvenog radnika, a dokument o informisanju se sačinjava u pismenoj formi (član 52.). Zdravstveni radnik koji učestvuje u postupku uzimanja dužan je da posle davanja pismenog pristanka davaoca u potpunosti informiše o postupku i načinu uzimanja ćelije/tkiva, mogućim direktnim i indirektnim posledicama po njegovo zdravlje koje mogu nastati uzimanjem ćelije/tkiva, kao i o očekivanom ishodu transplantacije i ostalim bitnim okolnostima, kao i sve druge informacije po zahtevu davaoca (član 53.). Ovlašćena zdravstvena ustanova dužna je da obezbedi da davalac ćelije/tkiva može da povuče pismeni pristanak, a najkasnije do momenta početka njegove pripreme za postupak uzimanja ćelije/tkiva radi presađivanja u telo drugog lica, odnosno do momenta početka pripreme pacijenta za postupak transplantacije. Izjava o povlačenju pristanka daje se u pismenoj formi po postupku propisanom za davanje pristanka (član 54.), a sastavni deo dokumenta o informisanju predstavlja kako pismeni pristanak tako i povlačenje pismenog pristanka (ako do istog dođe), koji potpisuje davalac, kao i prisutni zdravstveni radnik (član 52. stav 4.).

Drugi način izvršenja osnovnog oblika radnje ovog krivičnog dela postoji kada lice uzme tkivo od umrlog lica, odnosno učestvuje u uzimanju tkiva od umrlog lica kod koga nije dijagnostikovana i utvrđena moždana smrt na način i u skladu sa postupkom propisanim Zakonom o transplantaciji ćelija i tkiva. Ovde se radi o uzimanju tkiva od umrlog lica. Prema članu 55. ono se može vršiti isključivo posle dijagnostifikovanja i utvrđivanja moždane smrti na osnovu medicinskih kriterijuma. Istovremeno, propisano je da se način i postupak dijagnostifikovanja moždane smrti utvrđuje u skladu sa Zakonom o transplantaciji organa, i podzakonskim aktima donetim za njegovo sprovođenje.

Prema navedenom propisu, moždanu smrt dijagnostifikuje nadležni zdravstveni radnik, a utvrđuje nadležna komisija zdravstvene ustanove. Zdravstvena ustanova je dužna da vodi registar pacijenata kod kojih je dijagnostifikovana i utvrđena moždana smrt, te da vrši mesečnu analizu uzroka moždane smrti i da o tome podnosi izveštaj Upravi za biomedicinu (član 48. ZOTO). Moždanu smrt utvrđuje Komisija za utvrđivanje moždane smrti, koju

imenuje direktor zdravstvene ustanove, a njeni članovi ne mogu da budu zdravstveni radnici koji učestvuju u postupku transplantacije, odnosno uzimanja i presađivanja organa, kao ni lica koja su na bilo koji drugi način zainteresovana za transplantaciju i povezana s njom. Odluka o utvrđivanju moždane smrti mora biti doneta na osnovu samostalne stručne odluke svakog člana Komisije, s tim da odluka mora biti doneta jednoglasno, pri čemu zapisnik o utvrđivanju moždane smrti, koji predstavlja medicinsku dokumentaciju, potpisuju svi članovi Komisije. Momenat utvrđivanja moždane smrti od strane Komisije smatra se momentom smrti lica kod koga je dijagnostifikovana i utvrđena moždana smrt (član 49. ZOTO).

Ovde treba voditi računa i o činjenici da je sa umrlog dozvoljeno uzimanje tkiva zbog presađivanja u telo drugog lica radi lečenja ukoliko je punoletni poslovno sposoban davalac pre smrti postupio na jedan od sledećih načina: dao i lično potpisao pismeni pristanak za doniranje u slučaju smrti u prisustvu najmanje jednog nezavisnog svedoka koji potvrđuje verodostojnost potpisa i slobodno izraženu volju davaoca; dao nekom drugom licu da u njegovo ime potpiše pismeni pristanak za doniranje u slučaju smrti uz sopstveno prisustvo potpisivanju pristanka i u prisustvu najmanje jednog nezavisnog svedoka koji potvrđuje verodostojnost potpisa i slobodno izraženu volju davaoca. Na osnovu pismenog pristanka davaocu se mogu u slučaju smrti uzeti tkiva posle prethodnog obaveštenja članova porodice o donaciji, izuzev ukoliko se članovi porodice tome izričito usmeno ili pismeno protive, uz navođenje jasnih i neospornih činjenica iz kojih se može nedvosmisleno zaključiti da je umrlo lice promenilo stav o doniranju (član 56.).

Navedena izjava se može dati zdravstvenom radniku koji je izabrani lekar davaoca; ovlašćenom licu za evidentiranje pismenog pristanka u filijali Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje u postupku izdavanja, odnosno, overavanja zdravstvene knjižice, odnosno druge zdravstvene isprave kojom se utvrđuje svojstvo osiguranika; ovlašćenom licu za evidentiranje pismenog pristanka u Upravi za biomedicinu; ovlašćenom licu za evidentiranje pismenog pristanka u zdravstvenoj ustanovi koja obavlja poslove transplantacije, a ovaj pristanak n obrascu koji propisuje ministar se čuva 30 godina od smrti davaoca u ovlašćenoj zdravstvenoj ustanovi odnosno filijali obaveznog zdravstvenog osiguranja, odnosno Upravi za biomedicinu (član 57.). Pismeni pristanak se evidentira u zdravstvenu knjižicu, a izabrani lekar kao i drugo ovlašćeno lice su dužni da, pre davanja pismenog pristanka, svako zainteresovano lice upoznaju sa značajem transplantacije tkiva radi lečenja i da tom licu daju potpune informacije koje ne smeju biti sugestivne i koje su zasnovane na medicinskim dokazima o mogućnosti doniranja, uslovima za doniranje, odnosno za uzimanje tkiva u slučaju moždane smrti. Posle davanja ove informacije, licu koje je zainteresovano da postane davalac potrebno je ostaviti razumno vreme da donese odluku o davanju pismenog pristanka (član 58.).

Konačno, treći način izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela postoji u slučaju obavljanja uzimanja tkiva ili učestvovanja u postupku uzimanja tkiva od lica koje je za života zabranilo davanje istih u slučaju svoje smrti ili ako pismeni pristanak nije dao član porodice ili drugo blisko lice. Članom 59. je propisano da svako punoletno i poslovno sposobno lice može da izričito zabrani umiranje svojih tkiva u slučaju moždane smrti, izjavom koja se daje u pismenoj formi zdravstvenom radniku ili drugom navedenom ovlašćenom licu, koja su čuva 12 meseci od dana smrti tog lica u zdravstvenoj ustanovi, odnosno filijali obaveznog zdravstvenog osiguranja, odnosno Upravi za biomedicinu, na način i po postupku propisanom za medicinsku dokumentaciju. Zabrana uzimanja organa evidentira se u zdravstvenoj knjižici (član 59.). Potom, sa umrlog lica koje je državljanin Republike Srbije i koje ima stalno prebivalište u Republici Srbiji, mogu se uzimati tkiva zbog presađivanja drugom licu radi lečenja i u slučaju kada to lice nije dalo pismeni pristanak, ako to nije zabranilo izričito (pismeno ili usmeno). U tom slučaju je za uzimanje tkiva neophodna saglasnost članova porodice umrlog lica.

Međutim, ako umrlo lice nema žive članove porodice, odnosno ako oni nisu dostupni u razumnom vremenu koje ne ugrožava uzimanje i transplantaciju, a dostupno je drugo blisko lice, s kojim je umrli bio u prisnom ličnom odnosu koji je svima očigledan najmanje poslednje dve godine pre smrti lica, za uzimanje tkiva je dovoljna saglasnost tog lica (član 61.). Članom 62. je propisano da je lice koje je ovlastio direktor zdravstvene ustanove dužno da informiše jednog od članova porodice umrlog lica, ukoliko su članovi porodice dostupni, o mogućnosti uzimanja i potrebi za tkivima sa umrlog lica, a ovo lice je dužno da informiše o pravu na saglašavanje ili o odbijanju davanja saglasnosti, pri čemu je članovima porodice neophodno ostaviti razumno vreme da donesu odluku, tačnije, ono vreme koje neće da ugrozi mogućnost uzimanja tkiva radi presađivanja u telo drugog lica. Takođe, ranije data saglasnost člana porodice umrlog lica može se povući do momenta pripreme pacijenta za transplantaciju tkiva, o čemu se obaveštava nadležni zdravstveni radnik, a član porodice može dati saglasnost samo ako je u poslednje dve godine pre smrti bio lično u kontaktu sa umrlim licem (član 62.).

Sa umrlog lica koje nije državljanin Republike Srbije i koje nema stalno prebivalište u Republici Srbiji, a koje nije dalo pismeni pristanak, mogu se uzimati tkiva zbog presađivanja drugom licu, odnosno, upotrebe kod drugog lica radi lečenja samo uz pismenu saglasnost člana porodice (član 63.). Sa umrlog maloletnog lica, kao i lica koje nema potpunu poslovnu sposobnost, te punoletnog lica kome je za života na osnovu odluke nadležnog organa delimično ili u potpunosti oduzeta poslovna sposobnost, dozvoljeno je uzimati tkiva u skladu sa pravilima kojima je regulisano uzimanje tkiva od lica koje nije dalo pismeni pristanak (član 64.).

Konačno, ovlašćeni zdravstveni radnik može da započne postupak uzimanja tkiva samo ako raspolaže dokazom o pismenom pristanku umrlog lica, donatorskom karticom, ili ako u razgovoru sa članovima porodice ili drugim bliskim licem proveri da umrlo lice nije za života promenilo odluku o pristanku za donaciju tkiva, o čemu zdravstveni radnik sačinjava službenu belešku u medicinskoj dokumentaciji, odnosno ako pribavi podatke o evidenciji umrlog lica u Jedinstvenom republičkom registru davalaca, a ako ne raspolaže ovim podacima, tada samo pod uslovom da je član porodice, odnosno drugo blisko lice dalo saglasnost (član 65.). Izvršilac može biti samo lekar ili zdravstveni radnik. Kao što vidimo, i ovde je radnja samo učestvovanja u postupku transplantacije podignuta na rang izvršenja krivičnog dela. Zaprećena je kazna zatvora u trajanju od dve do deset godina.

Teži oblik krivičnog dela postoji u situaciji kada je bilo koja od tri moguće radnje osnovnog oblika krivičnog dela učinjena prema maloletnom licu. Umišljaj učinioca treba da obuhvati činjenicu da se radi o maloletnom licu. Sledeći teži oblik postoji kada je kod davaoca ćelija/tkiva iz prethodna dva oblika dela nastupila teška telesna povreda, za koji je propisana zatvorska kazna u trajanju od tri do 15 godina. Najteži oblik postoji u slučaju nastupanja smrti davaoca ćelija/tkiva. Zaprećena je kazna zatvora u trajanju od najmanje deset godina.

Kao oblik krivice, za sve oblike predviđen je umišljaj. Za oblike koji predstavljaju krivična dela kvalifikovana težom posledicom, u odnosu na težu posledicu zahteva se nehat. U suprotnom će se raditi o sticaju krivičnih dela.

Na kraju, inkriminisano je bavljenje vršenjem ovih krivičnih dela ili izvršenje krivičnog dela od strane organizovane kriminalne grupe. Za ovaj oblik je propisana kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina.

9. USKLAĐIVANJE KRIVIČNOG ZAKONIKA SA OBAVEZAMA IZ PREGOVARAČKOG POGLAVLJA 1

9.1. Definicija pojma deteta

Ustav Republike Srbije pod pojmom deteta podrazumeva osobu do navršene 18 godine života, što je u skladu sa definicijom sadržanom u Konvenciji o pravima deteta. Ovu definiciju usvajaju isledeći zakoni¹⁰⁰: Porodični zakon¹⁰¹, Zakon o osnovama sistema

---

¹⁰⁰ Videti: Nacionalna strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 122/2008.

¹⁰¹ Porodični zakon, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/2005, 72/2011 i 6/2015.

obrazovanja i vaspitanja¹⁰², Zakon o radu¹⁰³, Zakon o zdravstvenoj zaštiti¹⁰⁴ i Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom¹⁰⁵.

Prema odredbama člana 64. st. 1, 3. i 5. Ustava Republike Srbije¹⁰⁶ proklamovano je da deca uživaju ljudska prava primereno svom uzrastu i duševnoj zrelosti. Deca su zaštićena od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebljavanja. Deca mlađa od 15 godina ne mogu biti zaposlena niti, ako su mlađa od 18 godina mogu da rade na poslovima štetnim po njihovo zdravlje ili moral, prema članu 66. stav 4. Ustava.

Prema krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije dete koje je navršilo 14 godina, a nije navršilo 18 godina naziva se maloletnikom (mlađi maloletnik - lice koje je u vreme izvršenja krivičnog dela navršilo 14, a nije navršilo 16 godina života; stariji maloletnik - lice koje je u vreme izvršenja krivičnog dela navršilo 16, a nije navršilo 18 godina života)¹⁰⁷. Naime, Odredbom člana 2. Zakona o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica¹⁰⁸, utvrđeno je da se prema licu koje u vreme izvršenja protivpravnog dela, u zakonu predviđenog kao krivično delo, nije navršilo 14 godina ne mogu izreći krivične sankcije, niti primeniti druge mere koje predviđa taj zakon¹⁰⁹. Kada su u pitanju deca koja u vreme izvršenja dela nisu navršila 14 godina, njihov krivično-pravni položaj ukazuje na objektivnu nemogućnost snošenja krivice, što je motivisano pretežno kriminalno-političkim i opšte humanim razlozima neizlaganja suviše mladih lica krivičnom progonu. U opštem smislu, ovakvo normativno rešenje je diktirano i međunarodnim obavezama naše zemlje, jer je u odredbi čl. 4. st. 1 Standardnih minimalnih pravila Ujedinjenih nacija za maloletničko pravosuđe¹¹⁰ predviđeno da u pravnim sistemima koji

¹⁰² Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 88/2017 i 27/2018.

¹⁰³ Zakon o radu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 i 113/2017.

¹⁰⁴ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 107/2005, 72/2009, 88/2010, 99/2010, 57/2011, 119/2012, 45/2013, 93/2014, 96/2015, 106/2015 i 113/2017.

¹⁰⁵ Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 33/2006 i 13/2016.

¹⁰⁶ Ustav Republike Srbije Službeni glasnik Republike Srbije, br. 98/2006)

¹⁰⁷ Nacionalna strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 122/2008.

¹⁰⁸ Zakon o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/2005., http://arhiva.mup.gov.rs/cms_lat/decaipolicija.nsf/3%20Pekinska%20pravila.pdf, 01.10.2018.

¹⁰⁹ Škulić, M. (2010) Starosna granica sposobnosti za snošenje krivice u krivičnopravnom smislu, Crimen (1)2, str. 207.

¹¹⁰ Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za maloletničko pravosuđe (Pekinška pravila), Rezolucija 40/33 Generalne skupštine Ujedinjenih nacija od 29.11.1985.

poznaju pojam minimalnog uzrasta za krivičnu odgovornost maloletnika ta granica neće biti vezana za suviše rani uzrast, imajući u vidu emotivnu, mentalnu i intelektualnu zrelost.¹¹¹

Kao što je već napomenuto, maloletnici se prema Zakonu o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica razvrstavaju u dve kategorije – mlađe, koji nisu navršili 16 godina (učinioci koji su u vreme izvršenja krivičnog dela imali 14 godina, ili bili stariji, a nisu napunili 16 godina) i starije, koji nisu navršili 18 godina (učinioci koji su u vreme izvršenja krivičnog dela imali 16 godina, ili bili stariji, a nisu napunili 18 godina). I prema mlađim i prema starijim maloletnicima postoji procesno ograničenje, odnosno prema njima se vodi poseban krivični postupak – postupak prema maloletnicima. Materijalno ograničenje usmereno je u potpunosti samo prema mlađim maloletnicima u smislu da se njima ne može izricati maloletnički zatvor, dok se u odnosu na starije maloletnike mogu izricati kako vaspitne mere tako i izuzetno, posebna kazna – maloletnički zatvor¹¹².

Kao posebna starosna kategorija – mlađa punoletna lica, smatraju se lica koja su učinila krivično delo kao punoletna ali u vreme suđenja nisu navršila 21 godinu i pri tom ispunjavaju određene posebne uslove utvrđene u članu 41. Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnika (član 3.). Potrebno je ne samo da se radi o učiniocu određene starosne kategorije (lice koje je kao punoletno učinilo krivično delo, a u vreme suđenja nije navršilo 21), već je potrebno i da sud oceni da u takvom slučaju postoje određene sasvim konkretne subjektivne okolnosti, tako da se s obzirom na obeležja ličnosti tog lica i okolnosti pod kojima je učinjeno krivično delo, može očekivati i da će se odgovarajućim vaspitnim merama, tj. merom pojačanog nadzora od strane organa starateljstva ili merom upućivanja u vaspitno-popravni dom, postići svrha koja bi se ostvarila izricanjem kazne. Tada u obzir dolazi i izricanje bilo koje od mera posebnih obaveza.¹¹³

U Nacionalnom programu za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (druga revizija iz 2016. godine) istaknuto je da je potrebno krivičnopravno zakonodavstvo, propise u oblasti prekršajnog prava i propise koji uređuju rad policije i policijska ovlašćenja usaglasiti sa Konvencijom UN o pravima deteta koja detetom označava svaku osobu mlađu od 18 godina i obezbediti istu pravnu zaštitu svakom detetu žrtvi krivičnog ili drugog kažnjivog dela bez obzira na uzrast¹¹⁴.

¹¹¹ Škulić, M. (2010) Starosna granica sposobnosti za snošenje krivice u krivičnopravnom smislu, Crimen (1)2, str. 216.

¹¹² Škulić, M. (2010) Starosna granica sposobnosti za snošenje krivice u krivičnopravnom smislu, Crimen (1)2, str. 216.

¹¹³ Škulić, M. (2010) Starosna granica sposobnosti za snošenje krivice u krivičnopravnom smislu, Crimen (1)2, str. 220-221..

¹¹⁴ Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (druga revizija), str. 75. http://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/NPAA_2016_revizija_srp.pdf, 01.10.2018.

Naime, prema članu 1. Konvencije o pravima deteta: "Za svrhe ove konvencije, dete je ljudsko biće koje nije navršilo 18 godina života, ako se, na osnovu zakona koji se odnosi na dete, punoletstvo ne stiče ranije". Pošto se prema članu 11. stav 1. Porodičnog zakona¹¹⁵ u Republici Srbiji punoletstvo stiče sa navršenom 18 godinom života, jasno je da pojam deteta u svim relevantnim propisima treba definisati tako da obuhvati svako ljudsko biće koje nije navršilo 18 godina života - upravo onako kako je to učinjeno pomenutim članom 1. Konvencije o pravima deteta.

Važeći Krivični zakonik Republike Srbije u članu 112. stav 8. navodi da se detetom smatra lice koje nije navršilo 14 godina. Pored toga, u članu 112. stav 9. istaknuto je da se maloletnikom smatra lice koje je navršilo 14 godina, a nije navršilo 18 godina, dok je u članu 112. stav 10. navedeno da se maloletnim licem smatra lice koje nije navršilo 18 godina. Dakle, pojam maloletnog lica iz člana 112. stav 10. Krivičnog zakonika praktično odgovara pojmu deteta iz člana 1. Konvencije o pravima deteta. Ali, položaj deteta i položaj maloletnog lica koje je navršilo 14 godina života u našem krivičnom pravu značajnu se razlikuju, budući da dete nije krivičnopravno odgovorno, dok lice koje je navršilo 14 godina života krivičnopravno odgovara iako je mlađe od 18 godina.

Kada je reč o krivičnopravnoj zaštiti, onda se u našem krivičnom pravu na onu kategoriju lica koja se u Konvenciji označava kao "dete" koristi termin "maloletno lice", dok se izraz "dete" u nekim nekim inkriminacijama u Krivičnom zakoniku koristi za lice koje nije navršilo 14 godina¹¹⁶. Da bi se Krivični zakonik Republike Srbije uskladio sa Konvencijom o pravima deteta potrebno je zakonsku odredbu kojom je definisan pojam deteta izmeniti tako da ona glasi: "Detetom se smatra lice koje nije navršilo 18 godina". Izmjena ove zakonske odredbe, međutim, odrazila bi se na tumačenje i primenu niza drugih članova Krivičnog zakonika: krivičnog dela teškog ubistva iz člana 114. stav 1. tačka 9 (...ko liši života dete ili bremenitu ženu), krivičnog dela navođenje na samoubistvo i pomaganje u samoubistvu iz člana 119. stav 4. (...ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema detetu ili prema neuračunljivom licu), krivičnog dela silovanja iz člana 178. stav 4. (...ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila smrt lica prema kojem je delo izvršeno ili je delo učinjeno prema detetu), krivičnog dela obljava nad nemoćnim licem iz člana 179. stav 3. (Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila smrt lica prema kojem je delo izvršeno ili ako je delo učinjeno prema detetu), krivičnog dela obljuje sa detetom iz člana 180., krivičnog dela obljuje zloupotrebom položaja iz člana 181. stav 3 (... ako je delo iz stava 2. ovog člana učinjeno prema detetu) i stav 5. (...ako je usled dela iz stava 3. ovog člana nastupila smrt deteta), krivičnog dela prikazivanja, pribavljanja i posedovanja pornografskog materijala i iskorišćavanje maloletnog lica za pornografiju iz člana 185. stav 3. (...ako je delo iz stava 1. i

¹¹⁵ Porodični zakon, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/2005, 72/2011 i 6/2015

¹¹⁶ Škulić, M. (2011) Maloletničko krivično pravo, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 177.

2. izvršeno prema detetu), krivičnog dela navođenja deteta na prisustvovanje polnim radnjama iz člana 185a, krivičnog dela iskorišćavanja računarske računarske mreže ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima za izvršenje krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnom licu iz člana 185b stav 2 (...ko delo iz stava 1. ovog člana izvrši prema detetu...).

Pri tome treba naglasiti da bi, pošto bi pojam deteta iz člana 1 Konvencije o pravima deteta i pojam maloletnog lica iz stava 10. člana 112. Krivičnog zakonika bili izjednačeni (oba pojma obuhvataju lica koja nisu navršila 18 godina života), pojam maloletnog lica praktično postao suvišan. U tom kontekstu treba naglasiti da bi, ako bi se pojam maloletnog lica zamenio pojmom deteta, trebalo izmeniti sledeće inkriminacije iz važećeg Krivičnog zakonika: 1) krivično delo prikazivanja, pribavljanja i posedovanja pornografskog materijala i iskorišćavanja maloletnog lica za pornografiju iz člana 185. i 2) krivično delo iskorišćavanja računarske računarske mreže ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima za izvršenje krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnom licu iz člana 185b. Umesto postojećeg naziva krivičnog dela "prikazivanje, pribavljanje i posedovanje pornografskog materijala i iskorišćavanje maloletnog lica za pornografiju", član 185. trebalo bi preimenovati tako da glasi "prikazivanje, pribavljanje i posedovanje pornografskog materijala i iskorišćavanje deteta za pornografiju". Pošto bi se onda svi oblici ovog krivičnog dela odnosili na decu, njegov stav 3 (...ako je delo iz st. 1. i 2. učinjeno prema detetu...) bi postao suvišan, a strožu kaznu koja je za njega kao teži oblik propisana trebalo bi primeniti i na stavove 1. i 2. Slično se odnosi i na član 185 b., koji bi umesto "iskorišćavanje računarske mreže ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima za izvršenje krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnom licu" trebalo nazvati "iskorišćavanje računarske mreže ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima za izvršenje krivičnih dela protiv polne slobode prema detetu". Samim tim, teži oblik iz stava 2. ovog člana postao bi suvišan (...ko delo iz stava 1. učini prema detetu...), te bi strožu kaznu koja je njime propisana trebalo predvideti za osnovni oblik.

Međutim, usklađivanje pomenutih odredbi Krivičnog zakonika sa definicijom pojma deteta iz Konvencije o pravima deteta moglo bi se ostvariti i na drugačiji način, pri čemu se ne bi otvarala neka druga sporna pitanja. Naime, dovoljno bi bilo da se kao kvalifikovani oblici sledećih krivičnih dela predvide situacije kada su ta dela učinjena prema "detetu koje nije navršilo 14 godina života": krivičnog dela teškog ubistva iz člana 114. stav 1. tačka 9 (...ko liši života dete ili bremenitu ženu), krivičnog dela navođenje na samoubistvo i pomaganje u samoubistvu iz člana 119. stav 4. (...ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema detetu ili prema neuračunljivom licu), krivičnog dela silovanja iz člana 178. stav 4. (...ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila smrt lica prema kojem je delo izvršeno ili je delo učinjeno prema detetu), krivičnog dela obljava nad nemoćnim licem iz člana 179. stav 3. (Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana nastupila smrt lica prema kojem je delo izvršeno ili ako je delo učinjeno prema detetu), krivičnog dela obljuje sa detetom iz člana 180.,

krivičnog dela obljube zloupotrebom položaja iz člana 181. stav 3 (... ako je delo iz stava 2. ovog člana učinjeno prema detetu) i stav 5. (...ako je usled dela iz stava 3. ovog člana nastupila smrt deteta), krivičnog dela prikazivanja, pribavljanja i posedovanja pornografskog materijala i iskorišćavanje maloletnog lica za pornografiju iz člana 185. stav 3. (...ako je delo iz stava 1. i 2. izvršeno prema detetu), krivičnog dela navođenja deteta na prisustvovanje polnim radnjama iz člana 185a, krivičnog dela iskorišćevanja računarske računarske mreže ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima za izvršenje krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnom licu iz člana 185b stav 2 (...ko delo iz stava 1. ovog člana izvrši prema detetu...). Dakle, kod svih nabrojanih krivičnih dela, odnosno njihovih kvalifikovanih oblika trebalo bi pojam "dete" zameniti pomom "dete koje nije navršilo 14 godina".

Osim navedenih izmena Krivičnog zakonika, prihvatanje definicije deteta iz člana 1. Konvencije o pravima deteta značilo bi i korenite izmene Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica¹¹⁷, budući da ovaj zakon, kao i Krivični zakonik, prihvata da je donja granica krivičnopravne odgovornosti 14 godina. Ali, kako je tema ovog istraživanja Procena nivoa usklađenosti Krivičnog zakonika Republike Srbije sa relevantnim standardima u okviru pristupnih pregovora sa Evropskom unijom, eventualne izmene Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica radi usklađivanja sa Konvencijom o pravima deteta neće biti razmatrane u oviru njega, već bi ta problematika zahtevala posebno istraživanje. U skladu sa tim, i odredbe Zakona o prekršajima i Zakona o policiji samo su sumarno analizirane na ovom mestu.

Usaglašavanje sa Konvencijom o pravima deteta u smislu prihvatanja definicije deteta kao lica koje nije navršilo 18 godina života odrazilo bi se i na odredbe Zakona o prekršajima¹¹⁸. Naime, u članu 71. pod nazivom Odgovornost maloletnika za prekršaj navedeno je da se prema maloletniku koji u vreme kada je učinio prekršaj nije navršio 14 godina (dete) ne može voditi prekršajni postupak. Pošto bi se detetom smatralo lice koje nije navršilo 18 godina, nije potrebno nakon reči "...nije navršio 14 godina..." stavljati u zagradu reč dete.

Određene izmene bile bi potrebne i u članu 72. pod nazivom Odgovornost roditelja, usvojitelja, staratelja ili hranitelja deteta ili maloletnika. Naime, definisanjem deteta kao lica koje nije navršilo 18 godina, pojam maloletnika i pojam deteta bili bi izjednačeni. U tom smislu, naziv ovog člana trebalo bi izmeniti tako da glasi "Odgovornost roditelja, usvojitelja, staratelja ili hranitelja deteta". U skladu sa izmenjenom definicijom pojma deteta, trebalo bi ili ostaviti samo stav 1. člana 72. : "Kada je dete učinilo prekršaj zbog propuštanja dužnog nadzora roditelja, usvojitelja, staratelja, odnosno hranitelja, a ova lica su bila u mogućnosti

¹¹⁷ Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/2005.

¹¹⁸ Zakon o prekršajima, Službeni glasnik RS, br. 65/2013, 13/2016 i 98/2016.

da takav nadzor vrše, roditelji, usvojitelj, staratelj odnosno hranitelj deteta kazniće se za prekršaj kao da su ga sami učinili" (koji bi se onda primenjivao na sva lica uzrasta do 18 godina), a izbrisati stav 2. "zakonom se može propisati da će za prekršaj koji je učinio maloletnik odgovarati i roditelji, usvojitelj, staratelj, odnosno hranitelj maloletnika starog od navršenih 14 do navršenih 18 godina ako je učinjeni prekršaj posledica propuštanja dužnog nadzora nad maloletnikom, a bili su u mogućnosti da takav nadzor vrše" i 3. "osim roditelja, usvojitelja, staratelja ili hranitelja, zakonom se može propisati da će za prekršaj maloletnika odgovarati i druga lica za koja je propisana obaveza vršenja nadzora nad maloletnikom koji je učinio prekršaj". Naime, onda bi svi slučajevi kada je prekršaj učinjen od strane lica koje nije navršilo 18 godina (dete) bili pokriveni stavom 1. člana 72.

Međutim, moguće je uvesti i drugačije rešenje pa stavom 1. člana 72. propisati "Kada je dete uzrasta do 14 godine učinilo prekršaj zbog propuštanja dužnog nadzora roditelja, usvojitelja, staratelja, odnosno hranitelja, a ova lica su bila u mogućnosti da takav nadzor vrše, roditelji, usvojitelj, staratelj odnosno hranitelj deteta kazniće se za prekršaj kao da su ga sami učinili". Onda bi se mogli zadržati stav 2. i 3. člana 72., s tim što bi stav 2. glasio: "zakonom se može propisati da će za prekršaj koji je učinilo dete odgovarati i roditelji, usvojitelj, staratelj, odnosno hranitelj deteta starog od navršenih 14 do navršenih 18 godina ako je učinjeni prekršaj posledica propuštanja dužnog nadzora nad detetom, a bili su u mogućnosti da takav nadzor vrše", dok bi član 3 glasio: "osim roditelja, usvojitelja, staratelja ili hranitelja, zakonom se može propisati da će za prekršaj deteta koje je navršilo 14 godine odgovarati i druga lica za koja je propisana obaveza vršenja nadzora nad detetom koji je učinio prekršaj". Na taj način bi se ispoštovala definicija deteta iz člana 1. Konvencije o pravima deteta, ali bi se u isto vreme napravila razlika u pogledu odgovornosti za prekršaj između dece uzrasta do 14 godina i dece uzrasta od 14 do 18 godina, gde bi za prve uvek odgovarali roditelji, usvojitelji, staratelji ili hranitelji, dok bi za druge ta odgovornost postojala samo u slučajevima propisanim zakonom. Međutim, ako se ima u vidu da je pojam deteta nespojiv sa pojmom odgovornosti (bilo krivičnopravne, bilo prekršajnogpravne), ne bi bilo ispravno predvideti mogućnost da deca uzrasta od 14 do 18 godina odgovaraju za prekršaj, već bi to uvek bila odgovornost roditelja ili drugih lica koja odgovaraju za decu.

U zavisnosti od toga koje rešenje bi se izabralo zavisilo bi da li će donja granica za prekršajnogpravnu odgovornost biti pomerena sa 14 na 18 godinu života. U tom smislu, postavilo bi se i pitanje izmene člana 299. Zakona o prekršajima pod nazivom "Postupanje prema detetu". Naime, pomenutim članom propisano je sledeće: "Kad sud utvrdi da maloletnik u vreme izvršenja prekršaja nije imao navršenih 14 godina obustaviće prekršajni postupak." Međutim, ukoliko bi se pojmom deteta obuhvatila sva lica koja nisu navršila 18 godina života, ovaj član bi glasio: "Kad sud utvrdi da dete u vreme izvršenja prekršaja nije imalo navršenih 14 godina obustaviće prekršajni postupak." To bi podrazumevalo da se pravi razlika u pogledu odgovornosti dece za prekršaj, odnosno da deca uzrasta do 14 godina

ne odgovaraju za prekršaj a deca nakon navršene 14 godine života odgovaraju. Sa druge strane, ukoliko bi se išlo za tim da je pojam odgovornosti (bilo za prekršaj bilo za krivično delo) nespojiv sa pojmom deteta (koji prema članu 1. Konvencije o pravima deteta obuhvata sva lica koja nisu navršila 18 godina), onda bi trebalo stav 1. člana 299. Zakona o prekršajima preformulisati da glasi: "Kad sud utvrdi da dete u vreme izvršenja prekršaja nije imalo navršenih 18 godina obustaviće prekršajni postupak." Stav 2. člana 299. koji glasi: "U slučaju iz stava 1. ovog člana sud će o prekršaju koji je učinjen obavestiti roditelja, usvojitelja i staratelja maloletnika, kao i organ starateljstva, a po potrebi može obavestiti i školu odnosno organizaciju u kojoj je maloletnik smešten", trebalo bi izmeniti tako da glasi: "U slučaju iz stava 1. ovog člana sud će o prekršaju koji je učinjen obavestiti roditelja, usvojitelja i staratelja deteta, kao i organ starateljstva, a po potrebi može obavestiti i školu odnosno organizaciju u kojoj je dete smešteno".

Prihvatanje definicije pojma deteta iz člana 1. Konvencije o pravima deteta podrazumevala bi i određene izmene Zakona o policiji, tačnije njegovog člana 70. pod nazivom "Primena ovlašćenja prema maloletnim licima". Naime, stavom 1. ovog člana propisano je da "Policajska ovlašćenja prema maloletnom licu primenjuju svi policijski službenici, osim prikupljanja obaveštenja u svojstvu građanina (oštećenog, svedoka) i saslušanja maloletnika u svojstvu osumnjičenog, koja primenjuje policajac za maloletnike.". Imajući u vidu da pojam "maloletna lica" obuhvata lica koja nisu navršila 18 godina, to znači da se on zapravo odnosi na decu u smislu člana 1. Konvencije o pravima deteta, te bi trebalo da nosi naziv "Primena ovlašćenja prema deci". U skladu sa tim, trebalo bi da stav 1. ovog člana glasi: "Policajska ovlašćenja prema detetu primenjuju svi policijski službenici, osim prikupljanja obaveštenja u svojstvu građanina (oštećenog, svedoka) i saslušanja deteta u svojstvu osumnjičenog, koja primenjuje policajac za decu."

Na kraju, prilikom procenjivanja usklađenosti definicije deteta koja je zastupljena u domaćem krivičnom pravu, odnosno domaćem maloletničkom krivičnom pravu sa definicijom pojma deteta iz člana 1. Konvencije o pravima deteta, treba imati u vidu da između njih nema suštinske suprotnosti, bez obzira na to što je prema pravilima našeg krivičnog zakonodavstva dete lice koje u vreme izvršenja krivičnog dela nije navršilo 14 godina, dok se lica koja su navršila 14 godina a još nemaju 18 smatraju maloletnicima, uz podelu na mlađe i starije maloletnike.¹¹⁹ Argument za to proizlazi iz činjenice da sama Konvencija izričito dopušta mogućnost da se ovo pitanje drugačije rešava u nacionalnim zakonodavstvima kako time što je omogućeno da se po zakonu koji se na dete primenjuje punoletstvo (apo logici stvari i maloletstvo) stiče ranije tako i stoga što se pojmovno

¹¹⁹ Škulić, M., *Op.cit.*, str. 176-177.

određenje deteta uređuje samo za svrhu same Konvencije, a ne na način koji bi formalno-pravno obavezivao države koje su Konvenciju ratifikovale.¹²⁰

10. USKLAĐIVANJE KRIVIČNOG ZAKONIKA SA OBAVEZAMA IZ PREGOVARAČKOG POGLAVLJA 7- PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE

Zakonodavni okvir Republike Srbije u oblasti krivičnopravne zaštite intelektualne svojine čine: Zakon o potvrđivanju Konvencije o visokotehnoškom kriminalu¹²¹, Krivični zakonik, Zakonik o krivičnom postupku, Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visoko-tehnoškog kriminala¹²² i Zakon o elektronskim komunikacijama¹²³.

Krivična dela protiv intelektualne svojine propisana su u 20. poglavlju Krivičnog zakonika. To su sledeća krivična dela: 1) povreda moralnih prava autora i interpretatora (član 198.), 2) neovlašćeno iskorišćavanje autorskog dela ili predmeta srodnog prava (član 199.), 3) neovlašćeno uklanjanje ili menjanje elektronske informacije o autorskom i srodnim pravima (član 200.), 4) povreda pronalazačkog prava (član 201.), 5) neovlašćeno korišćenje tuđeg dizajna (član 202.).

U oblasti visoko-tehnoškog kriminala, planirano je dodatno usklađivanje krivičnog zakonodavstva sa Konvencijom Saveta Evrope o sajber kriminalu - CETS br. 185 koja je ratifikovana od strane Republike Srbije 2009. godine. Standardi propisani Konvencijom većinom su uneti u zakonodavni okvir RS, ali je u cilju potpune usklađenosti neophodna izmena i dopuna Krivičnog zakonika Republike Srbije u delu koji se odnosi na krivičnopravnu zaštitu intelektualne svojine. Shodno Akcionom planu za Poglavlje 24, marta 2016. godine sprovedena je TAIEX misija u cilju analize postojećeg zakonodavnog okvira i utvrđenja stepena usklađenosti sa pravnim standardima EU. U skladu sa tim, bilo je predviđeno da na osnovu sprovedene analize do kraja 2016. godine bude upućena inicijativa za izmenu relevantnih propisa u ovoj oblasti.¹²⁴

---

¹²⁰ Škulić, M. *Op.cit.*, str. 176-177.

¹²¹ Zakon o potvrđivanju Konvencije o visokotehnoškom kriminalu, Službeni glasnik Republike Srbije - Međunarodni ugovori, br. 19/2009.

¹²² Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visoko-tehnoškog kriminala, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 61/2005 i 104/2009.

¹²³ Zakon o elektronskim komunikacijama, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 44/2010, 60/2013 i 62/2014.

¹²⁴ Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (druga revizija), str. 372. http://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/NPAA_2016_revizija_srp.pdf, 01.10.2018. Videti i: str. 27. Vlada Republike Srbije (2017), Pregovaračka pozicija Republike Srbije za Međuvladinu konferenciju o pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji za poglavlje 7 Pravo intelektualne svojine, str. 27., http://www.eu-pregovori.rs/files/File/documents/skrining/SRB_Izvestaji_sa_skrininga/PG_7/Pregovaračka_pozicija_poglavlje_7_SRB.pdf, 01.10.2018.

Odredbe Krivičnog zakonika kojima su inkriminisana krivična dela protiv intelektualne svojine treba uskladiti sa odredbama Konvencije o visokotehnološkom kriminalu koje su sadržane u odeljku 4. te Konvencije, a koje se odnose na dela u vezi sa kršenjem autorskih i srodnih prava.

Naime, član 10. stav 1. Konvencije propisuje da svaka Strana Ugovornica treba da usvoji zakonodavne i druge mere, neophodne da bi se kao krivično delo u domaćem pravu propisalo kršenje autorskih prava, definisanih u zakonima te strane ugovornice, u skladu sa obavezama koje je preuzela po Pariskom ugovoru od 24. jula 1971. godine¹²⁵, kojim se revidira Bernska konvencija za zaštitu književnih i umetničkih dela¹²⁶, Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine¹²⁷ i WIPO Ugovoru o autorskom pravu¹²⁸, izuzimajući sva moralna prava sadržana u tim konvencijama, kada su ta dela učinjena dobrovoljno, u obimu koji im daje komercijalni karakter i preko računarskog sistema.

Pored toga, član 10. stav 2. Konvencije predviđa da svaka Strana ugovornica treba da usvoji zakonodavne i druge mere, neophodne da bi se kao krivično delo u domaćem pravu propisalo kršenje srodnih prava definisanih u zakonima te strane ugovornice koji se odnose na obaveze koje je ona preuzela po Međunarodnoj konvenciji o zaštiti izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju (Rimska konvencija)¹²⁹, Sporazumu o komercijalnim aspektima prava na intelektualnu svojinu¹³⁰ i WIPO Ugovoru o interpretacijama i fonogramima¹³¹, izuzimajući sva moralna prava sadržana u tim konvencijama, kada su ta dela učinjena dobrovoljno, u obimu koji ih kvalifikuje da imaju komercijalni karakter i preko računarskog sistema.

Konačno, na osnovu stava 3. člana 10. Konvencije propisano je da svaka Strana ugovornica može da zadrži pravo da pod određenim okolnostima ne zahteva krivičnu odgovornost iz stava. 1. i stava 2. tog člana, pod uslovom da na raspolaganju stoje druge vrste

¹²⁵ Uredba o ratifikaciji Amandmana na tekst Bernske konvencije o zaštiti literarnih i umetničkih dela (Pariski akt, 1971) : Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, broj 4/1986-37.

¹²⁶ Zakon o ratifikaciji Bernske konvencije za zaštitu književnih i umetničkih dela: Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, broj 14/1975-313.

¹²⁷ Aneks 1C Sporazuma o WTO je Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS sporazum). Annex 1C Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, videti: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf, 01.10.2018.

¹²⁸ Zakon o potvrđivanju WIPO ugovora o autorskom pravu, Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", br. 13/2002.

¹²⁹ Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije o zaštiti izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju, Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori, br. 13/2002.

¹³⁰ Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine, uključujući trgovinu krivotvorenom robom (TRIPS sporazum) čini Aneks 1C Sporazuma iz Marakeša kojim se ustanovljava Svetska trgovinska organizacija (u daljem tekstu WTO Sporazum), koji je zaključen 15. aprila 1994. godine i stupio na snagu 1. januara 1995. godine. TRIPS sporazum obavezuje sve članice Svetske trgovinske organizacije (WTO).

¹³¹ Zakon o potvrđivanju WIPO ugovora o interpretacijama i fonogramima, Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori, br. 13/2002.

delotvornih pravnih sredstava i da ta rezerva ne osporava međunarodne obaveze te strane ugovornice, definisane u međunarodnim instrumentima navedenim u stavu. 1.stavu 2. tog člana.

Za razliku od većine inostranih zakonodavstava, KZRS sadrži zasebno poglavlje koje na celovit način obezbeđuje zaštitu prava intelektualne svojine. Tu spadaju sledeća krivična dela: 1) povreda moralnih prava autora i interpretatora (član 198. KZRS), 2) neovlašćeno iskorišćavanje autorskog dela ili predmeta srodnog prava (član 199. KZRS), 3) neovlašćeno uklanjanje ili menjanje elektronske informacije o autorskom i srodnim pravima (član 200. KZRS), 4) povreda pronalazačkog prava (član 201. KZRS) i 5) neovlašćeno korišćenje tuđeg dizajna (član 202. KZRS). Budući da su relevantna za krivičnoppravnu zaštitu digitalizovane kulturne baštine, nabrojana krivična dela analizirana su u posebnom delu rada.

Krivična dela protiv intelektualne svojine delimično su blanketnog karaktera, te je za njihovo pravilno tumačenje potrebno poznavanje sledećih propisa: 1) Zakona o autorskom i srodnim pravima¹³² (u daljem tekstu: ZAP), 2) Zakona o žigovima¹³³, 3) Zakona o patentima¹³⁴, 4) Zakona o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna¹³⁵, 5) Zakona o oznakama geografskog porekla¹³⁶ i 6) Zakona o kinematografiji¹³⁷. Navedeni zakoni, kao i relevantne odredbe Krivičnog zakonika usklađeni su sa odgovarajućim međunarodnim standardima u oblasti zaštite intelektualne svojine¹³⁸. Među njima se kao najznačajniji izdvaja *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS)*¹³⁹, dokument koji je na snazi od 1. januara 1995. godine i koji obavezuje sve države članice Svetske trgovinske organizacije da poštuju minimalne standarde zaštite prava intelektualne svojine i da nastoje da spreče trgovinu falsifikovanim robom.¹⁴⁰

Treba istaći da se za potrebe interpretacije inkriminacija usmerenih na zaštitu intelektualne svojine, pojam autorskog dela definiše u skladu sa ZAP, koji je koncipiran tako da omogućava da se navedena zaštita omogući i autorskom delu u digitalnoj formi. Naime, prema članu 2. ZAP, autorsko delo je originalna duhovna tvorevina autora, izražena u određenoj formi, bez obzira na njegovu umetničku, naučnu ili drugu vrednost, njegovu namenu, veličinu, sadržinu i način ispoljavanja, kao i dopuštenost javnog saopštavanja njegove sadržine. Ovaj zakon pod

¹³² Zakon o autorskom i srodnim pravima. Službeni glasnik Republike Srbije, br. 104/2009, 99/2011, 119/2012 i 29/2016.

¹³³ Zakon o žigovima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 104/2009 i 10/2013.

¹³⁴ Zakon o patentima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 99/2011 i 113/2017.

¹³⁵ Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 104/2009 i 45/2015.

¹³⁶ Zakon o oznakama geografskog porekla, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/2010.

¹³⁷ Zakon o kinematografiji, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 99/2011, 2/2012 i 46/2014.

¹³⁸ Zoran Stojanović, o.c., 615.

¹³⁹ World Trade Organization (WTO) - Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement), https://www.wto.org/English/docs/e/legal/e/27-trips_01_e.htm 13.07.2018.

¹⁴⁰ Stojanović, Z. (2016) Komentar Krivičnog zakonika, Beograd, Službeni glasnik., str. 615.

pojam autorskog dela podvodi i zbirku, koja s obzirom na izbor i raspored sastavnih delova, ispunjava uslove za postojanje autorskog dela (enciklopedija, zbornik, antologija, izabrana dela, muzička zbirka, zbirka fotografija, grafička mapa, izložba i sl.) (član 5. stav 1. ZAP), zatim zbirku narodnih književnih i umetničkih tvorevina, kao i zbirku dokumenata, sudskih odluka i slične građe koja ispunjava navedene uslove (član 5. stav 2. ZAP). Za zaštitu prava intelektualne svojine na digitalizovanoj baštini značajno je i to da se zbirkom smatra i baza podataka, bez obzira da li je u mašinski čitljivoj ili drugoj formi, koja s obzirom na izbor i raspored sastavnih delova, ispunjava uslove da bude tretirana kao autorsko delo (član 5. stav 3. ZAP).

Povreda moralnih prava autora i interpretatora (član 198. KZRS)

Krivično delo *povreda moralnih prava autora i interpretatora* u osnovnom obliku čini lice koje pod svojim imenom ili imenom drugog u celini ili delimično objavi, stavi u promet primerke tuđeg autorskog dela ili interpretacije, ili na drugi način javno saopšti tuđe autorsko delo ili interpretaciju (član 198. stav 1. KZRS). Drugi oblik ovog krivičnog dela postoji kada neko lice bez dozvole autora izmeni ili preradi tuđe autorsko delo ili izmeni tuđu snimljenu interpretaciju (član 198. stav 2. KZRS). Treći oblik postoji kada se stavljaju u promet primerci tuđeg autorskog dela ili interpretacije na način kojim se vređa čast ili ugled autora ili izvođača. (član 198. stav 3. KZRS).¹⁴¹

Za sva tri slučaja propisano je obavezno oduzimanje predmeta (član 198. stav 4. KZRS). U pitanju su predmeti koji predstavljaju telesnu materijalizaciju autorskog prava, odnosno prava interpretatora, s tim što je u prva dva oblika reč o predmetima koji su nastali izvršenjem krivičnog dela, odnosno o predmetima kod kojih je na nedozvoljen način došlo do telesne materijalizacije prava autora ili interpretatora. Međutim, kod trećeg oblika ovog krivičnog dela može se postaviti pitanje prirode predmeta koji se oduzimaju. U nekim slučajevima su to primerci autorskog dela koji sami po sebi predstavljaju adekvatnu materijalizaciju navedenih prava, ali je način njihovog stavljanja u promet takav da vređa čast ili ugled autora ili interpretatora. Tada se ne radi o predmetima nastalim izvršenjem krivičnih dela već su u pitanju sredstva upotrebljena za njihovo izvršenje, što nema uticaj na primenu mere bezbednosti oduzimanja predmeta (član 87. KZRS), ali može biti od značaja za njihovu dalju sudbinu u toku postupka njenog izvršenja.¹⁴²

Neovlašćeno iskorišćavanje autorskog dela ili predmeta srodnog prava (član 199. KZRS)

¹⁴¹ Stojanović, Z., *op.cit.*, str. 617.

¹⁴² Stojanović, Z., *op.cit.*, str. 618.

Prvi osnovni oblik krivičnog dela *neovlašćeno iskorišćavanje autorskog dela ili predmeta srodnog prava* čini lice koje neovlašćeno objavi, snimi, umnoži, ili na drugi način javno saopšti u celini ili delimično autorsko delo, interpretaciju, fonogram, videogram, emisiju, računarski program ili bazu podataka (član 199. stav 1. KZRS). Njegov drugi osnovni oblik postojace kada neko lice stavi u promet ili u nameri stavljanja u promet drži neovlašćeno umnožene ili neovlašćeno stavljenе u promet primerke autorskog dela, interpretacije, fonograma, videograma, emisije, računarskog programa ili baze podataka (član 199. stav 2. KZRS). Teži oblik dela postoji ako je njegov osnovni oblik učinjen sa namerom pribavljanja imovinske koristi za sebe ili drugog (član 199. stav 3. KZRS).

Poseban oblik ovog krivičnog dela čini lice koje proizvede, uveze, stavi u promet, proda, da u zakup, reklamira u cilju prodaje ili davanja u zakup ili drži u komercijalne svrhe uređaje ili sredstva čija je osnovna ili pretežna namena uklanjanje, zaobilaženje ili osujećivanje tehnoloških mera namenjenih sprečavanju povredа autorskih i srodnih prava, ili koje takve uređaje ili sredstva koristi u cilju povrede autorskog ili srodnog prava (član 199. stav 4. KZRS).

Predviđena je obavezna primena mere bezbednosti oduzimanja predmeta iz člana 87. KZRS, s tim što je propisano i njihovo obavezno uništavanje (član 199. stav 5. KZRS). U prve tri situacije reč je o predmetima koji su nastali izvršenjem krivičnog dela, dok se u četvrtoj radi o predmetima koji su bili upotrebljeni ili namenjeni da budu upotrebljeni za izvršenje krivičnog dela.¹⁴³

Neovlašćeno uklanjanje ili menjanje elektronske informacije o autorskom i srodnim pravima (član 200. KZRS)

Krivično delo *neovlašćeno uklanjanje ili menjanje elektronske informacije o autorskom i srodnim pravima* postojace kada učinilac neovlašćeno ukloni ili izmeni elektronsku informaciju o autorskom ili srodnom pravu, ili stavi u promet, uveze, izveze, emituje ili na drugi način javno saopšti autorsko delo ili predmet srođnopravne zaštite sa kojeg je elektronska informacija o pravima neovlašćeno uklonjena ili izmenjena (član 200. stav 1. KZRS). I u ovom slučaju primenjuje se mera bezbednosti oduzimanja predmeta iz člana 87. KZRS (član 200. stav 2. KZRS).

Povreda pronalazačkog prava (član 201. KZRS)

Krivično delo *povreda pronalazačkog prava* u osnovnom obliku čini lice koje neovlašćeno proizvodi, uvozi, izvozi, nudi radi stavljanja u promet, stavlja u promet, skladišti ili koristi u privrednom prometu proizvod ili postupak zaštićen patentom (član 201. stav 1. KZRS). Teži

¹⁴³ Stojanović, Z., *op.cit.*, str. 621.

oblik ovog krivičnog dela postoji u slučaju da je izvršenjem njegovog osnovnog oblika pribavljena imovinska korist ili prouzrokovana šteta u iznosu koji prelazi milion dinara (član 201. stav 2. KZRS). Poseban oblik krivičnog dela povrede pronalazačkog prava postoji ukoliko neko lice neovlašćeno objavi ili na drugi način učini dostupnim suštinu tuđeg prijavljenog pronalaska pre nego što je ovaj pronalazak objavljen na način utvrđen zakonom (član 201. stav 3. KZRS). Još jedan oblik istog krivičnog dela postoji ako neko lice neovlašćeno podnese prijavu patenta ili u prijavi ne navede ili lažno navede pronalazača (član 201. stav 4.). I ovde je predviđena obavezna primena mere bezbednosti oduzimanja predmeta u slučaju osnovnog i težeg oblika ovog krivičnog dela (član 201. st. 1-2. KZRS), kao i njihovo uništavanje (član 201. stav 5.).

Neovlašćeno korišćenje tuđeg dizajna (član 202. KZRS)

Neovlašćeno korišćenje tuđeg dizajna postoji kada učinilac na svom proizvodu u prometu neovlašćeno upotrebi, u celosti ili delimično, tuđi prijavljeni, odnosno zaštićeni dizajn proizvoda (član 202. stav 1.). Lakši oblik ovog krivičnog dela čini lice koje neovlašćeno objavi ili na drugi način učini dostupnim javnosti predmet prijave tuđeg dizajna pre nego što je objavljen na način utvrđen zakonom (član 202. stav 2.). U odnosu na proizvode na kojima je neovlašćeno upotrebljen tuđi dizajn obavezna je primena mere bezbednosti oduzimanja predmeta (član 202. stav 3.).

Prilikom razmatranja usklađenosti odredaba Krivičnog zakonika kojima su regulisana krivična dela protiv intelektualne svojine sa članom 10. stav 1. Konvencije o visokotehnološkom kriminalu treba istaći da je tim članom između ostalog, propisano da svaka Strana Ugovornica treba da usvoji zakonodavne i druge mere, neophodne da bi se kao krivično delo u domaćem pravu propisalo kršenje autorskih prava, definisanih u zakonima te strane ugovornice, u skladu sa relevantnim međunarodnim dokumentima (koji su na tom mestu taksativno nabrojani), kada su ta dela učinjena dobrovoljno, u obimu koji im daje komercijalni karakter i preko računarskog sistema. U tom kontekstu, može se konstatovati da kod krivičnih dela protiv intelektualne svojine iz Krivičnog zakonika nije izričito navedeno da će se ona sankcionisati u slučajevima kada su učinjena preko računarskog sistema. Međutim, istovremeno treba imati u vidu da ta mogućnost nije ni isključena. Pri tome posebno treba naglasiti da je prema članu 2. Zakona o autorskim pravima, autorsko delo originalna duhovna tvorevina autora, izražena u određenoj formi, bez obzira na njegovu umetničku, naučnu ili drugu vrednost, njegovu namenu, veličinu, sadržinu i način ispoljavanja, kao i dopuštenost javnog saopštavanja njegove sadržine. Ovaj zakon pod pojam autorskog dela podvodi i zbirku, koja s obzirom na izbor i raspored sastavnih delova, ispunjava uslove za postojanje autorskog dela (enciklopedija, zbornik, antologija, izabrana dela, muzička zbirka, zbirka fotografija, grafička mapa, izložba i sl.) (član 5. stav 1.), zatim

zbirku narodnih književnih i umetničkih tvorevina, kao i zbirku dokumenata, sudskih odluka i slične građe koja ispunjava navedene uslove (član 5. stav 2.). Za zaštitu prava intelektualne svojine značajno je i to da se zbirkom smatra i baza podataka, bez obzira da li je u mašinski čitljivoj ili drugoj formi, koja s obzirom na izbor i raspored sastavnih delova, ispunjava uslove da bude tretirana kao autorsko delo (član 5. stav 3.). Iz navedenog sledi da se autorskim delom smatra i delo koje je u digitalizovanoj formi, odnosno delo kod kojeg pravo intelektualne svojine može biti povređeno i preko računarskog sistema. Ipak, radi jednostavnijeg tumačenja zakonskih odredbi, ne treba isključiti mogućnost da se navedenim inkriminacijama, gde je to adekvatno i moguće, doda poseban oblik koji bi postojao kada je krivično delo učinjeno putem računarskog sistema.

Članom 11. Konvencije o visokotehnološkom kriminalu predviđeno je da svaka Strana ugovornica treba da usvoji zakonodavne i druge mere, neophodne da bi se kao krivično delo u domaćem pravu propisalo namerno pomaganje ili podstrekavanje na izvršenje nekog od dela propisanih u skladu sa čl. 2. do 10. ove Konvencije, sa namerom da ta dela budu učinjena (član 11. stav 1.). Članom 34. Krivičnog zakonika propisano je da se lice koje drugog sa umišljajem podstrekne da izvrši krivično delo, kazniti kaznom propisanom za to krivično delo (član 34. stav 1.). Istim članom predviđeno je i da će se lice koje drugog sa umišljajem podstrekava na izvršenje krivičnog dela čiji pokušaj je po zakonu kažnjiv, a delo ne bude ni pokušano, kazniti kao za pokušaj krivičnog dela (član 34. stav 2.). Zatim, članom 35. Krivičnog zakonika propisana je odgovornost za pomaganje. Tako je u stavu 1. tog člana propisano sledeće: "Ko drugom sa umišljajem pomogne u izvršenju krivičnog dela, kazniće se kaznom propisanom za to krivično delo, ili ublaženom kaznom", dok je stavom 2. istaknuto da se kao pomaganje u izvršenju krivičnog dela smatra naročito: davanje saveta ili uputstava kako da se izvrši krivično delo, stavljanje učiniocu na raspolaganje sredstava za izvršenje krivičnog dela, stvaranje uslova ili otklanjanje prepreka za izvršenje krivičnog dela, kao i unapred obećano prikrivanje krivičnog dela, učinioca, sredstava kojima je krivično delo izvršeno, tragova krivičnog dela ili predmeta pribavljenih krivičnim delom.

Konvencijom je predviđeno da svaka Strana ugovornica treba da usvoji zakonodavne i druge mere, neophodne da bi se kao krivično delo u domaćem pravu propisao pokušaj izvršenja nekog od dela propisanih u skladu sa čl. 3. do 5, 7, 8. i 9. stav 1. tač. a) i v) ove konvencije, kada je učinjen sa namerom (član 11. stav 2.). U tom kontekstu treba istaći da je članom 30. Krivičnog zakonika u stavu 1. predviđeno sledeće: "Ko sa umišljajem započne izvršenje krivičnog dela, ali ga ne dovrši, kazniće se za pokušaj krivičnog dela za koje se po zakonu može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, a za pokušaj drugog krivičnog dela samo kad zakon izričito propisuje kažnjavanje i za pokušaj". Pri tome je u stavu 2. istog člana naglašeno da će se učinilac za pokušaj kazniti kaznom propisanom za krivično delo, ili ublaženom kaznom. Na kraju, propisano je i da svaka Strana ugovornica može da zadrži pravo da ne primenjuje, u celini ili delimično, stav 2. člana 11. Konvencije (član 11. stav 3.).

Za većinu krivičnih dela protiv intelektualne svojine propisanih u Krivičnom zakoniku Republike Srbije izriču kazne zatvora manje od 5 godina (izuzetak je teži oblik krivičnog dela povrede pronalazačkog prava iz člana 201. stav 2, (2) koje postoji ako je osnovnim oblikom tog krivičnog dela pribavljena imovinska korist ili prouzrokovana šteta u iznosu koji prelazi milion dinara, za koje se učinilac može kazniti zatvorom od jedne do osam godina.). Za ova krivična dela nije izričito propisano kažnjavanje za pokušaj. Međutim, to ne znači da odredbe Krivičnog zakonika kojima su ona inkriminsana nisu u skladu sa Konvencijom o visokotehnološkom kriminalu, jer je članom 11. stav 3. Konvencije stranama ugovornicama ostavljena mogućnost da odredbe Konvencije koje se odnose na kažnjavanje za pokušaj ne primenjuju u celosti.

Konvencijom o visokotehnološkom kriminalu regulisana je odgovornost pravnih lica za navedena krivična dela. Tako je članom 12. stav 1. propisano da svaka Strana ugovornica treba da usvoji zakonodavne i druge mere, neophodne da bi se obezbedilo da se pravna lica smatraju odgovornim za krivična dela propisana u skladu sa ovom konvencijom, a koja je u njihovu korist izvršilo bilo koje fizičko lice, delujući kao pojedinac ili kao član organa pravnog lica, ako ima rukovodeću ulogu u pravnom licu, na osnovu: a) ovlašćenja da zastupa pravno lice; b) ovlašćenja da donosi odluke u ime pravnog lica; v) ovlašćenja da vrši kontrolu unutar pravnog lica.

Osim slučajeva koji su predviđeni u stavu 1. ovog člana, svaka Strana ugovornica treba da preduzme mere neophodne da bi se obezbedilo da se pravno lice smatra odgovornim kada je nepostojanje nadzora ili kontrole od strane fizičkog lica, navedenog u stavu 1. ovog člana, omogućilo izvršenje krivičnog dela, propisanog u skladu sa ovom konvencijom, koje je izvršilo fizičko lice u korist tog pravnog lica, na osnovu ovlašćenja pravnog lica (član 12. stav 2.). Takođe, istaknuto je da u zavisnosti od pravnih načela Strane ugovornice, odgovornost pravnog lica može biti krivična, građanska ili administrativna (član 12. stav 3.), kao i da ta odgovornost ne isključuje krivičnu odgovornost fizičkih lica koja su izvršila delo (član 12. stav 4.).

Kada je u pitanju odgovornost pravnih lica za krivična dela, treba istaći da je članom 2. Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela¹⁴⁴ predviđeno da ravno lice može odgovarati za krivična dela iz posebnog dela Krivičnog zakonika i drugih zakona, ako su ispunjeni uslovi za odgovornost pravnog lica predviđeni tim zakonom. Članom 3. istog zakona propisano je da Republika, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, odnosno državni organi i organi autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave ne mogu odgovarati za krivično delo (član 3. stav 1.), kao i da druga pravna lica kojima je zakonom povereno vršenje javnih ovlašćenja ne mogu odgovarati za krivično delo učinjeno

---

¹⁴⁴ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008.

u vršenju javnih ovlašćenja (član 3. stav 2). Pravno lice definiše se u domaćem pravu kao domaći ili strani pravni subjekt koji se po pozitivnom pravu Republike smatra pravnim licem (član 5. stav 1. tačka 1.), dok se odgovornim licem smatra fizičko lice kome je pravno ili faktički poveren određeni krug poslova u pravnom licu, kao i lice koje je ovlašćeno, odnosno za koje se može smatrati da je ovlašćeno da postupa u ime pravnog lica (član 5. stav 1. tačka 2.).

Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela primenjuje se na domaće i strano pravno lice koje odgovara za krivično delo učinjeno na teritoriji Republike Srbije (član 4. stav 1.). Pored toga, on se primenjuje i na strano pravno lice koje odgovara za krivično delo učinjeno u inostranstvu na štetu Republike, njenog državljanina ili domaćeg pravnog lica (član 4. stav 2.), ako i na domaće pravno lice koje odgovara za krivično delo učinjeno u inostranstvu (član 4. stav 3.).

Prema članu 6. Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, pravno lice odgovara za krivično delo koje u okviru svojih poslova, odnosno ovlašćenja učini odgovorno lice u nameri da za pravno lice ostvari korist (član 6. stav 1.). Ali, odgovornost pravnog lica postoji i ako je zbog nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno izvršenje krivičnog dela u korist pravnog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica (član 6. stav 2.). Odgovornost pravnog lica zasniva se na krivici odgovornog lica (član 7. stav 1.). Pod uslovima iz člana 6. ovog zakona pravno lice odgovara za krivično delo odgovornog lica i ako je krivični postupak protiv odgovornog lica obustavljen ili je optužba odbijena (član 7. stav 2.)

U članu 13. Konvencije predviđeno je da svaka Strana ugovornica treba da usvoji zakonodavne i druge mere, neophodne da bi se obezbedilo da krivična dela propisana u skladu sa čl. 2. do 11. podležu delotvornim, proporcionalnim i odvraćajućim sankcijama, koje uključuju i lišavanje slobode (član 13. stav 1.). Uz to, propisano je i da svaka Strana ugovornica treba da obezbedi da pravna lica koja su odgovorna na osnovu člana 12. podležu delotvornim, proporcionalnim i odvraćajućim krivičnim ili nekrivičnim sankcijama ili merama, uključujući i novčane kazne (član 13. stav 2.). Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela predviđeno je da se pravnom licu za krivično delo mogu izreći sledeće krivične sankcije: 1) kazna; 2) uslovna osuda; 3) mere bezbednosti (član 12.). Pravnom licu se mogu izreći sledeće kazne: 1) novčana kazna i 2) prestanak pravnog lica s tim što se novčana kazna i prestanak pravnog lica mogu se izreći samo kao glavne kazne (član 13.).

Kada je u pitanju visina novčane kazne koja se može izreći pravnim licima, Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela u članu 14. predviđeno je da se novčana kazna izriče u određenom iznosu u okviru propisane najmanje i najveće mere novčane kazne. Novčana kazna ne može biti manja od sto hiljada dinara niti veća od petsto miliona dinara.

Novčana kazna izriče se u sledećim iznosima: 1) od sto hiljada do milion dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do jedne godine ili novčana kazna; 2) od milion do dva miliona dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do tri godine; 3) od dva miliona do pet miliona dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do pet godina; 4) od pet miliona do deset miliona dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do osam godina; 5) od deset do dvadeset miliona dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do deset godina; 6) najmanje dvadeset miliona dinara za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora preko deset godina. Članom 15. propisano je da će sud pravnom licu za učinjeno krivično delo odmeriti novčanu kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to delo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude veća ili manja (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen odgovornosti pravnog lica za učinjeno krivično delo, veličinu pravnog lica, položaj i broj odgovornih lica u pravnom licu koja su učinila krivično delo, mere koje je pravno lice preduzelo u cilju sprečavanja i otkrivanja krivičnog dela i mere koje je nakon učinjenog krivičnog dela preduzelo prema odgovornom licu.

11. DALJE USKLAĐIVANJE KRIVIČNOG ZAKONIKA SA EU STANDARDIMA U OKVIRU POGHLAVLJA 23

11.1. Potpoglavlje pravosuđe

Potpoglavlje Pravosuđe, u okviru Poglavlja 23, relevantno je za izmene Krivičnog zakonika isključivo u delu koji se odnosi na podoblast Ratni zločini. Naime, iako AP23 ne sadrži eksplicitne preporuke kojima bi se zahtevale izmene ovog zakona, sadržina prelaznih merila navodi na suprotan zaključak.

11.1.1. Univerzalna nadležnost u postupcima za ratne zločine

Naime, prelazno merilo broj 20 govori o neophodnosti ostvarivanja regionalne saradnje i dobrih susedskih odnosa u rešavanju ratnih zločina uz izbegavanje sukoba u pogledu nadležnosti, ali i ukazuje na obavezu rešavanja svih nerešenih pitanja u ovom pogledu.

Prelazno merilo broj 20: Srbija ostvaruje konstruktivnu saradnju sa susednim zemljama u otkrivanju i određivanju/utvrđivanju sudbine nestalih lica ili njihovih ostataka, uključujući kroz brzu razmenu informacija. Srbija ostvaruje značajnu regionalnu saradnju i dobre susedske odnose u rešavanju pitanja ratnih zločina izbegavajući sukobe u pogledu nadležnosti i starajući se o tome da se krivično gonjenje za ratne zločine vrši bez diskriminacije. Sva nerešena pitanja u vezi sa ovim moraju se u potpunosti rešiti;

Kontekstualizovano, ovo bi značilo obavezu Republike Srbije da prevaziđe probleme u susedskim odnosima sa Republikom Hrvatskom, a povodom zahteva da se Srbija odrekne univerzalne nadležnosti za procesuiranje ratnih zločina. Iako u znatnoj meri političke prirode, ovom pitanju treba pristupiti prvenstveno u kontekstu međunarodnih standarda, principa međunarodnog krivičnog prava, kao i uporednopravnih rešenja. Jedino ovaj pristup garantuje čvrste argumente i mogućnost trajnog i održivog rešenja.

11.1.1.1. Argumenti o univerzalnoj nadležnosti i principu *aut dedere aut judicare*

Puna univerzalna nadležnost faktički predviđa krivičnu nadležnost zasnovanu samo na vrsti krivičnog dela bez obzira na teritoriju gde je delo izvršeno, nacionalnost učinioca i žrtve ili bilo koje druge veze sa državom koja vrši nadležnost.

Načelo univerzalne nadležnosti prvo je prihvaćeno u međunarodnom običajnom pravu još u XVII veku za piratstvo¹⁴⁵ ali od važnosti za trenutnu odluku Evropskog parlamenta je uvođenje ovog načela u Ženevske konvencije (1949) čijim odredbama su države ovlašćene da u ime cele međunarodne zajednice, gone i kažnjavaju lica odgovorna za posebne vrste ratnih zločina odnosno teška kršenja Ženevskih konvencija. Kada se radi o krivičnim delima Zločina protiv čovečnosti i Genocida¹⁴⁶ ideja obaveze postojanje univerzalne nadležnosti za ova krivična dela ima još širu podršku medju državama.¹⁴⁷

---

¹⁴⁵ Države odstupile od klasičnih načela teritorijaliteta i državljanstva na bazi zajedničke zainteresovanosti svih država da se bore protiv ovog oblika kriminaliteta.

¹⁴⁶ Konvencija o genocidu u članu 6 predviđa da će osumnjičeni za krivično delo genocida "*shall be tried by a competent tribunal of the State in the territory of which the act was committed, or by such international penal tribunal as may have jurisdiction with respect to those Contracting Parties which shall have accepted its jurisdiction*";

¹⁴⁷ In its 1996 Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind, the ILC suggested that genocide, crimes against humanity, crimes against United Nations and associated personnel and war crimes are subject to universal jurisdiction. Articles 8, 9, 17, 18, 18 and 20 of the Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of

Gonjenje osumnjičenih za ratne zločine nije samo dužnost države na čijoj su se teritoriji zločini nesporno dogodili, već legitimna briga međunarodne zajednice u celini. Sve je veći broj evropskih država čije nacionalno zakonodavstvo ne postavlja nikakva ograničenja za zasnivanje nadležnosti u odnosu na krivična dela protiv međunarodnog humanitarnog prava, jer je opšteprihvaćeno da su takvi zločini - *delicta contra juris gentium*. Među takvim zemljama su Belgija, Španija, Nemačka, Italija.¹⁴⁸ S druge strane, još je veći broj evropskih država koje primenjuju tzv. *forum deprehensionis*, tj. zasnivaju nadležnost nad osumnjičenim licima koja su im dostupna, u slučajevima kada postoje ustavom ili zakonom predviđeni razlozi da se to lice ne izruči u državu u kojoj su krivična dela učinjena. Takvu vrstu univerzalne nadležnosti poznaje i naš Krivični zakonik (čl. 9, st. 2 i čl. 10, st. 3).

Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine Republike Srbije predviđa ograničenu univerzalnu nadležnost odnosno nadležnost državnih organa Republike Srbije bez obzira na državljanstvo učinionica ili žrtve ali koja je ograničena vremenski¹⁴⁹ na period trajanja oružanih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije od 1 januara 1991. godine i prostorno¹⁵⁰ na teritoriju nekadašnje SFRJ.

Ovaj opšti pozitivni trend u krivičnom zakonodavstvu izražen je i u inicijativi Belgije, Holandije, Argentine i Slovenije iz 2013. godine da se pristupi izradi nacрта konvencije o ekstradiciji i pravnoj pomoći u krivičnim postupcima koji se odnose na ratne zločine, zločine protiv čovečnosti i genocid. Ova ideja je bazirana na principu *aut dedere – aut judicare* („ili ga predaj – ili mu sudi“), čiji je cilj da nema mesta na svetu gde bi se odgovorni za najteže zločine mogli sakriti. Iako je ova inicijativa usmerena na stvaranje međunarodnog ugovora koji bi se primenjivao samo na buduće slučajeve i ne bi se mogao primenjivati retroaktivno – ne vidi se nijedan razlog zbog koga bi se univerzalna jurisdikcija ograničavala kada su u pitanju krivična dela izvršena u prošlosti. Šta više, princip da su države dužne da sude osumnjičenima za zločine protiv međunarodnog humanitarnog prava ili da ih predaju onim državama koje su spremne da im sude, našao je svoje mesto i u *Principima međunarodne saradnje u otkrivanju, hapšenju ekstradiciji i kažnjavanju krivaca za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti* koje je usvojila GS UN 1983. godine. Pri tom je svakako od značaja napomenuti da je Krivični zakon SFRJ, koji je važio u vreme sukoba devedesetih, takođe sadržao princip univerzalne jurisdikcije.¹⁵¹

Mankind. Report of the International Law Commission on the Work of its Forty-Eighth Session, UN Doc. A/51/10, para. 50.

¹⁴⁸ Videti dole.

¹⁴⁹ Član 2 stav 2 Zakona;

¹⁵⁰ Član 3 stav 1 Zakona;

¹⁵¹ Važenje jugoslovenskog zakonodavstva za stranca koji ucini krivicno delo u inostranstvu Član 107. (1) Jugoslovensko krivicno zakonodavstvo važi i za stranca koji van teritorije SRJ ucini prema njoj ili njenom

Pored navedenih ugovornih obaveza mnogi najistaknutiji poznavaoци međunarodnog humanitarnog prava danas smatraju da je univerzalna nadležnost i princip *aut dedere aut judicare* dostigao nivo međunarodnog običajnog prava.¹⁵² Kao početak stvaranja običajnog prava citira se presuda u predmetu *Eichmann*.¹⁵³ Argument je dodatno osnažen činjenicom da su nacionalna zakonodavstva počela da donose unutrašnje propise kojima prihvataju univerzalnu nadležnost a sudovi počeli da ih primenjuju (kako će to biti prikazano dalje u tekstu). Najzad treba napomenuti da se i Međunarodni sud pravde dotakao ovog pitanja u nekoliko svojih presuda od kojih treba pomenuti predmete „Nalog za hapšenje“ od 11 aprila 2000. godine i predmet „Lotus“.

UPOREDNI PREGLED NADLEŽNOSTI ZA PROCEUIRANJE RATNIH ZLOČINA U ZAKONODAVSTVU SRBIJE I HRVATSKE	
Republika Srbija	Republika Hrvatska
<p>Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine ("Sl. glasnik RS", br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011 - dr. zakon i 6/2015)</p>	<p>Kazneni zakon ("Narodne novine" br. 125/11, 144/12) <i>Primjena kaznenog zakonodavstva za kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom počinjena izvan područja Republike Hrvatske</i></p> <p style="text-align: center;">Članak 16.</p> <p>Kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske primjenjuje se prema: - svakome tko izvan njezina područja počini kazneno djelo iz članka 88., članka 90., članka 91., članka 97., članka 104., članka 105. i članka 106. ovoga Zakona, kao i kazneno djelo koje je Republika Hrvatska prema međunarodnom ugovoru obvezna kažnjavati i kada je počinjeno izvan područja Republike Hrvatske.</p>

državljaninu krivično delo i kad nisu u pitanju krivična dela navedena u članu 105. ovog zakona, ako se zatekne na teritoriji SRJ ili joj bude ekstradiran. (2) Jugoslovensko krivično zakonodavstvo važi i za stranca koji prema stranoj državi ili prema strancu učini u inostranstvu krivično delo za koje se po tom zakonodavstvu može izreći zatvor od pet godina ili teža kazna, kad se zatekne na teritoriji SRJ a ne bude ekstradiran stranoj državi. Ako ovim zakonom nije drukcije određeno, sud u takvom slučaju ne može izreći težu kaznu od kazne koja je propisana zakonom zemlje u kojoj je krivično delo učinjeno.

¹⁵² Vidi Cassese, A., *International Criminal Law*, Oxford University Press 2003;

¹⁵³ Sud je našao sledeće: „Ne samo da svi zločini koji se stavljaju na teret žaliocu imaju međunarodni karakter, već su i njihove ubistvene posledice tako rasprostranjene i sveobuhvatne, tako da su potresle i same temelje međunarodne zajednice. Zbog toga država Izrael, po načelu univerzalne nadležnosti, a u svojstvu zaštitnika međunarodnog prava i činioca koji ga sprovodi u život, ima pravo da vodi ovaj sudski postupak.“

<p>Član 3</p> <p>Državni organi Republike Srbije određeni ovim zakonom nadležni su za vođenje postupka za krivična dela iz člana 2. ovog zakona, koja su izvršena:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na teritoriji bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, - bez obzira na državljanstvo učinioca ili žrtve. 	<p>Zakon o primjeni statuta međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnog ratnog i humanitarnog prava NN 175/03, 29/04, 55/11, 125/11</p> <p>NADLEŽNOST HRVATSKIH SUDOVA I DRUGIH TIJELA</p> <p>Članak 10.</p> <p>(1) Počinitelje kaznenih djela iz članka 1. ovoga Zakona počinjenih u Republici Hrvatskoj, počinitelje koji su državljani Republike Hrvatske i počinitelje čije su žrtve državljani Republike Hrvatske progonit će se u Republici Hrvatskoj te će im suditi nadležni hrvatski sud.</p> <p>(2) Osim počinitelja iz stavka 1. ovoga članka, u Republici Hrvatskoj progonit će se i drugi počinitelji kaznenih djela iz članka 1. ovoga Zakona, bez obzira na mjesto počinjenja i državljanstvo počinitelja ako je počinitelj uhićen u Republici Hrvatskoj ili joj je izručen, a kazneni progon nije proveden pred Međunarodnim kaznenim sudom ili pred sudom druge države, ili ne postoje uvjeti da se počinitelju sudi pred Međunarodnim kaznenim sudom, sudom države u kojoj je kazneno djelo počinjeno, sudom države čiji je počinitelj državljanin ili drugim sudom koji je nadležan za suđenje i pred kojim se može očekivati provođenje pravičnog postupka.</p> <p>(3) U slučajevima iz stavka 2. ovoga članka ili ako je postupak proveden u drugoj državi suprotno međunarodno priznatim standardima pravičnog suđenja protiv počinitelja može se pokrenuti kazneni postupak uz odobrenje Glavnoga državnog odvjetnika.</p>
--	--

Imajući u vidu izložene teorijske argumente, kao i uporedni prikaz rešenja u Republici Hrvatskoj kao inicijatoru definisanja navedenog prelaznog merila i Republici Srbiji, može se zaključiti sledeće:

Iz ugla teorijskih postavki i opšteprihvaćenih principa krivičnog prava, postojanje univerzalne nadležnosti za ovu vrstu krivičnih dela je uobičajeno i opravdano.

S druge strane, rešenja sadržana u relevantnim zakonima Republike Hrvatske, predstavljaju argument da, postojeće rešenje u Zakonu o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine, ne treba ukinuti, već naprotiv, zadržati ga u postojećem obliku. Upravo ovakav pristup u skladu je sa zahtevom da svi ratni zločini moraju biti istraženi i procesuirani a učinioci adekvatno kažnjeni.

11.1.2. Kaznena politika u oblasti ratnih zločina

Pored pitanja univerzalne nadležnosti, Prelaznim merilom broj 19, Evropska komisija je Republiku Srbiju obavezala da obezbedi proporcionalnost kazni izrečenih u postupcima za ratne zločine i politiku kažnjavanja u skladu sa standardima međunarodnog krivičnog prava.

Prelazno merilo broj 19: Srbija dokazuje delotvorno sprovođenje adekvatnih istraga optužbi i jednak tretman osumnjičenih, ne dajući utisak da je bilo ko iznad zakona, bez obzira na njihovu nacionalnost, etničku pripadnost ili da li se radi o žrtvama; Srbija obezbeđuje inicijalnu evidenciju svih istraga, gonjenja i presuda većeg broja slučajeva, uključujući slučajeve protiv osumnjičenih visokog profila, kao i slučajeve koji su prosleđeni Srbiji iz MKSJ. Srbija obezbeđuje proporcionalnost krivičnih presuda i politiku kažnjavanja u skladu sa standardima međunarodnog krivičnog prava.

Isto pitanje, indirektno je obuhvaćeno i preporukom 1.4.2. iz Akcionog plana za Poglavlje 23 koja zahteva da se osigura srazmerno odmeravanje kazni.

Preporuka i prelazno merilo naizgled vode ka članovima 54 i 54a KZ-a,¹⁵⁴ sadržina aktivnosti 1.4.2.1, 1.4.2.2. i 1.4.2.3. iz Akcionog plana, ukazuju da je intencija Evropske komisije bila promena prakse a ne normativnog okvira u ovom pogledu. Naime, Akcionim planom je predviđeno „Organizovanje ekspertske sastanka na temu *Vrste i visina kazni i uspostavljanje kriterijuma koji se primenjuju u predmetima ratnih zločina pred Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju i nacionalnim pravosudnim sistemima u Srbiji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini* uz učešće sudija, javnih tužilaca i advokata koji su uključeni u postupke u pogledu ratnih zločina u Srbiji, a potom i objavljivanje zaključaka sa konferencije i praćenje njihove primene. Dodatno, predviđena je izrada, objavljivanje i distribucija pregleda sudske prakse višeg i apelacionog suda i Vrhovnog kasacionog suda namenjenog sudijama, javnim tužiocima i advokatima, koji obuhvata praksu izricanja kazni u predmetima ratnih zločina u Srbiji (aktivnost 1.4.2.3.).

¹⁵⁴ Članom 54 KZ-a određena suopšta pravila o odmeravanju kazne. Ovom odredbom predviđeno je sledeće: (1) Sud će učiniocu krivičnog dela odmeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to delo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivice, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike, njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca. (2) Pri odmeravanju novčane kazne u određenom iznosu (član 50) sud će posebno uzeti u obzir i imovno stanje učinioca. (3) Okolnost koja je obeležje krivičnog dela ne može se uzeti u obzir i kao otežavajuća, odnosno olakšavajuća okolnost, izuzev ako prelazi meru koja je potrebna za postojanje krivičnog dela ili određenog oblika krivičnog dela ili ako postoje dve ili više ovakvih okolnosti, a samo jedna je dovoljna za postojanje težeg, odnosno lakšeg oblika krivičnog dela. Od posebnog značaja je i odredba člana 54a kojom su uređene posebne okolnosti za odmeravanje kazne za krivično delo učinjeno iz mržnje, a kojom je predviđeno da „ako je krivično delo učinjeno iz mržnje zbog pripadnosti rasi i veroispovesti, nacionalne ili etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta drugog lica, tu okolnost sud će ceniti kao otežavajuću okolnost, osim ako ona nije propisana kao obeležje krivičnog dela.”

Ipak interesantan je podatak da je Evropska komisija svoju preporuku u ovoj oblasti bazirala na ekspertskom izveštaju iz 2015. godine¹⁵⁵ u kome je, u preporuci broj 12 navedeno: „Dopuniti zakonsku regulativu u smislu prevencije mogućnosti izricanja kazni ispod zakonskog minimuma od 5 godina.“ Ovakva preporuka je sama po sebi kontradiktorna, imajući u vidu da i sama ekspertkinja u istom Izveštaju konstatuje da „prema zakonu koji je važio u vreme činjenja navodnih zločina (Krivični zakon SRJ), Veća za ratne zločine mogu izreći kaznu zatvora od 5 do 20 godina,“ a nakon navoda da „predstavници civilnog društva i nekih međunarodnih organizacija kritikuju ovakvu kaznenu praksu iz dva razloga: (1) postojanje presuda kojima se izriču kazne zatvora ispod zakonskog minimuma od 5 godina; i (2) odsustvo doslednosti u primeni olakšavajućih okolnosti“, zaključuje i da joj je predočeno da se, zbog pravila o vremenskom važenju propisa, normativni okvir u ovom segmentu ne može menjati. Dakle, iako se prema važećem Krivičnom zakoniku za krivična dela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika može izreći kazna od 5 do 40 godina zatvora, pošto inkriminisani događajipotiču iz vremena kada je na snazi bio Krivični zakon SRJ, izriču se kazne zatvora od 5 do 15, ili 20 godina zatvora, predviđene tim zakonom s obzirom da je taj zakon povoljniji za okrivljenog.¹⁵⁶

Kao što je već napomenuto, u javnosti su se mogle čuti ocene da odeljenje za ratne zločine okviru pomenutog kaznenog raspona izricalo neodgovarajuće kazne, odnosno da je kaznena politika.¹⁵⁷ Najčešće iznošeni argumenti odnose se na neadekvatno uzimanje u obzir olakšavajućih i otežavajućih okolnosti prilikom odmeravanja kazne. U pogledu otežavajućih i olakšavajućih okolnosti, članom 41. KZSRJ u stavu 1, bilo je predviđeno da će sud učiniocu krivičnog dela odmeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to delo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike i njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca.

Pored toga, KZ SRJ je predviđao da sud može ublažiti **kaznu ispod zakonom propisanog minimuma** ili primeniti blažu vrstu kazne, kad zakon predviđa da se kazna može ublažiti

¹⁵⁵ K. Deni, *Izveštaj ekspertske misije: Utvrđeno stanje u kontekstu Poglavlja 23 – „ratni zločini“*, Beograd, 2015, preporuka 12.

¹⁵⁶ Članom 5 Krivičnog zakonika predviđeno je da se na učinioca krivičnog dela primenjuje se zakon koji je važio u vreme izvršenja krivičnog dela. Stavom 2 istog člana predviđeno je da ako je posle izvršenja krivičnog dela izmenjen zakon, jednom ili više puta, primeniće se zakon koji je najblaži za učinioca.

¹⁵⁷ U izveštaju o praćenju suđenja za ratne zločine u Republici Srbiji u period od 2003. do 2014. godine navedeno je da je znatan broj okrivljenih (25) osuđen na zakonski maksimum od 20 godina, a još 15 je osuđeno na 15 godina zatvora. Kazna zatvora od 20 godina je najčešće izrečena kazna u prvostepenom postupku. Prosečna izrečena kazna je 11,7 godina (11,5 godina, uzimajući u obzir samo pravnosnažne presude).

(npr. ako se radi o pokušaju krivičnog dela ili je učinilac bio u stanju bitno smanjene uračunljivosti); Kada sud utvrdi „postojanje naročito olakšavajućih okolnosti, a pri tom ocenida se i s ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja”. Pojam „naročito olakšavajuće” okolnosti nije definisan u samom zakonu već je sudu ostavljeno da i izuzetnost okolnosti ceni u svakom konkretnom slučaju. Upravo ovaj segment bio je najčešće kritikovan¹⁵⁸ i kao što je ranije pomenuto, njegova primena u postupcima za ratne zločine bi, po preporuci eksperta, trebalo da bude sprečena izmenom normativnog okvira, dok bi, kompletna kaznena politika, u skladu sa preporukom EK i sadržinom prelaznih merila, trebalo da bude usklađena sa međunarodnim standardima i praksom MKTJ-a i sudova u regionu.

Kada je reč o sprečavanju ublažavanja kazne ispod zakonskog minimuma, važno je napomenuti da se, prilikom izbora zakona koji je povoljniji za učinioca, takav zakon primenjuje u celosti, pa ovo važi i za odedbe o ublažavanju kazne. Dakle, ovo pitanje nije moguće rešavati izmenama normativog okvira jer su u potpunosti nalazi na terenu primene zakona a time i u domenu slobodnog sudijskog uverenja. Naime, kako u važećoj ustavnoj hijerarhiji pravnih akata, sudska praksa ne predstavlja izvor prava, ni ovaj zahtev, odnosno preporuka Evropske komisije ne može se smatrati primenjivom. Najzad, ni međunarodni standardi, niti praksa MKTJ u pogledu kaznene politike ne postoje.

11.2. Potpoglavlje Borba protiv korupcije

Pored reforme Krivičnog zakonika u delu koji se odnosi na krivična dela protiv privrede, Akcionim planom za poglavlje 23 tretirano je i pitanje inkriminacije nezakonitog bogaćenja.

Kada je reč o segmentu usaglašavanja antikorupcijskog zakonodavstva koji se odnosi na nezakonito bogaćenje, Akcionim planom za poglavlje 23 bilo je predviđeno sprovođenje analize pravnog i institucionalnog okvira radi preciziranja posledica nezakonitog bogaćenja (krivično-pravne, upravne ili prekršajne posledice), uzimajući u obzir postojeće mehanizme. Takođe, planirana je i izmena važećih ili donošenje novih propisa na osnovu njenih rezultata. (aktivnost 2.2.4.1.). Iako je ova analiza trebalo da bude završena do kraja 2016. godine, a sam zakonski okvir izmenjen u prvoj polovini 2017. i dalje nisu objavljeni rezultati analitičkog dela posla, te nije poznato kakva je dalja sudbina krivičnog dela nezakonitog bogaćenja čije je uvođenje u naše krivično

---

¹⁵⁸ Po izveštaju Misije OEBS-a (str. 72), veća ORZ utvrdila su postojanje „naročito olakšavajućih” okolnosti kod 11 okrivljenih i izrekla kazne ispod zakonskog minimuma. Međutim, tom prilikom sudije ORZ nisu obrazlagale zbog čega su te okolnosti naročite ili izuzetne. Umesto toga, sudije su cenile zbir utvrđenih okolnosti (koje same po sebi nisu izuzetne) kao „naročito olakšavajuće”.

zakonodavstvo bilo najavljeno Nacionalnom strategijom za borbu protiv korupcije, uprkos činjenici da su se za ovu inkriminaciju odlučile samo retke (i uglavnom izuzetno nerazvijene) države, dok je u okruženju samo makedonija to učinila.

Iako naizgled zvuči logično, čitav ovaj niz aktivnosti sadržanih u ključnim strateškim dokumentima, čini se kao posledica neadekvatnog razumevanja sadržine člana 20 Konvencije Ujedinjenih Nacija protiv korupcije (UNCAC)¹⁵⁹ kojim je predviđeno da će, u zavisnosti od svog Ustava i osnovnih načela svog pravnog sistema, svaka država ugovornica razmotriti mogućnost usvajanja zakonskih i drugih mera koje mogu biti potrebne kako bi utvrdila kao krivično delo, kada se počini namerno, nezakonito bogaćenje, odnosno znatno uvećanje imovine javnog funkcionera koje on ne može razumno objasniti s obzirom na njegova zakonita primanja.

Naime, utisak je da je obaveza da se razmotri uvođenje ovakvog krivičnog dela, olako pretočena u obavezu da se ono uvrsti u domaće zakonodavstvo a da takvoj odluci nije prethodio analitički process koji bi se osvrnuo na odnos takve inkriminacije sa postojećim sistemom poreskih krivičnih dela ali i sa principima koji uređuju pretpostavku nevinosti I teret dokazivanja. Nije sprovedena ni uporedna analiza koja bi pokazala da su se za ovu inkriminaciju odlučile uglavnom neke afričke i južnoameričke države, dok je u region, jedino Makedonija odlučila da u svoje zakonodavstvo uvrsti inkriminaciju iz člana 20 UNCAC.

Zanemaren je i aspekt mogućih zloupotreba ovakve inkriminacije kao sredstva obračuna sa političkim neistomišljenicima.

Kao po pravilu, olako preuzimanje obaveza (koje kod nas predstavlja učestalu praksu prilikom izrade ključnih strateških dokumenata) rezultiralo je domino efektom, pa se ova obaveza, bez daljeg preispitivanja, prepisivala u svaki naredni strateški document ili ekspertske izveštaj, a neispunjenje preporuka koje se odnosi na uvođenje ove inkriminacije, rezultiralo je negativnim ocenama napretka u borbi protiv korupcije.

Imajući sve navedeno u vidu, mišljenja smo da bi Ministarstvo pravde u što kraćem roku trebalo da završi analitički deo posla s kojim kasni, a koji bi nesumnjivo došao do preporuka koje se poklapaju sa ovde iznetim zaključcima ili da prilikom revizije Akcionog plana za Poglavlje 23 i nacionalnih strateških dokumenata koji trasiraju pravce borbe protiv korupcije, ukloni aktivnosti koje se odnose na uvođenje ove inkriminacije, a dodatne napore uloži u planiranje i sprovođenje aktivnosti koje se odnose na efikasniji rad poreske uprave i novouspostavljenih specijalizovanih tužilaštava. Dodatne napore trebalo bi uložiti i u analizu sudske prakse u ovoj oblasti, uključujući i odnos broja i strukture optuženja i presuda, kao i

---

¹⁵⁹ Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih Nacija protiv korupcije, Službeni list SCG-Međunarodni ugovori, br. 12/2005.

problem zastarelosti i nadoknade troškova zbog neosnovanih pritvora koji su posledica zastarelosti.

11.3. Osnovna prava

11.3.1. Pojam žrtve

Usaglašavanje pojma žrtve sa međunarodnim standardima neretko se navodi kao jedan od najvećih izazova u procesu usaglašavanja krivičnog zakonodavstva sa međunarodnim standardima. Kada je reč o okviru koji evropske integracije daju ovom izazovu, ključni korak je identifikacija svih relevantnih izvora EU standarda u ovoj oblasti. Kada je reč o Poglavlju 23 specifičnost oblasti procesnih garancija, koja i inače čini jednu od retkih oblasti koja je detaljno uređena pravnim tekovinama, predstavlja činjenica da je do ekspanzije zakonodavstva EU koje je reguliše došlo u izuzetno vremenskom razdoblju od svega deset ili petnaest godina i da je upravo u tom periodu fokus pomeren sa procesnih prava učinioca na položaj žrtve. Čak i sam pojam žrtve preciznije je i sveobuhvatnije određen, a pojedini autori mišljenja su da čak i određenje pojma krivičnog dela treba da bude izmenjeno stavljanjem povrede ili ugrožavanja nekog prava žrtve u središte tog pojma.

Važno je napomenuti da tendencija usložnjavanja zakonodavstva EU u ovoj oblasti nije imala snažan uticaj isključivo na države koje su u statusu kandidata za članstvo u EU, već i na same države članice. Naime, zahtevani nivo standarda, stavio je pred velike izazove čak i neke od moćnijih država članica, a naročito one koje u skladu sa pravnom tradicijom, nisu prepoznavale značaj uloge žrtve u krivičnom postupku.

Imajući sve ovo u vidu, ne čudi što su početni ciljevi koji su pred Republiku Srbiju postavljeni u toku pregleda usklađenosti njenog zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU (screening) tokom 2013. i 2014. godine, već u toku izrade Akcionog plana za Poglavlje 23 zahtevali su izvesne korekcije, a sasvim je izvesno da će ovaj trend biti nastavljen sve do okončanja procesa pristupnih pregovora.

11.3.1.1. Pravne tekovine EU koje uređuju pojam i položaj žrtve krivičnog dela

Iako se prvi koraci za razvoj prava EU u pogledu položaja žrtava uglavnom vezuju za Okvirnu odluku 2001/220, prave izazove u pogledu usaglašavanja krivičnog zakonodavstva u delu koji reguliše prava žrtava, otvorila je Direktiva (2012)29 o uspostavljanju minimalnih standarda prava, podrške i zaštite žrtava krivičnih dela, poznatija kao Direktiva o žrtvama. Direktiva, kao jedan od osnovnih principa prepoznaje individualni pristup žrtvama i zaštititi

od sekundarne viktimizacije. Zahteva se da prava garantovana ovim dokumentom ne budu uslovljena državljanstvom, prebivalištem ili boravištem žrtve.

Iako su Direktivom garantovana prava svim žrtvama, kao posebno osetljive kategorije ovaj dokument prepoznaje decu, žrtve partnerskog, odnosno porodičnog nasilja, žrtve terorizma, lica sa invaliditetom i žrtve rodno baziranog nasilja. Prava koja su priznata žrtvi, važe i za bliska lica preminule žrtve, čiji se krug uređuje nacionalnim zakonodavstvom. Zahtevi u pogledu zaštite i podrške žrtvama uređeni su počev od prvog kontakta s državnim organima prilikom prijavljivanja dela, a Direktiva se posebno bavi sledećim pravima, odnosno potrebama žrtve: pravom na informisanje o toku postupka i statusu predmeta; pravom na pravni lek i dostupnim mehanizmima zaštite i podrške; pravom na prevođenje; pravom na podršku; pravom na pravni lek protiv odluke policije i javnog tužioca o izostanku krivičnog progona; merama koje imaju za cilj sprečavanje sekundarne viktimizacije; obavezom sprovođenja posebnih obuka za policijske službenike, sudije i javne tužioce koji dolaze u kontakt sa žrtvama; potrebom obezbeđivanja preduslova za statističku evaluaciju primene Direktive, kroz iskazivanje preciznih podataka o svim segmentima zaštite i podrške.

Pored Direktive 2012/29 koja se bavi unapređenjem položaja žrtava uopšte, jedan od značajnijih zadataka koji je stavljen pred Republiku Srbiju jeste i usaglašavanje sa Konvencijom Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, donetom u Istanbulu 11. maja 2011. godine, koju je Republika Srbija potpisala u aprilu 2012. godine i ratifikovala u Narodnoj skupštini u oktobru 2013. godine, a koja je stupila na snagu 1. avgusta 2014. godine (u daljem tekstu: Istanbulska konvencija) o čemu je već bilo reči.

11.3.1.2. Zahtevi pregovaračkog procesa u okviru Poglavlja 23

Po proceni koju je Evropska komisija iznela u Izveštaju o skriningu, Srbija treba da sprovede mere neophodne radi uspostavljanja minimalnih standarda o pravima, podršci i zaštiti žrtava i svedoka krivičnog dela u skladu sa Direktivom 2012/29. Definišući prelazna merila kroz čiju ispunjenost će ocenjivati napredak koji je Srbija napravila u ovoj oblasti, EU je pozdravila nameru Srbije da oceni stepen usklađenosti svog zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU u pogledu prava žrtve i da nakon toga izvrši usklađivanje svog zakonodavstva, kao i da uspostavi mrežu usluga širom zemlje za pružanje podrške žrtvama, svedocima i oštećenima u svim fazama krivičnog postupka. Pored toga, EU je naglasila da Srbija treba da obezbedi pristup osnovnom nivou usluga podrške i da olakša upućivanje na organizacije za pružanje pomoći žrtvama od strane policije. EU je pozvala Srbiju da aktivno podstiče i prati primenu ovih prava, kao i da organizuje dovoljan broj obuka u vezi sa tim. Radi ispunjenja zadataka koje je EK postavila pred Republiku Srbiju, Akcionim planom za Poglavlje 23 predviđen je čitav niz aktivnosti koje bi se, načelno, mogle podeliti u dve velike

grupe: Najpre, Akcionim planom je predviđen set aktivnosti koje za svrhu imaju unapređenje položaja žrtava uopšte, bez obzira na vrstu krivičnog dela. Pored toga, Akcioni plan u različitim segmentima predviđa različite aktivnosti koje imaju za cilj unapređenje položaja pojedinih, posebno osetljivih kategorija žrtava.

Aktivnosti Republike Srbije u ovom polju uslovno bi se mogle razvrstati u tri faze: analitičko-stratešku, legislativnu i fazu sprovođenja prethodno izmenjenih propisa, pri čemu se prve dve u izvesnoj meri vremenski preklapaju.

U analitičko-strateškoj fazi, Srbija se obavezala da izvrši analizu usklađenosti normativnog okvira u cilju efikasnog preuzimanja minimalnih standarda u vezi sa pravima, podrškom i zaštitom žrtava kriminala/ oštećenih strana u skladu sa Direktivom 2012/29/EU kako bi se odredio pravac izmene normativnog okvira i inkorporirala određena prava žrtava, kao što je pravo da razume i da ga/je razumeju, prava žrtava pri podnošenju žalbe, pravo na dobijanje informacija, pravo na tumačenje i prevođenje, pravo na pristup uslugama podrške, prava koja se odnose na zaštitu žrtava i priznavanje njihovih specifičnih potreba zaštite (uključujući individualnu procenu) (aktivnost 3.7.1.16). Predviđeno je da analiza obuhvati: normativni aspekt (trenutni normativni okvir, najbolja uporedna rešenja, međunarodni standardi); Finansijsku procenu (održivo finansiranje, adekvatnost prostorija i osoblja, potreba za obukom); Pristup uslugama podrške (obuhvat mreže, udaljenost, mobilni timovi za podršku. Važno je napomenuti da je ovaj analitički, ujedno i jedini deo aktivnosti iz Akcionog plana koje su realizovane u planiranom roku, krajem 2016. godine.

Zaključke i preporuke kojima rezultira analiza, Ministarstvo pravde bi trebalo da integriše u izmenjeni normativni okvir u cilju efikasne primene minimalnih standarda u vezi prava, podrške i zaštite žrtava krivičnih dela, odnosno oštećenih u cilju usklađivanja sa Direktivom 2012/29/EU (aktivnost 3.7.1.17). Jedan od osnovnih zahteva Direktive u ovom smislu, jeste prepoznavanje pojma žrtve u krivičnom nacionalnom zakonodavstvu. Ovakav zahtev je kudikamo opravdan u državama koje potiču iz *common law* sistema sa tradicionalno dominantnim adversornim karakteristikama. Ipak, kada je reč o državama koje, poput Srbije, pripadaju kontinentalnoj pravnoj tradiciji, ovaj proces umesto progresivnosti, zapravo može imati regresivnu prirodu.

U skladu sa Akcionim planom, usvajanje izmenjenog Zakonika o krivičnom postupku bilo je planirano za prvu polovinu 2017. godine. Nažalost, u predviđenom roku nije započeo čak ni rad na pripremi Zakona o izmenama i dopunama ZKP-a.

11.3.1.3. Potreba za izmenom Krivičnog zakonika

Kao što je ranije napomenuto, Ministarstvo pravde je tokom analitičke faze, uz podršku međunarodnog i domaćeg eksperta, pokušalo da obezbedi inpute radnoj grupi za izmene i

dopune Zakonika o krivičnom postupku, koji su se, između ostalog, odnosili i na usklađivanje pojma žrtve, kako sa definicijom sadržanom u Direktivi o žrtvama.

Naime, krivično delo, u smislu Direktive, predstavlja nedopušteno delo protiv društva kao i povredu pojedinačnih prava žrtava. Direktiva predviđa da bi osobu „trebalo smatrati žrtvom bez obzira na to, je li učinilac identifikovan, uhapšen, je li protiv njega bio pokrenut krivični postupak ili je osuđen te bez obzira na porodični odnos između njih, odnosno između žrtve i učinioca. Moguće je da članovima porodice žrtava takođe bude nanesena šteta kao posledica krivičnog dela. Članovima porodice osobe čija je smrt neposredno prouzrokovana krivičnim delom posebno može biti nanesena šteta kao posledica krivičnog dela. Takvi članovi porodice, koji su posredne žrtve krivičnog dela, stoga bi takođe trebalo da ostvare korist od zaštite na osnovu Direktive EU 2012“ (čl. 9. i 19.). Iz ovako određenog pojma žrtve može se videti da se on nalazi „negde na pola puta“ između pasivnog subjekta i oštećenog krivičnim delom u smislu Zakonika o krivičnom postupku. U skladu sa članom 2, stav 1, tačka 12. ovog zakona, „oštećeni“ je lice čije je lično ili imovinsko pravo krivičnim delom povređeno ili ugroženo. Preciznije, Zakon pod ovim podrazumeva pravno ili fizičko lice čije je neko lično ili imovinsko pravo povređeno ili ugroženo krivičnim delom. Imajući ovo u vidu, deo autora smatra da bi proces usaglašavanja sa Direktivom zapravo mogao rezultirati sužavanjem sadašnjeg pojma oštećenog na pojam žrtve, i time i dovesti do sužavanja obima prava koja mu u krivičnom postupku pripadaju.

U istom smeru išli su i nalazi pomenutih analiza. Ukratko, preporuke su se odnosile na nepostojanje potrebe da se Zakonik o krivičnom postupku menja u tom delu te pojam oštećenog, kao termin kumulativnog karaktera, obuhvata sve elemente zahtevane Direktivom za pojam žrtve.

Ovakav pristup je neprihvatljiv iz više razloga. Najpre, pojam žrtve, na način na koji je određen u Direktivi o žrtvama ili pak sličnom obliku, prepoznat je u svim relevantnim međunarodnim dokumentima. Jedna od osnovnih ideja ovakvog određenja bila je upravo da se terminološki naglasi složenost i brojnost aspekata viktimizacije koji u pojmu oštećenog ostaju skriveni iza procesnopravnih, pravnotehničkih i imovinsko-pravnih aspekata, koji žrtvu, makar i nehотиčno, tretiraju više kao objekat, nego kao subjekat. Čini se da uzrok ovakvim preporukama leži u tradicionalnom vezivanju pojma žrtve za pasivnog subjekta krivičnog dela¹⁶⁰, iako svi relevantni standardi govore potpuno suprotno, pa u pojam žrtve uključuju elemente našeg pojma oštećenog.

---

¹⁶⁰ Tako Škulić, napominjući da je oštećeni je fizičko ili pravno lice čije je neko lično ili imovinsko pravo izvršenjem krivičnog dela povređeno ili ugroženo, konstatuje da je to veoma široka definicija, koja je znatno šira od uobičajenog pojma žrtve u kriminološkom i delom krivičnopravnom smislu, odnosno pasivnog subjekta u smislu krivičnog materijalnog prava.

Dodatni nedostatak dosadašnjeg analitičkog procesa, jeste i tretiranje ovog pitanja samo iz ugla izmena Zakonika o krivičnom postupku, dok je KZ ostao izvan fokusa. Naime, osim štute konstatacije da „krivično materijalno pravo ... u svega nekoliko odredbi koristi termin „žrtva“, a uopšte ne koristi krivičnoprocesni termin „oštećeni“, što je inače, sa stanovišta našeg sadašnjeg pozitivnog krivičnogpravnog sistema, u stvari, greška, jer se time nepotrebno sužava zaštita određenih interesa oštećenog,“ (Škulić, 2017) autor se ne upušta u ozbiljnost problema terminološke nekonzistencije u KZ-u i ZKP-u, i problem upotrebe pojma žrtva u KZ-u, čak i u situacijama kada je očigledno da se ne misli na pasivni subjekt krivičnog dela.

Tako član 54. KZ-a predviđa da će sud će učiniocu krivičnog dela odmeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to delo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivice, pobude iz kojih je delo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je delo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike, njegovo držanje posle učinjenog krivičnog dela a **naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela**, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca.

Slično, član 72 propisuje da, kad izrekne uslovnu osudu, sud može odrediti da se učinilac stavi pod zaštitni nadzor, ako se, s obzirom na njegovu ličnost, raniji život, držanje posle izvršenog krivičnog dela, a **naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog dela** i okolnosti izvršenja dela, može očekivati da će se zaštitnim nadzorom potpunije ostvariti svrha uslovne osude.

Pojam „žrtva“ upotrebljen je i u članu 73. kojim se uređuje sadržina zaštitnog nadzora, pri čemu se određuje da zaštitni nadzor može obuhvatiti otklanjanje ili ublažavanje štete pričinjene krivičnim delom, a naročito **izmirenje sa žrtvom učinjenog krivičnog dela**.

I u članu 77. kojim se uređuje izricanje sudske opomene, predviđeno je da će, pri odlučivanju da li će izreći sudsku opomenu sud, vodeći računa o svrsi sudske opomene, posebno uzeti u obzir ličnost učinioca, njegov raniji život, njegovo ponašanje posle izvršenja krivičnog dela, a naročito njegov **odnos prema žrtvi krivičnog dela**, stepen krivice i druge okolnosti pod kojima je delo učinjeno.

Pojam žrtva upotrebljen je i u posebnom delu Krivičnog zakonika, i to u članu 388., Trgovina ljudima, koji propisuje da će se, ko silom ili pretnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi, vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji, sakriva ili drži drugo lice, a u cilju eksploatacije njegovog rada, prinudnog rada, vršenja krivičnih dela, prostitucije ili druge vrste seksualne eksploatacije, prosjačenja, upotrebe u pornografske svrhe, uspostavljanja ropskog ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dela tela ili radi korišćenja u oružanim sukobima, kazniti zatvorom od tri do dvanaest godina, a **onaj ko zna**

ili je mogao znati da je lice žrtva trgovine ljudima, pa iskoristi njen položaj ili drugome omogući iskorišćavanje njenog položaja radi eksploatacije predviđene stavom 1. ovog člana, zatvorom od šest meseci do pet godina.

Pored problematičnog stava o adekvatnosti pojma oštećeni, konstatacija da KZ uopšte ne koristi pojam oštećeni, naprosto ne odgovara istini, i upravo ta činjenica dodatno usložnjava situaciju jer ukazuje na to da je korišćenje pojma žrtva u navedenim primerima ne ukazuje na odluku zakonodavca da terminološki drugačije pristupi ovom pitanju u Krivičnom zakoniku. Naprotiv, pre bi se moglo reći da se o ovm pitanju nije preterano razmišljalo, i da se odabiru terminologije pristupalo stihijski. U prilog ovome govori i činjenica da je pojam žrtva prisutan mahom u onim segmentima KZ-a koji su pretrpeli izmene poslednjih godina i/ili su posledica usaglašavanja sa međunarodnim standardima.

Takav je slučaj sa člom 79 koji uređuje vrste mera bezbednosti, a među njima i zabranu približavanja i komunikacije sa oštećenim, dalje regulisanu u članu 89a koji predviđa da sud može učiniocu krivičnog dela zabraniti **približavanje oštećenom** na određenoj udaljenosti, **zabraniti pristup u prostor oko mesta stanovanja ili mesta rada oštećenog i zabraniti dalje uznemiravanje oštećenog, odnosno dalju komunikaciju sa oštećenim, ako se opravdano može smatrati da bi dalje vršenje takvih radnji učinioca krivičnog dela bilo opasno po oštećenog.**

Dalje, članom 93 regulisana je **zaštita oštećenogi** predviđeno da, ako je u krivičnom postupku usvojen **imovinskopravni zahtev oštećenog**, sud će izreći oduzimanje imovinske koristi samo ukoliko ona prelazi dosuđeni **imovinskopravni zahtev oštećenog** u tom iznosu. **Oštećeni** koji je u krivičnom postupku u pogledu svog imovinskopravnog zahteva upućen na parnicu može tražiti da se namiri iz oduzete imovinske koristi, ako pokrene parnicu u roku od šest meseci od dana pravnosnažnosti odluke kojom je upućen na parnicu. **Oštećeni** koji u krivičnom postupku nije podneo imovinskopravni zahtev može zahtevati namirenje iz oduzete imovinske koristi, ako je radi utvrđivanja svog zahteva pokrenuo parnicu u roku od tri meseca od dana saznanja za presudu kojom je izrečeno oduzimanje imovinske koristi, a najdalje u roku od tri godine od dana pravnosnažnosti odluke o oduzimanju imovinske koristi. U prethodno opisanim slučajevima, **oštećeni** mora u roku od tri meseca od dana pravnosnažnosti odluke kojom je usvojen njegov imovinskopravni zahtev zatražiti namirenje iz oduzete imovinske koristi.

Imajući sve navedeno u vidu, ne čini se prihvatljivim ni predlog da zakonodavac definiše oba pojma, uz jasnu distinkciju njihove upotrebe u pogledu predviđanja prava i obaveza.

Mišljenja smo da bi samo dva moguća rešenja zadovoljila i potrebe adekvatnog garantovanja prava žrtava u krivičnom postupku i obezbedila usaglašavanje sa relevantnim međunarodnim standardima, a time i pozitivnu ocenu međunarodnih institucija.

- Jedno bi podrazumevalo da se termin oštećeni zameni pojmom žrtva i time u potpunosti odbaci tradicija i temeljito promeni pristup;
- Drugo rešenje bilo bi neka vrsta kompromisa između tradicionalnog i međunarodno priznatog koncepta, a podrazumevalo bi unošenje odredbe koja bi jasno definisala da se pojam oštećeniog, akda se radi o fizičkom licu, u smislu Krivičnog zakonika, ima tumačiti u skladu sa definicijom sadržanom u Direktivi o žrtvama, uz navođenje pomenute odredbe iz Direktive.

Bilo da se opredeli za opciju jedan ili dva, zakonodavac bi je morao ugraditi i u ZKP i u KZ iz kojih bi eliminisao terminološki dualizam i konfuziju koji trenutno vladaju.

11.3.2. Poricanje genocida

Aktivnošću 3.1.10.1. AP23 predviđena je obaveza RS koja podrazumeva izmene i dopune KZ-a u smeru usklađivanja sa Okvirnom odlukom Evropskog Saveta 2008/913/JHA čl.1(stavovi c i d)¹⁶¹. Rok za izmene KZ-a u ovom delu bio je 3. kvartal 2016. godine, što znači da su izmene učinjene sa svega dva meseca zakašnjenja.

Član 1. Okvirne odluke s kojim je bilo potrebno usaglasiti KZ glasi:

Svaka država članica treba da preduzme neophodne mere da bi se obezbedila kažnjivost sledećih sa namerom izvršenih radnji:

(c) javno odobravanje, negiranje ili značajna trivializacija zločina genocida, zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina kako je predviđeno članovima 6, 7, i 8 Statuta Međunarodnog krivičnog suda, usmerenih protiv grupe lica ili člana grupe koja je određena na osnovu rase, boje kože, vere, porekla, državne, nacionalne ili

---

¹⁶¹ Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law (relevant provision of the Framework Decision is Article 1, c and d): Offences concerning racism and xenophobia 1. Each Member State shall take the measures necessary to ensure that the following intentional conduct is punishable:

(c) publicly condoning, denying or grossly trivialising crimes of genocide, crimes against humanity and war crimes as defined in Articles 6, 7 and 8 of the Statute of the International Criminal Court, directed against a group of persons or a member of such a group defined by reference to race, colour, religion, descent or national or ethnic origin when the conduct is carried out in a manner likely to incite to violence or hatred against such a group or a member of such a group;

(d) publicly condoning, denying or grossly trivialising the crimes defined in Article 6 of the Charter of the International Military Tribunal appended to the London Agreement of 8 August 1945, directed against a group of persons or a member of such a group defined by reference to race, colour, religion, descent or national or ethnic origin when the conduct is carried out in a manner likely to incite to violence or hatred against such a group or a member of such a group.

etničke pripadnosti, na način koji može dovesti do nasilja ili izazivanja mržnje prema takvoj grupi lica ili članu te grupe;

(d) javno odobravanje, negiranje ili značajna trivijalizacija zločina predviđenih članom 6 Povelje Međunarodnog vojnog suda uz Londonski sporazum od 8. avgusta 1945, usmerenih protiv grupe lica ili člana grupe koja je određena na osnovu rase, boje kože, vere, porekla, državne, nacionalne ili etničke pripadnosti, na način koji može dovesti do nasilja ili izazivanja mržnje prema takvoj grupi lica ili članu te grupe;

U sadržinskom smislu, zakonodavac se odlučio da izmene uvrsti u KZ ne kroz zasebnu novu inkriminaciju, već u okviru člana 387. KZ-a (Rasna i druga diskriminacija) u stavu 5. predviđeno je da će se onaj "Ko javno odobrava, negira postojanje ili značajno umanjuje težinu genocida, zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina učinjenih protiv grupe lica ili člana grupe koja je određena na osnovu rase, boje kože, vere, porekla, državne, nacionalne ili etničke pripadnosti, na način koji može dovesti do nasilja ili izazivanja mržnje prema takvoj grupi lica ili članu te grupe, ukoliko su ta krivična dela utvrđena pravnosnažnom presudom suda u Srbiji ili Međunarodnog krivičnog suda, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina."

Iz navedene odredbe jasno je da je zakonodavac ograničio krug sudova čije se odluke smatraju relevantnim u smislu ovog člana na domaće sudove i izmene zakona predviđaju da se krivičnim delom smatra samo negiranje genocida po odlukama Međunarodnog krivičnog suda koji je ustanovljen Rimskim statutom iz 2002. Time je izbegnut klizav teren odluka *ad hoc* tribunala, čija se praksa, na primeru Haškog tribunala, pokazala kao sporna kako iz ugla ostvarenja svrhe zbog koje su osnovani, tako i zbog neretko nejasnog ili spornog odnosa prema osnovnim postulatima međunarodnog krivičnog prava ali i ljudskih prava (naročito iz ugla poštovanja procesnih garancija).

S druge strane, čini se da je izbegnut i okvir za masovno procesuiranje svih koji preispituju dešavanja tokom devedesetih godina prošlog veka na području bivše Jugoslavije, pa je upravo odluka Međunarodnog suda pravde iz 2007. godine kojom je utvrđeno da je na području Srebrenice izvršen genocid, izazvala najburnije reakcije i zahteve za proširenjem kruga „relevantnih sudova“.

Najzad, ni sama okvirna odluka ne bavi se određenjem kada se ima smatrati da je genocid izvršen, a teško je oteti se utisku da je ovakav pristup odabran upravo da bi se izbeglo nezadovoljstvo određenih država (ili grupa država) u zavisnosti od statusa i istorije u vezi sa učešćem (na strani učinioca ili žrtve) u događajima koji jesu (ili pred nekim od tribunala) mogli biti okvalifikovani kao poricanje genocida.

11.3.3. Usaglašavanje Krivičnog zakonika sa Međunarodnom konvencijom o zaštiti svih lica od prisilnih nestanaka

Ratifikacijom Međunarodne konvencije o zaštiti svih lica od prisilnih nestanaka ("Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori", broj 1/11) Republika Srbija je preuzela obavezu usaglašavanja Krivičnog zakonika sa članom 2 Konvencije kojom je predviđena međunarodnim ugovorima, na taj način što je radnja izvršenja kod zločina protiv čovečnosti (član 371. Krivičnog zakonika) izričito proširena i na tzv. prisilne nestanke, čime je izvršeno usaglašavanje sa članom 2 Konvencije koji određuje da se za svrhe konvencije, za "prisilni nestanak" smatra hapšenje, pritvaranje, otmica ili bilo koji drugi oblik lišavanja slobode od strane državnih organa ili lica ili grupe lica koja postupaju po ovlašćenju, uz podršku ili saglasnost države, nakon čega se odbija da se prizna lišavanje slobode ili se skriva sudbina nestalog lica ili mesto na kome se ono nalazi, čime se takvo lice stavlja van zaštite zakona.

Uprkos izričitim preporukama Komiteta UN koji prati sprovođenje Konvencije, zakonodavac se nije odlučio da prisilne nestanke (osnovni oblik) predvidi kao zasebnu inkriminaciju, zbog čega se, usled neispunjenja preporuka, može očekivati kako reakcija Komiteta, tako i Radne grupe koja se bavi istom materijom.

Nije najjasniji ni logički pristup zakonodavca, budući da se u inicijalnom izveštaju Republike Srbije, nalazi opisan/nabrojan čitav niz opštih inkriminacija koje delimično obuhvataju biće prisilnog nestanka u smislu Konvencije. Ako se zakonodavac rukovodio logikom izbegavanja prenormiranosti KZ-a, onda bi trebalo iznova preispitati čitav niz inkriminacija koje su našle svoje mesto u KZ-u poslednjih desetak godina, a pod „pritiskom“ usaglašavanja sa različitim međunarodnim instrumentima posvećenih zaštiti ranjivih grupa poput žena, dece, žrtava porodičnog ili seksualnog nasilja i sl. Gotovo sve te inkriminacije već su obuhvaćene bićima „osnovnih“ krivičnih dela protiv života i tela.

Dakle, ovo pitanje, ne samo da zahteva preispitivanje iz ugla usaglašavanja sa Konvencijom o prisilnim nestancima, već otvara širu debatu o pristupu zakonodavca i koncepciji Krivičnog zakonika.

12. DALJE USAGLAŠAVANJE KRIVIČNOG ZAKONIKA SA EU STANDARDIMA U OKVIRU PREGOVARAČKOG POGLAVLJA 24

12.1. Direktiva 2017/541 o suzbijanju terorizma

Dana 15. marta 2017. godine doneta je Direktiva 2017/541 o suzbijanju terorizma kojom se menja Okvirna odluka Saveta 2002/475/PUP i Odluka Saveta 2005/671/ PUP, u kojoj je naglašeno da teroristička dela predstavljaju jedno od najtežih kršenja univerzalnih vrednosti ljudskog dostojanstva, slobode, jednakosti i solidarnosti, te uživanja ljudskih prava i osnovnih sloboda na kojima je EU utemeljena, te jedan od najtežih napada na demokratiju i vladavinu prava, načela koja su zajednička državama članicama i na kojima se Evropska unija zasniva. Zatim, Okvirna odluka Saveta 2002/475/PUP je kamen temeljac kaznenopravnog odgovora država članica u borbi protiv terorizma. Poslednjih, pak, godina, teroristička pretnja je rasla i ubrzano se razvijala, pri čemu pojedinci poznati kao strani teroristički borci, predstavljajući povećanu sigurnosnu pretnju po države članice, putuju u inostranstvo u svrh terorizma. Povezani su s nedavnim napadima i planiranim napadima u nekoliko država članica. Takođe, naglašeno je i da se Evropska unija i države članice suočavaju s povećanim pretnjama pojedinaca koji ostaju u Evropi, ali su pod uticajem terorističkih grupa u inostranstvu ili od njih dobijaju uputstva. Usled toga, smatra se da je potrebno precizirati i proširiti bića krivičnih dela terorizma tako da obuhvataju ponašanja povezana sa stranim terorističkim borcima i finansiranjem terorizma. Navedeni oblici ponašanja trebada budu kažnjivi i ako su učinjeni putem interneta, odnosno, društvenih mreža. Zbog ciljeva rada, na prvom mestu je neophodno prikazati relevantne odredbe Direktive, a potom važeće odredbe Krivičnog zakonika Srbije.

Direktivom su utvrđena minimalna pravila u pogledu određivanja krivičnih dela i sankcija u području krivičnih dela terorizma, krivičnih dela povezanih sa terorističkom grupom i krivičnih dela povezanih sa terorističkim aktivnostima, kao i mere zaštite žrtava terorizma, te podrške i pomoći tim žrtvama. Zatim, Direktivom je određeno da „finansijska sredstva” znači imovina svake vrste, materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, bez obzira na koji način je stečena, pravni dokumenti ili instrumenti u bilo kojem obliku, uključujući elektronske ili digitalne, kojima se dokazuje pravo na takvu imovinu ili deo u njoj, a uključuje, iako se na njih ne ograničava, bankovne kredite, putničke čekove, bankovne čekove, novčane naloge, deonice, vrednosne papire, obveznice, menice i akreditive; „pravno lice” označava svaki subjekt koji prema merodavnom pravu ima pravnu sposobnost, uz izuzetak država ili organa javnih vlasti pri vršenju javnih vlasti ili javnih međunarodnih organizacija; „terorističkoudruženje” označava organizovanu grupu koja se sastoji od više od dva lica, koja je osnovana na duži period i deluje organizovano radi izvršenja krivičnih dela terorizma;

„strukturiranoudruženje” označava grupu koja nije osnovana slučajno kako bi krivično delo izvršila odmah i koja ne mora imati formalno definisane uloge za svoje članove, kontinuitet članstva ili razvijenu strukturu.

Zatim, prema Direktivi države članice treba da preduzmu neophodne mere kako bi osigurale da se sledeća umišljajna dela, kako su definisana prema nacionalnom pravu kao krivična dela, koja zbog svoje prirode ili konteksta mogu ozbiljno naškoditi zemlji ili međunarodnoj organizaciji, definišu kao krivična dela terorizma ako su izvršena s jednim od ciljeva koji su navedeni u sledećem stavu:

- (a) napadi na život osobe koji mogu prouzrokovati smrt;
- (b) napadi na fizički integritet osobe;
- (c) otmica ili uzimanje talaca;
- (d) nanošenje velikih razaranja vladinom ili javnom objektu, sastavu, prevoza, infrastrukturnom objektu, uključujući informacijski sastav, fiksnoj platformi smeštenoj na epikontinentalnom pojasu, nekom javnom mestu ili privatnom vlasništvu, koja mogu ugroziti ljudske živote ili dovesti do velikog gubitka u privrednom poslovanju;
- (e) protivpravno oduzimanje vazduhoplova, brodova ili drugih sredstava javnog ili teretnog prevoza;
- (f) proizvodnja, posedovanje, uzimanje, prevoz, nabavljanje ili upotreba eksplozivâ ili oružja, između ostalog hemijskog, biološkog, radiološkog ili nuklearnog oružja, kao i istraživanje i razvoj hemijskog, biološkog, radiološkog ili nuklearnog oružja;
- (g) ispuštanje opasnih stvari ili izazivanje požara, poplava ili eksplozija s posledicom ugrožavanja ljudskih života;
- (h) ometanje ili prekidanje snabdevanja vodom, električnom energijom ili bilo kojim drugim osnovnim prirodnim resursom s posledicom ugrožavanja ljudskih života;
- (i) nezakonito ometanje sastava, kako je navedeno u članu 4. Direktive 2013/40/EU Evropskog parlamenta i Saveta (1), u slučajevima u kojima se primenjuje član 9. stav 3. ili član 9. stav 4. tačka (b) ili (c) te direktive i nezakonito ometanje podataka, kako je navedeno u članu 5. te Direktive, u slučajevima u kojima se primenjuje član 9. stav 4. tačka (c) te Direktive;
- (j) pretnja izvršenja bilo kojeg od dela navedenih u tačkama od (a) do (i) (član 3. stav 1.).

Ciljevi su sledeći:

(a) ozbiljno zastrašivanje stanovništva;

(b) protivpravno prisiljavanje državnih organa ili međunarodne organizacije na činjenje ili nečinjenje bilo koje radnje;

(c) ozbiljna destabilizacija ili uništavanje temeljnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura neke zemlje ili međunarodne organizacije.

Direktivom je određeno šta spada pod dela povezana sa terorističkom aktivnošću, kada su učinjena umišljajno, budu kažnjiva kao krivična dela:

(a) vođenje terorističke grupe;

(b) učestvovanje u aktivnostima terorističke grupe, između ostalog prikupljanjem informacija ili materijalnih sredstava ili finansiranjem njenih aktivnosti na bilo koji način, znajući za činjenicu da će takvo učestvovanje doprineti kriminalnim aktivnostima terorističke grupe. Na prvom mestu regulisano je da podstrekavanje na izvršenje krivičnog dela terorizma: Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da širenje neke poruke ili činjenje neke poruke javno dostupnom na drugi način, bilo kojim sredstvima, na internetu ili izvan njega, s namerom podsticanja na izvršenje nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i), ako se takvim ponašanjem direktno ili indirektno, primera radi veličanjem terorističkih dela, podstiče izvršenje krivičnih dela terorizma, uzrokujući time opasnost od mogućnosti izvršenja jednog ili više takvih krivičnih dela, bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno. Zatim, vrbovanje za terorizam: Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da vrbovanje druge osobe za izvršenje ili doprinos izvršenju nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i) ili u članu 4. bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno.

Nakon toga, Direktivom je propisano kao kažnjivo pružanje obuke za terorizam i pohađanje obuke za terorizam. Prvo: Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da vrbovanje druge osobe za izvršenje ili doprinos izvršenju nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i) ili u članu 4. bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno. Drugo: Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da primanje upustava o izradi ili upotrebi eksploziva, vatrenog oružja ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih stvari, ili o drugim posebnim metodama ili tehnikama, u svrhu izvršenja ili doprinosa izvršenju nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i), bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno.

Putovanje u svrhu terorizma predstavlja novinu, pri čemu se kažnjava kako putovanje tako i organizovanje ili drugačije olakšavanje putovanja u svrhu terorizma: Svaka država članica preduzima potrebne mere kako bi osigurala da putovanje u zemlju koja nije članica Unije u

svrhu izvršenja ili doprinosa izvršenju krivičnog dela terorizma kako je navedeno u članu 3., radi učestvovanja u aktivnostima terorističke grupe znajući za činjenicu da će se tim učestvovanjem doprineti kriminalnim aktivnostima te grupe kako je navedeno u članu 4. ili radi pružanja ili pohađanja obuke za terorizam kako je navedeno u članovima 7. i 8., bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno. Svaka država članica preduzima potrebne mere kako bi osigurala da neko od sledećih ponašanja bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno: (a) putovanje u tu državu članicu u svrhu izvršenja ili doprinosa izvršenju krivičnog dela terorizma kako je navedeno u članu 3., radi učestvovanja u aktivnostima terorističke grupe znajući za činjenicu da će se tim učestvovanjem doprineti kriminalnim aktivnostima te grupe kako je navedeno u članu 4. ili radi pružanja ili pohađanja obuke za terorizam kako je navedeno u člancima 7. i 8.; ili (b) pripreme radnje koje preduzme osoba koja ulazi u tu državu članicu s namerom izvršenja ili doprinosa izvršenju krivičnog dela terorizma kako je navedeno u članu 3. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da svaka radnja organizacije ili olakšavanja kojom se bilo kojoj osobi pomaže u putovanju u svrhu terorizma, kako je navedeno u članu 9. stavu 1. i članu 9. stavu 2. tački (a), znajući da je tako pružena pomoć namenjena u tu svrhu, bude kažnjiva kao krivično delo kada je izvršena namerno.

Posebno krivično delo treba da predstavlja finansiranje terorizma: Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da stavljanje na raspolaganje ili prikupljanje sredstava na bilo koji način, direktno ili indirektno, s namerom njihove upotrebe ili znajući da će se ona u celini ili delimično upotrebiti za izvršenje ili doprinos izvršenju bilo kog od krivičnih dela iz člana od 3. do 10. bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno. Ako se finansiranje terorizma odnosi na bilo koje od krivičnih dela utvrđenih u člancima 3., 4. i 9., nije nužno da se sredstva zaista upotrebe, u celini ili delimično, za izvršenje ili doprinos izvršenju bilo kojeg od navedenih krivičnih dela niti se zahteva da izvršilac zna za koje se određeno krivično delo ili krivična dela sredstva nameravaju upotrebiti.

Konačno, sankcionisana u i druga krivična dela povezana sa terorističkim aktivnostima. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da krivična dela povezana s terorističkim aktivnostima obuhvataju sledeća namerna dela: (a) tešku krađu s ciljem izvršenja nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3.; (b) iznudu s ciljem izvršenja nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3.; (c) izradu ili upotrebu lažnih administrativnih isprava s ciljem izvršenja nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i), članu 4. tački (b) i članu 9.

Kako bi krivično delo iz člana 4. ili glave III bilo kažnjivo, nije nužno da je krivično delo terorizma zaista izvršeno niti je nužno, ako je reč o krivičnim delima iz čl. od 5. do 10. i čl. 12., uspostaviti vezu s drugim određenim krivičnim delom utvrđenim u ovoj Direktivi (član 13). Članom 14. je propisano podstrekavanje, pomaganje i pokušaj: Države članice preduzimaju

potrebne mere kako bi osigurale da pomaganje u izvršenju krivičnog dela iz čl. od 3. do 8., člana 11. i člana 12. bude kažnjivo. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da podsticanje na izvršenje krivičnog dela iz čl. od 3. do 12. bude kažnjivo. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da pokušaj izvršenja krivičnog dela iz čl 3., 6., 7., člana 9. stava 1. i člana 9. stava 2. tačke (a) te čl 11. i 12., uz izuzetak posedovanja kao što je predviđeno u članu 3. stavu 1. tački (f) i krivičnog dela iz člana 3. stava 1. tačke (j), bude kažnjiv (član 14).

Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se krivična dela iz čl. od 3. do 12. i člana 14. mogu kazniti delotvornim, proporcionalnim i odvraćajućim kaznenim sankcijama koje mogu dovesti do predaje ili izručenja. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se krivična dela terorizma iz člana 3. i krivična dela iz člana 14., u onoj meri u kojoj se odnose na krivična dela terorizma, mogu kazniti kaznama zatvora težima od onih koje su prema nacionalnom pravu zaprećene za takva krivična dela u slučaju nepostojanja posebne namere koja se zahteva u skladu s članom 3., osim ako su zaprećene kazne već najviše moguće kazne prema nacionalnom pravu. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se krivična dela navedena u članu 4. mogu kazniti kaznama zatvora, pri čemu najviša kazna ne sme biti kraća od petnaest godina za krivično delo iz člana 4. tačke (a), a za krivična dela navedena u članu 4. tački (b) najviša kazna ne sme biti kraća od osam godina. Ako je krivično delo terorizma iz člana 3. stava 1. tačke (j) počinila osoba koja vodi terorističku grupu kako je navedeno u članu 4. tački (a), najviša kazna ne sme biti kraća od osam godina. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se u slučaju kada je krivično delo iz člana 6. ili 7. usmereno prema detetu to može uzeti u obzir prilikom izricanja kazne, u skladu s nacionalnim pravom (član 15).

Sledećim članom su propisane olakšavajuće okolnosti. Naime, države članice mogu preduzeti potrebne mere kako bi osigurale da se kazne iz člana 15. mogu ublažiti, ako izvršilac: (a) odustane od terorističkih aktivnosti; i (b) pruži upravnim ili pravosudnim telima informacije koje ona inače ne bi mogla pribaviti, pomažući im da: spreče ili ublaže posledice krivičnog dela; identifikuju ili privedu druge izvršioce; pronađu dokaze; ili spreče dalja krivična dela iz člana od 3. do 12. i člana 14 (član 16.).

Posebno je regulisana odgovornost pravnog lica: države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se pravna lica mogu smatrati odgovornima za bilo koje od krivičnih dela iz člana od 3. do 12. i člana 14. koje je u njihovu korist izvršila bilo koje lice koje je delovalo pojedinačno ili kao deo tela pravnog lica i koja ima vodeću poziciju u okviru pravnog lica, na osnovu: (a) ovlašćenja za zastupanje pravnog lica; (b) ovlašćenja za donošenje odluka u ime pravnog lica; (c) ovlašćenje za vršenje nadzora u okviru pravnog lica. Države članice takođe preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se pravna lica mogu smatrati odgovornima kada je nedostatak nadzora ili kontrole lica iz stava 1. ovog člana omogućio izvršenje, od

strane osobe koja je podređena tom pravnom licu, bilo kojeg od krivičnih dela iz člana od 3. do 12. i člana 14. u korist tog pravnog lica. Odgovornost pravnih lica u skladu sa stavom 1. i 2. ovog člana ne isključuje krivične postupke protiv fizičkih osoba koje su izvršili ili podsticali izvršenje krivičnih dela iz člana od 3. do 12. i člana 14. ili pomagali u tim krivičnim delima (član 17.). Istovremeno, države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se pravna lica koja je odgovorna na osnovu člana 17. može kazniti delotvornim, proporcionalnim i odvratajućim sankcijama koje uključuju krivične novčane kazne ili novčane kazne koje nisu krivične pa mogu uključivati druge sankcije kao što su: (a) ukidanje prava na javne naknade ili pomoć; (b) privremena ili trajna zabrana obavljanja poslovnih delatnosti; (c) stavljanje pod sudski nadzor; (d) sudski nalog za likvidaciju; (e) privremeno ili trajno zatvaranje objekata koji su služili za izvršenje krivičnog dela (član 18.).

Svaka država članica preduzima potrebne mere kako bi utvrdila svoju nadležnost za krivična dela iz člana od 3. do 12. i člana 14. u sledećim slučajevima: (a) krivično delo izvršeno je u celini ili delimično na njihovom državnom području; (b) krivično delo izvršeno je na brodu koji plovi pod njihovom zastavom ili u vazduhoplovu registrovanom u toj državi članici; (c) izvršilac je njen državljanin ili u njoj ima boravište; (d) krivično delo izvršeno je u korist pravnog lica sa poslovnim imenom na njegovom državnom području; (e) krivično delo izvršeno je protiv institucija ili naroda dotične države članice ili protiv institucije, tela, organizacije ili agencije Unije koji imaju sedište u toj državi članici. Svaka država članica može proširiti svoju nadležnost ako je krivično delo izvršeno na državnom području druge države članice.

Svaka država članica može proširiti svoju nadležnost nad pružanjem obuke za terorizam, kako je navedeno u članu 7., kada izvršilac pruža obuku osobama koje su njihovi državljanin ili imaju boravište u toj državi članici u slučajevima u kojima nije primeljav stav 1. ovog člana. Države članice o tome obaveštavaju Komisiju. Kada je za krivično delo nadležno više država članice i kada svaka od dotičnih država članice može detaljno vršiti krivični progon na osnovu istih činjenica, dotične države članice sarađuju kako bi odlučile koja će od njih vršiti krivični progon izvršioca s ciljem, ako je to moguće, sjedinjavanja postupaka u jednoj državi članici.

U tu svrhu države članice mogu se obratiti Eurojustu kako bi olakšale saradnju između svojih pravosudnih tela i koordinaciju njihovog delovanja. U obzir se uzimaju sledeće činjenice: (a) država članica ona je na čijem je državnom području izvršeno krivično delo; (b) država članica ona je čiji je izvršilac državljanin ili u kojoj ima boravište; (c) država članica ona je koja je zemlja porekla žrtava; (d) država članica ona je na čijem je državnom području pronađen izvršilac. Svaka država članica takođe preduzima potrebne mere kako bi utvrdila svoju nadležnost za krivična dela iz člana od 3. do 12. i člana 14. u slučajevima kada odbija predati ili izručiti drugoj državi članici ili trećoj zemlji lice osumnjičeno ili osuđeno za takvo

krivično delo. Svaka država članica osigurava da njena nadležnost obuhvata slučajeve u kojima je bilo koje od krivičnih dela iz člana 4. i 14. izvršeno u celini ili delimično na njenom državnom području, nezavisno od toga gde je teroristička grupa smeštena ili gde vrši svoje kriminalne aktivnosti. Ovaj član ne isključuje izvršavanje nadležnosti u krivičnim stvarima kako je to utvrdila država članica u skladu sa svojim nacionalnim pravom (član 19.).

Zatim, države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da delotvorni istražni instrumenti, poput onih koji se koriste u slučajevima organizovanog kriminala ili u drugim slučajevima teških krivičnih dela, budu dostupni osobama, jedinicama ili službama koje su odgovorne za istragu ili krivični progon krivičnih dela iz člana od 3. do 12. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da njihova nadležna tela prema potrebi zamrznju ili oduzmu, u skladu s Direktivom 2014/42/EU Evropskog parlamenta i Saveta (1), imovinsku korist ostvarenu izvršenjem ili doprinosom izvršenju bilo kojeg od krivičnih dela iz ove Direktive ili predmete koji su se pritom koristili ili su se pritom nameravali koristiti (član 20.).

Predviđeno je i uklanjanje terorističkih internet sadržaja sa teritorije države. Propisano je da države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale brzo uklanjanje internetskog sadržaja koji predstavlja javno podstrekavanje na činjenje krivičnog dela terorizma, kako je navedeno u članu 5., a koje se nalaze na njihovom državnom području. One takođe nastoje ostvariti uklanjanje takvog sadržaja koji se nalaze izvan njihovog državnog područja. Kada uklanjanje sadržaja iz stava 1. na njihovom izvoru nije izvodljivo, države članice mogu prema korisnicima interneta na svojem državnom području preduzeti mere za blokiranje pristupa takvom sadržaju. Mere uklanjanja i blokiranja moraju biti određene prema transparentnim postupcima i pružati odgovarajuće zaštitne mehanizme posebno kako bi se osiguralo da su te mere ograničene na ono što je nužno i proporcionalno kako bi korisnici bili obavešteni o razlozima te mere. Zaštitni mehanizmi povezani s uklanjanjem ili blokiranjem uključuju i mogućnost upotrebe pravnog sredstva.

Članovima 24-26. Direktive su predviđena prava žrtava terorizma. Države članice osiguravaju da istrage ili krivični progon krivičnih dela obuhvaćenih ovom Direktivom ne zavise o prijavi ili optužbi žrtve terorizma ili druge osobe nad kojom je izvršeno krivično delo, barem ako su dela učinjena na državnom području države članice. Države članice osiguravaju da su službe za podršku koje se bave posebnim potrebama žrtava terorizma uspostavljene u skladu s Direktivom 2012/29/EU i dostupne žrtvama terorizma neposredno nakon terorističkog napada pa dokle god je to potrebno. Takve službe na raspolaganju su dodatno uz opšte službe za zaštitu žrtvama ili u okviru tih opštih službi za zaštitu žrtvama koje se mogu obratiti već postojećim subjektima koji pružaju specijalističku zaštitu. Službe za zaštitu moraju biti sposobne pružiti pomoć i zaštitu žrtvama terorizma u skladu s

njihovim posebnim potrebama. Usluge tih službi poverljive su, besplatne i lako dostupne svim žrtvama terorizma. Posebno obuhvataju:

(a) emocionalnu i psihološku podršku, kao što su podrška i savetovanje nakon traumatičnih iskustava;

(b) savetovanje i pružanje informacija o svim relevantnim pravnim, praktičnim ili finansijskim pitanjima, uključujući olakšavanje ostvarivanja prava žrtava terorizma na informacije kako je utvrđeno u članu 26.;

(c) pomoć u vezi s potraživanjima u pogledu naknade štete za žrtve terorizma koja je dostupna na temelju nacionalnog prava dotične države članice.

Države članice osiguravaju da su uspostavljeni mehanizmi ili protokoli kojima se omogućuje aktiviranje službi za podršku žrtvama terorizma u okviru njihovih nacionalnih infrastruktura za odgovor na hitne situacije. Takvim mehanizmima ili protokolima predviđa se koordinacija nadležnih tela vlasti, agencija i tela kako bi bili sposobni pružiti sveobuhvatan odgovor na potrebe žrtava i članova njihovih porodica neposredno nakon terorističkog napada, pa dokle god je to potrebno, uključujući odgovarajuća sredstva za olakšavanje identifikacije žrtava i njihovih porodica, kao i komunikacije s njima. Države članice osiguravaju pružanje odgovarajuće medicinske pomoći žrtvama terorizma neposredno nakon terorističkog napada pa dokle god je to potrebno. Države članice zadržavaju pravo organizovati pružanje medicinske pomoći žrtvama terorizma u skladu sa svojim nacionalnim zdravstvenim ustanovama. Države članice osiguravaju žrtvama terorizma pristup pravnoj pomoći, u skladu s članom 13. Direktive 2012/29/EU, ako one imaju status stranaka u krivičnom postupku. Države članice osiguravaju da se težina i okolnosti krivičnog dela na odgovarajući način uzmu u obzir u uslovima i postupnim pravilima prema kojima žrtve terorizma imaju pristup pravnoj pomoći u skladu s nacionalnim pravom.

Ova Direktiva primenjuje se dodatno uz Direktivu 2012/29/EU i njome se ne dovode u pitanje mere utvrđene u toj direktivi (član 24.). Države članice osiguravaju dostupnost mera za zaštitu žrtava terorizma i članova njihovih porodica u skladu s Direktivom 2012/29/EU. Pri određivanju trebaju li oni i u kojoj meri biti korisnici zaštitnih mera tokom krivičnog postupka, posebna pažnja posvećuje se riziku od zastrašivanja i odmazde, kao i potrebi zaštite dostojanstva i fizičkog integriteta žrtava terorizma, između ostalog tokom ispitivanja i svedočenja (član 25.). Države članice osiguravaju da žrtve terorizma koje imaju boravište u državi članici koja nije država članica u kojoj je izvršeno krivično delo terorizma imaju pristup informacijama u vezi sa svojim pravima, raspoloživim službama za podršku i programima za naknadu štete u državi članici u kojoj je izvršeno krivično delo terorizma. U

tom pogledu dotične države članice preduzimaju prikladne mere za olakšavanje saradnje među svojim nadležnim telima ili subjektima koji pružaju specijalističku podršku, kako bi se žrtvama terorizma osigurao stvaran pristup takvim informacijama. Države članice osiguravaju da sve žrtve terorizma imaju pristup službama za pomoć i podršku kako je utvrđeno u članu 24. stavu 3. tačkama (a) i (b) na državnom području države članice u kojoj imaju boravište, čak i ako je krivično delo terorizma izvršeno u drugoj državi članici (član 26.).

Krivičnim zakonikom Srbije unete su određene promene u oblast krivičnih dela kojima je regulisan terorizam. Na prvom mestu, članom 391. regulisano je krivično delo terorizma, na sledeći način:

(1) Ko u nameri da ozbiljno zastraši stanovništvo, ili da prinudi Srbiju, stranu državu ili meunarodnu organizaciju da nešto učini ili ne učini, ili da ozbiljno ugrozi ili povredi osnovne ustavne, političke, ekonomske ili društvene strukture Srbije, strane države ili međunarodne organizacije:

(a) napadne na život, telo ili slobodu drugog lica;

(b) izvrši otmicu ili uzimanje talaca;

(v) uništi državni ili javni objekat, saobraćajni sistem, infrastrukturu uključujući i informacione sisteme, nepokretnu platformu u epikontinentalnom pojasu, opšte dobro ili privatnu imovinu na način koji može da ugrozi živote ljudi ili da prouzrokuje znatnu štetu za privredu;

(g) izvrši otmicu vazduhoplova, broda ili drugih sredstava javnog prevoza ili prevoza robe;

(d) proizvodi, poseduje, nabavlja, prevozi, snabdeva ili upotrebljava nuklearno, biološko, hemijsko ili drugo oružje, eksploziv, nuklearni ili radioaktivni materijal ili uređaj, uključujući i istraživanje i razvoj nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja;

(đ) ispusti opasne materije ili prouzrokuje požar, eksploziju ili poplavu ili preduzima druge opšteopasne radnje koje mogu da ugroze život ljudi;

(e) ometa ili obustavi snabdevanje vodom, električnom energijom ili drugim osnovnim prirodnim resursom koje može da ugrozi život ljudi, kazniće se zatvorom od pet do petnaest godina.

(2) Ko prei izvršenjem krivičnog dela iz stava 1. ovog člana, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(3) Ako je pri izvršenju dela iz stava 1. ovog člana nastupila smrt jednog ili više lica ili su prouzrokovana velika razaranja, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

(4) Ako je pri izvršenju dela iz stava 1. ovog člana učinilac sa umišljajem lišio

života jedno ili više lica, kazniće se zatvorom najmanje dvanaest godina ili zatvorom od trideset do četrdeset godina.

(5) Ko nabavlja ili osposobljava sredstva za izvršenje krivičnog dela iz stava 1. ovog člana ili otklanja prepreke za njegovo izvršenje ili sa drugim dogovara, planira ili organizuje njegovo izvršenje ili preduzme drugu radnju kojom se stvaraju uslovi za njegovo neposredno izvršenje, kazniće se zatvorom od jedne do pet godina.

(6) Ko radi izvršenja dela iz stava 1. ovog člana upućuje ili prebacuje na teritoriju Srbije lica ili oružje, eksploziv, otrove, opremu, municiju ili drugi materijal, kazniće se zatvorom od dve do deset godina.

Potom, članom 391a je inkriminisano javno podsticanje na terorizam:

Ko javno iznosi ili pronosi ideje kojima se neposredno ili posredno podstiče na vršenje krivičnog dela iz člana 391. ovog zakonika, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.

Sledećim članom je predviđeno vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih dela:

Ko u nameri izvršenja krivičnog dela iz člana 391. ovog zakonika, vrbuje drugo lice da izvrši ili učestvuje u izvršenju tog dela ili da se pridruži terorističkom udruženju radi učestvovanja u izvršenju tog krivičnog dela, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.

Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se i ko u nameri izvršenja krivičnog dela iz člana 391. ovog zakonika, daje uputstva o izradi i korišćenju eksplozivnih naprava, vatrenog ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija ili obučava drugog za izvršenje ili učestvovanje u izvršenju tog krivičnog dela.

Članom 391v inkriminsana je upotreba smrtonosne naprave.

Ko u nameri da drugog liši života, nanese tešku telesnu povredu ili uništi ili znatno ošteti državni ili javni objekat, sistem javnog saobraćaja ili drugi objekat koji ima veći značaj za bezbednost ili snabdevanje građana ili za privredu ili za funkcionisanje javnih službi napravi, prenese, drži, da drugom, postavi ili aktivira smrtonosnu napravu (eksploziv, hemijska sredstva, biološka sredstva ili otrove ili radioaktivna sredstva) na javnom mestu ili u objektu ili pored tog objekta, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(2) Ako je prilikom izvršenja dela iz stava 1. ovog člana, učinilac sa umišljajem naneo nekom licu tešku telesnu povredu ili je uništio ili znatno oštetio javni objekat, kazniće se zatvorom od pet do petnaest godina.

(3) Ako je pri izvršenju dela iz stava 1. ovog člana učinilac sa umišljajem lišio života jedno ili više lica, kazniće se zatvorom najmanje deset godina ili zatvorom od trideset do četrdeset godina.

Potom, inkriminisano je uništenje i oštećenje nuklearnog objekta:

(1) Ko u nameri da drugog liši života, nanese tešku telesnu povredu, ugrozi životnu sredinu ili nanese znatnu imovinsku štetu, uništi ili ošteti nuklearni objekat na način kojim se oslobađa ili postoji mogućnost da se oslobodi radioaktivni materijal, kazniće se zatvorom od dve do deset godina.

(2) Ako je prilikom izvršenja dela iz stava 1. ovog člana, učinilac sa umišljajem naneo nekom licu tešku telesnu povredu ili je uništio ili znatno ošteti nuklearni objekat, kazniće se zatvorom od pet do petnaest godina.

(3) Ako je pri izvršenju dela iz stava 1. ovog člana učinilac sa umišljajem lišio života jedno ili više lica, kazniće se zatvorom najmanje deset godina ili zatvorom od trideset do četrdeset godina.

Pretposlednjim članom iz ove grupe krivičnih dela inkriminisano je ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom.

(1) Ko prema licu pod međunarodnom zaštitom izvrši otmicu ili neko drugo nasilje, ili napadne na njegove službene prostorije, privatan stan ili prevozno sredstvo, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.

(2) Ako je usled dela iz stava 1. ovog člana nastupila smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje pet godina.

(3) Ako je pri izvršenju dela iz stava 1. ovog člana učinilac neko lice sa umišljajem lišio života, kazniće se zatvorom najmanje deset godina ili zatvorom od trideset do četrdeset godina.

(4) Ko ugrozi sigurnost lica iz stava 1. ovog člana ozbiljnom pretnjom da će napasti njega, njegove službene prostorije, privatan stan ili prevozno sredstvo, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

Konačno, članom 393. je kao krivično delo propisano i finansiranje terorizma, i to na sledeći način:

(1) Ko neposredno ili posredno daje ili prikuplja sredstva sa ciljem da se ona koriste ili znajući da će se koristiti, u potpunosti ili delimično, u svrhu izvršenja krivičnih dela iz čl. 391. do 392. ovog zakonika ili za finansiranje lica, grupe ili organizovane kriminalne grupe koji imaju za cilj vršenje tih dela, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.

(2) Sredstva iz stava 1. ovog člana oduzeće se.

Članom 393a je inkriminisano terorističko udruživanje:

(1) Ako se dva ili više lica udruže na duže vreme radi vršenja krivičnih dela iz člana 391. do 393. ovog zakonika, kazniće se kaznom propisanom za delo za čije vršenje je udruženje organizovano.

(2) Učiniac dela iz stava 1. ovog člana koji otkrivanjem udruženja ili na drugi način spreči izvršenje krivičnih dela iz stava 1. ovog člana, ili koji doprinese njegovom otkrivanju, kazniće se zatvorom do tri godine, a može se i osloboditi od kazne.

1. Naziv pravnog akta Evropske unije: Direktiva 2017/541 Evropskog parlamenta i Saveta od 15. marta 2017. o suzbijanju terorizma kojom se menja Okvirna odluka Saveta 2002/475/PUP i okvirna odluka Saveta 2005/671/PUP	2. "CELEX" Broj Celex br.32017L0541;OJ L 88, 31.3.2017, p. 6-21
3. Odgovorno javno administrativno telo: Ministarstvo pravde	4. Tabela napravljena: 01.05.2018.
5. Zakonodavstvo države kandidata koje je podvrgnuto analizi usklađenosti sa pravnim aktom Evropske unije: Krivični zakonik Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.	6. NPAA: code of legislation:
7. Harmonizacija pravnog akta sa zakonodavstvom Evropske unije	

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
Član 1 Predmet - materija						
	Ovom Direktivom se utvrđuju minimalna pravila u pogledu određivanja krivičnih dela i krivičnih sankcija u oblasti krivičnih dela terorizma, krivičnih dela povezanih sa terorističkom grupom i krivičnih dela				Not to be completed	

¹⁶² Član, stav, tačka, podtačka (na primer: 1.3.2.a, gde je 1= član, 3 = stav, 2 = tačka, a = podtačka)

¹⁶³ Član, stav, tačka (na primer: 3.3.1, gde je 3 = član, 3 = stav, 1= tačka)

¹⁶⁴ F = potpuna usklađenost, P = delimična usklađenost, N = neusklađenost, NA = nije primenljivo

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	povezanih sa terorističkim aktivnostima, kao i mere zaštite žrtava terorizma te potpore i pomoći tim žrtvama.					
Član 2 Definicije						
2	<p>Finansijska sredstva predstavljaju imovinu svake vrste, materijalnu ili nematerijalnu, pokretnu ili nepokretnu, bez obzira na koji način je stečena, pravna dokumenta ili instrumente u bilo kojem obliku, uključujući elektronske ili digitalne, kojima se dokazuje pravo na takvu imovinu ili deo u njoj, a uključuje, iako se na njih ne ograničava, bankovne kredite, putničke čekove, bankovne čekove, novčane naloge, deonice, vrednosne papire, obveznice, menice i akreditive;</p> <p>„terorističkoudruženje ” označava organizovanu grupu koja se sastoji od više od dva lica, koja je osnovana</p>	<p>Član 2. Zakona o ograničavanju raspolaganja imovinom u slučaju sprečavanja terorizma i širenja oružja za masovno uništenje („Službeni glasnik RS“ broj 29/15, 113/17 i 41/18)</p>	<p>Imovina označava finansijska sredstva, imovinu bilo koje vrste, pokretnu ili nepokretnu, materijalnu ili nematerijalnu, bez obzira kako je stečena, isprave ili instrumente u bilo kojoj formi, kojima se dokazuje svojina ili interes u odnosu na takva sredstva ili imovinu (npr. bankarski krediti, putnički i bankovni čekovi, novčane uputnice, deonice, hartije od vrednosti, obveznice, menice, akreditivi, kamata, dividenda ili drugi prihod naplaćen na osnovu ili nastao iz tih sredstava ili imovine i dr).</p>	P		

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	za Primedbe
	<p>na duži period i deluje organizovano radi izvršenja krivičnih dela terorizma;</p> <p>„strukturirana grupa” označava grupu koja nije osnovana slučajno kako bi krivično delo izvršila odmah i koja ne mora imati formalno definisane uloge za svoje članove, kontinuitet članstva ili razvijenu strukturu.</p>					
	<p>„Pravno lice” označava svaki subjekt koji prema merodavnom pravu ima pravnu sposobnost, uz izuzetak država ili organa javnih vlasti pri vršenju javnih vlasti ili javnih međunarodnih organizacija.</p>	<p>Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, Službeni glasnik republike Srbije, br. 97/2008.</p> <p>Član 5. i član 3.</p>	<p>Član 5.</p> <p>Pojedini izrazi upotrebljeni u ovom zakonu imaju sledeće značenje:</p> <p>1) Pravno lice je domaći ili strani pravni subjekt koji se po pozitivnom pravu Republike smatra pravnim licem.</p> <p>Član 3.</p> <p>Republika Srbija (u daljem tekstu: Republika), autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, odnosno državni organi i organi autonomne</p>	F		

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>pokrajine i jedinice lokalne samouprave ne mogu odgovarati za krivično delo.</p> <p>Druga pravna lica kojima je zakonom povereno vršenje javnih ovlašćenja ne mogu odgovarati za krivično delo učinjeno u vršenju javnih ovlašćenja.</p>			
Član 3 Krivična dela terorizma						
	<p>Države članice treba da preduzmu neophodne mere kako bi osigurale da se sledeća namerna dela, kako su definisana prema nacionalnom pravu kao krivična dela, koja zbog svoje prirode ili konteksta mogu ozbiljno naškoditi zemlji ili međunarodnoj organizaciji, definišu kao krivična dela terorizma ako su izvršena s jednim od ciljeva koji su navedeni u sledećem stavu:</p> <p>(a) napadi na život osobe koji mogu prouzrokovati smrt;</p> <p>(b) napadi na fizički integritet osobe;</p>	<p>Krivični zakonik Član 391.</p>	<p>(1) Ko u nameri da ozbiljno zastraši stanovništvo, ili da prinudi Srbiju, stranu državu ili međunarodnu organizaciju da nešto učini ili ne učini, ili da ozbiljno ugrozi ili povredi osnovne ustavne, političke ekonomske ili društvene strukture Srbije, strane države ili međunarodne organizacije:</p> <p>a) napadne na život, telo ili slobodu drugog lica;</p> <p>b) izvrši otmicu ili uzimanje talaca;</p> <p>c) uništi državni ili javni objekat, saobraćajni sistem, infrastrukturu uključujući informacione sisteme, nepokretnu platformu u epikontinentalnom pojasu</p>	<p>P</p>		<p>Neophodno je posebno predvideti odgovornost rukovodioca terorističkog udruženja za izvršenje krivičnog dela iz člana 391. stav 2. Krivičnog zakonika.</p>

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	<p>(c) otmica ili uzimanje talaca;</p> <p>(d) nanošenje velikih razaranja vladinom ili javnom objektu, sastavu, prevoza, infrastrukturnom objektu, uključujući informacijski sastav, nepokretnoj platformi smeštenoj na epikontinentalnom pojasu, nekom javnom mestu ili privatnom vlasništvu, koja mogu ugroziti ljudske živote ili dovesti do velikog gubitka u privrednom poslovanju;</p> <p>(e) protivpravno oduzimanje vazduhoplova, brodova ili drugih sredstava javnog ili teretnog prevoza;</p> <p>(f) proizvodnja, posedovanje, uzimanje, prevoz, nabavljanje ili upotreba eksplozivâ ili oružja, između ostalog hemijskog, biološkog, radiološkog ili nuklearnog oružja, kao i istraživanje i razvoj hemijskog, biološkog,</p>		<p>opšte dobro ili privatnu imovinu na način koji može da ugrozi živote ljudi ili da prouzrokuje znatnu štetu za privredu;</p> <p>e) izvrši otmicu vazduhoplova broda ili drugih sredstava javnog prevoza ili prevoza robe</p> <p>f) proizvodi, poseduje, nabavlja, prevozi, snabdeva ili upotrebljava nuklearno, biološko, hemijsko ili drugo oružje, eksploziv, nuklearni ili radioaktivni materijal ili uređaj uključujući i istraživanje razvoj nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja;</p> <p>g) ispusti opasne materije ili prouzrokuje požar, eksploziju ili poplavu ili preduzima druge opšteopasne radnje koje mogu da ugroze život ljudi;</p> <p>h) ometa ili obustavlja snabdevanje vodom električnom energijom ili drugim osnovnim prirodnim resursom koje može da ugrozi život ljudi, kazniće se zatvorom od pet do petnaest godina.</p> <p>(2) Ko prei izvršenjem krivičnog dela iz stava 1. ovog</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	za Primedbe
	<p>radiološkog ili nuklearnog oružja;</p> <p>(g) ispuštanje opasnih materija ili izazivanje požara, poplava ili eksplozija s posledicom ugrožavanja ljudskih života;</p> <p>(h) ometanje ili prekidanje snabdevanja vodom, električnom energijom ili bilo kojim drugim osnovnim prirodnim resursom s posledicom ugrožavanja ljudskih života;</p> <p>(i) nezakonito ometanje sastava, kako je navedeno u članu 4. Direktive 2013/40/EU Evropskog parlamenta i Saveta (1), u slučajevima u kojima se primenjuje član 9. stav 3. ili član 9. stav 4. tačka (b) ili (c) te direktive i nezakonito ometanje podataka, kako je navedeno u članu 5. te Direktive, u slučajevima u kojima se primenjuje član 9. stav 4. tačka (c) te Direktive;</p> <p>(j) pretnja izvršenja bilo kojeg od dela navedenih u</p>		<p>člana, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.</p> <p>(3) Ako je pri izvršenju dela iz stava 1. ovog člana nastupila smrt jednog ili više lica ili su prouzrokovana velika razaranja, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.</p> <p>(4) Ako je pri izvršenju dela iz stava 1. ovog člana učinilac sa umišljajem lišio života jedno ili više lica, kazniće se zatvorom najmanje dvanaest godina ili zatvorom od trideset do četrdeset godina.</p> <p>(5) Ko nabavlja ili osposobljava sredstva za izvršenje krivičnog dela iz stava 1. ovog člana ili otklanja prepreke za njegovo izvršenje ili sa drugim dogovara, planira ili organizuje njegovo izvršenje ili preduzme drugu radnju kojom se stvaraju uslovi za njegovo neposredno izvršenje, kazniće se zatvorom od jedne do pet godina.</p> <p>(6) Ko radi izvršenja dela iz stava 1. ovog člana upućuje ili prebacuje na teritoriju Srbije</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti neprimenljivost	za ili Primedbe
	<p>tačkama od (a) do (i) (član 3. stav 1.).</p> <p>Ciljevi su sledeći:</p> <p>(a) ozbiljno zastrašivanje stanovništva;</p> <p>(b) protivpravno prisiljavanje državnih organa ili međunarodne organizacije na činjenje ili nečinjenje bilo koje radnje;</p> <p>(c) ozbiljna destabilizacija ili uništavanje osnovnih političkih, ustavnih, privrednih ili društvenih struktura neke zemlje ili međunarodne organizacije.</p> <p>Direktivom je određeno šta spada pod dela povezana sa terorističkom aktivnošću, kada su učinjena namerno, budu kažnjiva kao krivična dela: (a) vođenje terorističke grupe; (b)</p>		<p>lica ili oružje, eksploziv, otrove, opremu, municiju ili drugi materijal, kazniće se zatvorom od dve do deset godina.</p>			

PROCENA NIVOA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	za Primedbe
	<p>učestvovanje u aktivnostima terorističke grupe, između ostalog prikupljanjem informacija ili materijalnih sredstava ili finansiranjem njenih aktivnosti na bilo koji način, znajući za činjenicu da će takvo učestvovanje doprineti kriminalnim aktivnostima terorističke grupe. Na prvom mestu regulisano je da podstrekavanje na izvršenje krivičnog dela terorizma:</p> <p>Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da širenje neke poruke ili činjenje neke poruke javno dostupnom na drugi način, bilo kojim sredstvima, na internetu ili izvan njega, s namerom podsticanja na izvršenje nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i), ako se takvim ponašanjem direktno ili indirektno, primera radi veličanjem terorističkih dela,</p>					

PROCENA NIVOA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti neprimenljivost	za ili Primedbe
	<p>podstiče izvršenje krivičnih dela terorizma, uzrokujući time opasnost od mogućnosti izvršenja jednog ili više takvih krivičnih dela, bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno. Zatim, vrbovanje za terorizam: Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da vrbovanje druge osobe za izvršenje ili doprinos izvršenju nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i) ili u članu 4. bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno.</p>					
Član 4.	<p>Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da sledeća dela, kada su učinjena namerno, budu kažnjiva kao krivična dela: (a) vođenje terorističke grupe; (b) učestvovanje u aktivnostima terorističke grupe, između ostalog prikupljanjem informacija ili materijalnih sredstava ili finansiranjem njenih</p>			NA		<p>Nije neophodno unošenje odredbe u Krivični zakonik Srbije, zato što su radnje iz člana 4 Direktive kažnjive po opštim pravilima</p>

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	aktivnosti na bilo koji način, znajući za činjenicu da će takvo učestvovanje doprineti kriminalnim aktivnostima terorističke grupe.					kažnjavanja za izvršeno krivično delo.
Član 5.	Javno podsticanje na izvršenje krivičnog dela terorizma: Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da širenje neke poruke ili činjenje neke poruke javno dostupnom na drugi način, bilo kojim sredstvima, na internetu ili izvan njega, s namerom podsticanja na izvršenje nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i), ako se takvim ponašanjem direktno ili indirektno, primera radi veličanjem terorističkih dela, podstiče izvršenje krivičnih dela terorizma, uzrokujući time opasnost od mogućnosti izvršenja jednog ili više takvih krivičnih dela, bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno.	Član 391a Krivičnog zakonika		F		

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
Član 6.	Vrbovanje za terorizam: Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da vrbovanje druge osobe za izvršenje ili doprinos izvršenju nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i) ili u članu 4. bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno.	Član 391b Krivičnog zakonika	Ko u nameri izvršenja krivičnog dela iz člana 391. ovog zakonika, vrbuje drugo lice da izvrši ili učestvuje u izvršenju tog dela ili da se pridruži terorističkom udruženju radi učestvovanja u izvršenju tog krivičnog dela, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.	P		Neophodno je propisati izvršenje krivičnog dela prema detetu.
Član 7.	Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da davanje uputstava o izradi ili upotrebi eksplozivâ, vatrenog oružja ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija, ili o drugim posebnim metodama ili tehnikama, u svrhu izvršenja ili doprinosa izvršenju nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i), znajući da se stečene veštine namjeravaju upotrebiti u takvu svrhu, bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno.	Član 391b Krivičnog zakonika	Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se i ko u nameri izvršenja krivičnog dela iz člana 391. ovog zakonika, daje uputstva o izradi i korišćenju eksplozivnih naprava, vatrenog ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija ili obučava drugog za izvršenje ili učestvovanje u izvršenju tog krivičnog dela.	P		Neophodno je propisati izvršenje krivičnog dela prema detetu.

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
Član 8.	<p>Pohađanje obuke za terorizam:</p> <p>Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da primanje upustava o izradi ili upotrebi eksploziva, vatrenog oružja ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih stvari, ili o drugim posebnim metodama ili tehnikama, u svrhu izvršenja ili doprinosa izvršenju nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i), bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno.</p>			N	Nije transponovana	
Član 9.	<p>Putovanje u svrhu terorizma:</p> <p>Svaka država članica preduzima potrebne mere kako bi osigurala da putovanje u zemlju koja nije članica Unije u svrhu izvršenja ili doprinosa izvršenju krivičnog dela terorizma kako je navedeno u članu 3., radi učestvovanja u aktivnostima terorističke grupe znajući za činjenicu da će se tim učestvovanjem</p>			N	Nije transponovana	

PROCENA NIVOA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	za ili Primedbe
	<p>doprineti kriminalnim aktivnostima te grupe kako je navedeno u članu 4. ili radi pružanja ili pohađanja obuke za terorizam kako je navedeno u članovima 7. i 8., bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno. Svaka država članica preduzima potrebne mere kako bi osigurala da neko od sledećih ponašanja bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno: (a) putovanje u tu državu članicu u svrhu izvršenja ili doprinosa izvršenju krivičnog dela terorizma kako je navedeno u članu 3., radi učestvovanja u aktivnostima terorističke grupe znajući za činjenicu da će se tim učestvovanjem doprineti kriminalnim aktivnostima te grupe kako je navedeno u članu 4. ili radi pružanja ili pohađanja obuke za terorizam kako je navedeno u člancima 7. i 8.; ili (b) pripremne radnje koje preduzme osoba koja ulazi u</p>					

PROCENA NIVOA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti neprimenljivost	za ili	Primedbe
	tu državu članicu s namerom izvršenja ili doprinosa izvršenju krivičnog dela terorizma kako je navedeno u članu 3.						
Član 10.	Organizacija ili olakšavanje putovanja u svrhu terorizma: Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da svaka radnja organizacije ili olakšavanja kojom se bilo kojoj osobi pomaže u putovanju u svrhu terorizma, kako je navedeno u članu 9. stavu 1. i članu 9. stavu 2. tački (a), znajući da je tako pružena pomoć namenjena u tu svrhu, bude kažnjiva kao krivično delo kada je izvršena namerno.			N	Nije transponovana		
Član 11.	Finansiranje terorizma: Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da stavljanje na raspolaganje ili prikupljanje sredstava na bilo koji način, direktno ili indirektno, s namerom njihove upotrebe ili znajući da će se ona u celini	Član 393. Krivičnog zakonika	Ko neposredno ili posredno daje ili prikuplja sredstva sa ciljem da se ona koriste ili znajući da će se koristiti, u potpunosti ili delimično, u svrhu izvršenja krivičnih dela iz čl. 391. do 392. ovog zakonika ili za finansiranje lica, grupe ili organizovane kriminalne grupe koji imaju za cilj vršenje tih dela, kazniće se	F			

PROCENA NIVOA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	<p>ili delimično upotrebiti za izvršenje ili doprinos izvršenju bilo kog od krivičnih dela iz člana od 3. do 10. bude kažnjivo kao krivično delo kada je izvršeno namerno. Ako se finansiranje terorizma odnosi na bilo koje od krivičnih dela utvrđenih u člancima 3., 4. i 9., nije nužno da se sredstva zaista upotrebe, u celini ili delimično, za izvršenje ili doprinos izvršenju bilo kojeg od navedenih krivičnih dela niti se zahteva da izvršilac zna za koje se određeno krivično delo ili krivična dela sredstva nameravaju upotrebiti.</p>		<p>zatvorom od jedne do deset godina.Sredstva iz stava 1. ovog člana oduzeće se.</p>			
Član 12.	<p>Druga krivična dela u vezi sa terorističkim aktivnostima:</p> <p>Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da krivična dela povezana s terorističkim aktivnostima obuhvataju sledeća dela izvršena s namerom: (a) tešku krađu s</p>			N	Nije transponovana	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	ciljem izvršenja nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3.; (b) iznudu s ciljem izvršenja nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3.; (c) izradu ili upotrebu lažnih administrativnih isprava s ciljem izvršenja nekog od krivičnih dela navedenih u članu 3. stavu 1. tačkama od (a) do (i), članu 4. tački (b) i članu 9.					
Član 4 Podstrekavanje, pomaganje i saizvršilaštvo						
	<p>1. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da pomaganje u izvršenju krivičnog dela iz čl. 3-8., čl. 11. i čl. 12. bude kažnjivo.</p> <p>2. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da podstrekavanje na izvršenje krivičnog dela iz čl. 3-12. bude kažnjivo.</p> <p>3. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da</p>	Krivični zakonik Čl. 33., 34., 35. i 36.	<p>Član 33.</p> <p>Ako više lica učestvovanjem u radnji izvršenja sa umišljajem ili iz nehata zajednički izvrše krivično delo, ili ostvarujući zajedničku odluku drugom radnjom sa umišljajem bitno doprinesu izvršenju krivičnog dela, svako od njih kazniće se kaznom propisanom za to delo.</p> <p>Član 34.</p>	F	<p>Efektivna transpozicija</p> <p>Navedene odredbe Krivičnog zakonika omogućavaju da podstrekavanje, pomaganje i saizvršilaštvo budu inkriminisani kao krivično delo.</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti neprimenljivost	za ili Primedbe
	<p>pokušaj izvršenja krivičnog dela iz čl. 3., 6., 7., čl. 9. st. 1. i čl. 9. st. 2. t. a), te čl. 11. I 12. Uz izuzetak posedovanja kao što je predviđeno u čl. 3. st. 1. t. f) i krivičnog dela iz čl. 3. st. 1. t. j) bude kažnjiv.</p>		<p>(1) Ko drugog sa umišljajem podstrekne da izvrši krivično delo, kazniće se kaznom propisanom za to krivično delo.</p> <p>(2) Ko drugog sa umišljajem podstrekava na izvršenje krivičnog dela čiji pokušaj je po zakonu kažnjiv, a delo ne bude ni pokušano, kazniće se kao za pokušaj krivičnog dela.</p> <p>Član 35.</p> <p>(1) Ko drugom sa umišljajem pomogne u izvršenju krivičnog dela, kazniće se kaznom propisanom za to krivično delo, ili ublaženom kaznom.</p> <p>(2) Kao pomaganje u izvršenju krivičnog dela smatra se naročito: davanje saveta ili uputstava kako da se izvrši krivično delo, stavljanje učiniocu na raspolaganje sredstava za izvršenje krivičnog dela, stvaranje uslova ili otklanjanje prepreka za izvršenje krivičnog dela, kao i</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>unapred obećano prikrivanje krivičnog dela, učinioca, sredstava kojima je krivično delo izvršeno, tragova krivičnog dela ili predmeta pribavljenih krivičnim delom.</p> <p>Član 36.</p> <p>(1) Saizvršilac je odgovoran za izvršeno krivično delo u granicama svog umišljaja ili nehata, a podstrekač i pomagač u granicama svog umišljaja.</p> <p>(2) Osnovi koji isključuju krivicu izvršioca (čl. 23, 28. i 29. ovog zakonika) ne isključuju krivično delo saizvršioca, podstrekača, ili pomagača kod kojeg krivica postoji.</p> <p>(3) Lični odnosi, svojstva i okolnosti usled kojih zakon dozvoljava oslobođenje od kazne, ili koje utiču na odmeravanje kazne, mogu se uzeti u obzir samo onom izvršiocu, saizvršiocu, podstrekaču ili pomagaču kod kojeg takvi odnosi, svojstva i okolnosti postoje.</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			(4) Lični odnosi, svojstva i okolnosti koji predstavljaju bitno obeležje krivičnog dela ne moraju postojati kod podstrekača ili pomagača. Podstrekaču ili pomagaču koji nema takvo lično svojstvo, kazna se može ublažiti.			
Član 5 Kazne						
	<p>1. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se krivična dela iz čl. od 3. do 12. i čl. 14. mogu kazniti učinkovitim, proporcionalnim i odvraćajućim kaznenim sankcijama koje mogu dovesti do predaje ili izručenja.</p> <p>2. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se krivična dela terorizma iz člana 3. i krivična dela iz člana 14., u onoj meri u kojoj se odnose na krivična dela terorizma, mogu kazniti kaznama zatvora težim od onih koje su prema</p>	<p>Krivični zakonik, Član 4. st. 1. i 2. Član 42.</p>	<p>Član 4.</p> <p>(1) Krivične sankcije su: kazne, mere upozorenja, mere bezbednosti i vaspitne mere.</p> <p>(2) Opšta svrha propisivanja i izricanja krivičnih sankcija je suzbijanje dela kojima se povređuju ili ugrožavaju vrednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom.</p> <p>Svrha kažnjavanja</p> <p>Član 42.</p> <p>U okviru opšte svrhe krivičnih</p>	<p>F</p>	<p>Efektivna transpozicija</p> <p>Članom 4. stav 2. propisana je opšta svrha propisivanja i izricanja krivičnih sankcija, koja uključuje i njihovo odvraćajuće dejstvo, kako je to navedeno u članu 5 Direktive 2008/99/EZ - suzbijanje dela kojima se povređuju ili ugrožavaju vrednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom.</p>	

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	<p>nacionalnom pravu zaprećene za takva krivična dela u slučaju nepostojanja posebne namere koja se zahteva u skladu s članom 3., osim ako su zaprećene kazne već najviše moguće kazne prema nacionalnom pravu.</p> <p>3. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se krivična dela navedena u članu 4. mogu kazniti kaznama zatvora, pri čemu najviša kazna ne sme biti kraća od petnaest godina za krivično delo iz člana 4. tačke (a), a za krivična dela navedena u članu 4. tački (b) najviša kazna ne sme biti kraća od osam godina. Ako je krivično delo terorizma iz člana 3. stava 1. tačke (j) učinilo lice koja vodi terorističku grupu kako je navedeno u članu 4. tački (a), najviša kazna ne sme biti kraća od osam godina.</p> <p>4. Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se u</p>		<p>sankcija (član 4. stav 2), svrha kažnjavanja je:</p> <p>1) sprečavanje učinioca da čini krivična dela i uticanje na njega da ubuduće ne čini krivična dela;</p> <p>2) uticanje na druge da ne čine krivična dela;</p> <p>3) izražavanje društvene osude za krivično delo, jačanje morala i učvršćivanje obaveze poštovanja zakona.</p>		<p>Članom 42. je u okviru opšte svrhe kažnjavanja definisana svrha kažnjavanja, koja se takođe uklapa u zahtev člana 5 Direktive: 1) sprečavanje učinioca da čini krivična dela i uticanje na njega da ubuduće ne čini krivična dela; 2) uticanje na druge da ne čine krivična dela; 3) izražavanje društvene osude za krivično delo, jačanje morala i učvršćivanje obaveze poštovanja zakona.</p> <p>Krivične sankcije predviđene Krivičnim zakonikom za krivična dela zavise od prirode vrednosti koje se štite krivičnim</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	slučaju kada je krivično delo iz člana 6. ili 7. usmereno prema detetu to može uzeti u obzir prilikom izricanja kazne, u skladu s nacionalnim pravom.				delom kao i načina na koji su te vrednosti povređene ili ugrožene određenim ponašanjem.	
Član 6. Odgovornost pravnih lica						
	Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se pravna lica mogu smatrati odgovornima za bilo koje od krivičnih dela iz čl. od 3. do 12. i člana 14. koje je u njihovu korist izvršilo bilo koje lice koje je delovalo pojedinačno ili kao deo tela pravnog lica i koje ima vodeću poziciju u okviru pravnog lica, na temelju: (a) ovlašćenja za zastupanje pravnog lica;	Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008) Član.2., Član 5. Član 7.	Član 2. Pravno lice može odgovarati za krivična dela iz posebnog dela Krivičnog zakonika i drugih zakona, ako su ispunjeni uslovi za odgovornost pravnog lica predviđeni ovim zakonom. Član 5. Pojedini izrazi upotrebljeni u ovom zakonu imaju sledeće značenje: 1) Pravno lice je domaći ili strani pravni subjekt koji se po pozitivnom pravu Republike smatra pravnim licem. 2) Odgovorno lice je fizičko lice kome je pravno ili faktički	F	Korektna transpozicija Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela omogućava da pravna lica odgovaraju za krivična dela kada krivična dela učine odgovorna lica u njima (takozvana derivativna odgovornost pravnih lica, koja se zasniva na	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>poveren određeni krug poslova u pravnom licu, kao i lice koje je ovlašćeno, odnosno za koje se može smatrati da je ovlašćeno da postupa u ime pravnog lica.</p> <p>Član 6.</p> <p>(1) Pravno lice odgovara za krivično delo koje u okviru svojih poslova, odnosno ovlašćenja učini odgovorno lice u nameri da za pravno lice ostvari korist.</p> <p>(2) Odgovornost pravnog lica iz stava 1. ovog člana postoji i ako je zbog nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno izvršenje krivičnog dela u korist pravnog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica.</p> <p>Član 7.</p> <p>(1) Odgovornost pravnog lica zasniva se na krivici odgovornog lica.</p> <p>(2) Pod uslovima iz člana 6. ovog zakona pravno lice odgovara za krivično delo odgovornog lica i</p>		<p>odgovornosti odgovornih lica).</p> <p>Odgovorno lice je fizičko lice kome je pravno ili faktički poveren određeni krug poslova u pravnom licu, kao i lice koje je ovlašćeno, odnosno za koje se može smatrati da je ovlašćeno da postupa u ime pravnog lica.</p> <p>Nacionalno zakonodavstvo ne koristi izraz "bilo da postupa samostalno bilo u sastavu organa pravnog lica", međutim, navedeni propust ne ograničava polje primene odredbi koje se odnose na</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	za	Primedbe
			ako je krivični postupak protiv odgovornog lica obustavljen ili je optužba odbijena.		odgovornost pravnih lica.		
	(b) ovlašćenja da donosi odluke u ime pravnog lica; ili			F	Isto kao gore.		
	(c) ovlašćenja za vršenje nadzora u okviru pravnog lica.			F	Isto kao gore.		
	2. Države članice će se takođe postarati da pravna lica mogu odgovarati ako je usled nedostatka nadzora ili kontrole od strane lica iz stava 1. omogućeno izvršenje, od strane lica koje je podređeno tom pravnom licu, bilo koje od krivičnih dela iz čl. 3-12. i čl. 14. u korist tog pravnog lica.	Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008) Član 6. stav 2.	Član 6 (1) Pravno lice odgovara za krivično delo koje u okviru svojih poslova, odnosno ovlašćenja učini odgovorno lice u nameri da za pravno lice ostvari korist.	F	Korektna transpozicija Zaključak o korektnoj transpoziciji proizlazi iz formulacije upotrebjene u nacionalnoj odredbi prema		

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	Odgovornost pravnih lica u skladu sa st. 1 i 2 ne isključuje krivične postupke protiv fizičkih lica koja su izvršio ili podstrekači krivičnih dela iz čl. 3-12. i čl. 14. ili pomagači u tim krivičnim delima.		(2) Odgovornost pravnog lica iz stava 1. ovog člana postoji i ako je zbog nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno izvršenje krivičnog dela u korist pravnog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica.		kojoj odgovornost pravnog lica postoji "i ako je zbog nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno izvršenje krivičnog dela u korist pravnog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica".	
		Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008) Član 7. stav 1.	Član 7. (1) Odgovornost pravnog lica zasniva se na krivici odgovornog lica. (2) Pod uslovima iz člana 6. ovog zakona pravno lice odgovara za krivično delo odgovornog lica i ako je krivični postupak protiv	F	Korektna transpozicija Zakon o odgovornosti pravnih lica omogućava da pravna lica krivično odgovaraju za krivična dela koja su učinjena od strane njihovih odgovornih lica	

PROCENA NIVOA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			odgovornog lica obustavljen ili je optužba odbijena.		(takozvana derivativna odgovornost pravnih lica, zasnovana na krivici odgovornog lica). Ali, iako se njegova odgovornost izvodi iz krivice odgovornog lica, predviđeno je da pravno lice odgovara za krivično delo odgovornog lica i ako je krivični postupak protiv odgovornog lica obustavljen ili je optužba odbijena	
Član 7. Sankcije za pravna lica						
	Države članice preduzimaju potrebne mere kako bi osigurale da se pravno lice koje je odgovorno na osnovu člana 17. može kazniti učinkovitim, proporcionalnim i odvraćajućim sankcijama	Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008)		F	Efektivna transpozicija Pravnom licu se za krivično delo mogu izreći sledeće krivične sankcije:	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	<p>koje uključuju krivične novčane kazne ili novčane kazne koje nisu krivične te mogu uključivati druge sankcije kao što su:</p> <p>(a) ukidanje prava na javne naknade ili pomoć;</p> <p>(b) privremena ili trajna zabrana obavljanja poslovnih djelatnosti;</p> <p>(c) stavljanje pod sudski nadzor;</p> <p>(d) sudski nalog za likvidaciju;</p> <p>(e) privremeno ili trajno zatvaranje objekata koji su služili za počinjenje krivičnog dela.</p>	Čl. 12.-26.			<p>1) kazna; 2) uslovna osuda; 3) mere bezbednosti.</p> <p>Pravnom licu se mogu izreći sledeće kazne: 1) novčana kazna;</p> <p>2) prestanak pravnog lica.</p>	
Član 8 Transpozicija						
Član8(1)	1. Države članice će usvojiti zakone, uredbe i upravne akte potrebne za usklađivanje sa ovom Direktivom pre 26. decembra 2010.			N/A		
	Kada države članice usvoje ove mere, u njima će se			N/A		

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 162	Tekst	Odredba zakonodavstva ¹⁶³	Sadržina	Usklađenost ¹⁶⁴	Razlozi delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti neprimenljivost	za ili	Primedbe
	upućivati na ovu Direktivu ili će prilikom njihovog zvaničnog objavljivanja takvo upućivanje biti navedeno takvo upućivanje.						
Član8(2)	2. Države članice Komisiji dostavljaju tekst glavnih odredbi nacionalnog prava koje usvoje u oblasti na koje se odnosi ova Direktiva, zajedno sa tabelom koja pokazuje korelaciju između tih odredbi i ove Direktive.			N/A			
Član 9 Stupanje na snagu							
	Ova Direktiva stupa na snagu 20 dana od objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.						
Član 10 Adresati							
	Ova direktiva je upućena državama članicama.						

12.2. Usklađivanje KZ-a sa relevantnim standardima u oblasti borbe protiv opojnih droga

Pravni okvir za borbu protiv opojnih droga zasniva se na konvencijama o sprečavanju i borbi protiv droga i organizovanog kriminaliteta, te na nizu unutrašnjih pravnih propisa, počev od Krivičnog zakonika i Zakonika o krivičnom postupku. Terminološki, neophodno je usklađivanje propisa, budući da je novi Zakon o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama razdvojio opojne droge od psihoaktivnih supstanci, te trenutno predstavljaju različite kategorije.

Krivični zakonik koji je važio do 03. septembra 2009. godine podrazumevao je pod opojnim drogama i psihotropne supstance. Međutim, novim zakonskim teksom u ovoj materiji je došlo do promena u zakonodavstvu koji su stvorili probleme u sudskoj praksi usled pravne neizvesnosti. Donošenjem Zakona o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama 27.12.2010. godine, pojam opojne droge nestaje iz naziva zakonske regulative. Po ovom zakonskom tekstu, 1) opojna droga je svaka supstanca biološkog, odnosno sintetičkog porekla koja se nalazi na Spisku, u skladu sa Jedinstvenom konvencijom o opojnim drogama ("Službeni list SFRJ", broj 2/64), odnosno supstanca koja deluje primarno na centralni nervni sistem smanjujući osećaj bola, izazivajući pospanost ili budnost, halucinacije, smetnje u motornim funkcijama, kao i druge patološke ili funkcionalne promene centralnog nervnog sistema; a

2) psihotropna supstanca je svaka supstanca biološkog, odnosno sintetičkog porekla koja se nalazi na Spisku, u skladu sa Konvencijom o psihotropnim supstancama ("Službeni list SFRJ", broj 40/73), odnosno supstanca koja deluje primarno na centralni nervni sistem i menja moždane funkcije, zbog čega se menja percepcija, raspoloženje, svest i ponašanje;

Opojne droge, odnosno narkotici, psihotropne supstance, proizvodi biološkog porekla koji imaju psihoaktivno dejstvo i druge psihoaktivne kontrolisane supstance čine spisak psihoaktivnih kontrolisanih supstanci po navedenom zakonu.

Dakle, novim Zakonom o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama razdvojene su opojne droge od psihotropnih supstanci, pa predstavljaju posebnu kategoriju. Zbog tog razdvajanja opojnih droga i psihotropnih supstanci pojavilo se tumačenje da trgovina psihotropnim supstancama nije krivično delo, zato što su Krivičnim zakonikom navedene samo opojne droge. Mišljenja smo da bi se na ovaj način preciznije definisalo pojmovno određenje bića krivičnog dela, a i sprečili zastoji u sudskim postupcima, gde se optuženi terete za trgovinu psihotropnim supstancama. Zbog većih količina neuništene opojne droge, treba sprovesti analizu potreba za skladištenjem zaplenjene droge i prekursora, kao i izmenu normativnog okvira koji se odnosi na postupak skladištenja i uništavanja zaplenjenih psihoaktivnih

kontrolisanih supstanci i prekursora na osnovu preporuka analize. Neophodno je donošenje Akcionog plana za period 2018-2021.

12.3. Inkriminacija trgovine ljudima u odnosu na posredovanje u prostituciji

Kada su u pitanju krivična dela posredovanje u vršenju prostitucije (član 184. Krivičnog zakonika) i trgovine ljudima (član 388. Krivičnog zakonika), u sklopu ove analize, bavili smo se, ne samo analizom njihove usklađenosti sa relevantnim standardima, već i međusobnim odnosom bića ova dva krivična dela, ali i određenim problemima koje nameće njihova primena u praksi i u tom smislu predložili dalje izmene KZ-a.

Kada je reč o članu 184. KZ-a, nameću se tri sporna pitanja:

Najpre, u praksi je u poslednje vreme zabeležen porast odlazaka državljanki Republike Srbije u inostranstvo, radi bavljenja prostitucijom, posebno na područje Nemačke, Austrije, Slovenije (u ovim zemljama je prostitucija legalizovana, ali samo za državljane EU). Ova pojava se neretko javlja kao vid organizovanog kriminala, pa su tako u policijski praćenim slučajevima u periodu od 2014-2017. godine zabeleženi slučajevi saradnje kriminalnih grupa sa područja Nemačke, BiH, Slovenije i Srbije u pogledu vrbovanja lica za bavljenje prostitucijom i zatim podele na taj način stečene materijalne dobiti.

Imajući ovo u vidu, smatramo da je neophodno izmeniti stav 2. postojećeg člana 184, na način da se inkriminiše vrbovanje, predaja i drugi načini organizovanja ili vođenja pružanja seksualnih usluga u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin.

Takođe, mišljenja smo da je potrebno dodati i novi stav 3 kojim bi se inkriminisalo izvršenje dela iz st. 1 i 2 od strane organizovane kriminalne grupe.

Kada je reč o postojećem stavu 2, ovu odredbu bi trebalo brisati. Naime, smisao odredbe člana 184 jeste inkriminacija posredovanja u svojevolsnom bavljenju prostitucijom. Ovo bi značilo da se i u postojećem stavu 2 polazi od pretpostavke pristanaka maloletnog lica na bavljenje prostitucijom, što je u koliziji sa stavom 2, člana 388, koji predviđa sledeće:

(1) Ko silom ili pretnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi, vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji, sakriva ili drži drugo lice, a u cilju eksploatacije njegovog rada, prinudnog rada, vršenja krivičnih dela, prostitucije ili druge vrste seksualne

eksploatacije, prosjačenja, upotrebe u pornografske svrhe, uspostavljanja ropskog ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dela tela ili radi korišćenja u oružanim sukobima, kazniće se zatvorom od tri do dvanaest godina.

(2) Za delo iz stava 1. ovog člana učinjeno prema maloletnom licu učinilac će se kazniti kaznom propisanom za to delo i kad nije upotrebio silu, pretnju ili neki drugi od navedenih načina izvršenja.

Dakle, stav 2, člana 388 ne zahteva da je delo izvršeno uz primenu sile, pretnje, dovođenja u zabludu i drugih načina izvršenja navedenih u stavu 1, člana 388. U skladu sa članom 388, stav 2, krivično delo trgovine ljudima prema maloletniku postoji kada god postoji neka od radnji izvršenja iz stava 1, pri čemu navedene radnje izvršenja obuhvataju i one iz člana 184, stav 1.¹⁶⁵

Imajući sve navedeno u vidu, predlažemo da nakon izmena KZ-a krivično delo Posredovanje u vršenju prostitucije iz člana 184 glasi:

(1) Ko navodi ili podstiče drugog na prostituciju ili učestvuje u predaji nekog lica drugome radi vršenja prostitucije ili ko putem sredstava javnog informisanja i drugih sličnih sredstava propagira ili reklamira prostituciju, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ko radi zarade ili druge koristi, podstiče ili vrbuje drugog na pružanje seksualnih usluga, izvrši predaju nekog lica drugome radi pružanja seksualnih usluga ili na bilo koji način učestvuje u organizovanju ili vođenju pružanja seksualnih usluga u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin, učinilac će se kazniti kaznom zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

(3) Ako su dela iz st. 1. i 2. ovog člana izvršena od strane organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od tri do dvanaest godina.

Mišljenja smo da je kroz krivično delo iz člana 388. – Trgovina ljudima u potpunosti izvršeno usklađivanje sa Konvencijom Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (od 16. maja 2005. godine, potvrđena 2009. godine), kao i sa Direktivom 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava, i da njegove izmene nisu potrebne.

---

¹⁶⁵ Budući da ovo nije izolovan slučaj, neophodno je preispitati krivično zakonodavstvo u pogledu drugih slučajeva u kojima se radi o izvršenju dela prema maloletnom licu. Sličan problem postoji u Zakonu o transplantaciji organa i Zakonu o transplantaciji ćelija i tkiva.

12.4. Usaglašavanje KZ-a sa EU standardima u oblasti migracija

Talas migracija koji je zapljusnuo evropski kontinent poslednjih godina nužno je morao dovesti do reakcije na zakonodavnom planu. Pri tom, konstantno je neophodno pratiti liniju razdvajanja legalnih od ilegalnih migracija ali uz poštovanje ljudskih prava u oba slučaja.¹⁶⁶ Statističke podatke je teško sakupiti i verifikovati, a procenjuje se da od 56 miliona migranata koji godišnje stignu u Evropu 10-15% su ilegalni migranti.¹⁶⁷ Ključni element strategija Evropske unije je usmeren na sprečavanje migranata da dođu do njene teritorije, s ciljem zaštite država članica od preuzimanja obaveza prema migrantima.¹⁶⁸

Kada su u pitanju migracije, neophodno je redigovati Krivični zakonik u pravcu usklađivanja sa Direktivom 2002/90/EZ. Već u članu 1. Direktive je određeno da svaka država treba da donese odgovarajuće sankcije za svako lice koje s namerom pomaže licu koje nije državljanin države članice da uđe ili pređe preko državnog područja države članice i pri tom krši zakone te države o ulasku i tranzitu stranaca, te svako lice koje, zbog finansijske koristi s namerom pomaže licu koje nije državljanin neke države članice da boravi na državnom području te države članice i pri tom krši zakone te države članice o boravku stranaca. Dodatno, istim članom je određeno da svaka država članica može da odluči da ne izriče sankcije u prvom slučaju u skladu sa svojim nacionalnim pravom i praksom za slučajeve u kojima je cilj takvog postupanja pružanje humanitarne pomoći licu na koje se to odnosi.

Krivičnim zakonikom Srbije, u članu 350., propisano je krivično delo nedozvoljenog prelaska državne granice i krijumčarenje ljudi.

Nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi

Član 350.

(1) Ko bez propisane dozvole pređe ili pokuša da pređe granicu Srbije, naoružan ili upotrebom nasilja, kazniće se zatvorom do jedne godine.

(2) Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi kakvu korist, omogućava drugom nedozvoljeni prelaz granice Srbije ili nedozvoljeni boravak ili tranzit kroz Srbiju, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

---

¹⁶⁶ Videti: C. Costello, *The Human Rights of Migrants and Refugees in European Law*, Oxford, 2015.

¹⁶⁷ A. Gerard, *The Securitization of Migration and Refugee Women*, Rotledge, New York, 2014, str. 4.

¹⁶⁸ V. Mitsilegas, *The Criminalization of Migration in Europe: Challenges for Human Rights and the Rule of Law*, Springer, London, 2015, str. 5.

(3) Ako je delo iz stava 2. ovog člana učinjeno od strane grupe, zloupotrebom službenog položaja, ili na način kojim se ugrožava život ili zdravlje lica čiji se nedozvoljeni prelaz granice Srbije, boravak ili tranzit omogućava ili je krijumčaren veći broj lica, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina.

(4) Ako je delo iz stava 2. ovog člana učinjeno od strane organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do petnaest godina.

(5) Sredstva namenjena ili upotrebljena za izvršenje dela iz st. 1. do 3. ovog člana oduzeće se.

Pre svega, za bolje razumevanje ovog krivičnog dela neophodno je razjašnjenje pojedinih pojmova, koji su određeni Zakonom o graničnoj kontroli.¹⁶⁹ Tako recimo, članom 3. je između ostalog, određeno da je

1) državna granica zamišljena vertikalna ravan koja se graničnom linijom prostire po Zemljinoj površini i odvaja prostor Republike Srbije, njegov kopneni deo, unutrašnje vode, vazdušni prostor i prostor ispod površine zemlje od prostora susednih država. U smislu graničnih provera pod državnom granicom smatraju se i područja graničnih prelaza na aerodromima i pristaništima preko kojih se odvija međunarodni saobraćaj;

4) granična linija obeležena ili zamišljena linija kojom se na Zemljinoj površini proteže državna granica;

9) iregularne migracije su svako kretanje stanovništva iz jedne države u drugu, koje nije u skladu sa važećim zakonskim propisima, kao i boravak koji je u suprotnosti sa važećim zakonskim propisima.

Zatim, članom 12. je regulisan prelazak državne granice, koji predstavlja svako kretanje ljudi preko državne granice. Državna granica prelazi se na graničnom prelazu sa važećom putnom ispravom ili drugom ispravom propisanom za prelazak državne granice, u radno vreme graničnog prelaza i u skladu sa međunarodnim ugovorom. Radno vreme graničnih prelaza koji nisu otvoreni 24 časa mora biti vidno obeleženo posebnim tablama. Za prelazak državne granice van graničnog prelaza, van utvrđenog radnog vremena graničnog prelaza i van utvrđenog načina prelaska, ako nije drugačije uređeno međunarodnim ugovorom i kada postoji opravdani interes, uz odobrenje nadležnog organa susedne države, granična policija može izdati granično odobrenje. Granično odobrenje izdaje se uz saglasnost organa uprave nadležnog za poslove carina i drugih nadležnih organa, a neće se izdati ako bi prelazak državne granice lica negativno uticao na sprovođenje granične kontrole i bezbednost državne granice. Ono se izdaje sa rokom važenja do jedne godine, a oduzeće se u slučaju

---

¹⁶⁹ Službeni glasnik RS broj 24/2018.

zloupotrebe ili prestanka razloga zbog kojih je izdato (član 13.). Van graničnog prelaza i van utvrđenog radnog vremena graničnog prelaza, državna granica može se preći u slučaju elementarne nepogode (požari, poplave, zemljotresi ili druge nepogode koje se nisu mogle predvideti), odnosno ako je tako određeno međunarodnim ugovorom. U slučaju nepogode, državna granica može se preći u bilo koje vreme i na bilo kom mestu. Lica koja su državnu granicu prešla u slučaju nepogode dužna su da o tome obaveste policiju, bez odlaganja (član 14.). Granični prelaz je mesto određeno za prelazak državne granice u drumskom, železničkom, vazdušnom i vodnom saobraćaju, a može biti stalni, sezonski i privremeni. Stalni granični prelaz je mesto određeno za prelazak državne granice u toku cele godine. Sezonski granični prelaz je mesto određeno za prelazak državne granice u određenom periodu godine. Privremeni granični prelaz je mesto određeno za privremeni prelazak državne granice (član 15.).

Članom 33. su regulisani granični incidenti i povrede državne granice. Granični incident je aktivnost stranih državljana i državnih organa na teritoriji Republike Srbije, koja nije u skladu sa međunarodnim ugovorom ili propisima Republike Srbije, kao i svako drugo narušavanje nepovredivosti državne granice i životne sredine u prostoru oko državne granice od strane državljana i pripadnika državnih organa susedne države. Povreda državne granice je svako narušavanje nepovredivosti državne granice. Granične incidente i povrede državne granice utvrđuje Ministarstvo. Granični incident i povreda državne granice rešavaju se u skladu sa zakonom, međunarodnim ugovorom, odnosno diplomatskim putem, ukoliko ne postoji međunarodni ugovor (član 33.).

Krivično delo ima osnovni i tri teža oblika izvršenja. Postoje dva osnovna oblika izvršenja krivičnog dela, a to su nedozvoljen prelaz državne granice i omogućavanje drugom nedozvoljenog prelaza granice. Radnja osnovnog oblika se sastoji u prelaženju ili pokušaju prelaska granice Srbije.

Da bi postojalo krivično delo, neophodno je da do prelaska ili pokušaja prelaska dođe uz upotrebu nasilja ili pod oružjem. Naoružanim se smatra lice koje pri prelaženju državne granice ili pokušaju prelaženja ima pri sebi neko vatreno oružje, eksploziv ili sličnu supstancu, dok upotreba nasilja predstavlja primenu sile ili pretnje da će se neposredno napasti na život ili telo, koja se može primeniti kako prema službenom licu koje kontroliše/obezbeđuje prelaz tako i prema drugom licu, ali pri prelasku državne granice.¹⁷⁰ Poseban problem koji ovde iskrsava jeste navođenje u zakonskom opisu krivičnog dela pokušaja prelaska, što izaziva probleme u praksi. Samim tim pokušaj nije moguć, budući da

---

¹⁷⁰ Lj. Lazarević, *Nav. delo*, str. 1015.

je sam pokušaj podignut na nivo radnje izvršenja. Stoga se dodatno javlja problem razgraničenja sa pripremnim radnjama.¹⁷¹

Učinilac krivičnog dela može biti bilo koje lice. Sa subjektivne strane se zahteva postojanje umišljaja.

Za ovaj oblik krivičnog dela zaprećena je kazna zatvora do jedne godine.

Drugi oblik izvršenja krivičnog dela se sastoji u omogućavanju drugom licu nedozvoljenog prelaska državne granice ili u omogućavanju nedozvoljenog boravka ili tranzita kroz Srbiju. Ovaj oblik je najznačajniji za razmatranja u ovom radu. Omogućavanje obuhvata različite radnje pomaganja da se granica nedozvoljeno pređe. Moguć je i sticaj sa nekim drugim krivičnim delom, poput falsifikovanja isprave.¹⁷²

Izvršilac može biti bilo koje lice.

Sa subjektivne strane, neophodno je postojanje umišljaja. Međutim, potrebna je i namera pribavljanja sebi ili drugom protivpravne imovinske koristi.

Za ovaj oblik krivičnog dela zaprećena je kazna zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

Prvi teži oblik krivičnog dela postoji u slučaju izvršenja drugog oblika krivičnog dela

1. od strane grupe,
2. zloupotrebom službenog položaja,
3. na način kojim se ugrožava život ili zdravlje lica čiji se nedozvoljeni prelaz granice Srbije, boravak ili tranzit omogućava
4. ili je krijumčaren veći broj lica.

Prema članu 112. tačka 22. grupa je najmanje tri lica povezanih radi trajnog ili povremenog vršenja krivičnih dela koja ne mora da ima definisane uloge svojih članova, kontinuitet članstva ili razvijenu strukturu. Zloupotrebu službenog položaja treba razumeti na isti način kao i kod istoimenog krivičnog dela. Šta je to način na koji se ugrožava život ili zdravlje lica čiji se nedozvoljeni prelaz granice, boravak ili tranzit omogućava zavisi od slučaja od slučaja, ali se usštinski odnosi na način smeštaja i transporta.¹⁷³

Učinilac krivičnog dela može biti bilo koje lice izuzev pod (2), gde se kao učinilac javlja službeno lice.

Krivično delo može biti izvršeno samo sa umišljajem.

---

¹⁷¹ Z. Stojanović, *Nav. delo*, str. 738.

¹⁷² Z. Stojanović, *Nav. delo*, str. 739.

¹⁷³ Z. Stojanović, *Nav. delo*, str. 739.

Za ovaj oblik krivičnog dela zaprećena je kazna zatvora od dve do dvanaest godina.

Najteži oblik krivičnog dela postoji u slučaju omogućavanja drugom licu nedozvoljenog prelaska državne granice ili u omogućavanja nedozvoljenog boravka ili tranzita kroz Srbiju od strane organizovane kriminalne grupe. Prema članu 112. tačka 35. organizovana kriminalna grupa je grupa od tri ili više lica, koja postoji određeno vreme i deluje sporazumno u cilju vršenja jednog ili više krivičnih dela za koja je propisana kazna zatvora od četiri godine ili teža kazna, radi neposrednog ili posrednog sticanja finansijske ili druge koristi.

Poslednjim stavom je propisana obavezna primena mere bezbednosti oduzimanja predmeta, odnosno, sredstava koja su namenjena ili upotrebljena za izvršenje krivičnog dela.

Budući da je Direktivom 2002/90/EZ propisano, između ostalog, i da svaka država treba da donese odgovarajuće sankcije za svako lice koje s namerom pomaže licu koje nije državljanin države članice da uđe ili pređe preko državnog područja države članice i pri tom krši zakone te države o ulasku i tranzitu stranaca, to je neophodno redigovati tekst ovog krivičnog dela u pravcu inkriminisanja omogućavanja drugom licu nedozvoljenog prelaska državne granice ili u omogućavanja nedozvoljenog boravka ili tranzita kroz Srbiju, ali bez namere pribavljanja sebi ili drugom protivpravne imovinske koristi. Smatramo da je za izvršenje tog krivičnog dela neophodno predvideti odgovarajuću krivičnu sankciju, koja bi s obzirom na već propisane, bila prihvatljiva, a to je po naše mišljenju kazna zatvora od šest meseci do tri godine. Takođe smatramo da je teže oblike neophodno ograničiti samo na stav 2. ovog člana, kao što je predviđeno pozitivnopravnim propisima. Drugi teži oblik u svakom slučaju podrazumeva neposredno ili posredno sticanje finansijske ili neke druge koristi.

Stoga predlažemo da ovo krivično delo glasi:

Nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi

Član 350.

(1) Ko bez propisane dozvole pređe ili pokuša da pređe granicu Srbije, naoružan ili upotrebom nasilja, kazniće se zatvorom do jedne godine.

(2) Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi kakvu korist, omogućava drugom nedozvoljeni prelaz granice Srbije ili nedozvoljeni boravak ili tranzit kroz Srbiju, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ko omogućava drugom nedozvoljeni prelaz granice Srbije ili nedozvoljeni boravak ili tranzit kroz Srbiju, kazniće se zatvorom od šest meseci do tri godine.

(4) Ako je delo iz stava 2. ovog člana učinjeno od strane grupe, zloupotrebom službenog položaja, ili na način kojim se ugrožava život ili zdravlje lica čiji se nedozvoljeni prelaz

granice Srbije, boravak ili tranzit omogućava ili je krijumčaren veći broj lica, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina.

(5) Ako je delo iz stava 2. ovog člana učinjeno od strane organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do petnaest godina.

(6) Sredstva namenjena ili upotrebljena za izvršenje dela iz st. 1. do 4. ovog člana oduzeće se.

13. DALJE USKLAĐIVANJE KRIVIČNOG ZAKONIKA SA EU STANDARDIMA U OKVIRU PREGOVARAČKOG POGHLAVLJA 27

Kada je u pitanju usklađivanje krivičnog zakonodavstva Republike Srbije sa pravnim tekovinama Evropske unije u oblasti zaštite životne sredine, treba naglasiti da se ono sastoji u prenošenju odredbi Direktive o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava (koja se još naziva i Direktiva o krivičnim delima u oblasti životne sredine) – Direktive 2008/99/EZ. U pogledu statusa prenošenja, potrebno je istaći da je ova direktiva za sada samo delimično preneti u domaće zakonodavstvo. To je učinjeno kroz odredbesledećih propisa: Krivičnog zakonika Republike Srbije¹⁷⁴, Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela¹⁷⁵ i Zakona o zaštiti prirode¹⁷⁶. Krajem 2015. godine formirana je radna grupa za potrebe izmena Krivičnog zakonika Republike Srbije u skladu sa Istambulskom konvencijom i Direktivom 2008/99/EZ. Dok su prve pomenute izmene usvojene krajem 2016. godine, u skladu sa NPAA-om, planirano je da se u poslednjem kvartalu 2018. godine usvoje i izmene i dopune Krivičnog zakonika Republike Srbije, čime bi bilo postignuto potpuno prenošenje Direktive 2008/99/EZ.¹⁷⁷ Radna grupa za izmene Krivičnog zakonika odgovorna je da obezbedi potpunu harmonizaciju sa uslovima iz ove Direktive.¹⁷⁸

---

¹⁷⁴ Krivični zakonik, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.

¹⁷⁵ Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008.

¹⁷⁶ Zakon o zaštiti prirode, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - ispr. i 14/2016.

¹⁷⁷ Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (druga revizija), str. 1152. http://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/NPAA_2016_revizija_srp.pdf, 16.02.2018.

¹⁷⁸ Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (druga revizija), str. 1158. http://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/NPAA_2016_revizija_srp.pdf, 16.02.2018.

EU/IPA finansiran Projekat "Policy and Legal Advice Centre" (u daljem tekstu: PLAC) koji je okončan 2016. godine podržavao je pripremu Srbije za pristupanje Evropskoj uniji kroz unapređenje politika i zakonodavnih procesa. PLAC je imao za cilj unapređenje postojećeg sistema harmonizacije sa zakonodavstvom Evropske unije, pružanje podrške razvoju nacionalnog zakonodavstva usklađenog sa *acquis*-om Evropske unije i obezbeđenje odgovarajuće primene zakonodavstva, uključujući i potrebne podzakonske akte i mehanizme primene. Projekat PLAC je obezbedio podršku Ministarstvu pravde za sledeće aktivnosti koje su značajne za sektor pravosuđa: podršku prilikom implementacije Akcionih planova za borbu protiv korupcije i reformu pravosuđa, kroz pripremanje analitičkih pregleda antikorupcionog zakonodavnog okvira u Srbiji i usklađenosti srpskog nacionalnog zakonodavnog okvira sa standardima Evropske unije i međunarodnim antikorupcionim standardima. On je takođe omogućio obuke za ojačavanje pregovaračkih kapaciteta u oblasti pravljenja budžeta za buduće akcione planove i druge obuke u okviru Poglavlja 24. Isti projekat, dao je značajan doprinos analizi usklađenosti krivičnog zakonodavstva sa relevantnim standardima u okviru Poglavlja 27. Međutim, treba naglasiti da za potrebe PLAC projekta Direktiva 2008/99/EZ nije prevedena na srpski jezik, te je kako u samom tekstu koji sadrži predloge izmena i dopuna Krivičnog zakonika i njihova obrazloženja, tako i u tabelama usklađenosti upotrebljen tekst te Direktive na engleskom jeziku. Kako bi se izbegle moguće terminološke nedoumice i nedoslednosti, za potrebe ovog istraživanja tekst Direktive 2008/99/EZ preveden je na srpski jezik.

Takođe, treba istaći da pored izmena Krivičnog zakonika, potpuna transpozicija Direktive 2008/99/EZ zahteva izmenu još nekih zakonskih odredbi. Tako je potrebno formulisati definiciju pojma „nezakonit“ u smislu ove Direktive, ali i precizirati pojmove kao što su: aktivnosti preduzete u ulozi brokera ili dilera (u oblasti upravljanja otpadom), aktivnost koja prouzrokuje ili za koju postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljne povrede bilo kog lica, bitno ugroziti kvalitet vazduha, zemljišta ili vode, kao i životinje i biljke; rad postrojenja u kojem se obavlja opasna delatnost ili u kojem se skladište ili koriste opasne materije ili preparati koji, van postrojenja, prouzrokuju ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljne povrede bilo kom licu ili znatno ugroziti kvalitet vazduha, zemljišta ili vode, kao i životinje i biljke; proizvodnja, prerada, rukovanje, korišćenje, održavanje, skladištenje, transport, uvoz, izvoz ili odlaganje nuklearnog materijala ili drugih opasnih radioaktivnih supstanci koje prouzrokuju ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljne povrede bilo kog lica ili znatno oštetiti kvalitet vazduha, zemljišta ili vode, kao i životinja i biljaka; proizvodnja, prerada, rukovanje, korišćenje, održavanje, skladištenje, transport, uvoz, izvoz ili odlaganje nuklearnog materijala ili drugih opasnih radioaktivnih supstanci, koje prouzrokuju ili u pogledu kojih postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljne povrede bilo kog lica ili znatno ugroziti kvalitet vazduha, zemljišta ili vode, kao i životinja i biljaka; ubijanje, razaranje, posedovanje ili uzimanje

primeraka zaštićenih vrsta divlje flore i faune, osim u slučajevima kada se aktivnost odnosi na zanemarljivu količinu tih primeraka i ima zanemarljiv uticaj na status očuvanja vrste; svaka aktivnost koja prouzrokuje znatno pogoršanje staništa unutar zaštićenog područja; proizvodnja, uvoz, izvoz, stavljanje u promet ili upotreba supstanci koje oštećuju ozonski omotač.¹⁷⁹ Na ovom mestu treba naglasiti da se preciziranje navedenih pojmova sprovodi putem ekoloških propisa, odnosno propisa kojima se reguliše oblast zaštite životne sredine, a ne putem izmena i dopuna Krivičnog zakonika.

13.1. Direktiva 2008/99/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 19. novembra 2008. o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava¹⁸⁰

Direktiva 2008/99/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 19. novembra 2008. godine o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava usvojena je 06.12.2008. godine u skladu sa članom 174. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice prema kojem politika Zajednice u oblasti životne sredine mora težiti visokom nivou zaštite (Preambula, alineja 1). Ona predstavlja izraz zabrinutosti Zajednice zbog porasta broja krivičnih dela protiv životne sredine i njihovih posledica, koje se ubrzano šire izvan granica država u kojima su ta krivična dela učinjena (Preambula, alineja 2). Naime, Zajednica je uvidela da ta krivična dela predstavljaju pretnju za životnu sredinu i da kao takva zahtevaju adekvatan odgovor. Još jedan od razloga za usvajanje ove Direktive jeste činjenica da je iskustvo pokazalo da postojeći sistemi kazni nisu bili dovoljni da se postigne potpuna usklađenost zakonodavstva o zaštiti životne sredine. Takva usklađenost može i treba da se ojača putem dostupnosti krivičnih sankcija koje izražavaju društvenu osudu kvalitativno drugačije prirode u poređenju sa administrativnim sankcijama ili mehanizmom naknade štete (kompenzacije) u građanskom pravu (Preambula, alineja 3). Pri tome je posebno istaknuto da Zajednička pravila o krivičnim delima omogućavaju da se primene drugačiji metodi istrage i uzajamne pomoći između država članica (Preambula, alineja 4). Pored toga, naglašeno je da su za postizanje delotvorne zaštite životne sredine posebno potrebne odgovarajuće sankcije za aktivnosti kojima se nanosi šteta životnoj sredini, koje po pravilu izazivaju ili mogu izazvati značajnu štetu za vazduh, uključujući stratosferu, zemljište, vode, životinje ili biljke, uključujući i očuvanje vrsta (Preambula, alineja 5).

¹⁷⁹ Status i planovi prenošenja i sprovođenja pravnih tekovina Evropske unije za poglavlje 27 - Životna sredina I klimatske promene, str. 37-38. http://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/?wpfb_dl=69, 17.02.2018.

¹⁸⁰ SL L 328/28 od 06.12.2008.

Direktivom je naglašeno da i propuštanje da se postupa u skladu sa pravnom obavezom da se preduzmu određene radnje ima iste posledice kao i aktivno ponašanje i da zato treba da bude podvrgnuto odgovarajućim kaznama (Preambula, alineja 6). Stoga je podvučeno da i takvo ponašanje treba smatrati krivičnim delom u čitavoj zajednici kada je učinjeno namerno ili iz krajnje nepažnje (Preambula, alineja 7).

Zakonodavstvo nabrojano u Aneksima ove Direktive sadrži odredbe koje bi trebalo da budu obuhvaćene krivičnopravnom zaštitom kako bi se osigurala potpuna delotvornost pravila o zaštiti životne sredine (Preambula, alineja 8). Pri tome je naglašeno da se obaveze proistekle iz ove Direktive odnose samo na odredbe zakonodavstva nabrojanog u njenim Aneksima, što nameće obavezu državama članicama da prilikom primene tog zakonodavstva obezbede mere zabrane (Preambula, alineja 9). U skladu sa tim, Direktiva obavezuje države članice da u svojim nacionalnim zakonodavstvima obezbede krivične sankcije za ozbiljna kršenja odredaba prava Zajednice o zaštiti životne sredine. Međutim, ona pri tome ne nameće obavezu primene takvih sankcija niti bilo kog drugog dostupnog sistema primene zakona u pojedinačnim slučajevima (Preambula, alineja 10). Direktiva ne utiče na druge sisteme odgovornosti za štetu pričinjenu životnoj sredini u okviru prava Zajednice ili nacionalnog prava (Preambula, alineja 11). Njome su propisana minimalna pravila, a države članice mogu usvojiti ili zadržati strože mere za delotvornu zaštitu životne sredine u okviru krivičnog prava, pri čemu takve mere moraju biti u skladu sa Ugovorom (Preambula, alineja 12).

Države članice obavezane su Direktivom da dostavljaju Komisiji informacije o njenoj primeni, kako bi se omogućila procena njenih efekata (Preambula, alineja 13). Pri tome je naglašeno da države članice ne mogu svaka za sebe u potpunosti realizovati cilj ove Direktive, a to je da se obezbedi delotvornija zaštita životne sredine, te da bi se njegova realizacija zbog dometa i efekata ove Direktive mogla bolje ostvariti na nivou Zajednice (Preambula, alineja 14). Takođe je istaknuto da prilikom svakog naknadnog usvajanja zakonodavstva o životnoj sredini, tamo gde je potrebno treba naglasiti da će se primenjivati ova Direktiva (Preambula, alineja 15) Konačno, naglašeno je i da ova Direktiva uvažava osnovna prava i prepoznaje principe iz Povelje o osnovnim pravima Evropske unije (Preambula, alineja 16).

Direktivom 2008/99/EZ uspostavljaju se mere u oblasti krivičnog prava sa ciljem da se efikasnije zaštiti životna sredina (član 1.). Za svrhe ove Direktive pojam "protivpravno" definisan je tako da obuhvata kršenje zakonodavstva usvojenog u skladu sa ugovorom o Evropskoj zajednici i navedenog u Aneksu A (član 2. stav 1. tačka a podtačka (i)); ili u pogledu aktivnosti obuhvaćenih ugovorom o Euratomu, zakonodavstva usvojenog u skladu sa ugovorom o Euratomu i navedenog u Aneksu B (član 2. stav 1. tačka a) podtačka (ii)); ili zakona, upravnog akta države članice ili odluke donete od strane nadležnog organa

države članice kojima se sprovodi zakonodavstvo Zajednice iz podtačke (i) i (ii) (član 2. stav 1. tačka a) podtačka (iii)).

Za svrhu ove Direktive pojam "zaštićenih divljih životinjskih i biljnih vrsta" obuhvata: (i) za svrhe člana 3. tačka f), one koje su nabrojane u: Aneksu IV Direktive Saveta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore¹⁸¹, odnosno Aneksu I i članu 4(2) Direktive Saveta 79/409/EEZ od 2. aprila 1979. o očuvanju divljih ptica¹⁸² (član 2. stav 1. tačka b) podtačka (i)), a za svrhe člana 3. tačka g), one koje su nabrojane u Aneksu A ili B Uredbe Saveta (EZ) broj 338/97 o zaštiti vrsta divlje faune i flore regulisanjem njihovog prometa¹⁸³ (član 2. stav 1. tačka b) podtačka (ii)).

Za potrebe ove Direktive pojam "stanište u okviru zaštićenog područja" definisano je tako da uključuje bilo koje stanište vrste čija oblast je klasifikovana kao oblast posebne zaštite u skladu sa članom 4. st. 1. ili 2. Direktive 79/409/EEZ ili bilo koje prirodno stanište ili stanište vrste čije područje predstavlja oblast posebne zaštite u skladu sa članom 4. stav 4. Direktive 92/43/EEZ (član 2. stav 1. tačka c));

Za svrhu Direktive 2008/99/EZ pojam pravnog lica definisan je tako da označava bilo koje pravno lice koje ima takav status u skladu sa primenljivim nacionalnim pravom osim država ili tela koja sprovode funkcije državne vlasti i javnih međunarodnih organizacija (član 2. stav 1. tačka d)).

Članom 3. ove Direktive države članice su se obavezale da se postaraju da određena, taksativno nabrojana ponašanja predstavljaju krivična dela kada su protivpravna i učinjena namerno ili iz krajnje nepažnje. Tu spadaju sledeća ponašanja:

(1) ispuštanje, emisija ili uvođenje određene količine materija ili jonizujućeg zračenja u vazduh, zemljište ili vodu, koje prouzrokuje ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke (član 3. stav 1. tačka a));

(2) sakupljanje, transport, prerada ili odlaganje otpada, uključujući i nadzor nad takvim operacijama i naknadno staranje o mestima za odlaganje, uključujući i radnje preduzete u svojstvu posrednika ili trgovca (upravljanje otpadom), koje prouzrokuje ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke (član 3. stav 1. tačka b));

---

¹⁸¹ SL L 206, 22.7.1992., str. 7.

¹⁸² SL L 103, 25.4.1979., str. 1.

¹⁸³ SL L 61, 3.3.1997., str. 1.

(3) prevoz otpada kada je ta aktivnost obuhvaćena članom 2. stav. 35 Uredbe (EZ) broj 1013/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 14. juna 2006. o prevozu otpada¹⁸⁴ i kada je preduzeta u količini većoj od neznatne, bilo da se radi o pojedinačnoj pošiljki, bilo da se radi o više naizgled povezanih pošiljki (član 3. stav 1. tačka c));

(4) rad postrojenja u kojem se obavlja opasna delatnost ili u kojem su uskladištene ili se koriste opasne materije ili preparati koji, izvan postrojenja, prouzrokuju ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke (član 3. stav 1. tačka d));

(5) proizvodnja, prerada, rukovanje, korišćenje, držanje, skladištenje, prevoz, uvoz, izvoz ili odlaganje nuklearnih materijala ili drugih opasnih radioaktivnih materija koje prouzrokuju ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke (član 3. stav 1. tačka e));

(6) ubijanje, uništavanje, posedovanje ili uzimanje jedinki zaštićenih vrsta divlje faune ili flore, osim u slučajevima kada se radi o neznatnim količinama takvih jedinki i kada radnja ima neznatni uticaj na stanje očuvanja vrste (član 3. stav 1. tačka f));

(7) trgovina jedinkama zaštićenih vrsta divlje faune ili flore ili njihovim delovima ili prerađevinama, osim u slučajevima kada se radi o neznatnim količinama takvih jedinki i kada radnja ima neznatni uticaj na stanje očuvanja vrste (član 3. stav 1. tačka g));

(8) svako ponašanje koje prouzrokuje značajno narušavanje staništa unutar zaštićenog područja (član 3. stav 1. tačka h));

(9) proizvodnja, uvoz, izvoz, stavljanje u promet ili korišćenje materija koje oštećuju ozonski omotač (član 3. stav 1. tačka i)).

Pored nabrojanih ponašanja, države članice su se obavezale da će se postarati da i podstrekavanje, pomaganje i saizvršilaštvo namernog ponašanja iz člana 3. bude kažnjivo kao krivično delo (član 4.). Osim toga, države članice imaju obavezu da preduzmu neophodne mere kako bi obezbedile da za krivična dela iz člana 3. i 4. budu propisane delotvorne, srazmerne i odvraćajuće krivične sankcije (član 5.).

Direktiva obavezuje države članice da se postaraju da pravna lica odgovaraju za krivična dela iz člana 3. i 4., kada su takva dela učinjena u njihovu korist od strane bilo kog lica koje ima rukovodeći položaj u pravnom licu, bilo da ono postupa pojedinačno ili kao deo organa pravnog lica, a na osnovu: punomoćja za zastupanje pravnog lica (član 5. stav 1. tačka a)),

---

¹⁸⁴ SL L 190, 12.07.2006., str. 1.

ovlašćenja da donosi odluke u ime pravnog lica (član 5. stav 1. tačka b)); ili ovlašćenja za vršenje nadzora u okviru pravnog lica (član 5. stav 1. tačka c)). Uz to, države članice dužne su da se postaraju da pravna lica mogu odgovarati ako je usled nedostatka nadzora ili kontrole od strane lica iz stava 1. omogućeno da lice koje je njemu podređeno izvrši dela iz člana 3. i 4. u korist pravnog lica (član 5. stav 2.). Konačno, istaknuto je da odgovornost pravih lica u slučajevima iz st. 1. i 2. ne isključuje krivično gonjenje fizičkih lica koja su učinioi, podstrekači ili saučesnici u krivičnim delima navedenim u čl. 3. i 4. Kada su u pitanju kazne za pravna lica, države članice su se obavezale da će preduzeti potrebne mere da obezbede da se pravnim licima odgovornim u skladu sa članom 6. izreknu delotvorne, srazmerne i odvrćuće kazne (član 7.).

Države članice su se obavezale da će usvojiti zakone, uredbe i upravne akte potrebne za usklađivanje sa ovom Direktivom pre 26. decembra 2010. godine. Takođe je predviđeno da će države članice, kada budu usvojile ove mere, u njima upućivati na ovu Direktivu ili da će prilikom njihovog zvaničnog objavljivanja biti navedeno takvo upućivanje (član 8. stav 1.). Pored toga, države članice dužne su da Komisiji dostavljaju tekstove glavnih odredbi nacionalnog prava koje usvoje u oblasti na koje se odnosi ova Direktiva, zajedno sa tabelom koja pokazuje korelaciju između tih odredbi i ove Direktive (član 8. stav 2.).

Aneks A Direktive sadrži spisak zakonodavstva Zajednice donetog u skladu sa Ugovorom o EZ, čije kršenje predstavlja nezakonito ponašanje prema članu 2. tačka a) podtačka (i) ove Direktive. Tu spadaju sledeći akti:

- Direktiva Saveta 70/220/EEZ od 20. marta 1970. o usklađenosti zakona država članica o merama koje se preduzimaju protiv zagađenja vazduha emisijama iz motornih vozila ¹⁸⁵,
- Direktiva Saveta 72/306/EEZ od 2. avgusta 1972. o usklađenosti zakona država članica o merama koje se preduzimaju protiv emisija zagađujućih materija iz dizel motora koji se koriste u vozilima¹⁸⁶,
- Direktiva Saveta 75/439/EEZ od 16. juna 1975 o odlaganju otpadnih ulja¹⁸⁷,
- Direktiva Saveta 76/160/EEZ od 8. decembra 1975 o kvalitetu vode za kupanje¹⁸⁸,

---

¹⁸⁵ SL L 76, 6.4.1970., str. 1.

¹⁸⁶ SL L 190, 20.8.1972., str. 1.

¹⁸⁷ SL L 194, 25.7.1975., str. 23.

¹⁸⁸ SL L 31, 5.2.1976., str. 1.

- Direktiva Saveta 76/769/EEZ od 27. jula 1976. o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi država članica o ograničenjima u pogledu stavljanja na tržište i upotrebe određenih opasnih supstanci i preparata¹⁸⁹
- Direktiva Saveta 77/537/EEZ of 28. juna 1977. o usklađivanju zakona država članica o merama koje se preduzimaju protiv emisije zagađujućih materija iz dizel motora koji se koriste u traktorima u poljoprivredi ili šumarstvu¹⁹⁰,
- Direktiva Saveta 78/176/EEZ od 20. februara 1978. o otpadu iz industrije titanijum - dioksida¹⁹¹,
- Direktiva Saveta 79/117/EEC od 21. decembra 1978. kojom se zabranjuje stavljanje na tržište i upotreba proizvoda za zaštitu bilja koji sadrže određene aktivne supstance¹⁹²,
- Direktiva Saveta 79/409/EEZ od 2. aprila 1979. o očuvanju divljih ptica¹⁹³
- Direktiva Saveta 82/176/EEZ od 22. marta 1982. o graničnim vrednostima i ciljevima kvaliteta za ispuštanje žive u proizvodnji hlor-alkalnom elektrolizom¹⁹⁴,
- Direktiva Saveta 83/513/EEZ od 26. septembra 1983. o graničnim vrednostima i ciljevima kvaliteta za ispuštanja kadmijuma¹⁹⁵,
- Direktiva Saveta 84/156/EEZ od 8. marta 1984. o graničnim vrednostima i ciljevima kvaliteta za ispuštanja žive od strane sektora koji ne spadaju u proizvodnju hlor-alkalnom elektrolizom¹⁹⁶,
- Direktiva Saveta 84/360/EEZ od 28. juna 1984. o suzbijanju zagađenja vazduha od industrijskih postrojenja¹⁹⁷,
- Direktiva Saveta 84/491/EEZ od 9 oktobra 1984. o graničnim vrednostima i ciljevima kvaliteta za ispuštanja heksaklorocikloheksana¹⁹⁸,

---

¹⁸⁹ SL L 262, 27.9.1976., str. 201.

¹⁹⁰ SL L 220, 29.8.1977., str. 38.

¹⁹¹ SL L 54, 25.2.1978., str. 19.

¹⁹² OJ L 33, 8.2.1979, p. 36.

¹⁹³ OJ L 103, 25.4.1979, p. 1.

¹⁹⁴ SL L 81, 27.3.1982., str. 29.

¹⁹⁵ SL L 291, 24.10.1983., str. 1.

¹⁹⁶ SL L 74, 17.3.1984., str. 49.

¹⁹⁷ SL L 188, 16.7.1984., str. 20.

¹⁹⁸ SL L 274, 17.10.1984., str. 11.

- Direktiva Saveta 85/203/EEZ od 7. marta 1985. o standardu kvaliteta vazduha za azot dioksid¹⁹⁹,
- Direktiva Saveta 86/278/EEZ od 12. juna 1986. o zaštiti životne sredine, a posebno zemljištakada se on the protection of the environment, and in particular of the soil, posebno kada se kanalizacioni mulj koristi u poljoprivredi²⁰⁰,
- Direktiva Saveta 86/280/EEZ od 12. juna 1986. o graničnim vrednostima i ciljevima kvaliteta za ispuštanje određenih opasnih supstanci uključenih na listu I Aneksa Direktive 76/464/EEZ²⁰¹,
- Direktiva Saveta 87/217/EEZ od 19. marta 1987. o sprečavanju i smanjenju zagađenja životne sredine azbestom²⁰²,
- Direktiva Saveta 90/219/EEZ od 23. aprila 1990. o ograničenijoj upotrebi genetski modifikovanih mikro-organizama²⁰³,
- Direktiva Saveta 91/271/EEZ od 21. maja 1991. o tretmanu urbanih otpadnih voda²⁰⁴,
- Direktiva Saveta 91/414/EEZ od 15. jula 1991. o stavljanju na tržište proizvoda za zaštitu biljaka²⁰⁵
- Direktiva Saveta 91/676/EEZ od 12. decembra 1991. o zaštiti voda od zagađenja izazvanog nitratima iz poljoprivrednih izvora²⁰⁶,
- Direktiva Saveta 91/689/EEZ od 12 decembra 1991. o opasnom otpadu²⁰⁷,
- Direktiva Saveta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore²⁰⁸,

---

¹⁹⁹ SL L 87, 27.3.1985., str. 1.

²⁰⁰ SL L 181, 4.7.1986., str. 6.

²⁰¹ SL L 181, 4.7.1986., str. 16.

²⁰² SL L 85, 28.3.1987., str. 40.

²⁰³ SL L 117, 8.5.1990., str. 1.

²⁰⁴ SL L 135, 30.5.1991., str. 40.

²⁰⁵ SL L 230, 19.8.1991., str. 1.

²⁰⁶ SL L 375, 31.12.1991., str. 1.

²⁰⁷ SL L 377, 31.12.1991., str. 20.

²⁰⁸ SL L 206, 22.7.1992., str. 7.

- Direktiva Saveta 92/112/EEZ od 15. decembra 1992. o procedurama za usklađivanje programa za smanjenje i konačno eliminisanje zagađenja izazvanog otpadom iz industrije titanijum dioksida²⁰⁹,
- Direktiva 94/25/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. juna 1994. o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih propisa država članica u vezi sa rekreativnim plovilima: odredbe izmenjene Direktivom 2003/44/EZ²¹⁰,
- Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 94/62/EZ od decembra 1994 o ambalaži i ambalažnom otpadu²¹¹,
- Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 94/63/EZ od 20. decembra 1994. o kontroli emisija isparljivih organskih jedinjenja (*Volatile Organic Compound - VOC*) koje potiču od skladištenja benzina i njegove distribucije od terminala do benzinskih stanica²¹²,
- Direktiva Saveta 96/49/EZ od 23. jula 1996. o usklađivanju zakona država članica o transportu opasnih materija železnicom²¹³,
- Direktiva Saveta 96/59/EZ od 16. septembra 1996. o odlaganju polihlorovanih bifenila i polihlorovanih terfenila (PCB/PCT)²¹⁴,
- Direktiva Saveta 96/62/EZ od 27 septembra 1996. o proceni kvaliteta i upravljanju ambijentalnim vazduhom²¹⁵,
- Direktiva Saveta 96/82/EZ od 9 decembra 1996. o kontroli opasnosti od teških nesreća koje uključuju opasne supstance²¹⁶,
- Direktiva 97/68/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. decembra 1997. o usklađivanju zakona država članica o merama protiv emisije gasovitih i čvrstih zagađujućih materija iz motora sa unutrašnjim sagorevanjem koji se ugrađuju u *non-road* pokretna postrojenja²¹⁷,

---

²⁰⁹ SL L 409, 31.12.1992., str. 11.

²¹⁰ SL L 214, 26.8.2003, str. 18.

²¹¹ SL L 365, 31.12.1994., str. 10.

²¹² SL L 365, 31.12.1994., str. 24.

²¹³ SL 235, 17.9.1996., str. 25.

²¹⁴ SL L 243, 24.9.1996., str. 31.

²¹⁵ SL L 296, 21.11.1996, str. 55.

²¹⁶ SL L 10, 14.1.1997, str. 13.

²¹⁷ SL L 59, 27.2.1998, str. 1.

- Direktiva Saveta (EZ) broj 338/97 od 9. decembra 1996. o zaštiti divljih vrsta flore i faune regulisanjem njihovog prometa²¹⁸
- Direktiva 98/8/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16 februara 1998. o stavljanju biocidnih proizvoda na tržište²¹⁹,
- Direktiva 98/70/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 13. oktobra 1998. o kvalitetu benzina i dizel goriva²²⁰,
- Direktiva Saveta 98/83/EZ od 3. novembra 1998. o kvalitetu vode namenjene za ljudsku potrošnju²²¹,
- Direktiva Saveta 1999/13/EZ od 11. marta 1999. o ograničenju emisija isparljivih organskih jedinjenja usled upotrebe organskih razređivača pri određenim aktivnostima ili postrojenjima²²²,
- Direktiva Saveta 1999/30/EZ od 22. aprila 1999. o graničnim vrednostima sumpor-dioksida, azot-dioksida i oksida azota, praškastih materija i olova u ambijentalnom vazduhu²²³,
- Direktiva Saveta 1999/31/EZ od 26. aprila 1999. o deponijama otpada²²⁴,
- Direktiva Saveta 1999/32/EZ od 26. aprila 1999. o smanjenju sadržine sumpora u pojedinim tečnim gorivima²²⁵,
- Direktiva 2000/53/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 18. septembra 2000. o otpadnim vozilima²²⁶,
- Direktiva 2000/60/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 23. oktobra 2000. kojom se uspostavlja okvir za delovanje Zajednice u oblasti vodne politike²²⁷,

---

²¹⁸ SL L 61, 3.3.1997, str. 1.

²¹⁹ SL L 123, 24.4.1998, str. 1.

²²⁰ SL L 350, 28.12.1998, str. 58.

²²¹ SL L 330, 5.12.1998., str. 32.

²²² SL L 85, 29.3.1999., str. 1.

²²³ SL L 163, 29.6.1999., str. 41.

²²⁴ SL L 182, 16.7.1999., str. 1.

²²⁵ SL L 121, 11.5.1999., str. 13.

²²⁶ SL L 269, 21.10.2000., str. 34.

²²⁷ SL L 327, 22.12.2000., str. 1.

- Direktiva 2000/69/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. novembra 2000. o graničnim vrednostima za benzen i ugljen monoksid u ambijentalnom vazduhu²²⁸,
- Direktiva 2000/76/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 4. decembra 2000. o insineraciji (spaljivanju) otpada²²⁹,
- Uredba (EZ) broj 2037/2000 Evropskog parlamenta i Saveta od 29. juna 2000. o supstancama koje oštećuju ozonski omotač²³⁰,
- Direktiva 2001/18/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 12. marta 2001. o namernom ispuštanju u okolinu genetski modifikovanih organizama²³¹,
- Direktiva 2001/80/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 23. oktobra 2001. o ograničenju emisija određenih zagađujućih materija u vazduh iz velikih postrojenja za sagorevanje²³²,
- Direktiva 2002/3/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 12. februara 2002. o ozonu u ambijentalnom vazduhu²³³,
- Direktiva 2002/95/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 27. januara 2003. o ograničenju upotrebe određenih opasnih supstanci u električnoj i elektronskoj opremi²³⁴,
- Direktiva 2002/96/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 27. januara 2003. o otpadnoj električnoj i elektronskoj opremi (WEEE)²³⁵
- Direktiva 2004/107/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15. decembra 2004. o arsenu, kadmijumu, živi, niklu i policikličnim aromatičnim hidrougljenicima u ambijentalnom vazduhu²³⁶,
- Uredba (EZ) broj 648/2004 Evropskog parlamenta i Saveta od 31. marta 2004. o detergentima²³⁷,

---

²²⁸ SL L 313, 13.12.2000., str. 12.

²²⁹ SL L 332, 28.12.2000., str. 91.

²³⁰ SL L 244, 29.9.2000., str. 1.

²³¹ SL L 106, 17.4.2001., str. 1.

²³² SL L 309, 27.11.2001., str. 1.

²³³ SL L 67, 9.3.2002., str. 14.

²³⁴ SL L 37, 13.2.2003., str. 19.

²³⁵ SL L 37, 13.2.2003., str. 24.

²³⁶ SL L 23, 26.1.2005., str. 3.

²³⁷ SL L 104, 8.4.2004., str. 1.

- Uredba (EZ) broj 850/2004 Evropskog parlamenta i Saveta od 29. aprila 2004. o dugotrajnim organskim zagađujućim materijama²³⁸,
- Direktiva 2005/55/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 28. septembra 2005. o usklađivanju zakona država članica o merama koje se preduzimaju protiv emisije gasovitih i čvrstih zagađujućih materija iz motora sa kompresionim paljenjem za upotrebu u vozilima i emisije gasovitih zagađujućih materija iz motora sa spoljnim izvorom paljenja koji koriste prirodni gas ili tečni gas za upotrebu u vozilima²³⁹,
- Direktiva Komisije 2005/78/EZ od 14 novembra 2005. o sprovođenju Direktive 2005/55/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o usklađivanju zakona država članica o merama koje se preduzimaju protiv emisije gasovitih i čvrstih zagađujućih materija iz motora sa kompresionim paljenjem za upotrebu u vozilima i emisije gasovitih zagađujućih materija iz motora sa spoljnim izvorom paljenja koji koriste prirodni gas ili tečni gas za upotrebu u vozilima i o izmenama njenih Aneksa I, II, III, IV i VI²⁴⁰,
- Direktiva 2006/7/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15. februara 2006. o upravljanju kvalitetom vode za kupanje²⁴¹,
- Direktiva 2006/11/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15. februara 2006. o zagađenju izazvanom ispuštanjem određenih opasnih supstanci u vodu sredinu Zajednice²⁴²,
- Direktiva 2006/12/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 5. aprila 2006. o otpadu²⁴³,
- Direktiva 2006/21/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15. marta 2006. o upravljanju otpadom od eksploatacije mineralnih sirovina²⁴⁴,
- Direktiva 2006/40/ EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 17. maja 2006. o emisijama iz uređaja za klimatizaciju u motornim vozilima²⁴⁵,
- Direktiva 2006/44/ EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 6. septembra 2006. o kvalitetu slatkih voda kojima je potrebna zaštita ili poboljšanje kako bi bile podobne za život riba²⁴⁶,

---

²³⁸ SL L 158, 30.4.2004., str. 7.

²³⁹ SL L 275, 20.10.2005, str. 1.

²⁴⁰ SL L 313, 29.11.2005., str. 1.

²⁴¹ SL L 64, 4.3.2006., str. 37.

²⁴² SL L 64, 4.3.2006, str. 52.

²⁴³ SL L 114, 27.4.2006., str. 9.

²⁴⁴ SL L 102, 11.4.2006., str. 15.

²⁴⁵ SL L 161, 14.6.2006., str. 12.

²⁴⁶ SL L 264, 25.9.2006., str. 20.

- Direktiva 2006/66/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 6. septembra 2006. o baterijama o akumulatorima i otpadnim baterijama i akumulatorima²⁴⁷,
  - Direktiva 2006/118/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 12 decembra 2006. o zaštiti podzemnih voda od zagađivanja i deterioracije²⁴⁸,
  - Uredba (EZ) broj 842/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 17 maja 2006. o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte²⁴⁹,
  - Uredba (EZ) broj 1013/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 14. juna 2006. o prevozu otpada²⁵⁰,
  - Uredba (EZ) broj 715/2007 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. juna 2007. o homologaciji motornih vozila u pogledu emisija iz lakih putničkih i i privrednih vozila (Euro 5 i Euro 6) i o pristupu informacijama za popravke i održavanje vozila²⁵¹,
  - Uredba Komisije (EZ) broj 1418/2007 od 29. novembra 2007. o izvozu za preradu određenih vrsta otpada nabrojanih u Aneksu III ili IIIA Uredbe (EZ) broj 1013/2006 Evropskog parlamenta i Saveta u određene zemlje na koje se ne primenjuje Odluka OECD o kontroli prekograničnog kretanja otpada²⁵²,
  - Direktiva 2008/1/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15 januara 2008. o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja²⁵³
- Aneks B Direktive sadrži spisak zakonodavstva Zajednice donetog u skladu sa Ugovorom o Euratomu, čije kršenje predstavlja nezakonito ponašanje prema članu 2. tačka a) podtačka (ii) (a) ove Direktive. U njemu su navedeni sledeći pravni akti:
- Direktiva Saveta 96/29/Euratom od 13. maja 1996. kojom se postavljaju osnovni bezbednosni standardi za zaštitu zdravlja radnika i opšte javnosti od opasnosti koje potiču od jonizujućeg zračenja²⁵⁴;

---

²⁴⁷ SL L 266, 26.9.2006., str. 1.

²⁴⁸ SL L 372, 27.12.2006., str. 19.

²⁴⁹ SL L 161, 14.6.2006., str. 1.

²⁵⁰ SL L 190, 12.7.2006., str. 1.

²⁵¹ SL OJ L 171, 29.6.2007., str. 1.

²⁵² SL L 316, 4.12.2007., str. 6.

²⁵³ SL L 24, 29.1.2008., str. 8.

²⁵⁴ SL L 159, 29.6.1996., str. 1.

- Direktiva Saveta 2003/122/Euratom od 22. decembra 2003. o kontroli visokoaktivnih zatvorenih radioaktivnih izvora i izvora bez vlasnika²⁵⁵;
- Direktiva Saveta 2006/117/Euratom od 20 novembra 2006. o nadzoru i kontroli pošiljki radioaktivnog otpada i potrošenog goriva²⁵⁶.

13.2. Krivična dela protiv životne sredine u Krivičnom zakoniku Republike Srbije

Analiza krivičnih dela protiv životne sredine, sistematizovanih u okviru glave 24. važećeg Krivičnog zakonika Republike Srbije opravdana je zato što predstavlja presek trenutnog stanja u ovoj oblasti. Štaviše, ona predstavlja neophodan korak koji prethodi poređenju postojećeg zakonskog rešenja sa odredbama Direktive 2008/99/EZ kako bi se moglo utvrditi da li je i u kolikoj meri ona transponovana u domaće zakonodavstvo. Takođe, analiza važećeg zakonskog rešenja predstavlja polaznu osnovu za formulisanje predloga za njegove eventualne izmene i dopune u budućnosti kako bi se obezbedila potpuna transpozicija navedene Direktive.

U krivičnom pravu Republike Srbije, krivična dela protiv životne sredine su po prvi put sistematizovana u okviru zasebnog poglavlja nakon 1. januara 2006. godine, kada je stupio na snagu važeći Krivični zakonik. Pojedina krivična dela dospela su tu iz sporednog zakonodavstva, neka su u njega prebačena iz grupe krivičnih dela protiv privrede (kao što su na primer krivična dela nezakonit lov, nezakonit ribolov i šumska krađa), dok neka predstavljaju sasvim nove inkriminacije, (poput krivičnog dela ubijanja i zlostavljanje životinja).

Zaštitni objekt krivičnih dela protiv životne sredine specifičan je u odnosu na zaštitne objekte drugih krivičnih dela. Naime, krivičnim delima protiv životne sredine se ne štite „klasična“ pravna dobra kao što su život i zdravlje ljudi nego posebno, samostalno dobro – životna sredina, odnosno pravo čoveka na očuvanu životnu sredinu. Pod zaštitom čovekove sredine podrazumeva se očuvanje prirode i njenih elemenata: vode, vazduha, zemljišta, flore i faune od trovanja, zagađivanja ili uništavanja (Jovašević, 2009: 265). Međutim, pojedini autori smatraju da zaštita životne sredine ne treba da bude sama sebi cilj, što znači da životnu sredinu ne treba štiti radi nje same, već radi funkcija koje ona obavlja za ljude i značaja koji ona ima za omogućavanje uslova života dostojnih čoveka. U skladu sa tim, oni objekt zaštite krivičnih dela protiv životne sredine određuju kao osnovno pravo čoveka na zdravu i relativno očuvanu prirodnu sredinu (Stojanović, 2006:

---

²⁵⁵ SL L 346, 31.12.2003., str. 57.

²⁵⁶ SL L 337, 5.12.2006., str. 21.

600), koje kao jedno od osnovnih ljudskih prava spada u takozvana „prava solidarnosti“ ili prava "treće generacije" (Paunović, Krivokapić, Krstić, 2007: 292).

Pojam životne sredine određen je Zakonom o zaštiti životne sredine kao skup prirodnih i stvorenih vrednosti čiji kompleksni međusobni odnosi čine okruženje odnosno prostor i uslove za život ljudi (član 3.). Krivična dela protiv životne sredine uglavnom su blanketnog karaktera pa njihovo tumačenje zahteva poznavanje brojnih ekoloških propisa. Među najznačajnije propise relevantne za oblast zaštite životne sredine u Republici Srbiji spadaju: 1) Zakon o zaštiti životne sredine²⁵⁷, 2) Zakon o zaštiti prirode²⁵⁸, 3) Zakon o divljači i lovstvu²⁵⁹, 4) Zakon o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda²⁶⁰, 5) Zakon o veterinarstvu²⁶¹, 6) Zakon o stočarstvu²⁶², 7) Zakon o dobrobiti životinja²⁶³, 8) Zakon o nacionalnim parkovima²⁶⁴, 9) Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu²⁶⁵, 10) Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu²⁶⁶, 11) Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine²⁶⁷, 12) Zakon o upravljanju otpadom²⁶⁸, 13) Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini²⁶⁹, 14) Zakon o zaštiti vazduha²⁷⁰, 15) Zakon o vodama²⁷¹, 16) Zakon o šumama²⁷², 17) Zakon o

---

²⁵⁷ Zakon o zaštiti životne sredine, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009 i 43/2011 i 14/2016.

²⁵⁸ Zakon o zaštiti prirode, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009, 88/2010, 91/2010 i 14/2016.

²⁵⁹ Zakon o divljači i lovstvu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/2010.

²⁶⁰ Zakon o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda, Službeni glasnik Republike Srbije, br.128/2014.

²⁶¹ Zakon o veterinarstvu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 91/2005, 30/2010 i 93/2012.

²⁶² Zakon o stočarstvu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 41/2009 i 93/2012.

²⁶³ Zakon o dobrobiti životinja, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 41/2009.

²⁶⁴ Zakon o nacionalnim parkovima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 39/1993 i 44/1993, 53/1993, 67/1993, 48/1994, 101/2005 i 36/2009, koji je prestao da važi osim čl. 6. i 7. i Opisa područja nacionalnih parkova i Zakon o nacionalnim parkovima Službeni glasnik Republike Srbije, br. 84/2015.

²⁶⁵ Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 135/2004 i 88/2010.

²⁶⁶ Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 135/2004 i 36/2009.

²⁶⁷ Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja životne sredine, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 135/2004 i 25/2015.

²⁶⁸ Zakon o upravljanju otpadom, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009, 88/2010 i 14/2016.

²⁶⁹ Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009 i 88/2010.

²⁷⁰ Zakon o zaštiti vazduha, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009 i 10/2013.

²⁷¹ Zakon o vodama, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 30/2010, 93/2012 i 101/2016.

²⁷² Zakon o šumama, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 30/2010, 93/2012 i 89/2015.

poljoprivredi i ruralnom razvoju²⁷³, 18) Zakon o poljoprivrednom zemljištu²⁷⁴ i Zakon o genetički modifikovanim organizmima²⁷⁵.

U krivična dela protiv životne sredine, sistematizovana u okviru 24. glave Krivičnog zakonika Republike Srbije spadaju sledeća krivična dela: 1) Zagađenje životne sredine (član 260.), 2) Nepreduzimanje mera zaštite životne sredine (član 261.), 3) Protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu (član 262.), 4) Oštećenje objekata i uređaja za zaštitu životne sredine (član 263.), 5) Oštećenje životne sredine (član 264.), 6) Uništenje, oštećenje, iznošenje u inostranstvo i unošenje u Srbiju zaštićenog prirodnog dobra (član 265.), 7) Unošenje opasnih materija u Srbiju i nedozvoljeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija (član 266.), 8) Nedozvoljena izgradnja nuklearnih postrojenja (član 267.), 9) Povreda prava na informisanje o stanju životne sredine (član 268.), 10) Ubijanje i zlostavljanje životinja (član 269.), 11) Prenošnje zaraznih bolesti kod životinja i biljaka (član 270.), 12) Nesavesno pružanje veterinarske pomoći (član 271.), 13) Proizvodnja štetnih sredstava za lečenje životinja (član 272.), 14) Zagađivanje hrane i vode za ishranu, odnosno napajanje životinja (član 273.), 15) Pustošenje šuma (član 274.), 16) Šumska krađa (član 275.), 17) Nezakonit lov (član 276.), 18) Nezakonit ribolov (član 277.).

13.2.1. Zagađenje životne sredine (član 260.)

Krivično delo zagađenja životne sredine, kao osnovno, opšte ekološko krivično delo (Jovašević, 2009: 264), čini lice koje kršeći propise o zaštiti, unapređenju i očuvanju životne sredine zagađi vazduh, vodu ili zemljište u većoj meri ili na širem prostoru. Primarni objekt zaštite ovog krivičnog dela je životna sredina kao skup prirodnih i stvorenih vrednosti čiji kompleksni međusobni odnosi čine okruženje, odnosno prostor i uslove za život ljudi. Pod zaštitom čovekove sredine podrazumeva se očuvanje prirode i njenih elemenata: vode, vazduha, zemljišta, flore i faune od trovanja, zagađivanja ili uništavanja. Ali, pojedini autori smatraju da zaštita životne sredine ne treba da bude sama sebi cilj, što znači da životnu sredinu ne treba štiti radi nje same već radi funkcija koje ona obavlja za ljude i značaja koji ima za omogućavanje uslova života dostojnih čoveka. Oni objekt zaštite ovog ali i drugih ekoloških krivičnih dela vide u osnovnom pravu čoveka na zdravu i relativno očuvanu

²⁷³ Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 41/2009, 10/2013 i 101/2016.

²⁷⁴ Zakon o poljoprivrednom zemljištu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 62/2006, 65/2008, 41/2009, 112/2015 i 80/2017.

²⁷⁵ Zakon o genetički modifikovanim organizmima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 41/2009.

prirodnu sredinu (Stojanović, 2006: 600), kao jednom od osnovnih ljudskih prava, koje spada u prava solidarnosti ili prava treće generacije (Paunović, Krivokapić, krstić, 2007: 292).

Kod ovog krivičnog dela radnja izvršenja je određena posledičnom dispozicijom i može se sastojati u svakoj delatnosti koja je podobna da dovede do prouzrokovanja posledice u vidu zagađenja životne sredine, odnosno njenih pojedinih delova: vazduha, vode ili zemljišta. Prema Zakonu o zaštiti životne sredine (član 3.), zagađivanjem životne sredine smatra se unošenje zagađujućih materija ili energije u životnu sredinu, bilo da je izazvano ljudskom delatnošću ili prirodnim procesima, koje ima ili može imati štetne posledice na kvalitet životne sredine i zdravlje ljudi. Radnja izvršenja može biti ostvarena na različite načine i različitim sredstvima, a kao primeri se mogu navesti ispuštanje otrovnih ili zagušljivih gasova u većim količinama u atmosferu, ispuštanje otrovnih ili zagađenih otpadnih voda ili drugih škodljivih materija u vodu, vodotok ili zemljište itd (Jovašević, 2009: 265). Za postojanje dela zahteva se da je radnja izvršena na određen način – kršenjem propisa kojima je regulisana problematika zaštite, unapređenja i očuvanja životne sredine. Potrebno je i da je usled radnje izvršenja nastupila teža posledica u vidu zagađenja vazduha, vode ili zemljišta u većoj meri ili na širem prostoru.

Teži oblik zagađenja životne sredine postoji u dve situacije. U prvoj, teži oblik postoji ako je usled preduzimanja radnje izvršenja došlo do uništenja ili oštećenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera. Prema članu 4. Zakona o zaštiti prirode, oštećenje prirode (a samim tim i biljnog i životinjskog sveta kao njenog dela) je pojava nastala usled menjanja prirodnih procesa u tolikoj meri da je narušena prirodna ravnoteža ili su uništene prirodne vrednosti. Ono može biti uzrokovano prirodnim i veštačkim procesima, pojavama i nepogodama (klizišta, odroni, zemljotresi, poplave, požari). Dakle, uništenje biljnog ili životinjskog sveta bi ovde trebalo shvatiti kao njegovo trajno istrebljenje ili trajno i ozbiljno povređivanje, narušavanje njegovih kvaliteta, dok bi oštećenje trebalo tumačiti kao privremeno, popravljivo, ispravljivo negativno menjanje kvantiteta, kvaliteta i bitnih svojstava biljnog i životinjskog sveta.

U drugoj situaciji, teži oblik dela postoji ako je usled preduzimanja radnje izvršenja došlo do zagađenja životne sredine u tolikoj meri da je za njegovo otklanjanje potrebno duže vreme ili da njegovo otklanjanje zahteva velike troškove. U oba slučaja, reč je o krivičnom delu kvalifikovanom težom posledicom, koja mora biti rezultat nehata učinioaca. Teže posledice krivičnog dela moraju biti u uzročno posledičnoj vezi sa preduzetom radnjom izvršenja osnovnog oblika dela. Pojam „velikih razmera“ posledice procenjuje se u svakom konkretnom slučaju (Lazarević, 2006: 683). U pravnom shvatanju Krivičnog odeljenja Vrhovnog suda Srbije od 20.marta 2002. godine utvrđeno je da kod težih oblika krivičnog dela zagađivanja životne sredine (iz tada važećeg Krivičnog zakona Republike Srbije) „šteta

velikih razmera“ postoji kada njen iznos prelazi 4 000 000 dinara (Stojanović, 2006: 602). Iako određivanje minimalnog novčanog iznosa „štete velikih razmera“ doprinosi preciziranju tog uslova, moglo bi se postaviti pitanje da li je opravdano i moguće štetu koja sa sastoji u uništenju ili oštećenju biljnog ili životinjskog sveta uvek izraziti u novcu. Postoje životinjske vrste koje imaju ogroman značaj za životnu sredinu, ali čija tržišna vrednost nije podložna proceni. Zbog toga bi bilo umesnije da se procena „štete velikih razmera“ prepusti veštacima – stručnjacima iz oblasti zaštite životne sredine. Isto važi i za procenu kvalifikatorne okolnosti kod drugog težeg oblika ovog krivičnog dela – da su za otklanjanje zagađenja potrebno duže vreme ili veliki troškovi.

Učinioc krivičnog dela zagađenja životne sredine može da bude svako lice. Ovo delo može da bude učinjeno sa umišljajem i iz nehata, pri čemu je teža posledica rezultat nehata učinioca.

Ako je osnovno delo učinjeno sa umišljajem, tada je za ovo teže delo propisana kazna zatvora od jedne do osam godina i novčana kazna, a za nehatno postupanje učinioca propisana je kazna zatvora od šest meseci do pet godina i novčana kazna. U slučaju da se sud opredeli da učiniocu umesto kazne izrekne uslovnu osudu, može mu odrediti obavezu koja se sastoji u preduzimanju određene propisane mere zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine. Ako bi učinilac propustio da izvrši ovu obavezu, sud bi mogao da, u okviru perioda proveravanja, produži rok za njeno ispunjenje ili da uslovnu osudu opozove i učiniocu izrekne kaznu koja je u uslovnoj osudi utvrđena.

13.2.2. Nepreduzimanje mera zaštite životne sredine (član 261.)

Osnovni oblik krivičnog dela nepreduzimanja mera zaštite životne sredine čini službeno ili odgovorno lice koje nepreduzme propisane mere zaštite životne sredine ili ne postupi po odluci nadležnog organa o preduzimanju mera zaštite životne sredine. Za osnovni oblik propisane su alternativno novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do tri godine (član 261. stav 1.). Zakon poznaje i nehatni oblik ovog krivičnog dela i za njega predviđa alternativno novčanu kaznu ili kaznu zatvora do jedne godine (član 261. stav 2.).

Objekt zaštite ovog krivičnog dela jeste životna sredina, ali se njime ujedno štiti i sistem preventivnih mera koje treba da omoguće njenu zaštitu. Radnja izvršenja ovog krivičnog dela sastoji se u nečinjenju, negativnoj ili pasivnoj delatnosti, odnosno propuštanju učinioca da preduzme određene radnje koje je po zakonu dužan da preduzme, odnosno da postupi po odluci nadležnog organa, čime se stvara opasnost od ugrožavanja životne sredine u celosti ili pojedinog njenog dela: vazduha, vode ili zemljišta (Jovašević, 2009: 267).

Posledica ovog krivičnog dela jeste apstraktna opasnost za život i zdravlje ljudi. Kao izvršilac ovog dela može se pojaviti samo službeno ili odgovorno lice u preduzeću, ustanovi ili drugom subjektu koji je ovlašćen za preduzimanje mera zaštite životne sredine (Jovašević, 2009: 267). Kada je u pitanju krivica učinioca, moguć je kako umišljaj tako i nehat. Ako je usled izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela nepreduzimanja mera zaštite životne sredine, bilo sa umišljajem, bilo iz nehata, došlo do nastupanja posledice koja se sastoji u zagađenju životne sredine, predviđeno je da se učinilac se kažnjava za drugo krivično delo - krivično delo zagađenja životne sredine iz člana 260. Krivičnog zakonika (član 261. stav 3.).

13.2.3. Protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu (član 262.)

Krivično delo protivpravne izgradnje i stavljanja u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu takođe spada u krivična dela protiv životne sredine koja imaju posredan značaj za zaštitu životinjskog sveta, a koje posebno dolazi do izražaja prilikom izvršenja njegovog težeg oblika. Ovo delo čini službeno ili odgovorno lice koje protivno propisima o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine dozvoli izgradnju, stavljanje u pogon ili upotrebu objekata ili postrojenja ili primenu tehnologije kojima se u većoj meri ili na širem prostoru zagađuje životna sredina. Objekt ovog krivičnog dela jesu objekti, postrojenja ili tehnologije kojima se može zagaditi životna sredina (Jovašević, 2009: 269).

Radnja izvršenja dela obuhvata: 1) izgradnju, 2) dozvoljavanje stavljanja u pogon, 3) dozvoljavanje upotrebe određenih objekata ili postrojenja i 4) dozvoljavanje primene određenih tehnologija. Dozvoljavanje se određuje kao omogućavanje izdavanja odobrenja za postavljanje, adaptaciju, proširenje ili rekonstrukciju ovakvih sredstava, dok izgradnja uključuje neposredno ili posredno postavljanje, montiranje, sklapanje, prepravljavanje ili rekonstrukciju takvih sredstava. Stavljanje u pogon je neposredno ili posredno aktiviranje sredstava. Upotreba znači njihovo korišćenje za predviđenu namenu tj. svrhu. Primena tehnologije odnosi se na korišćenje prljavih tehnoloških postupaka za proizvodnju ili preradu.

Sporno je da li dozvoljavanje može biti ostvareno i nečinjenjem, pa se postavlja pitanje da li dozvoljavanje obuhvata samo izdavanje dozvole za preduzimanje nabrojanih radnji ili i nesprečavanje drugog da vrši te radnje. Kako se izdavanje dozvole od strane službenog lica vrši u odgovarajućem upravnom postupku, ne bi bilo moguće da ono bude ostvareno i na pasivan način - nečinjenjem. Međutim, ako je reč o dozvoljavanju od strane odgovornog lica, na primer da se primeni određena tehnologija, radnja izvršenja bi mogla biti ostvarena i nečinjenjem, odnosno propuštanjem da se primena te tehnologije spreči (Stojanović, 2006: 605). Da bi postojalo ovo krivično delo potrebno je da je radnja izvršenja preduzeta protivno

važićim propisima iz oblasti zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine. Pored toga, potrebno je da se radnja izvršenja preduzima u odnosu na objekte, postrojenja ili tehnologije kojima se životna sredina zagađuje u ozbiljnijim razmerama, taćnije, u većoj meri ili na širem prostoru.

Teži oblik dela postoji ako je usled preduzimanja radnje izvršenja osnovnog dela nastupila teža posledica i može biti ostvaren u dve situacije. U prvoj situaciji se posledica sastoji u uništenju životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera, a u drugoj situaciji u zagađenju životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi. Teža posledica dela mora biti rezultat nehata učinioća i mora se nalaziti u uzročnoj posledičnoj vezi sa preduzetom radnjom izvršenja. Kao i kod krivićnog dela zagađenja životne sredine, i ovde je procena da li je nastupila neka od težih posledica prepuštena sudu u svakom konkretnom slućaju.

Ućinilac ovog krivićnog dela može biti samo lice koje ima odrećena svojstva – svojstvo slućbenog ili odgovornog lica. Krivićno delo se može ućiniti samo sa umišljajem.

Za teži oblik ovog krivićnog dela predvićdena je kazna zatvora od jedne do osam godina. Ukoliko sud odlući da ućiniocu izrekne uslovnu osudu umesto kazne, može mu odrećiti obavezu da u odrećenom roku preduzme neke od propisanih mera zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine, a u slućaju neispunjenja tih obaveza, uslovna osuda može biti opozvana.

13.2.4. Oštećenje objekata i urećaja za zaštitu životne sredine (ćlan 263.)

Krivićno delo oštećenja objekata i urećaja za zaštitu životne sredine ćini lice koje oštetiti, unišiti, ukloni ili na drugi naćin ućini neupotrebljivim objekte ili urećaje za zaštitu životne sredine. Grupni zaštitni objekt ovog dela je životna sredina, dok su objekti radnje: objekti i urećaji za zaštitu životne sredine. To mogu biti različiti objekti i urećaji. Presudna je funkcija koju oni obavljaju, a to je da sluće za zaštitu životne sredine. Za postojanje krivićnog dela je dovoljno da je radnja izvršenja preduzeta i prema jednom takvom objektu, odnosno urećaju.

Radnja izvršenja osnovnog oblika dela odrećena je alternativno i obuhvata: 1) oštećenje, 2) uništenje, 3) uklanjanje i 4) ćinjenje na drugi naćin neupotrebljivim objekata ili urećaja koji su namenjeni za zaštitu životne sredine. Oštećenje je delimićno, privremeno ili kratkotrajno onesposobljavanje stvari ćime se smanjuje njena vrednost ili upotrebljivost za odrećeno kraće ili duže vreme. Ali, u slućaju oštećenja stvar je moguće popraviti ili se oštećeni deo može zameniti novim delom i na taj naćin povratiti prvobitna vrednost ili upotrebljivost stvari. Uništenje je promena supstance ili oblika predmeta fizićkim ili hemijskim putem, sagorevanjem ili rastapanjem, usled ćega se u potpunosti ili trajno stvar više ne može

koristiti za svoju prvobitnu namenu. Ovde se radnjom smatra i uklanjanje objekta ili uređaja, što znači da se onemogućava da oni vrše funkciju za koju su namenjeni, premeštanjem sa mesta na kome su se do tada nalazili i gde su vršili svoju funkciju i stavljanjem na drugo, najčešće, nepoznato mesto. Pri tome nije od značaja što se ti objekti ili uređaji mogu ponovo postaviti (Stojanović, 2006: 606). Činjenje objekata ili uređaja neupotrebljivim na drugi način može biti ostvareno različitim delatnostima, načinima ili sredstvima koja su podobna da dovedu do toga da se ovi objekti ili uređaji više ne mogu koristiti za svoju prvobitnu namenu, odnosno obavljati svoju prvobitnu funkciju.

Učinilac dela može da bude svako lice. Pored umišljaja, ovo krivično delo se može učiniti i sa nehatom.

Za zaštitu životinjskog sveta poseban značaj ima treći teži oblik ovog krivičnog dela, koji postoji ako je usled umišljajnog izvršenja osnovnog ili prvog težeg oblika došlo do uništenja ili oštećenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi. Prilikom tumačenja pojmova „uništenje ili oštećenje životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera“, „zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi“, treba shodno primeniti objašnjenje koje je izneto u vezi sa težim oblikom krivičnog dela životne sredine.

Za teži oblik dela propisane su različite kazne zavisno od oblika krivice učinioca prilikom preduzimanja radnje izvršenja osnovnog dela. Ako je osnovno delo učinjeno sa umišljajem, za teže delo je propisana kazna zatvora od jedne do osam godina. Ako je osnovno delo izvršeno sa nehatom, tada je propisana kazna zatvora od šest meseci do pet godina. Ukoliko sud izrekne učiniocu dela uslovnu osudu, može mu odrediti obavezu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine, u slučaju čijeg kršenja se uslovna osuda može opozvati.

13.2.5. Oštećenje životne sredine (član 264.)

Krivično delo oštećenja životne sredine u osnovnom obliku čini lice koje kršeći propise, iskorišćavanjem prirodnih bogatstava, izgradnjom objekata, izvođenjem kakvih radova ili na drugi način izazove oštećenje životne sredine u većoj meri ili na širem prostoru (Član 264. stav 1. KZRS). Za osnovni oblik ovog krivičnog dela učiniocu se može izreći kazna zatvora u trajanju do 3 godine. Krivični zakonik poznaje i nehatni oblik ovog krivičnog dela, za koji se može izreći novčana kazna ili kazna zatvora do 1 godine (član 264. stav 2. KZRS). Ako sud izrekne uslovnu osudu za osnovni ili nehatni oblik ovog krivičnog dela, on može odrediti

obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene mere u cilju otklanjanja štetnih posledica po životnu sredinu (član 264. stav 3. KZRS).

Iako zagađivanje životne sredine, shvaćeno u najširem smislu, dovodi do njenog oštećenja, treba naglasiti da postoje određene radnje koje ne predstavljaju zagađenje životne sredine, a koje za posledicu imaju devastaciju životne sredine i prirodnih bogatstava. Zbog toga je cilj ove inkriminacije da se i takve radnje usmerene protiv životne sredine sankcionišu (Stojanović, 2016: 802).

Radnja izvršenja ovog krivičnog dela obuhvata iskorišćavanje prirodnih bogatstava, izvođenje radova, ali i neke druge radnje kojima se izaziva oštećenje životne sredine. U pitanju je posledična radnja, odnosno svaka ona radnja kojom se može izazvati oštećenje životne sredine. Reč je o krivičnom delu blanketnog karaktera, jer se određene radnje koje predstavljaju radnju izvršenja (kao što je na primer iskorišćavanje prirodnih bogatstava ili izvođenje radova) inače mogu preduzimati ali samo pod uslovima i u skladu sa odgovarajućim propisima (Stojanović, 2016: 802).

Posledica ovog krivičnog dela sastoji se u oštećenju životne sredine i to u većoj meri ili na širem prostoru. Pri tome treba podvući da se posledica krivičnog dela oštećenja životne sredine razlikuje u odnosu na posledicu osnovnog oblika krivičnog dela zagađenja životne sredine po tome što je u prvom slučaju reč o oštećenju, a u drugom o zagađenju. Međutim, u nekim slučajevima može biti sporno da li je reč o zagađenju ili oštećenju životne sredine. Kao primer navodi se odlaganje jalovine iz rudnika suprotno propisima, pod uslovom da ona ne sadrži štetne materije (Stojanović, 2016: 802).

Kao oblik krivice se kod ovog krivičnog dela mogu javiti umišljaj i nehat.

13.2.6. Uništenje, oštećenje, iznošenje u inostranstvo i unošenje u Srbiju zaštićenog prirodnog dobra (član 265.)

Krivično delo uništenja, oštećenja, iznošenja u inostranstvo i unošenja u Srbiju zaštićenog prirodnog dobra čini lice koje protivno propisima izveze ili iznese u inostranstvo strogo zaštićenu, odnosno zaštićenu vrstu biljaka ili životinja ili uveze ili unese u Srbiju stranu vrstu biljaka ili životinja zaštićenu međunarodnim ugovorima ili dokumentima. Ova inkriminacija je nastala spajanjem ranijih krivičnih dela iz člana 163 a. i člana 163 b. Krivičnog zakona Republike Srbije, koja su bila svrstana u krivična dela protiv privrede. Ona je najpre obuhvatala samo uništenje, oštećenje i iznošenje u inostranstvo zaštićenog prirodnog dobra,

da bi nakon izmena i dopuna Krivičnog zakonika iz 2009. godine bila proširena i na unošenje, odnosno uvoz u Republiku Srbiju zaštićenih prirodnih dobara iz inostranstva²⁷⁶.

Objekt zaštite ovog krivičnog dela je životna sredina, a u okviru toga, ovom inkriminacijom se nastoje zaštititi one vrste biljaka i životinja koje se prema Zakonu o zaštiti životne sredine (član 3.) smatraju zaštićenim prirodnim dobrima u smislu očuvanih delova prirode posebnih vrednosti i odlika, koji imaju trajni ekološki, naučni, kulturni, obrazovni, zdravstveno – rekreativni, turistički i drugi značaj zbog čega kao dobra od opšteg interesa uživaju posebnu zaštitu.

Objekt radnje obuhvata pokretna prirodna dobra: 1) strogo zaštićene i zaštićene vrste biljaka ili životinja i 2) strane vrste biljaka ili životinja zaštićene međunarodnim ugovorima ili dokumentima. Prema Zakonu o zaštiti prirode (član 4.), položaj zaštićenih vrsta imaju sve organske vrste koje su zaštićene zakonom. Pojam strogo zaštićenih divljih vrsta životinja definisan je odredbama Pravilnika o proglašenju zaštićenih i strogo zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva²⁷⁷. Prema članu 3. Pravilnika, pojam strogo zaštićenih divljih vrsta životinja obuhvata divlje vrste koje su iščezle sa teritorije naše zemlje ili njenih delova, vraćene programima reintrodukcije, krajnje ugrožene, ugrožene, reliktna, lokalno endemična, stenoendemična, međunarodno značajna i zaštićena divlje vrste, od posebnog značaja za očuvanje biološke raznovrsnosti Republike Srbije.

Prema članu 5. Pravilnika, zaštićene divlje vrste životinja u prirodi trenutno nisu ugrožene u meri da im pretila opasnost da nestanu ili postanu kritično ugrožene, a to su ranjive, endemične, indikatorske, ključne i kišobran vrste, reliktna, međunarodno značajna i zaštićena divlje vrste, kao i vrste koje nisu ugrožene, ali se zbog njihovog izgleda mogu lako zameniti sa strogo zaštićenim vrstama. U skladu sa Zakonom o zaštiti prirode (član 4.), ugrožena životinjska vrsta određena je kao vrsta koja se suočava sa visokom verovatnoćom da će iščeznuti u prirodnim uslovima u bliskoj budućnosti, što se utvrđuje u skladu sa opšteprihvaćenim međunarodnim kriterijumima, dok je krajnje ugrožena vrsta određena kao vrsta suočena sa najvišom verovatnoćom iščezavanja u prirodi u neposrednoj budućnosti što se, takođe, utvrđuje prema međunarodno prihvaćenim kriterijumima.

U teoriji se postavlja pitanje da li objekt radnje ovog krivičnog dela mogu biti i mrtve životinje i biljke ili samo žive. Nema razloga da se pojam životinje, odnosno biljke ovde sužava tako što bi se njime obuhvatile samo žive jedinke. Ipak, objekt radnje ne bi mogle biti prerađene biljke i životinje, a posebno ne proizvodi koji su od njih sačinjeni, kao što bi na primer bio

²⁷⁶ Član 105. stav 3. Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 72/2009.

²⁷⁷ Pravilnik o proglašenju zaštićenih i strogo zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 5/2010.

neki prehrambeni proizvod. Takođe je sporno da li objekt radnje mogu biti i preparirane životinje u vidu lovačkih trofeja, a posebno ako je reč o delovima životinja, kao što su, na primer rogovi (Stojanović, 2006: 609).

Radnja izvršenja ovog oblika krivičnog dela uništenja, oštećenja, iznošenja u inostranstvo i unošenja u Srbiju zaštićenog prirodnog dobra određena je alternativno. Ona obuhvata sledeće delatnosti: 1) izvoz strogo zaštićene vrste biljaka ili životinja, 2) iznošenje strogo zaštićene vrste biljaka ili životinja, 3) uvoz strogo zaštićene vrste biljaka ili životinja i 4) unošenje strogo zaštićene vrste biljaka ili životinja. U pitanju su različite delatnosti, koje mogu biti preduzete na različite načine i različitim sredstvima kojima se navedeni predmeti udaljuju sa teritorije naše zemlje i prebacuju (legalno ili ilegalno) u inostranstvo (Jovašević, Đurđić, 2006: 177), odnosno, obrnuto, iz inostranstva na teritoriju naše zemlje. Iznošenje je prebacivanje objekta radnje preko granice naše zemlje na teritoriju druge države bilo kojim prevoznim sredstvom i na bilo koji način. Unošenje podrazumeva prebacivanje objekta radnje preko državne granice sa teritorije strane zemlje na teritoriju Republike Srbije bilo kojim prevoznim sredstvom ili na bilo koji način. Pri tome za postojanje dela nije od značaja na koji način se to čini i u kom obimu. Za postojanje ovog oblika krivičnog dela potrebno je da se izvoz ili iznošenje, odnosno uvoz ili unošenje vrši protivpravno, odnosno protivno odredbama važećih propisa.²⁷⁸ To znači da pod određenim uslovima i od strane nadležnog organa može biti dozvoljeno da se trajno ili privremeno navedeni predmeti iznesu u inostranstvo ili unesu u Republiku Srbiju. Izvoz, iznošenje, uvoz i unošenje zaštićenih prirodnih dobara sa teritorije jedne zemlje na teritoriju druge zemlje se najčešće vrše preko organizovane mreže (Lazarević, 2006: 690).

Delo je svršeno kada je neki od navedenih predmeta iznesen, odnosno izvezen u inostranstvo ili unet, odnosno uvezen u Republiku Srbiju. Posebnom odredbom propisano je da je kažnjiv i sam pokušaj ovog dela. Ovo delo može biti učinjeno samo sa umišljajem kao oblikom krivice, a učinilac dela može biti svako lice. S obzirom na okolnosti pod kojima se ovo krivično delo vrši, može se desiti da se u ulozi učinioca dela pojavi lice koje je prethodno (u odnosu na iste životinje) učinilo krivično delo nezakonitog lova. Za ovaj oblik krivičnog dela uništenja, oštećenja, iznošenja u inostranstvo i unošenja u Srbiju zaštićenog prirodnog dobra propisane su kumulativno kazna zatvora od tri meseca do tri godine i novčana kazna. Primenom posebne mere bezbednosti od učinioca se obavezno oduzima strogo zaštićena vrsta životinja.

13.2.7. Unošenje opasnih materija u Srbiju i nedozvoljeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija (član 266.)

²⁷⁸Pravilnik o prekograničnom prometu i trgovini zaštićenim vrstama, Službeni glasnik Republike Srbije, br.99/2009 i 6/2014.

Krivično delo unošenja opasnih materija u Srbiju i nedozvoljeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija čini lice koje protivno propisima unese u Srbiju radioaktivne ili druge opasne materije ili opasne otpatke, odnosno koje prevozi, prerađuje, odlaže, sakuplja ili skladišti takve materije ili otpatke. I kod ovog krivičnog dela, objekt zaštite je životna sredina, koja se može ugroziti različitim vrstama opasnih materija, među kojima se po svom značaju, prirodi i karakteristikama izdvajaju radioaktivne materije i otpaci. Objekt napada su radioaktivne ili druge opasne materije ili opasni otpaci (Jovašević, 2009: 276).

Radnja izvršenja osnovnog oblika dela je određena alternativno i obuhvata: 1) unošenje u Srbiju, 2) prevoženje, 3) preradu, 4) odlaganje, 5) sakupljanje i 6) skladištenje radioaktivnih ili drugih materija ili opasnih otpadaka. Za postojanje krivičnog dela zahteva se da je radnja učinjena na određen način – protivno važećim propisima, na određenom mestu – na teritoriji Republike Srbije i u odnosu na određene predmete - radioaktivne ili druge opasne materije ili opasne otpatke. Unošenje je prebacivanje radioaktivnih ili drugih opasnih materija ili opasnih otpadaka sa teritorije strane zemlje preko državne granice na teritoriju Republike Srbije na bilo koji način i bilo kojim prevoznim sredstvom. Prevoženje je transport radioaktivnih ili drugih opasnih materija ili opasnih otpadaka sa jednog mesta na drugo, u okviru teritorije Republike Srbije ili van njenih granica, bilo kojim prevoznim sredstvom, kopnenim, vodenim ili vazdušnim putem. Prerada obuhvata postupanje sa navedenim materijama tako da se izmene njihova prvobitna svojstva i da se od njih naprave, predmeti koji imaju drugačija svojstva. Odlaganjem i skladištenjem smatra se ostavljanje tih materija na određenom prostoru.

Drugi teži oblik ovog dela postoji ako je usled izvršenja osnovnog dela došlo do uništenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veći troškovi. Dakle, ovde se kvalifikatorna okolnost sastoji u nastupanju teže posledice u vidu uništenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi. Uništenje biljnog ili životinjskog sveta bi ovde trebalo shvatiti kao njegovo trajno istrebljenje ili trajno i ozbiljno povređivanje, narušavanje njegovih kvaliteta dok bi oštećenje trebalo tumačiti kao privremeno, popravljivo, ispravljivo negativno menjanje kvantiteta, kvaliteta i bitnih svojstava biljnog i životinjskog sveta. Prema članu 3. Zakona o zaštiti životne sredine, zagađivanje životne sredine predstavlja unošenje zagađujućih materija ili energije u životnu sredinu, izazvano ljudskim delatnostima ili prirodnim procesima, koje ima ili može imati štetne posledice na kvalitet životne sredine i zdravlje ljudi. Pojam "velikih razmera", kao i procena kada su za otklanjanje zagađenja životne sredine potrebni duže vreme ili veliki troškovi su faktička pitanja koja sud rešava u svakom konkretnom slučaju.

Najteži oblik ovog dela čini lice koje organizuje vršenje osnovnog oblika tog krivičnog dela. Dakle, ovde se radnja izvršenja sastoji u organizovanom preduzimanju jedne ili više istih ili različitih radnji izvršenja.

Za teži oblik dela je propisana kazna zatvora od dve do deset godina i novčana kazna, a za najteži oblik ovog krivičnog dela propisane su kumulativno kazna zatvora od tri do deset godina i novčana kazna. Ako sud učiniocu nekog od ovih oblika izrekne uslovnu osudu, može mu odrediti obavezu da u određenom roku preduzme neku od propisanih mera zaštite od jonizujućih zračenja ili drugu propisanu meru zaštite.

13.2.8. Nedozvoljena izgradnja nuklearnih postrojenja (član 267.)

Krivično delo nedozvoljene izgradnje nuklearnih postrojenja čini lice koje protivno propisima odobri ili pristupi izgradnji nuklearne elektrane, postrojenja za proizvodnju nuklearnog goriva, ili postrojenja za preradu isluženog nuklearnog otpada. Za ovo krivično delo propisana je kazna zatvora od šest meseci do pet godina (član 267. KZRS).

Zabrana nuklearnih elektrana kao i preduzimanja određenih pripremnih radnji u tom cilju uvedena je u Srbiji 1995. godine Zakonom o zabrani izgradnje nuklearnih elektrana²⁷⁹. U tom smislu, može se konstatovati da se ovim krivičnim delom obezbeđuje krivičnopravna reakcija u slučaju kršenja te zabrane. Radnja izvršenja ovog krivičnog dela sastoji se u odobravanju izgradnje nuklearne elektrane, pristupanju izgradnje nuklearne elektrane, ali može obuhvatiti i odobravanje izgradnje, odnosno pristupanje izgradnji postrojenja za proizvodnju nuklearnog goriva ili postrojenja za preradu isluženog nuklearnog otpada. Za postojanje ovog krivičnog dela potrebno je da su navedene radnje preduzete u suprotnosti sa pomenutim Zakonom o zabrani izgradnje nuklearnih elektrana u SRJ.²⁸⁰

Delo podrazumeva postojanje umišljaja kao oblika krivice. U ulozi učinioca može se javiti bilo koje lice, s tim što se po prirodi stvari krug lica koja mogu biti učinioci ovog krivičnog dela po pravilu svodi samo na ona lica koja su nadležna za izdavanje odobrenja ili lica koja su u faktičkoj mogućnosti da pristupe izgradnji navedenih objekata odnosno postrojenja.²⁸¹

13.2.9. Povreda prava na informisanje o stanju životne sredine (član 268.)

---

²⁷⁹ Zakon o zabrani izgradnje nuklearnih elektrana, Službeni list SRJ br. 12/1995 i Službeni glasnik Republike Srbije br. 85/2005.

²⁸⁰ Stojanović, Z. (2016) *Op.cit.*, str. 808.

²⁸¹ *Ibid.*

Krivično delo povrede prava na informisanje o stanju životne sredine čini lice koje protivno propisima uskrati podatke ili da neistinite podatke o stanju životne sredine i pojavama koje su neophodne za procenu opasnosti po životnu sredinu i preduzimanje mera zaštite života i zdravlja ljudi. Učiniocu ovog krivičnog dela može se izreći novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do jedne godine (član 268. stav 1. KZRS).

Radnja izvršenja ovog krivičnog dela može se sastojati kako u činjenju tako i u nečinjenju. U prvoj situaciji je reč o uskraćivanju podataka o stanju životne sredine, dok se u drugoj radi o davanju neistinitih podataka koji se odnose na to stanje. Osim na stanje životne sredine, navedeni podaci se mogu odnositi i na one pojave koje su od značaja za procenu opasnosti po životnu sredinu, odnosno za preduzimanje mera zaštite života i zdravlja ljudi.²⁸²

Učinioc ovog krivičnog dela može biti bilo koje lice, uključujući i službeno ili odgovorno lice koje raspolaže relevantnim podacima o stanju životne sredine. Delo se može učiniti samo sa umišljajem, koji mora obuhvatiti svest o tome da se uskraćivanje podataka ili davanje neistinitih podataka vrši protivno propisima.²⁸³

Za postojanje krivičnog dela potrebno je da je radnja izvršenja (uskraćivanje podataka, odnosno davanje neistinitih podataka) učinjena protivno propisima. Reč je o Zakonu o zaštiti životne sredine, tačnije, o njegovom članu 80. pod nazivom "Širenje informacija o životnoj sredini"²⁸⁴.

13.2.10. Ubijanje i zlostavljanje životinja (član 269.)

Osnovni oblik krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja čini lice koje kršeći propise ubije, muči ili povredi životinju. Za ovaj oblik bila je, najpre predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do šest meseci, da bi nakon izmena i dopuna Krivičnog zakonika iz 2009. godine, ona bila zamenjena novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine

Zaštitni objekt ove inkriminacije sporan je i u zemljama koje imaju dugu tradiciju zaštite i dobrobiti životinja. Iako je krivično delo ubijanja i zlostavljanja životinja svrstano u grupu krivičnih dela protiv životne sredine, životna sredina se njime štiti samo delimično. Životna sredina predstavlja skup prirodnih i stvorenih vrednosti čiji kompleksni međusobni odnosi

---

²⁸² Stojanović, Z. (2016) *Op.cit.*, str. 809.

²⁸³ *Ibid.*

²⁸⁴ Zakon o zaštiti životne sredine, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009, 43/2011 i 14/2016.

čine okruženje, odnosno prostor i uslove za život ljudi. Dakle, ona se ne povređuje, niti ugrožava ubijanjem ili zlostavljanjem jedne životinje ili manjeg broja životinja. O zaštiti životne sredine putem krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja može biti reči kada je u pitanju njegov kvalifikovani oblik, odnosno kada je došlo do ubijanja, mučenja (zlostavljanja) ili povređivanja većeg broja životinja ili životinje koja pripada posebno zaštićenim životinjskim vrstama. Međutim, u slučaju ubijanja, mučenja ili povređivanja samo jedne životinje, pitanje zaštitnog objekta ovog dela ostaje otvoreno.

Prema Krivičnom zakoniku (član 3.) objektom zaštite se smatraju čovek i druge osnovne društvene vrednosti i njihova zaštita predstavlja osnov i granice za određivanje krivičnih dela, propisivanje krivičnih sankcija i njihovu primenu. Iz ovako definisanog objekta zaštite većina autora u našoj zemlji izvodi zaključak da životinja može biti samo objekt radnje krivičnog dela, ali ne i njegov zaštitni objekt, te da se ovim krivičnim delom suštinski i ne štiti životinja, već čovek, odnosno osećanja koja čovek gaji prema životinjama i odgovornost koju prema njima treba da ima. Tu se pre svega misli na osećaj sažaljenja koji ubijanje i mučenje životinja izaziva kod većine ljudi (Stojanović, 2006: 613-614).

Zakonskom odredbom nije precizirano na koje vrste životinja se ovo krivično delo odnosi. Kako zakonodavac ne postavlja eksplicitna ograničenja, moglo bi se zaključiti da je njome inkriminisano ubijanje, mučenje ili povređivanje bilo koje životinje²⁸⁵. Imajući u vidu da je ovo krivično delo u naše pravo uvedeno relativno skoro, kao i društvenu realnost da svest o zaštiti i dobrobiti životinja usled različitih kulturoloških, socijalnih i ekonomskih okolnosti u našoj zemlji još uvek zaostaje za svetskim standardima i shvatanjima, može se očekivati da će u praksi biti krivičnopravno sankcionisano ubijanje i zlostavljanje onih životinja kojim se kod većine ljudi izaziva sažaljenje, što je za sada prihvaćeno i u našoj pravnoj teoriji (Stojanović, 2006: 614).

Radnja izvršenja ovog krivičnog dela određena je alternativno i može se sastojati u: 1) ubijanju, 2) povređivanju, 3) mučenju i 4) zlostavljanju životinje na drugi način. Ubijanje je lišenje životinje života na način koji je u suprotnosti sa Zakonom o dobrobiti životinja, Zakonom o veterinarstvu, Zakonom o lovstvu i Zakonom o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda, kao i sa podzakonskim propisima od značaja za zaštitu zdravlja i dobrobiti životinja. Povređivanje je narušavanje telesnog integriteta životinje u smislu nanošenja telesnih povreda razaranjem tkiva ili organa u vidu izazivanja rana, lomljenja šapa i sličnih radnji. Ovde je povređivanje uzeto u širem značenju, te ga ne treba izjednačavati, odnosno svoditi isključivo na telesne povrede koja se nanose ljudima (Lazarević, 2006: 695). Mučenje je nanošenje fizičkih ili psihičkih patnji. Formulacijom „zlostavljanje životinje na drugi način“ omogućeno je da bude sankcionisano i uključivanje životinje u borbu, koje se, prema

²⁸⁵ Videti: član 5. Zakona o dobrobiti životinja.

relevantnim standardima iz oblasti zaštite i dobrobiti životinja smatra zlostavljanjem, i to nezavisno od samog ishoda borbe u smislu telesnih povreda ili smrti. Za postojanje dela zahteva se da je patnja koja se nanosi životinji velikih razmera i intenziteta, kao i da je do njenog nanošenja došlo bez racionalnog razloga i opravdanog cilja. Osim aktivnim delatnostima, radnja se može izvršiti i nečinjenjem, odnosno, propuštanjem kao što je, sistematsko uskraćivanje životinji hrane i vode (Stojanović, 2006: 614).

Radnja mora biti preduzeta protivpravno, što znači da ovo krivično delo postoji samo kada je neka od navedenih delatnosti izvršena protivno propisima kojima je regulisano koje se životinje, na koji način i pod kojim uslovima mogu lištiti života, kao što su na primer Zakon o dobrobiti životinja, Zakon o divljači i lovstvu i Zakon o veterinarstvu. Ukoliko se ubijanje životinja vrši na način koji nije predviđen navedenim propisima, delo postoji čak i kada je reč o životinjskoj vrsti, čije je ubijanje, inače, prema važećim propisima, dozvoljeno (Stojanović, 2006: 614). Nasuprot tome, nekim ljudskim radnjama koje nesumnjivo predstavljaju ubijanje i zlostavljanje, odnosno mučenje životinja, kao što je na primer njihovo klanje ili ubijanje iz vatrenog oružja u lovu ili vršenje određenih eksperimenata na njima, neće biti ostvarena obeležja bića ovog krivičnog dela ukoliko su te radnje preduzete u skladu sa odgovarajućim propisima zakonskog i podzakonskog karaktera. Na primer, iako klanje životinje podrazumeva nanošenje bola, patnje, straha i stresa i, lišenje života, ono se ne smatra krivičnim delom ubijanja i zlostavljanja životinja, niti prekršajem u smislu Zakona o dobrobiti životinja, ukoliko je sprovedeno na način, pod uslovima i u postupku koji je u skladu sa važećim zakonskim odredbama kojima je ta materija regulisana.

Kao učinilac krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja može se javiti njen vlasnik ili drugo lice. Kao što je istaknuto, radnja izvršenja krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja može obuhvatati niz činjenja i nečinjenja kojima se životinji nanose bol, patnja, strah i stres. Pojam zlostavljanja životinja je veoma širok i nedovoljno precizno definisan, te se njegova operacionalizacija prevashodno prepušta sudskoj praksi. Upravo zbog toga, izuzetno je važno odrediti precizne teorijske okvire i smernice koji će nadležnim organima služiti kao kriterijumi za ocenu da li se neko ljudsko ponašanje prema životinji može podvesti pod pojam zlostavljanja životinja ili ne.

Prema Zakonu o dobrobiti životinja Republike Srbije, zlostavljanje životinja određeno je prilično široko i uključuje ljudske radnje (činjenja i nečinjenja), odnosno postupanje ili nepostupanje prema životinjama kojim se namerno ili iz nehata izaziva bol, patnja, strah, stres, povreda i narušava genetska celovitost životinje i izaziva smrt. Ono obuhvata fizičko i psihičko zlostavljanje.

Fizičko zlostavljanje životinje prema članu 18. Zakona o dobrobiti životinja obuhvata radnje kojima se narušava njena fizička celovitost oštećenjem tkiva i organa: batiranje, šutiranje, bičevanje, seksualno zlostavljanje, prisiljavanje na rad ili obuku koji prevazilaze izdržljivost

životinje, neodgovarajući način hvatanja i obuzdavanja, sprovođenje intervencija na životinjama suprotno zakonskim odredbama i svesno reprodukovanje jedinki koje pate od naslednih bolesti, ako se ono ne vrši u ogledne svrhe i u skladu sa zakonom

Psihičko zlostavljanje životinje prema članu 18. Zakona o dobrobiti životinja obuhvata ponašanje kojim se narušava njena psihička celovitost i koje može izazvati ili izaziva poremećaje u ponašanju i to: onemogućavanje životinji da zadovolji svoje osnovne potrebe u ponašanju, da iskoristi odmor i zaklon, razjarivanje životinje primenom fizičke sile, drugim životinjama ili nadražajima koji joj nisu svojstveni, nanošenje straha, patnje, prouzrokovanje osećaja dosade i nesigurnosti i sprečavanje životinje da uspostavi socijalnu vezu sa životinjama iste vrste.

Većina savremenih zakona o dobrobiti životinja svoje polje primene ograničava na kičmenjake, ne praveći pri tom razliku između njih prema stepenu evolutivnog razvoja. Takav je slučaj i sa Zakonom o dobrobiti životinja Republike Srbije koji definiše životinju kao svakog kičmenjaka koji je u stanju da oseti bol patnju strah i stres (član 5).

Prvi teži oblik krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja postoji ako je usled preduzimanja radnje izvršenja osnovnog oblika došlo do ubijanja, mučenja ili povređivanja većeg broja životinja, ili ako je delo učinjeno u odnosu na životinju koja pripada posebno zaštićenim životinjskim vrstama. Dakle, kvalifikatorna okolnost je ovde određena alternativno kao: 1) prouzrokovanje posledice povrede u vidu ubijanja, mučenja ili povređivanja većeg broja životinja i 2) karakteristika, svojstvo objekta radnje – da je u pitanju životinja koja pripada posebno zaštićenim životinjskim vrstama. Kada će postojati veći broj životinja, faktičko je pitanje koje sudsko veće rešava u svakom konkretnom slučaju. Kao kriterijumi za procenu koliki broj životinja će se smatrati „većim“ za potrebe ovog krivičnog dela, mogu se navesti: vrsta kojoj životinje pripadaju, veličina životinja, tržišna vrednost životinja, kao i njihov privredni, naučni ili drugi značaj. Pojam posebno zaštićenih životinjskih vrsta prema Zakonu o zaštiti prirode spada u zaštićena prirodna dobra i uključuje divlje vrste koje su ugrožene ili koje mogu postati ugrožene, koje imaju poseban značaj sa genetičkog, ekološkog, ekosistemskog, naučnog, zdravstvenog, ekonomskog i drugog aspekta (član 36.).

Strogo zaštićenom divljom vrstom može se proglasiti: 1) vrsta iščezla u Republici Srbiji i vraćena programom reintrodukcije, 2) krajnje ugrožena divlja vrsta, 3) ugrožena divlja vrsta, 4) reliktna vrsta, 5) lokalni endemit, 6) stenoendemit, 7) međunarodno značajna i zaštićena divlja vrsta i 8) vrsta kojoj je iz drugih razloga potrebna zaštita, dok se zaštićenom divljom vrstom životinja može proglasiti: 1) ranjiva divlja vrsta, 2) endemična vrsta, 3) indikatorska, ključna i kišobran vrsta, 4) reliktna vrsta, 5) međunarodno značajna i zaštićena divlja vrsta i 6) vrsta koja nije ugrožena ali se zbog svog izgleda može lako zameniti sa ugroženom. Ugrožena životinjska vrsta je ona vrsta koja se suočava sa visokom verovatnoćom da će

iščeznuti u prirodnim uslovima u bliskoj budućnosti, što se utvrđuje u skladu sa opšteprihvaćenim međunarodnim kriterijumima. Za precizno određivanje pojma posebno zaštićene vrste značajne su i odredbe posebnog podzakonskog akta – Pravilnika o proglašenju zaštićenih i strogo zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva²⁸⁶. Prema članu 3. ovog Pravilnika, pojam strogo zaštićenih divljih vrsta životinja obuhvata one divlje vrste koje su iščezle sa teritorije naše zemlje ili njenih delova, vraćene programima reintrodukcije, krajnje ugrožene, ugrožene, reliktno, lokalno endemične, stenoendemične, međunarodno značajne i zaštićene divlje vrste, od posebnog značaja za očuvanje biološke raznovrsnosti Republike Srbije.

Učinilac ovog oblika dela može da bude svako lice koje postupa sa umišljajem kao oblikom krivice. Za prvi teži oblik dela propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine.

Drugi teži oblik ubijanja i zlostavljanja životinja, koji je uveden tek nakon izmena i dopuna Krivičnog zakonika od septembra 2009. godine, čini lice koje iz koristoljublja organizuje, finansira ili je domaćin borbe između životinja iste ili različite vrste ili lice koje organizuje ili učestvuje u kladenju na ovakvim borbama. Radnja izvršenja ovog težeg oblika dela određena je alternativno i može obuhvatiti sledeća činjenja: 1) organizovanje borbi između životinja, 2) finansiranje borbi između životinja, 3) pojavljivanje u ulozi domaćina borbi između životinja, 4) organizovanje kladenja na borbama između životinja i 5) učestvovanje u kladenju na borbama između životinja. To znači da ovo delo postoji ako je preduzeta bilo koja od navedenih radnji bez obzira da li je u konkretnom slučaju došlo do održavanja borbi između životinja i da li je usled takvih borbi došlo do telesne povrede ili smrti životinja koje su u njima učestvovala. Za postojanje ovog dela je potrebno da je tokom preduzimanja bilo koje od navedenih radnji izvršenja na strani učinio postojao subjektivni element u vidu koristoljublja. Postojanje koristoljublja kao subjektivnog elementa ukazuje na to da ovo delo može biti učinjeno samo sa direktnim umišljajem, za razliku od osnovnog oblika istog dela koji može biti učinjen kako sa direktnim, tako i sa eventualnim umišljajem (Stojanović, 2006: 615).

Organizovanje borbi životinja podrazumeva različite radnje koje imaju za cilj omogućavanje, odnosno stvaranje uslova za održavanje takvih događaja, kao što je: obezbeđivanje prostora, rekvizita ili sredstava za održavanje borbi ili pribavljanje životinja koje učestvuju u borbama. Finansiranje borbi između životinja se sastoji u ulaganju, novčanih, materijalnih sredstava u takve aktivnosti, odnosno pružanju finansijske podrške potrebne za njihovo održavanje. Pojavljivanje u ulozi domaćina borbi između životinja trebalo bi tumačiti kao nastupanje u svojstvu lica koje vodi takve „manifestacije“ – prima gledaoce u određenom prostoru gde se borbe održavaju, najavljuje borbe, saopštava rezultate borbi i sl.

---

²⁸⁶Pravilnik o proglašenju zaštićenih i strogo zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 5/2010 i 47/2011.

U ulozi učinioca težeg oblika dela može se javiti svako lice. To, može biti vlasnik životinja koje učestvuju u borbi, ali i druga lica. Imajući to u vidu, može se postaviti pitanje krivične odgovornosti vlasnika životinje koja učestvuje u borbi kada on sam nije organizovao, ni finansirao takvu borbu, niti je na njoj bio domaćin ili organizovao kladenja ili učestvovao u njima, ali je hteo ili pristao da životinja u njegovom vlasništvu učestvuje u borbi. Budući da to lice ne preduzima ni jednu od taksativno navedenih radnji izvršenja, ono ne bi moglo odgovarati za ovo krivično delo. Međutim, njegov pristanak ili htenje da njegova životinja učestvuje u takvim borbama stvaraju uslove da se ono smatra učiniocem osnovnog oblika ovog dela čija je radnja zlostavljanje životinje na drugi način. U pogledu krivice, za osnovni oblik dela zahteva se postojanje umišljaja (direktnog ili eventualnog), koji obuhvata i svest o tome da se preduzimanjem radnje izvršenja krše odgovarajući propisi. Dakle, vlasnik životinje krivično odgovara samo ako je bio svestan da će ona učestvovati u borbi i upravo to hteo (direktni umišljaj) ili na to pristao (eventualni umišljaj), znajući da time krši propise. Učiniocu ovog oblika krivičnog dela ubijanja i zlostavljanja životinja sud može kumulativno izreći kaznu zatvora u trajanju od tri meseca do tri godine i novčanu kaznu.

13.2.11. Prenošnje zaraznih bolesti kod životinja i biljaka (član 270.)

Krivično delo prenošenja zaraznih bolesti kod životinja i biljaka čini lice koje za vreme epidemije bolesti životinja koja može ugroziti stočarstvo ne postupa po propisima, odlukama ili naredbama kojima se određuju mere za suzbijanje ili sprečavanje tih bolesti. Poglavlje u okviru kojeg je ovo krivično delo sistematizovano govori u prilog tvrdnji da je njegov zaštitni objekt životna sredina. Međutim, sadržina ove inkriminacije pokazuje da je njen zaštitni objekt stočarstvo kao privredna grana. Naime, do stupanja na snagu važećeg Krivičnog zakonika, ovo delo bilo je inkriminisano u okviru krivičnih dela protiv privrede. Prilikom prilagođavanja ranije formulacije tog krivičnog dela novom zaštitnom objektu u vidu životne sredine, neopravdano je zadržan zahtev da je radnja izvršenja preduzeta za vreme epidemije bolesti životinja koja može ugroziti samo stoku, odnosno stočarstvo kao privrednu granu, a ne i neke druge životinje, pa samim tim i životnu sredinu (Stojanović, 2006: 616).

Radnja izvršenja je određena kao nepostupanje po propisima, odlukama ili naredbama nadležnih državnih organa. To je svaka delatnost činjenja (u smislu postupanja protivno propisima zakonskog ili podzakonskog karaktera) ili propuštanja (u smislu uzdržavanja da se postupi po propisima, odlukama ili naredbama) (Jovašević, 2009: 281). Iz toga se jasno vidi da je u pitanju krivično delo blanketnog karaktera, čija sadržina može biti popunjena na osnovu analize relevantnih zakonskih i podzakonskih akata iz oblasti zaštite životne sredine,

veterinarstva i stočarstva. Za postojanje ovog dela, potrebno je da je radnja izvršenja preduzeta u određeno vreme – za vreme trajanja epidemije bolesti životinja koja može ugroziti stočarstvo. Ovo krivično delo je dovršeno samim propuštanjem da se preduzme određena radnja, odnosno mera za suzbijanje ili sprečavanje bolesti, čiju primenu nalažu propisi, odluka ili naredba. U slučaju da se radnja sastoji u postupanju u suprotnosti sa navedenim zakonskim ili podzakonskim aktima, treba uzeti da je delo dovršeno samim kršenjem njihovih odredbi.

Prema članu 2. Zakona o veterinarstvu, zaraznim bolestima životinja smatraju se bolesti koje su kao takve određene na osnovu zoosanitarnog kodeksa Međunarodne organizacije za zaštitu životinja. Među njima se izdvajaju naročito opasne zarazne bolesti koje se mogu brzo širiti bez obzira na državne granice i koje izazivaju velike zdravstvene probleme i negativne ekonomske posledice po državu i međunarodnu trgovinu životinjama, proizvodima i hranom životinjskog porekla i hranom za životinje.

Teži oblik dela postoji ako je usled preduzete radnje izvršenja osnovnog dela nastupila teža posledica u vidu povrede – kao uginuće životinja ili druga znatna šteta. Ove teže posledice nastupaju kao rezultat nehata učinioaca i one proizlaze iz radnje izvršenja osnovnog dela (Jovašević, 2009: 282).

Učinilac ovog dela može biti svako lice. U pogledu krivice, propisan je umišljaj i nehat. Za umišljajno izvršenje osnovnog oblika dela, propisane su novčana kazna ili kazna zatvora do dve godine, a za teži oblik dela kazna zatvora do tri godine. Za nehatni oblik propisane su novčana kazna ili zatvor do jedne godine.

13.2.12. Nesavesno pružanje veterinarske pomoći (član 271.)

Krivično delo nesavesnog pružanja veterinarske pomoći čini veterinar ili ovlašćeni veterinarski radnik koji pri pružanju veterinarske pomoći prepíše ili primeni očigledno nepodobno sredstvo ili očigledno nepodoban način lečenja ili uopšte nesavesno postupi pri lečenju životinja i time prouzrokuje uginuće životinja ili drugu znatnu štetu. Do 1. januara 2006. godine, ovo krivično delo je bilo sistematizovano u članu 156., u okviru petnaestog poglavlja Krivičnog zakona Republike Srbije, posvećenog krivičnim delima protiv privrede.²⁸⁷ U najširem smislu, zaštitni objekt ove inkriminacije bili su privredni interesi zemlje, odnosno privredni sistem i njegovo pravilno funkcionisanje (Sržentić *et al.*, 1991:

---

²⁸⁷ Krivični zakon Republike Srbije, Službeni glasnik SR, br. 26/1977, 28/1977, 43/1977, 20/1979, 24/1984, 39/1986, 51/1987, 6/1989, 42/1989 i 21/1990 i Službeni glasnik Republike Srbije, br. 16/1990, 26/1991, 75/1991, 9/1992, 49/1992, 51/1992, 23/1993, 67/1993, 47/1994, 17/1995, 44/1998, 10/2002, 11/2002, 80/2002, 39/2003 i 67/2003.

401), a u okviru njega, stočarstvo kao privredna grana (Sržentić *et al.*, 1991: 443). U užem smislu, objekt zaštite ovog krivičnog dela bili su život i zdravlje stoke i živine (Jovašević, 2003: 277).

Iz poglavlja u okviru kojeg je ovo krivično delo sada sistematizovano, proizlazi da je njegov zaštitni objekt dvojako određen kao: 1) životna sredina i 2) veterinarska delatnost, njeno zakonito, kvalitetno i efikasno obavljanje. Objekt napada je određen kao život i zdravlje životinja, pra svega, stoke, živine i divljači (Jovašević, 2009: 282), ali i svih drugih životinja) kojima se veterinarska pomoć pruža. U teoriji postoje i shvatanja prema kojima se ovim krivičnim delom štiti pravo vlasnika i držaoca životinja na odgovarajuću zdravstvenu zaštitu životinja, čime se štite i same životinje, ali tek indirektno, kao integralni deo životne sredine (Stojanović, 2006: 617). Prema članu 3. Zakona o veterinarstvu, pojam životinje obuhvata: domaće papkare i kopitare, živinu, zečeve, kuniće i druge glodare, divljač i druge životinje i ptice koje nisu živina, divlje životinje, gmizavce, laboratorijske i eksperimentalne životinje, ribe i druge vodene životinje (osim živih školjki i ostalih mekušaca, živih bodljokožaca, živih plaštaša i živih morskih puževa i svih sisara, reptila i žaba bez obzira da li su divlje ili uzgajane), školjke i ostale mekušce koji se hrane filtriranjem i puževe.

Radnja izvršenja krivičnog dela nesavesnog pružanja veterinarske pomoći određena je alternativno. Ona obuhvata sledeće delatnosti: 1) prepisivanje ili primenu očigledno nepodobnog sredstva lečenja, 2) prepisivanje ili primenu očigledno nepodobnog načina lečenja i 3) uopšte nesavesno postupanje pri lečenju životinja. Sredstvo lečenja je takvo sredstvo koje se unosi u organizam ili stavlja na telo životinje radi lečenja, postavljanja dijagnoze, zaštite od zaraze ili u druge svrhe u okviru pružanja veterinarske pomoći, dok se pod načinom lečenja podrazumeva sama vrsta veterinarske intervencije ili stručni tretman koji se primenjuje prema životinji u nekom od navedenih ciljeva (Sržentić *et al.*, 1991: 444). Po pravilu, određeni način lečenja prati primena određenog sredstva lečenja i obrnuto. Prepisivanje ili primena očigledno nepodobnog sredstva ili načina lečenja podrazumeva različite postupke (činjenje ili nečinjenje) kojima se u znatnoj meri odstupa od pravila veterinarske struke kod određivanja dijagnoze bolesti i određivanja terapije, odnosno načina ili sredstva lečenja (Jovašević, 2009: 283). Element očiglednosti postoji u slučaju kada je učinjena teža povreda profesionalne dužnosti, tj. takva povreda koja predstavlja grubo odstupanje i odstupanje u većoj meri od opšte prihvaćenih pravila veterinarske nauke i prakse (Sržentić *et al.*, 1991: 444).

Uopšte nesavesno postupanje pri lečenju životinja uključuje one delatnosti kojima se krše pravila određene struke u pogledu primene određenih veterinarskih postupaka (Stojanović, Perić, 2009: 248-249). Kao primeri takvog postupanja mogu se navesti: propuštanje primene odgovarajućih higijenskih mera ili sterilizacije instrumenata, propuštanje pregleda, površan pregled životinje usled čega nije utvrđeno postojanje zaraze ili je data pogrešna dijagnoza

itd. (Sržentić *et al.*, 1991: 444). Osim propuštanja ovih mera u potpunosti, radnja u ovom obliku postoji i kada se mere primene neblagovremeno, delimično, neefikasno, na mestu i u vreme kada ne mogu da daju očekivani rezultat. Za postojanje krivičnog dela bitno je da je radnja izvršenja preduzeta pri pružanju veterinarske pomoći. Pri tome treba naglasiti da zakonski izraz "pri pružanju veterinarske pomoći" obuhvata ne samo lečenje obolelih životinja već i razne mere zdravstvene preventive i kontrole koje se primenjuju prema zdravim životinjama, kao što je, na primer, vakcinisanje, uzimanje krvi radi analize i postupak pri veštačkom osemenjavanju stoke.

Tako određena, radnja izvršenja ovog krivičnog dela ima određene sličnosti sa radnjom izvršenja krivičnog dela nesavesnog pružanja lekarske pomoći. U tom kontekstu, i značenja navedenih delatnosti treba uzeti u smislu kako je određeno kod tog dela, s tim da se nepodobnost sredstva i načina lečenja, odnosno drugo nesavesno postupanje procenjuje prema pravilima veterinarske nauke i prakse (Lazarević, 2006: 698). Krivična odgovornost lekara pretpostavlja tešku, grubu ili upadljivu lekarsku grešku, a smatra se da se manje lekarske greške mogu potkrasti i savesnom lekaru (Radišić, 2008: 195). Imajući u vidu sličnost između navedenih krivičnih dela, bilo bi opravdano takav stav zauzeti i prilikom procene postojanja krivične odgovornosti veterinara, odnosno drugih veterinarskih radnika. Posledica ovog krivičnog dela sastoji se u povredi, odnosno u nastupanju uginuća životinja ili prouzrokovanju druge znatne štete. Dakle, krivično delo je svršeno kad je nesavesnim pružanjem veterinarske pomoći prouzrokovano uginuće životinja ili druga znatna šteta (Lazarević, 2006: 698). Ukoliko usled nesavesnog pružanja veterinarske pomoći ne dođe do uginuća životinja ili prouzrokovanja znatne štete, postoji pokušaj ovog krivičnog dela koji nije kažnjiv.

U vezi sa posledicom koja se sastoji u uginuću životinja, može se postaviti pitanje njihovog broja, odnosno da li je za postojanje ovog krivičnog dela dovoljno uginuće najmanje dve životinje ili je potrebno da se radi o većem broju jedinki. Pored toga, ostaju nejasni i sami kriterijumi za određivanje minimalnog broja uginulih životinja koji se zahteva za postojanje ovog krivičnog dela. U obzir dolaze različiti parametri: vrsta životinja, a posebno njihova pripadnost zaštićenim životinjskim vrstama²⁸⁸, njihova sposobnost da osećaju bol, patnju, strah i stres, ekonomska vrednost životinja, afekciona vrednost koju te životinje imaju za vlasnika itd. U tom smislu, može se postaviti i pitanje da li ovo krivično delo postoji i kada usled preduzimanja radnje izvršenja dođe do uginuća dve životinje manje ekonomske vrednosti (na primer, dve jedinke živine) i dve životinje veće ekonomske vrednosti (na primer, dve jedinke stoke). Ni posledica koja se sastoji u nastupanju znatne štete nije

²⁸⁸ Videti: član 3. stav 1. tačka 4. Zakona o zaštiti životne sredine, član 4. stav 1. tačka 25. Zakona o zaštiti prirode, Strategiju biološke raznovrsnosti Republike Srbije za period od 2011. do 2018. i Pravilnik o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva.

preciznije definisana u zakonskom tekstu. Prema stavu krivičnog odeljenja Vrhovnog suda Srbije iz aprila 2006. godine, znatna šteta postoji kada iznos štete prelazi 900 000 dinara. Između ostalog, znatnu štetu mogu činiti i visoki troškovi lečenja životinja (Stojanović, 2006: 617), ali nema sumnje da šteta takvih razmera može proizlaziti i iz drugih okolnosti. Na primer, takva šteta bi bila prouzrokovana i ukoliko bi došlo do uginuća samo jedne životinje, pod uslovom da se proceni da njena vrednost prelazi navedeni novčani iznos. Takođe, znatna šteta bi mogla da se odnosi i na umanjenje u navedenom ili većem iznosu ekonomske (tržišne) vrednosti jedne ili više životinja.

Krivično delo nesavesnog pružanja veterinarske pomoći može biti učinjeno sa umišljajem i sa nehatom kao oblikom krivice. Umišljaj učinioca treba da obuhvati svest da se pri pružanju veterinarske pomoći nesavesno postupa i da će usled toga nastupiti ili da može da nastupi uginuće životinja ili znatna šteta, pa učinilac to hoće, želi ili bar na to pristaje (Lazarević, 2006: 621). U pogledu nehata kao oblika krivice, trebalo bi u slučaju veterinarskih radnika uzeti u obzir i institut profesionalnog nehata, odnosno posebni, teži oblik nehata koji inače naš zakon ne poznaje. U pitanju je nehatakvog lica koje je po svom pozivu, zanimanju ili profesiji dužno da prilikom preduzimanja radnje iz okvira svoje profesije bude pažljivije od drugih lica i da s obzirom na svoja posebna stručna ili specijalna znanja ili osposobljenosti ispolji posebnu pažljivost i obazrivost, koja se od prosečnih ljudi ne zahteva. Iako zakonom nije predviđen, ovaj oblik nehata može da u određenim slučajevima ima značaj kod odmeravanja kazne (Jovašević, 2006: 621).

Učinilac ovog krivičnog dela može biti samo veterinar i ovlašćeni veterinarski radnik. Pojam veterinara i veterinarskog radnika definisani su Zakonom o veterinarstvu. Prema članu 3. veterinar je doktor veterinarske medicine odnosno diplomirani veterinar. Zakon o veterinarstvu u članu 31. pod pojam veterinarskog radnika podvodi i veterinare i veterinarske tehničare. U skladu sa navedenom odredbom, veterinarski tehničar pomaže veterinarima u obavljanju veterinarske delatnosti i pod njihovim nadzorom obavlja poslove koje mu oni odrede. Veterinarski tehničari ne mogu izvoditi hirurške zahvate, postavljati dijagnozu, propisivati način lečenja i samostalno raspolagati lekovima. Umišljajni oblik ovog krivičnog dela zaprećen je novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dve godine, dok je za nehatni oblik dela propisana novčana kazna ili kazna zatvora do šest meseci.

13.2.13. Proizvodnja štetnih sredstava za lečenje životinja (član 272.)

Krivično delo proizvodnje štetnih sredstava za lečenje životinja sastoji se u proizvodnji radi prodaje ili u stavljanju u promet sredstava za lečenje ili sprečavanje zaraze kod životinja koja su opasna za njihov život ili zdravlje. Objekt zaštite ovog krivičnog dela je životinjski svet – fauna, kao jedan od elemenata životne sredine. Objekt napada su sredstva za lečenje životinja ili sprečavanje zaraze kod životinja. To moraju biti sredstva koja su opasna za život ili

zdravlje životinja. Pojam sredstava za lečenje životinja ili sprečavanje zaraze kod životinja definisan je članom 3. Zakona o veterinarstvu u okviru pojma veterinarskih lekova, koji obuhvataju sve lekove i biološke preparate, osim osnovnih proizvoda za negu životinja, koji se koriste radi sprečavanja pojava i širenja, suzbijanja ili iskorenjivanja bolesti ili za lečenje obolelih životinja, za poboljšanje, izmenu ili povraćaj telesne funkcije životinja ili postizanje drugih ciljeva u vezi sa poboljšanjem zdravlja životinja.

Radnja izvršenja ovog krivičnog dela određena je alternativno i obuhvata: 1) proizvodnju sredstava za lečenje životinja ili sredstava za sprečavanje zaraze kod životinja i 2) stavljanje u promet sredstava za lečenje životinja ili sredstava za sprečavanje zaraze kod životinja.

Pod proizvodnjom se podrazumeva pravljenje novih, do tada nepostojećih predmeta ili preinačenje postojećih tako da dobiju nova svojstva i namenu. Bitno je da se ova radnja ne preduzima za sopstvene potrebe, već u nameri njihove dalje prodaje. Ova namera mora da postoji na strani učinioca u vreme preduzimanja radnje izvršenja, ali nije neophodno da je ona i ostvarena. Stavljanje u promet je delatnost činjenja dostupnim tih sredstava individualno neodređenom broju lica. Posledica dela se sastoji u prouzrokovanju apstraktne opasnosti po život i zdravlje životinja, što znači da za postojanje krivičnog dela nije potrebno da usled preduzimanja radnje izvršenja zaista i dođe do ugrožavanja njihovog života i zdravlja. Dakle, delo je dovršeno samom proizvodnjom u svrhu prodaje, odnosno stavljanjem u promet navedenih sredstava, bez obzira da li su došla u posed nekog lica i da li su upotrebljena. Svojstvo objekta radnje, odnosno činjenica da su u pitanju sredstva koja su opasna po život ili zdravlje životinja, samo po sebi podrazumeva da postoji mogućnost nastupanja opasnosti po životinje, tako da se dokazivanje postojanja apstraktne opasnosti ne zahteva.

Teži oblik dela postoji ako je usled preduzete radnje izvršenja nastupila posledica koja se sastoji u uginuću životinja ili nastupanju druge znatne štete. Kada postoji teža posledica, kada se može smatrati da je ona znatnog obima i intenziteta i da li i pod kojim uslovima će se ona smatrati rezultatom preduzete radnje izvršenja osnovnog oblika dela faktička su pitanja čije je rešavanje prepušteno sudu. Prema stavu krivičnog odeljenja Vrhovnog suda Srbije iz aprila 2006. znatna šteta postoji kada iznos štete prelazi 900 000 dinara.

Ako je učinilac postupao sa umišljajem za osnovni oblik dela mu se izriču novčana kazna ili zatvor do jedne godine, a za teži oblik novčana kazna ili zatvor do dve godine. Za nehatni oblik propisane su alternativno novčana kazna ili zatvor do šest meseci.

13.2.14. Zagađivanje hrane i vode za ishranu, odnosno napajanje životinja (član 273.)

Krivično delo zagađivanja hrane i vode za ishranu odnosno napajanje životinja se sastoji u zagađenju kakvom škodljivom materijom hrane ili vode koje služe za ishranu ili napajanje

životinja, čime se dovedu u opasnost njihov život ili zdravlje ili u zagađenju vode u ribnjaku, jezeru, reci ili kanalu kakvom škodljivom materijom ili u prouzrokovanju opasnosti za opstanak riba ili drugih vodenih životinja poribljavanjem iz zaraženih voda. Objekt zaštite ovog krivičnog dela je životinjski svet (fauna). Objekt napada su škodljive materije, odnosno materije kojima se hrana ili voda za ishranu ili napajanje životinja čine opasnim za njihov život ili zdravlje (otrovi, razne štetne hemikalije, zagađene otpadne vode, uginule životinje, pokvarene životne namirnice i sl.).

Radnja izvršenja dela je zagađenje. Zagađivanje se sastoji u štetnoj promeni fizičkih, hemijskih, bioloških, bakterioloških, virusoloških ili radioloških svojstava vode za piće ili životne namirnice. Radnja izvršenja se može preduzeti na tri načina: 1) u pogledu hrane i vode koja služi za ishranu ili napajanje životinja, 2) vode u ribljaku, jezeru, reci ili kanalu i 3) poribljavanju iz zagađenih voda. Posledica radnje izvršenja se javlja kao: 1) konkretna opasnost za život i zdravlje životinja i 2) konkretna opasnost za opstanak riba ili drugih vodenih životinja (mekušaca, rakova i ostalih akvatičnih organizama). Bitno je da se zagađivanje vrši upotrebom kakve škodljive materije, odnosno bilo koje materije koja je štetna za zdravlje ljudi (Stojanović, 2006: 619). Pored zagađenja vode škodljivom materijom, radnja izvršenja može se sastojati i u poribljavanju ribom iz zaraženih voda. Prema Zakonu o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda (član 2. stav 1. tačka 15.), pod poribljavanjem se podrazumeva plansko unošenje jedinki ribe i oplođene ikre u ribolovne vode u skladu sa programom upravljanja ribarskim područjem.

Kvalifikovani oblik ovog dela postoji ukoliko usled preduzimanja radnje izvršenja nastupi teža posledica u vidu povrede – uginuća životinja ili prouzrokovanja druge znatne štete. Kada postoji uginuće životinja, koliki broj uginulih životinja i koje vrste je potreban za postojanje dela, kao i da li je pričinjena druga znatna šteta faktička su pitanja koja sud utvrđuje u svakom konkretnom slučaju. Inače, znatna šteta prema stavu krivičnog odeljenja Vrhovnog suda Srbije iz aprila 2006. godine postoji kada iznos štete prelazi 900 000 dinara.

Učinilac ovog krivičnog dela može biti svako lice, a delo može biti učinjeno sa umišljajem ili iz nehata. Za osnovno delo je propisana novčana kazna ili zatvor do jedne godine za umišljaj, odnosno novčana kazna ili zatvor do šest meseci za nehat. Za kvalifikovani oblik propisane su novčana kazna ili zatvor do dve godine.

13.2.15. Pustošenje šuma (član 274.)

Osnovni oblik krivičnog dela pustošenja šuma čini lice koje protivno propisima ili naredbama nadležnih organa vrši seču ili krčenje šume ili koje oštećuje stabla ili na drugi način oštećuje šume, ili koje obori jedno ili više stabala u parku, drvoredu ili na drugom mestu gde seča nije dozvoljena (član 274. stav 1. KZRS). Za osnovni oblik ovog krivičnog dela učinilac se može kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora u trajanju do 1 godine.

Teži oblik krivičnog dela pustošenja šuma čini lice koje njegov osnovni oblik izvrši u zaštićenoj šumi, nacionalnom parku ili drugoj šumi sa posebnom namenom (član 274. stav 2. KZRS). Za teži oblik ovog krivičnog dela propisana je kazna zatvora u rasponu od 3 meseca do 3 godine.

Prema članu 5. Zakona o šumama, šuma je prostor obrastao šumskim drvećem, minimalne površine 5 ari, sa minimalnom pokrivenošću zemljišta krunama drveća od 30%. Pod šumom se takođe smatraju i mlade prirodne i veštačke sastojine, kao i ljudskim delovanjem ili iz prirodnih razloga privremeno neobrasle površine na kojima će se prirodno ili veštački ponovo uspostaviti šuma. Pod šumom se podrazumevaju i šumski rasadnici u kompleksu šuma i semenske plantaže, kao i zaštitni pojasevi drveća površine veće od 5 ari. Šumom se ne smatraju parkovi u naseljenim mestima, kao i drveće koje se nalazi ispod dalekovoda i u koridoru izgrađenog dalekovoda, bez obzira na površinu.

Radnja izvršenja osnovnog oblika ovog krivičnog dela određena je alternativno i može obuhvatati: seču ili krčenje šume, oštećivanje stabala ili pustošenje šume na drugi način. Za postojanje krivičnog dela potrebno je da se navedene radnje preduzimaju na protivno propisima ili naredbama nadležnih organa. Članom 8. stav 15. Zakona o šumama pustošenje šuma definisano je tako da obuhvata sve protivpravne radnje kojima se slabi plodnost (prinosna snaga) šumskog zemljišta i time dovodi u opasnost ili onemogućava trajnost šumske proizvodnje ili gajenje šuma na tom zemljištu ili ugrožava opstanak šuma i njihova opštekorisna funkcija (seča većeg obima koja se približava čistoj seči ili krčenju šuma, prebirna seča prejakog intenziteta, podbeljivanje stabala, svaka radnja koja može prouzrokovati zakorovljavanje, spiranje i odnošenje zemljišta vodom ili vetrom i dr.).

Drugi oblik radnje izvršenja ovog krivičnog dela postoji kada se obori jedno ili više stabala u parku, drvoredu ili na drugom mestu gde seča nije dozvoljena. Dakle, ovde nije u pitanju šuma u smislu Zakona o šumama, već je upravo zbog toga što je reč o manjim kompleksima koji se ne smatraju šumom i koji imaju posebnu namenu, za postojanje krivičnog dela dovoljno da je oboreno i samo jedno stablo (Stojanović, 2016: 818). Učinilac ovog krivičnog dela može biti bilo koje lice, uključujući i vlasnika šume (Stojanović, 2016: 818).

Teži oblik krivičnog dela pustošenja šuma postoji kada se bilo koja radnja osnovnog oblika izvrši u zaštićenoj šumi, nacionalnom parku ili drugoj šumi sa posebnom namenom. Ovi pojmovi definisani su Zakonom o šumama, odnosno Zakonom o nacionalnim parkovima²⁸⁹. Prema članu 6. Zakona o šumama, šume s posebnom namenom obuhvataju: 1) zaštitne šume; 2) šume za očuvanje i korišćenje genofonda šumskih vrsta drveća; 3) šume za očuvanje biodiverziteta gena, vrsta, ekosistema i predela; 4) šume značajne estetske vrednosti; 5)

²⁸⁹ Zakon o nacionalnim parkovima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 84/2015 i Zakon o nacionalnim parkovima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 39/1993, 44/1993, 53/1993, 67/1993 i 48/1994.

šume od značaja za zdravlje ljudi i rekreaciju; 6) šume od značaja za obrazovanje; 7) šume za naučno-istraživačku delatnost; 8) šume kulturno-istorijskog značaja; 9) šume za potrebe odbrane zemlje; 10) šume specifičnih potreba državnih organa i 11) šume za druge specifične potrebe (član 6. stav 4.). Pri tome je istaknuto da šume u zaštićenim prirodnim dobrima imaju prioritetnu funkciju šume sa posebnom namenom (član 6. stav 5.). Pojam nacionalnog parka određen je stavom 1. člana 2. Zakona o nacionalnim parkovima kao područje koje po svojim ekološkim, biogeografskim i drugim karakteristikama predstavlja prirodnu celinu izuzetnog značaja sa ekosistemima i predelima posebne vrednosti u pogledu izvornosti i raznovrsnosti vegetacije, flore i faune i ako ima jednu ili više sledećih odlika: reprezentativne biološke, geomorfološke, geološke, hidrološke i druge pojave i procese kulturno-istorijske vrednosti sa reprezentativnim oblicima tih vrednosti nastalih u interakciji čoveka i njegovog prirodnog okruženja.

Oba oblika krivičnog dela pustošenja šuma mogu se izvršiti samo sa umišljajem, s tim što kod drugog oblika svest učinioca mora obuhvatiti i činjenicu da se radi o zaštićenoj šumi, nacionalnom parku ili šumi sa posebnom namenom (Stojanović, 2016: 818).

13.2.16. Šumska krađa (član 275.)

Osnovni oblik krivičnog dela šumske krađe čini lice koje radi krađe obori u šumi, parku ili drvoredu jedno ili više stabala, pri čemu količina oborenog drveta prelazi zapreminu od jednog kubnog metra. Iz poglavlja u okviru kojeg je ovo krivično delo sistematizovano proizlazi da je njegov objekt zaštite, u najširem smislu, životna sredina određena prema članu 3. Zakona o zaštiti životne sredine kao skup prirodnih i stvorenih vrednosti čiji kompleksni međusobni odnosi čine okruženje, odnosno prostor i uslove za život. Tačnije, objekt zaštite ovog krivičnog dela jesu šume (Jovašević, 2009: 288), kao integralni deo životne sredine, odnosno kao delovi jednog od njenih elemenata – biljnog sveta ili flore. Prema članu 5. Zakona o šumama, šuma je prostor obrastao šumskim drvećem, minimalne površine 5 ari, sa minimalnom pokrivenošću zemljišta krunama drveća od 30%. Pod šumom se takođe smatraju i mlade prirodne i veštačke sastojine, kao i ljudskim delovanjem ili iz prirodnih razloga privremeno neobrasle površine na kojima će se prirodno ili veštački ponovo uspostaviti šuma. Pod šumom se podrazumevaju i šumski rasadnici u kompleksu šuma i semenske plantaže, kao i zaštitni pojasevi drveća površine veće od 5 ari. Šumom se ne smatraju parkovi u naseljenim mestima, kao i drveće koje se nalazi ispod dalekovoda i u koridoru izgrađenog dalekovoda, bez obzira na površinu.

Radnja izvršenja krivičnog dela šumske krađe sastoji se u obaranju, odnosno u seči drveta i to jednog ili više stabala (Čejović, 2007: 536). Obaranje stabla se najčešće čini sečenjem, ali je stablo moguće oboriti i na drugi način kao što je, na primer, kopanje, čupanje i slično (Stojanović, 2006: 125). Za postojanje dela zahteva se kumulativno ispunjenje nekoliko uslova. Pre svega, potrebno je da je radnja izvršenja preduzeta sa namerom oduzimanja odnosno prisvajanja tako oborenog stabla, dakle, u nameri krađe, bez obzira na to da li je ova namera u konkretnom slučaju i realizovana. Zatim, neophodno je da je radnjom izvršenja oborena zakonom predviđena količina drveta – količina koja je veća od jednog kubnog metra. Ova količina predstavlja objektivni uslov za postojanje krivičnog dela (Lazarević, 2006: 702). Ukoliko se utvrdi da je količina oborenog drveta manja od jednog kubnog metra, neće postojati krivično delo već prekršaj (Stojanović, 2006: 621).

Za postojanje krivičnog dela potrebno je da se radnja izvršenja preduzima na određenom mestu – u šumi, parku ili drvoredu, što mora biti poznato učiniocu dela (Jovašević, 2009: 288). Delo je svršeno samim obaranjem stabala (Čejović, 2007: 536). Prema tome, za postojanje dela nije neophodno da su oborena stabla u konkretnom slučaju i prisvojena: njihovim prisvajanjem ne ostvaruje se, međutim, posebno krivično delo, već i tada postoji samo jedno delo (Lazarević, 2006: 702). Ali, ukoliko neko prisvoji u šumi već oborena stabla (dakle, stabla koja nije oborio on sam, već neko drugo lice), on čini krivično delo krađe a ne krivično delo šumske krađe (OSB Kž. 409/03) (Stojanović, 2006: 621). Objekt radnje ovog krivičnog dela jeste stablo, odnosno drvo koje se nalazi u šumi, parku ili drvoredu. Ove pojmove treba shvatiti kao i kod krivičnog dela pustošenja šuma (član 274. KZRS) (Stojanović, 2006: 621), što znači da se navedenim inkriminacijama zaštita ne pruža samo drveću koje se nalazi u šumama definisanim Zakonom o šumama, već i drveću koje čini deo šuma u širem smislu, uključujući tu i parkove odnosno drvorede.

U ulozi učinioca krivičnog dela šumske krađe može se javiti svako lice. U pogledu krivice, na strani učinioca mora postojati umišljaj. Štaviše, potrebno je da se radi o direktnom umišljaju, budući da kod učinioca u trenutku preduzimanja radnje izvršenja mora postojati ista namera koja postoji i u slučaju izvršenja krivičnog dela krađe – namera da se prisvajanjem oborenog stabla za sebe ili drugoga pribavi protivpravna imovinska korist. Pri tome treba istaći da ova namera ne sme biti upravljena na prodaju drveta kao način za pribavljanje imovinske koristi, jer bi se u tom slučaju radilo o jednom od slučajeva težeg oblika ovog dela, iz stava 2. člana 275. KZRS.

Za ovo krivično delo propisane su alternativno novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do jedne godine. Prema izričitoj zakonskoj odredbi, i sam pokušaj ovog dela je kažnjiv, što prema opštim odredbama Krivičnog zakonika ne bi bilo moguće (član 30. KZRS) Pokušaj bi postojao kada bi učinilac započeo obaranje stabala ili kada bi neko stablo već oborio, pri

čemu količina oborenih stabala još uvek nije dostigla zapreminu od jednog metra kubnog (Lazarević, 2006: 702).

Pored osnovnog oblika, krivično delo šumske krađe ima i teži oblik, za koji su alternativno propisane novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do tri godine (član 275. stav 2. KZRS). On postoji u tri situacije. U prvoj situaciji, teži oblik šumske krađe postoji ukoliko je radnja izvršenja preduzeta u nameri da se oboreno drvo proda. Dakle, ovde kvalifikatornu okolnost predstavlja posebna namera učinioca – namera da se oboreno drvo proda. Ova namera, kao subjektivni element na strani učinioca, mora da postoji u momentu preduzimanja radnje izvršenja. Pri tome nije relevantno da li je ta namera u konkretnom slučaju kasnije i ostvarena ili nije. U drugoj situaciji, teži oblik šumske krađe će biti ostvaren ako je količina oborenog drveta veća od pet kubnih metara. Tu obim i intenzitet prouzrokovane posledice čine kvalifikatornu okolnost. Ta okolnost mora biti obuhvaćena umišljajem učinioca. Ipak, on ne mora imati potpuno preciznu predstavu da se u konkretnoj situaciji radi o količini drveta koja prelazi pet kubnih metara, već samo o činjenici da je oborio veću količinu stabala. Na kraju, u trećoj situaciji, kvalifikatornu okolnost predstavlja mesto preduzimanja radnje izvršenja. U pitanju su: zaštićena šuma, nacionalni park ili drugašuma sa posebnom namenom (Jovašević, 2009: 289).

Za osnovni oblik krivičnog dela šumske krađe propisane su alternativno novčana kazna i kazna zatvora u trajanju do jedne godine, dok se za njegov teži oblik može izreći novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do tri godine.

13.2.17. Nezakonit lov (član 276.)

Prvi oblik krivičnog dela nezakonitog lova postoji kada se divljač lovi za vreme lovostaja ili na području gde je lov zabranjen. Radnja izvršenja ovog dela je lov divljači. Lov divljači definisan je Zakonom o divljači i lovstvu (član 4.) i obuhvata takvu aktivnost lovaca koja se sastoji u traženju, posmatranju, praćenju, dozivanju i čekanju divljači radi odstrela, zatim, odstrel divljači, hvatanje žive divljači, kao i sakupljanje žive divljači i njenih delova. Lovcem se smatra fizičko lice koje je steklo lovnu kartu za tekuću lovnu godinu, ispunjava uslove iz propisa kojima se reguliše oružje i municija²⁹⁰ i koje je osposobljeno za lov divljači, ali se kao učinilac ovog krivičnog dela može javiti i svako lice. Za postojanje ovog dela je potrebno da je radnja izvršenja preduzeta: a) u određeno vreme – za vreme lovostaja ili b) na određenom mestu – području gde je lov zabranjen.

²⁹⁰ Videti: Zakon o oružju i municiji, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 20/2015.

Lovostaj prema slovu Zakona o divljači i lovstvu (član 20.) predstavlja zabranu lova u određenom periodu. Primenom ove mere štite se lovostajem zaštićene vrste divljači - one vrste divljači koje imaju status lovnih vrsta, ali koje je zabranjeno loviti u određenom vremenskom periodu. Zakon o divljači i lovstvu ne sadrži listu lovostajem zaštićenih vrsta divljači, već dužnost proglašavanja ovih vrsta prebacuje na odgovarajuća ministarstva, odnosno ministra nadležnog za poslove lovstva i ministra nadležnog za poslove zaštite životne sredine koji ove vrste životinja određuju na osnovu procene ugroženosti pojedinih vrsta²⁹¹, brojnosti populacija i obaveza iz potvrđenih međunarodnih ugovora²⁹². U skladu sa tim, lovostajem zaštićene vrste divljači taksativno su nabrojane u posebnom podzakonskom aktu – Pravilniku o proglašavanju lovostajem zaštićenih vrsta divljači²⁹³.

Osim za vreme lovostaja, prvi oblik krivičnog dela nezakonitog lova može biti učinjen i van tog vremenskog perioda ukoliko se lovi divljač na području gde je lov zabranjen. Na nekim mestima postoji trajna zabrana lova. Zakon o divljači i lovstvu ove oblasti naziva nelovnim površinama, svrstavajući u njih sledeća mesta (član 36.): naseljena mesta i parkove u naseljima, plantažne voćnjake i vinograde, rasadnike i druge šumske i poljoprivredne površine koje su ograđene ogradom kroz koju dlakava divljač ne može da prolazi; objekte za lečenje, odmor i rekreaciju; aerodrome, groblja, javne saobraćajnice, aktivne površinske kopove i druge komunalne površine; površine koje se koriste za vojne namene; površine koje su na udaljenosti manjoj od dve stotine metara od naselja i stambenih i pomoćnih objekata izvan naseljenog mesta, dvorišta seoskog domaćinstva ili industrijskih i drugih objekata; farme i parkove divljači i ostale površine i objekte na kojima je u skladu sa drugim propisima zabranjen lov.

Za postojanje ovog oblika krivičnog dela ne zahteva se da je divljač u konkretnom slučaju i ulovljena. Dovoljno je da je učinilac pod zakonom propisanim okolnostima preduzeo bilo koju radnju koja se može okarakterisati kao lov u smislu navedene odredbe Zakona o lovstvu. Zbog toga se u pojedinim slučajevima može javiti problem razgraničenja svršenog krivičnog dela nezakonitog lova i njegovog nekažnjivog pokušaja (stojanović, 2006: 623). Nošenje lovačkog oružja za vreme lovostaja ili na području na kome je lov zabranjen samo po sebi ne predstavlja radnju izvršenja krivičnog dela nezakonitog lova. Međutim, to delo postoji ukoliko se za vreme lovostaja ili na području gde je lov zabranjen nosi lovačko oružje i pri tome traži divljač. Osim traženja divljači prilikom nošenja lovačkog oružja, tome bi se moglo

---

²⁹¹ Ugrožena vrsta je ona vrsta koja se suočava sa visokom verovatnoćom da će iščeznuti u prirodnim uslovima u bliskoj budućnosti, što se utvrđuje u skladu sa opšteprihvaćenim međunarodnim kriterijumima (član 4. stav 1. tačka 73. Zakona o zaštiti prirode).

²⁹² Član 5. stav 1. i član 21. Zakona o divljači i lovstvu.

²⁹³ Član 2. Pravilnika o proglašavanju lovostajem zaštićenih vrsta divljači, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 9/2012, 31/2013, 55/2015, 67/2015 i 75/2016.

dodati i njeno posmatranje, praćenje, dozivanje i čekanje radi odstrela, budući da se, u skladu sa Zakonom o lovstvu (član 4.), sve ove aktivnosti smatraju lovom. U takvom slučaju bi postojanje krivičnog dela praktično zavisilo od procene da li je na strani lica koje je nosilo lovačko oružje za vreme lovostaja ili na području na kome je lov zabranjen tražilo, posmatralo, pratilo, dozivalo ili čekalo divljač, postojala i namera da istu odstreli.

Objekt radnje jeste divljač. Pojam divljači određen je u članu 1. Zakona o divljači i lovstvu kao prirodno bogatstvo i imovina Republike Srbije koja se koristi isključivo pod uslovima i na način predviđen tim zakonom, a obuhvata zakonom određene vrste divljih sisara i ptica.

U praksi se javlja i pitanje da li u slučaju odstrela ili hvatanja više jedinki divljači postoji jedno ili više krivičnih dela u sticaju. Postoji saglasnost da je reč o jednom krivičnom delu ukoliko je to učinjeno u toku jednog lova. Međutim, sporna je dužina vremenskog razmaka između odstrela ili hvatanja pojedinih životinja. Naime, nije izvesno da li je za postojanje jednog krivičnog dela potrebno da taj vremenski razmak bude kratak, kao i da li u takvoj situaciji ima prostora za primenu instituta produženog krivičnog dela iz člana 61. Krivičnog zakonika. Preovladava shvatanje da ukoliko u toku jednog lova bude ulovljeno više životinja nema potrebe za korišćenjem konstrukcije produženog krivičnog dela jer se tada radi o prirodnom jedinstvu dela, a ne o sticaju. U tom smislu, okolnost da je radnjom ovog krivičnog dela ulovljeno više životinja može biti relevantna samo prilikom odmeravanja kazne (Stojanović, 2006: 623).

Kao učinilac ovog dela može se javiti svako lice – član lovačkog udruženja ili neko drugo lice (Lazarević, 2006: 704). To može biti i lice koje nema dozvolu za nošenje lovačkog oružja. Tada će postojati sticaj sa krivičnim delom nedozvoljene proizvodnje, držanja, nošenja i prometa oružja i eksplozivnih materija iz člana 348. KZ. Kao oblik krivice zahteva se umišljaj. Za prvi oblik ovog krivičnog dela propisane su alternativno novčana kazna ili kazna zatvora do šest meseci.

Drugi oblik krivičnog dela nezakonitog lova čini lice koje neovlašćeno lovi na tuđem lovištu i ubije ili rani divljač ili je uhvati živu. Radnja izvršenja ovog oblika dela obuhvata više alternativnih delatnosti: 1) ubijanje, 2) ranjavanje i 3) hvatanje žive divljači. Ubijanje divljači podrazumeva njeno lišenje života na bilo koji način i bilo kojim sredstvom. Ranjavanje divljači se odnosi na nanošenje telesnih povreda razaranjem tkiva ili organa divljači. Hvatanje žive divljači odnosi se na njeno obuzdavanje, sputavanje, odnosno oduzimanje ili ograničavanje slobode kretanja divljači, koje može biti učinjeno na različite načine i različitim sredstvima – zamkama, mrežama, ograđivanjem određenog prostora itd.

Za postojanje ovog oblika dela traži se da je radnja preduzeta na tuđem lovištu, i to prilikom neovlašćenog lova, dakle, bez saglasnosti vlasnika, odnosno korisnika lovišta. Zakon o divljači i lovstvu određuje lovište (član 4.) kao zaokruženu prirodnu celinu u kojoj postoje uslovi za trajnu zaštitu, upravljanje, lov, korišćenje i unapređivanje populacije divljači, dok

korisnika lovišta definiše kao pravno lice kome je dato pravo na gazdovanje lovištem²⁹⁴. Za razliku od osnovnog oblika dela, za postojanje drugog oblika zahteva se da je divljač ulovljena. Ukoliko to nije slučaj, postoji osnovni oblik ovog krivičnog dela, jer se može smatrati da lice koje neovlašćeno lovi na tuđem lovištu, zapravo, lovi na području na kome je lov zabranjen. Ovaj oblik dela zaprećen je novčanom kaznom ili kaznom zatvora do godinu dana.

Ako se na tuđem lovištu neovlašćeno lovi i ubije, rani ili uhvati živa krupna divljač, postoji treći oblik krivičnog dela nezakonitog lova – neovlašćen lov na tuđem lovištu. Njegova radnja izvršenja određena je alternativno i obuhvata: 1) ubijanje divljači, 2) ranjavanje divljači i 3) hvatanje žive divljači. Ubijanje divljači podrazumeva njeno lišenje života na bilo koji način i bilo kojim sredstvom. Ranjavanje se odnosi na naonošenje telesnih povreda razaranjem tkiva ili organa divljači. Hvatanje žive divljači odnosi se na njeno obuzdavanje, sputavanje, oduzimanje ili ograničavanje slobode kretanja divljači, na različite načine i različitim sredstvima: zamkama, mrežama, ograđivanjem prostora. Svojstvo objekta radnje je ono što čini kvalifikatornu okolnost ovog dela. To je krupna divljač, ranije nazivana i visokom divljači, a njen pojam određen je odgovarajućim podzakonskim aktima. Za ovaj oblik krivičnog dela nezakonitog lova su alternativno propisane novčana kazna ili kazna zatvora do dve godine (član 276. stav 3. KZRS).

Najteži oblik nezakonitog lova je lov koji dovodi u pitanje opstanak divljači. On postoji kada se lovi divljač čiji je lov zabranjen ili kada se lovi bez posebne dozvole određena vrsta divljači za čiji je lov potrebna takva dozvola ili kada se lovi na način ili sredstvima kojima se divljač masovno uništava. Radnja izvršenja se mora preduzeti na poseban, atipičan ili opasan način i može uključivati: 1) lov one divljači čiji je lov zabranjen, 2) lov divljači koja se može loviti samo sa posebnom dozvolom, a takva dozvola nije izdata i 3) lov divljači na način ili sredstvima kojima se ona masovno uništava. Divljač čiji je lov zabranjen određena je u članu 20. Zakona o divljači i lovstvu kao nelovna divljač, koja ima status trajno ili strogo zaštićene vrste. Za razliku od svog prethodnika – Zakona o lovstvu, važeći Zakon o divljači i lovstvu ne nabroja taksativno koje se vrste divljači smatraju trajno zaštićenim.

Dozvola za lov krupne divljači je isprava kojom se lovcu dozvoljava da lovi krupnu divljač, dok je dozvola za lov sitne divljači isprava kojom se grupi lovaca dozvoljava da lovi sitnu divljač. Ovlašćeno lice korisnika lovišta izdaje dozvolu za lov krupne divljači na ime lovca, s tim što se dozvola za grupni lov divljih svinja izdaje na ime vođe grupe. Dozvolu za lov sitne divljači ovlašćeno lice korisnika lovišta takođe izdaje na ime grupe. Izgled i sadržinu obrasca dozvole za lov krupne divljači i dozvole za lov sitne divljači bliže propisuje ministar nadležan

---

²⁹⁴ Gazdovanje lovištem je skup mera za zaštitu, upravljanje, lov, korišćenje i unapređivanje populacija divljači u lovištu, zaštitu, očuvanje i unapređivanje staništa divljači i zaštitu, uređivanje i održavanje lovišta.

za poslove lovstva. Ova pitanja detaljnije su regulisana posebnim podzakonskim aktom – Pravilnikom²⁹⁵. Zakon o divljači i lovstvu (član 75.) propisuje da je u slučaju inostranog lovca, dozvolu za lov dužna da obezbedi turistička agencija koja ima zaključen ugovor o pružanju lovno-turističkih usluga sa korisnikom lovišta.

Zabranjeni načini lova nabrojani su i opisani u članu 76. Zakona o divljači i lovstvu. Tu spadaju: 1) lov divljači koja je ugrožena požarom, poplavom, snežnim nanosima, poledicom i drugim elementarnim nepogodama, 2) lov divljači upotrebom reflektora (farova), baklji i drugih veštačkih svetlosnih izvora (osim u lovu na divlju svinju, vuka, šakala i lisicu), aeronautičkih mašina, ogledala, elektronskih uređaja, audio uređaja, živih mamaca, kao i upotrebom hrane sa omamljujućim sredstvima, 3) lov divljači upotrebom pasa koji nisu lovački rasni psi, pasa koji nisu vakcinisani, obeleženi u skladu sa propisima kojima se uređuje veterinarstvo i pasa onih rasa čija upotreba nije predviđena lovnom osnovom, 4) lov divljači zamkama i klopkama, 5) lov divljači gađanjem iz motornog vozila i gaženjem divljači motornim vozilom i 6) lov divljači vojničkim oružjem i vojničkom municijom. Pored nabrojanih načina, Zakon zabranjuje lov divljači i ostalim nehumanim metodima i sredstvima koja mogu da izazovu lokalni nestanak ili ozbiljan poremećaj u populaciji divljači. Ali, najteži oblik krivičnog dela nezakonitog lova postoji samo ako je upotrebljen način (sredstvo) lova bio takav da se njime divljač masovno uništava, što se procenjuje na osnovu okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. Za ovaj oblik propisana je kazna zatvora do tri godine.

Od učinioaca krivičnog dela nezakonitog lova oduzimaju se ulovljena divljač i sredstva za lov. Priroda ove mere nije sporna kada se radi o sredstvima nezakonitog lova – to je slučaj obaveznog izricanja mere bezbednosti oduzimanja predmeta. Ali, u odnosu na ulov se može postaviti pitanje da li će se on oduzeti na osnovu mere bezbednosti oduzimanja predmeta ili na osnovu mere oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim delom, koja je i prema opštim odredbama obavezna (Stojanović, 2006: 624). Prema članu 87. KZRS, mera bezbednosti oduzimanja predmeta izriče se u pogledu predmeta koji je bio namenjen ili upotrebljen za izvršenje krivičnog dela, kao i u pogledu predmeta koji je nastao izvršenjem krivičnog dela, kad postoji opasnost da će se određeni predmet ponovo upotrebiti za izvršenje krivičnog dela ili kada je radi zaštite opšte bezbednosti ili iz moralnih razloga oduzimanje predmeta neophodno. Oduzimanje predmeta je fakultativno, ali zakon može odrediti i obavezno oduzimanje, što je ovde i učinjeno.

Sa druge strane, u skladu sa principom da niko ne može zadržati imovinsku korist pribavljenu krivičnim delom, propisanim u članu 91. KZRS, predviđeno je da se od učinioaca oduzimaju novac, predmeti od vrednosti i svaka druga imovinska korist koju je pribavio

²⁹⁵ Pravilnik o uslovima i načinu organizovanja lova, izgledu i sadržini obrasca lovne karte, izgledu i sadržini obrasca dozvole za lov krupne divljači i dozvole za lov sitne divljači, kao i izgledu i sadržini obrasca izveštaja o izvršenom lovu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 44/2010.

krivičnim delom. Ako oduzimanje nije moguće, učinilac će se obavezati da preda u zamenu drugu imovinsku korist koja odgovara vrednosti imovine pribavljene izvršenjem krivičnog dela ili proistekle iz krivičnog dela ili da plati novčani iznos koji odgovara pribavljenoj imovinskoj koristi. Iako ima argumenata za stav da su ulovljene životinje predmeti koji su nastali izvršenjem krivičnog dela, u odnosu na njih ipak treba primeniti meru oduzimanja imovinske koristi. Moglo bi se tvrditi i da ulovljena divljač nije isto što i živa, te da se njeno svojstvo izvršenjem krivičnog dela bitno menja – tada bi se ona mogla smatrati predmetom koji je nastao izvršenjem krivičnog dela. Međutim, treba uzeti u obzir da divljač ne mora biti ubijena da bi se smatrala ulovljenom, budući da nezakonit lov može biti učinjen i samim hvatanjem (žive) divljači (Stojanović, 2006: 624-625). Iz navedenog sledi da ulovljenu divljač treba tretirati kao imovinsku korist pribavljenu krivičnim delom, a ne kao predmet nastao izvršenjem krivičnog dela.

13.2.18. Nezakonit ribolov (član 277.)

Krivično delo nezakonitog ribolova ima osnovni i dva teža oblika. Osnovni oblik ovog dela čini lice koje lovi ribu ili druge vodene životinje za vreme lovostaja ili u vodama u kojima je lov zabranjen. Radnja izvršenja obuhvata lov ribe ili drugih vodenih životinja odnosno njihovo ubijanje ili hvatanje na bilo koji način i bilo kojim sredstvom. Za postojanje dela je potrebno da je radnja izvršenja preduzeta: 1) u određeno vreme – za vreme lovostaja ili 2) na određenom mestu – u vodama u kojima je lov zabranjen. Prema Zakonu o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda (član 2.), lovostaj je vremenski period u kojem se pojedine vrste riba, osim riba gajenih u ribnjacima, ne mogu loviti niti stavljati u promet. Lovostaj se uspostavlja podzakonskim aktom - naredbom.²⁹⁶ Mesta gde je ribolov zabranjen određuju se odgovarajućim propisima (Lilić, Drenovak, 2010: 67).

Krivično delo nezakonitog ribolova smatra se dovršenim i kada riba ili druge vodene životinje nisu ulovljene (Stojanović, 2006: 625). Dovoljno je da se one love za vreme lovostaja ili u vodama u kojima je ribolov zabranjen.

Učinilac krivičnog dela nezakonitog ribolova može biti svako lice. Ipak, priroda tog krivičnog dela, kao i način i okolnosti pod kojima se ono čini ukazuju na veću verovatnoću da će se kao njegov učinilac javiti upravo lice koje je na neki način uključeno u vršenje nekog oblika ribolova. Kao oblik krivice propisan je umišljaj. Za osnovni oblik dela propisane su alternativno novčana kazna ili kazna zatvora do šest meseci.

²⁹⁶ Naredba o ustanovljavanju lovostaja za pojedine vrste riba na ribarskom području ili delu ribarskog područja i o zabrani lova riba koje nemaju propisanu veličinu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 17/2009, 36/2009 i 104/2009.

Kao i ostala krivična dela protiv životne sredine, i krivično delo nezakonitog ribolova je blanketnog karaktera, te je za objašnjenje pojedinih pojmova iz njegovog bića potrebno poznavanje propisa iz oblasti ribarstva, od kojih je najznačajniji Zakon o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda, ali i niza podzakonskih akata. Prema članu 2. Zakona o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda, riblji fond obuhvata sve vrste riba, mekušaca, rakova i ostalih akvatičnih organizama koji se štite i održivo koriste, dok ribarstvo čine sve aktivnosti usmerene na zaštitu i održivo korišćenje, lov i promet ribljeg fonda. Riblji fond u ribolovnim vodama (kopnenim vodama – prirodnim ili veštačkim, tekućim ili stajaćim) je u državnoj svojini.

Prvi teži oblik krivičnog dela nezakonitog ribolova sastoji se u lovu riba ili drugih vodenih životinja na nedozvoljen način, odnosno nedozvoljenim sredstvima – eksplozivom, električnom strujom, otrovom, sredstvima za omamljivanje ili na drugi način koji je štetan za razmnožavanje tih životinja ili kojim se te životinje masovno uništavaju. Ovaj oblik dela kvalifikuju: 1) nedozvoljen način izvršenja i 2) nedozvoljeno sredstvo kojim se ribe ili druge vodene životinje love. U pitanju su zabranjeni načini i zabranjena sredstva određeni Zakonom o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda, koji u članu 20. zabranjuje lov ribe: 1) u vreme mresta i lovostaja, 2) neposredno rukom, 3) eksplozivom i drugim rasprskavajućim sredstvima, 4) harpunom, 5) ostima, 6) podvodnom puškom i drugim zabranjenim ili nedozvoljenim sredstvima i alatima, 7) vatrenim oružjem, 8) strujom, 9) veštačkim izvorom svetlosti, 10) hemijskim i drugim sredstvima koja ubijaju, truju ili omamljuju ribu, 11) noću, ako su u pitanju mladica, lipljan i pastrmka i 12) potezanjem, odnosno kačenjem udicom za telo ili grabuljanjem.

Za postojanje dela nije potrebno da je došlo do ulova ribe ili drugih vodenih životinja, već je dovoljno da je radnja preduzeta na određeni način ili određenim sredstvima. Ulov ribe i drugih vodenih životinja, ili njihovo uništavanje je posledica koja nije obuhvaćena bićem krivičnog dela, ali koja može biti od značaja prilikom odmeravanja kazne (Stojanović, 2006: 626).

Drugi teži oblik krivičnog dela nezakonitog ribolova čini lice koje lovi ribu ili druge vodene životinje veće biološke vrednosti ili u većoj količini ili pri lovu uništi veću količinu riba ili drugih vodenih životinja. U prvoj situaciji je u pitanju lov ribe ili drugih vodenih životinja veće biološke vrednosti ili u većoj količini, odnosno na način koji je usmeren na lov veće količine ribe ili drugih vodenih životinja. Koje ribe ili druge vodene životinje imaju veću biološku vrednost određeno je odgovarajućim propisima, dok je faktičko pitanje kada se radi o njihovoj većoj količini (Lazarević, 2006: 705). Za postojanje ovog dela nije neophodno da je radnja izvršenja preduzeta za vreme lovostaja ili u vodama u kojima je ribolov zabranjen. Za razliku od prve situacije, u drugoj se za postojanje težeg oblika dela upravo zahteva da je prilikom ribolova uništena veća količina ribe ili drugih vodenih životinja (Stojanović, 2006:

626). Ovde se radi o delu kvalifikovanom težom posledicom. Kada postoji „veća količina“, faktičko je pitanje koje sud rešava u svakom konkretnom slučaju.

Ovo delo može biti učinjeno samo sa umišljajem kao oblikom krivice. Umišljajem učinioa treba da bude obuhvaćena svest o sredstvu i načinu na koji se riba lovi.

Za oba teža oblika ovog krivičnog dela propisana je kazna zatvora do tri godine. Pored izricanja kazne izričito je predviđeno da se učiniocu ovog krivičnog dela oduzimaju ulov i sredstva za ribolov. Kao i u slučaju krivičnog dela nezakonitog lova, priroda ove mere nije sporna kada se radi o sredstvima nezakonitog ribolova – tada je reč o izricanju mere bezbednosti oduzimanja predmeta. Ali, u odnosu na ulov bi se moglo postaviti pitanje da li će se on oduzeti na osnovu primene mere bezbednosti oduzimanja predmeta ili na osnovu primene mere oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim delom, koja je i prema opštim odredbama obavezna (Stojanović, 2006: 624).

Iako bi se moglo zastupati i shvatanje da su ulovljene ribe ili druge vodene životinje predmeti koji su nastali izvršenjem krivičnog dela, ipak bi u odnosu na njih trebalo primeniti meru oduzimanja imovinske koristi. Moglo bi se tvrditi da ulovljene ribe ili druge vodene životinje nisu isto što i žive, odnosno da se njihovo svojstvo izvršenjem krivičnog dela nezakonitog ribolova bitno menja. U tom kontekstu bi se ulov mogao smatrati predmetom koji je nastao izvršenjem tog krivičnog dela. Međutim, treba uzeti u obzir da ribe ili druge morske životinje ne moraju biti ubijene da bi se smatrale ulovljenim – dovoljno je da su one na bilo koji način uhvaćene, što znači da se njihovo svojstvo u takvom slučaju neće promeniti izvršenjem krivičnog dela. U skladu sa tim, ima više osnova da se ulovljena riba ili druge vodene životinje tretiraju kao imovinska korist pribavljena krivičnim delom nezakonitog ribolova, nego kao predmet nastao izvršenjem tog krivičnog dela (Batrićević, 2011: 425-426).

13.2.19. Predlog izmena odredbi Krivičnog zakonika Republike Srbije u cilju usklađivanja sa Direktivom 2008/99/EZ

Analiza odredbi Direktive 2008/99/EZ o krivičnim delima protiv životne sredine i odredbi glave 24 Krivičnog zakonika Republike Srbije posvećene krivičnim delima protiv životne sredine pokazuje da pozitivno krivično pravo Republike Srbije nije u potpunosti usklađeno sa zahtevima iz Direktive, te da je, radi postizanja potpune usaglašenosti potrebno u njega uneti određene izmene. U daljem tekstu biće navedene odredbe Krivičnog zakonika Republike Srbije koje nisu u potpunosti usklađene sa odredbama Direktive 2008/99/EZ. Potom će biti objašnjeno šta je to što navedene odredbe Krivičnog zakonika čini neusklađenim sa navedenom Direktivom, odnosno u čemu se sastoji neusklađenost ili odstupanje od Direktive. Konačno, biće navedeni predlozi kako da se navedene odredbe

Krivičnog zakonika Republike Srbije izmene odnosno dopune ne bi li se u potpunosti uskladile sa Direktivom.

Odredbe Krivičnog zakonika Republike Srbije iz glave 24. koje treba izmeniti radi postizanja potpune usklađenosti sa Direktivom 2008/99/EZ uključuju sledeće članove: 1) član 260. Zagađenje životne sredine, 2) član 262. Protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu, 3) član 264. Oštećenje životne sredine, 4) član 265. Uništenje, oštećenje, iznošenje u inostranstvo i unošenje u Srbiju zaštićenog prirodnog dobra, 5) član 266. Unošenje opasnih materija u Srbiju i nedozvoljeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija i 6) član 267. Nedozvoljena izgradnja nuklearnih postrojenja. Pored izmena navedenih odredbi, transpozicija Direktive 2008/99/EZ nameće potrebu za uvođenjem nekih novih inkriminacija, kako bi se omogućilo sankcionisanje svih onih ponašanja koja se Direktivom definišu kao krivična dela.

13.3. Člana 260. KZRS3 životne sredine

13.3.1. Postojeća verzija člana 260. KZRS3 životne sredine

Član 260. Zagađenje životne sredine

(1) Ko kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine zagađi vazduh, vodu ili zemljište u većoj meri ili na širem prostoru, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.

(3) Ako je usled dela iz stava 1. ovog člana došlo do uništenja ili oštećenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(4) Ako je usled dela iz stava 2. ovog člana došlo do uništenja ili oštećenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(5) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. i 4. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine.

13.3.2. Obrazloženje neusklađenosti člana 260. KZRS sa Direktivom 2008/99/EZ

Prema članu 260. KZRS, za postojanje krivičnog dela potrebno je da je učinilac preduzeo bilo koju od alternativno navedenih radnji izvršenja "kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine". Ali, Direktiva 2008/99/EZ drugačije definiše pojam nezakonitosti. Naime, članom 2(a) Direktive 2008/99/EZ propisano je da pojam "protivpravno" za potrebe te Direktive znači kršenje: (i) zakonodavstva usvojenog u skladu sa ugovorom o Evropskoj zajednici i navedenog u Aneksu A Direktive 2008/99/EZ; ili (ii) u pogledu aktivnosti obuhvaćenih ugovorom o Euratomu, zakonodavstva usvojenog u skladu sa ugovorom o Euratomu i navedenog u Aneksu B 2008/99/EZ; ili (iii) zakona, upravnog akta države članice ili odluke donete od strane nadležnog organa države članice kojima se sprovodi zakonodavstvo Zajednice iz (i) i (ii).

Budući da Republika Srbija nije članica Evropske unije, ona se ne može u svom Krivičnom zakoniku neposredno pozivati na izvore *acquisi-a*. U tom smislu, "protivpravno" bi u ovom slučaju trebalo tumačiti kao ponašanje koje je u suprotnosti sa propisima (zakonima i podzakonskim aktima) Republike Srbije kojima je omogućena transpozicija odredbi pravnih akata koji predstavljaju izvore *acquis-a*, a koji su nabrojani u Aneksu A i Aneksu B Direktive 2008/99/EZ. Činjenica je da će ovi propisi mahom obuhvatiti propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine, ali da mogu obuhvatiti i neke druge propise, te da je postojeća formulacija "kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine" preuska. Zbog toga bi umesto nje trebalo upotrebiti širu formulaciju poput "kršeći propise" ili "protivno propisima".

Pored toga, u članu 260. nabrojane su nezakonite aktivnosti koje se sastoje u zagađenju vazduha, vode ili zemljišta u većoj meri ili na širem prostoru. Međutim, Direktivom se kao nezakonite aktivnosti navodi veći broj radnji koje sve spadaju u zagađenje životne sredine: ispuštanje, emisija ili uvođenje određene količine materija ili jonizujućeg zračenja u vazduh, zemljište ili vodu, koje prouzrokuje ili će najverovatnije prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke (član 3(a), Direktiva 2008/99/EZ). Nabrojanjem navedenih aktivnosti na način kako je to učinjeno u članu 3(a) Direktive 2008/99/EZ pojam zagađenja se precizira u samom Krivičnom zakoniku, te nije potrebno da se ova, inače blanketna odredba dodatno tumači u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti životne sredine. Još važnije od toga jeste izbegavanje prilično fleksibilne i nedovoljno precizirane formulacije "u većoj meri i na širem prostoru" Zbog toga bi nezakonite aktivnosti koje čine radnju izvršenja krivičnog dela zagađenja životne sredine trebalo definisati tako da obuhvate sve ove radnje nabrojane u članu 3(a) Direktive: ispuštanje, emitovanje ili unošenje određene količine materija ili jonizujućeg zračenja u vazduh, zemljište ili vodu koje prouzrokuju ili će najverovatnije

prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, zemljišta ili vode ili za životinje ili biljke.

Kada je u pitanju teži oblik krivičnog dela zagađenja životne sredine, koji postoji kada je usled njegovog osnovnog oblika došlo do uništenja ili oštećenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi, potrebno je preformulisati ga tako da bude u skladu sa članom 3(a) Direktive, čime se ujedno izbegava upotreba nedovoljno preciznih formulacija kao što je "uništenje ili oštećenje velikih razmera", "duže vreme" i "veliki troškovi". Umesto toga, trebalo bi kao posledicu za postojanje težeg oblika zahtevati da je nastupila posledica u vidu konkretne opasnosti, odnosno posledica koja se sastoji u prouzrokovanju opasnosti od (nastupanja) smrti ili ozbiljne povrede bilo kog lica. Navedena formulacija je u skladu sa članom 3(a) Direktive 2008/99/EZ.

Prilikom analiziranja inkriminisanja težeg oblika krivičnog dela zagađenja životne sredine može se postaviti pitanje kako treba tretirati slučajeve u kojima je usled izvršenja osnovnog ili težeg oblika krivičnog dela zagađenja životne sredine nastupila smrt jednog ili više lica, ili u kojima je došlo do teške telesne povrede ili teškog narušavanja zdravlja nekog lica, odnosno do "smrti ili ozbiljne povrede bilo kog lica", kako je to formulisano u članu 3(a) Direktive 2008/99/EZ. Naime, moglo bi se postaviti pitanje da li postoji potreba za inkriminisanjem takvih slučajeva kao posebnog, težeg oblika (ili težih oblika) ovog krivičnog dela. U domaćoj pravnoj nauci prevladava stav prema kojem u slučaju da je usled krivičnog dela zagađenja životne sredine nastupila smrt jednog ili više lica ili da je došlo do teške telesne povrede, odnosno teškog narušavanja zdravlja nekog lica postoji sticaj sa odgovarajućim krivičnim delima.²⁹⁷

Budući da Direktiva 2008/99/EZ ne postavlja eksplicitne zahteve u pogledu krivičnogpravnog inkriminisanja takvih slučajeva, čini se da ne postoji potreba za uvođenjem novih težih oblika krivičnog dela zagađenja životne sredine, već da se slučajevi u kojima je usled preduzimanja osnovnog ili težeg oblika tog krivičnog dela nastupila posledica u vidu smrti, teške telesne povrede ili teškog narušavanja zdravlja jednog ili višeg lica treba da se tretiraju kao sticaj između krivičnog dela zagađenja životne sredine i i krivičnog dela ubistva (u smislu člana 113. KZRS), odnosno teškog ubistva (u smislu člana 114. KZRS) odnosno teške telesne povrede (u smislu člana 121 KZRS). Tada će se primenjivati odredbe člana 60. KZRS o odmeravanju kazne za krivična dela učinjena u sticaju. Prema članu 60. KZRS, ako je učinilac jednom radnjom ili sa više radnji učinio više krivičnih dela za koja mu se istovremeno sudi, sud će prethodno utvrditi kazne za svako od tih dela, pa će za sva ta dela izreći jedinstvenu kaznu (član 60., stav 1.).

²⁹⁷ Stojanović, 2016, str. 798.

Jedinstvenu kaznu sud će izreći po sledećim pravilima (član 60., stav 2.): 1) ako je za neko od krivičnih dela u sticaju utvrdio kaznu zatvora od trideset do četrdeset godina izreći će samo tu kaznu; 2) ako je za krivična dela u sticaju utvrdio kazne zatvora, povisiće najtežu utvrđenu kaznu, s tim da jedinstvena kazna ne sme dostići zbir utvrđenih kazni, niti preći dvadeset godina zatvora; 3) ako su za sva krivična dela u sticaju propisane kazne zatvora do tri godine, jedinstvena kazna ne može biti veća od deset godina zatvora; 4) ako je za krivična dela u sticaju utvrdio samo novčane kazne, izreći će jednu novčanu kaznu u visini zbira utvrđenih kazni, s tim da ona ne sme preći osamnaest miliona dinara, a ako je utvrdio samo novčane kazne u određenim iznosima (član 50.), ona ne sme preći milion dinara odnosno deset miliona dinara kad su jedno ili više krivičnih dela izvršeni iz koristoljublja; 5) ako je za krivična dela u sticaju utvrdio samo kazne rada u javnom interesu, izreći će jednu kaznu rada u javnom interesu u visini zbira utvrđenih časova rada, s tim da ona ne sme preći tristašezdeset časova, a vreme u kome se rad mora obaviti ne sme biti duže od šest meseci; 6) ako je za neka krivična dela u sticaju utvrdio kazne zatvora, a za druga dela novčane kazne, izreći će jednu kaznu zatvora i jednu novčanu kaznu po odredbama tač. 2. do 4. ovog stava.

Ono što je bitno jeste da se i na taj način, dakle, primenom odredbi o odmeravanju kazne za krivična dela učinjena u sticaju, omogućava ispunjavanje obaveza iz člana 5., Direktive 2008/99/EZ prema kojem su države članice u obavezi da preduzmu neophodne mere kako bi obezbedile da za krivična dela iz člana 3. i 4. te Direktive budu propisane delotvorne, srazmerne i odvraćajuće krivične sankcije.

13.3.3. Predlog izmena člana 260. KZRS

Član 260. Zagađenje životne sredine

(1) Ko kršeći propise ispusti, emituje ili unese određenu količinu materije ili jonizujućeg zračenja u vazduh, zemljište ili vodu koje prouzrokuje ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke i time zagadi životnu sredinu, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.

(3) Ko kršeći propise ispusti, emituje ili unese određenu količinu materije ili jonizujućeg zračenja u vazduh, zemljište ili vodu koje prouzrokuje ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke i time prouzrokuje opasnost od

nastupanja smrti ili ozbiljne povrede bilo kog lica, kazniće se kaznom zatvora od 1 do 8 godina i novčanom kaznom.

(4) Ako je usled dela iz stava 2. izazvana opasnost od nastupanja smrti ili ozbiljne povrede bilo kog lica, učinilac će se kazniti zatvorom od 6 meseci do 5 godina i novčanom kaznom.

(5) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1., 2., 3 ili 4. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine.

13.4. Član 262. KZRS

13.4.1. Postojeća verzija člana 262. KZRS

Član 262. Protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu

(1) Službeno ili odgovorno lice koje protivno propisima o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine dozvoli izgradnju, stavljanje u pogon ili upotrebu objekata ili postrojenja ili primenu tehnologije kojima se u većoj meri ili na širem prostoru zagađuje životna sredina, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ako je usled dela iz stava 1. ovog člana došlo do uništenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. i 2. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine.

13.4.2. Obrazloženje neusklađenosti člana 262. KZRS sa Direktivom 2008/99/EZ

Prema članu 262. KZRS, za postojanje krivičnog dela potrebno je da je učinilac preduzeo bilo koju od alternativno navedenih radnji izvršenja "kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine". Ali, Direktiva 2008/99/EZ drugačije definiše pojam nezakovitosti. Naime, članom 2(a) Direktive 2008/99/EZ propisano je da pojam "protivpravno" za potrebe te Direktive znači kršenje: (i) zakonodavstva usvojenog u skladu sa ugovorom o Evropskoj zajednici i navedenog u Aneksu A Direktive 2008/99/EZ; ili (ii) u

pogledu aktivnosti obuhvaćenih ugovorom o Euratomu, zakonodavstva usvojenog u skladu sa ugovorom o Euratomu i navedenog u Aneksu B 2008/99/EZ; ili (iii) zakona, upravnog akta države članice ili odluke donete od strane nadležnog organa države članice kojima se sprovodi zakonodavstvo Zajednice iz (i) i (ii). Budući da Republika Srbija nije članica Evropske unije, ona se ne može u svom Krivičnom zakoniku neposredno pozivati na izvore *acquis-a*. U tom smislu, "protivpravno" bi u ovom slučaju trebalo tumačiti kao ponašanje koje je u suprotnosti sa propisima (zakonima i podzakonskim aktima) Republike Srbije kojima je omogućena transpozicija odredbi pravnih akata koji predstavljaju izvore *acquis-a*, a koji su nabrojani u Aneksu A i Aneksu B Direktive 2008/99/EZ. Činjenica je da će ovi propisi mahom obuhvatiti propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine, ali da mogu obuhvatiti i neke druge propise, te da je postojeća formulacija "kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine" preuska. Zbog toga bi umesto nje trebalo upotrebiti širu formulaciju poput "kršeći propise" ili "protivno propisima".

Osim toga, u članu 262. stav 1. koristi se izraz "kojima se u većoj meri ili na širem prostoru zagađuje životna sredina", dok Direktiva 2008/99/EZ koristi izraz "koje prouzrokuju ili za koja postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, zemljišta ili vode ili za životinje ili biljke". Izraz upotrebljen u Direktivi je precizniji i u skladu je sa predloženim izmenama člana 260. kojim je inkriminisano zagađenje životne sredine te bi ga, kako zbog izbegavanja nepreciznosti tako i zbog doslednosti u izmenama trebalo upotrebiti i ovde.

Takođe, članom 3(d) Direktive 2008/99/EZ države članice se obavezuju da kao krivično delo inkriminišu rad postrojenja u kojem se obavlja opasna delatnost ili u kojem su uskladištene ili se koriste opasne materije ili preparati i koje izvan postrojenja prouzrokuju ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke. Konačno, treba istaći da je članom 262. KZRS predviđeno da učinilac ovog krivičnog dela može biti samo službeno ili odgovorno lice, dok u Direktivi ne psotoje ograničenja u pogledu toga ko može biti učinilac ovog krivičnog dela.

13.5. Ugrožavanje životne sredine postrojenjima

Predlog novog krivičnog dela

(1) Ko protivno propisima rukuje postrojenjem u kojem se sprovode opasni postupci ili u koje su skladištene ili se koriste opasne materije ili jedinjenja koja, izvan postrojenja, prouzrokuju ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, zemljišta ili vode ili za životinje ili biljke, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvrom do jedne godine.

(3) Ako sud izrekne uslovnu osudu za dela iz stava 1. i 2. ovog člana, može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene mere u cilju otklanjanja štetnih posledica po životnu sredinu.

13.6. Član 264. KZRS

13.6.1. Postojeća verzija člana 264. KZRS

(1) Ko kršeći propise, iskorišćavanjem prirodnih bogatstava, izgradnjom objekata, izvođenjem kakvih radova ili na drugi način izazove oštećenje životne sredine u većoj meri ili na širem prostoru, kazniće se zatvorom do tri godine.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(3) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. i 2. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene mere u cilju otklanjanja štetnih posledica po životnu sredinu.

13.6.2. Obrazloženje neusklađenosti člana 264. KZRS sa Direktivom 2008/99/EZ

Članom 3(a) Direktive 2008/99/EZ propisano je da kao krivično delo treba da bude inkriminisano ispuštanje, emitovanje ili unošenje određene količine materija ili jonizujućeg zračenja u vazduh, zemljište ili vodu koje izazivaju ili mogu da izazovu smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, zemljišta ili vode ili za životinje ili biljke. Pri tome nije izričito navedeno da li se navedenim radnjama izaziva zagađenje ili oštećenje životne sredine. U svakom slučaju, treba imati u vidu da je moguće da usled preduzimanja navedenih radnji u nekim situacijama dođe do zagađenja životne sredine u smislu člana 260. KZRS, a u nekima do oštećenja životne sredine u smislu člana 264. KZRS.

Zbog toga je opravdano zadržati obe inkriminacije, s tim što je, kao što je već istaknuto, potrebno uneti određene izmene kako bi se one uskladile sa tekstom Direktive 2008/99/EZ. U suštini bi se radnja izvršenja oba ova krivična dela sastojala u preduzimanju delatnosti

nabrojanih u članu 3(a) Direktive 2008/99/EZ, s tim što bi se u prvom slučaju njihova posledica sastojala u zagađenju životne sredine, dok bi u drugom slučaju bilo reči o oštećenju životne sredine. Zadržavanje obe inkriminacije opravdano je i ako se uzme u obzir činjenica da su Direktivom 2008/99/EZ propisani minimalni standardi te da, kako je istaknuto u alineji 12 Preambule ove Direktive, države članice mogu usvojiti ili zadržati strože mere za delotvornu zaštitu životne sredine u okviru krivičnog prava. Naime, oštećenje životne sredine, predstavljalo bi "blaži" oblik njenog povređivanja od zagađenja, s tim što karakter nabrojanih radnji koje sačinjavaju biće tog krivičnog dela ipak postavlja određena ograničenja u pogledu te inkriminacije svodeći je samo na ona oštećenja koja se mogu smatrati ozbiljnijim.

13.6.3. Predlog izmena člana 264. KZRS

Član 264. Oštećenje životne sredine

(1) Ko kršeći propise ispusti, emituje ili unese određenu količinu materije ili jonizujućeg zračenja u vazduh, zemljište ili vodu koje prouzrokuje ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke i time izazove oštećenje životne sredine, kazniće se zatvorom do tri godine.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(3) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. i 2. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene mere u cilju otklanjanja štetnih posledica po životnu sredinu.

13.7. Član 265. KZRS

13.7.1. Postojeća verzija člana 265. KZRS

Član 265. Uništenje, oštećenje, iznošenje u inostranstvo i unošenje u Srbiju zaštićenog prirodnog dobra

(1) Ko uništi ili ošteti posebno zaštićeno prirodno dobro, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do šest meseci.

(3) Ko protivno propisima izveze ili iznese u inostranstvo strogo zaštićenu, odnosno zaštićenu vrstu biljaka ili životinja ili uveze ili unese u Srbiju stranu vrstu biljaka ili životinja zaštićenu međunarodnim ugovorima i dokumentima, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom.

(4) Za pokušaj dela iz stava 3. ovog člana će se kazniti.

(5) Strogo zaštićena ili zaštićena vrsta biljaka ili životinja iz stava 3. ovog člana oduzeće se.

13.7.2.   Obrazloženje neusklađenosti člana 265. KZRS sa Direktivom 2008/99/EZ

Direktiva 2008/99/EC između ostalog zahteva od država članica da u svojim krivičnim zakonodavstvima inkriminišu određene radnje koje su obuhvaćene obležjima bića krivičnog dela iz člana 265. KZRS. Međutim, Direktiva 2008/99/EZ radnje koje spadaju u radnje izvršenja ovog krivičnog dela razdvaja u dve grupe. Prve su nabrojane u članu 3(f) a druge u članu 3 (g) Direktive.

Prema članu 3(f) Direktive 2008/99/EZ, kao krivično delo treba inkriminisati sledeće radnje: ubijanje, uništavanje, posedovanje ili uzimanje jedinki zaštićenih vrsta divlje faune ili flore, osim u slučajevima kada se radi o neznatnim količinama takvih jedinki i kada radnja ima neznatni uticaj na stanje očuvanja vrste; Prema članu 3(g) Direktive 2008/99/EC kao krivično delo treba inkriminisati i trgovinu jedinkama zaštićenih vrsta divlje faune ili flore ili njihovim delovima ili prerađevinama, osim u slučajevima kada se radi o neznatnim količinama takvih jedinki i kada radnja ima neznatni uticaj na stanje očuvanja vrste. Dakle, navedene radnje su prilikom navođenja u Direktivi 2008/99/EZ razdvojene u dve grupe, dok su one u članu 265. KZRS inkriminisane kao jedno krivično delo. Pored toga, formulacije upotrebljene u Direktivi razlikuju se u odnosu na one koje se koriste u članu 265. KZRS. Zbog toga bi bilo opravdano da se postojeći član 265. KZRS zameni sa dva nova člana kojima bi bila propisana dva nova krivična dela i to na način na koji je to učinjeno u članovima 3(f) i 3(g) Direktive 2008/99/EZ.

Pošto je i članom 3(f) i 3(g) predviđeno da krivičnog dela neće biti kada se radi o neznatnim količinama takvih jedinki i kada radnja ima neznatni uticaj na stanje očuvanja vrste, potrebno je i prilikom inkriminisanja navedenih aktivnosti u KZRS posebno navesti ovaj osnov isključenja protivpravnosti.

13.7.3. Predlog izmena člana 265. KZRS

Član 265. Uništavanje zaštićenih prirodnih vrednosti

- (1) Ko kršeći propise usmrti, uništi, poseduje, hvata ili uzima primerak zaštićene vrste životinja, biljaka ili gljiva ili drugu zaštićenu prirodnu vrednost, kazniće se zatvorom do 3 godine.
- (2) Ko delo iz stava 1. učini prema strogo zaštićenoj divljoj vrsti životinja, biljaka ili gljiva, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.
- (3) Ko delo iz stava 1. i 2. ovog člana učini iz nehata kazniće se kaznom zatvora do 2 godine.
- (4) Za pokušaj dela iz stava 1. i 2. ovog člana će se kazniti.
- (5) Strogo zaštićena ili zaštićena vrsta biljaka ili životinja iz stava 1. i 2. ovog člana oduzeće se.
- (6) Nema dela iz stava 1. ovog člana ukoliko je učinjeno prema nezatnoj količini pripadnika vrste ili druge zaštićene prirodne vrednosti i kada je ono nezatno uticalo na očuvanje te vrste ili druge zaštićene prirodne vrednosti.

13.8. Predlog unošenja novog člana 265. a KZRS

Član 265. a Prekogranični promet i trgovina zaštićenim prirodnim vrednostima

- (1) Ko protivno propisima trguje, uvozi, izvozi ili prevozi jedan ili više živih ili mrtvih primeraka zaštićene vrste životinja, biljaka ili gljiva ili drugu zaštićenu prirodnu vrednost, njene delove ili derivate ili bez odobrenja iznese iz Republike Srbije zaštićenu prirodnu vrednost ili je ne vrati u Republiku Srbiju u roku određenom odobrenjem, kazniće se zatvorom od tri meseca do 3 godine i novčanom kaznom.
- (2) Ko delo iz stava 1. ovog člana učini prema strogo zaštićenoj divljoj vrsti životinja, biljaka ili gljiva, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.
- (3) Ko delo iz stava 1. i 2. ovog člana učini iz nehata, kazniće se kaznom zatvora do dve godine.
- (4) Za pokušaj dela iz stava 1. i 2. ovog člana će se kazniti.
- (5) Strogo zaštićena ili zaštićena vrsta biljaka ili životinja iz stava 1. i 2. ovog člana oduzeće se.

(6) Nema dela iz stava 1. ovog člana ukoliko je učinjeno prema neznatnoj količini pripadnika vrste ili druge zaštićene prirodne vrednosti i kada je ono neznatno uticalo na očuvanje te vrste ili druge zaštićene prirodne vrednosti.

13.9. Član 266. KZRS

13.9.1. Postojeća verzija člana 266. KZRS

Član 266. Unošenje opasnih materija u Srbiju i nedozvoljeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija

(1) Ko protivno propisima unese u Srbiju radioaktivne ili druge opasne materije ili opasne otpatke, ili ko prevozi, prerađuje, odlaže, sakuplja ili skladišti takve materije ili otpatke, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ko delo iz stava 1. ovog člana učini iz nehata, kazniće se kaznom zatvora do dve godine.

(3) Ko zloupotrebom svog službenog položaja ili ovlašćenja dozvoli ili omogući da se u Srbiju unesu materije ili otpatci iz stava 1. ovog člana, ili omogući da se takve materije ili otpatci prevoze, prerađuju, odlažu, sakupljaju ili skladište, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(4) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana došlo do uništenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina i novčanom kaznom.

(5) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. do 3. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite od jonizujućih zračenja ili druge propisane mere zaštite.

(5) Ko organizuje vršenje dela iz stava 1. ovog člana, kazniće se zatvorom od tri do deset godina i novčanom kaznom.

13.9.2.   **Obrazloženje neusklađenosti člana 266. KZRS sa Direktivom 2008/99/EZ**

Članom 266. KZRS su kao krivično delo inkriminisane samo neke od radnji obuhvaćenih članom 3(b) i 3(c) Direktive 2008/99/EZ. Naime, prema članu 3(b), države članice treba da

inkriminišu kao krivično delo sledeće radnje: sakupljanje, transport, preradu ili odlaganje otpada, uključujući i nadzor nad takvim operacijama i naknadno staranje o mestima za odlaganje, uključujući i radnje preduzete u svojstvu posrednika ili trgovca (upravljanje otpadom), koje izaziva ili bi moglo da izazove smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke. Pri tome otpad treba definisati u skladu sa Direktivom o otpadu²⁹⁸, kako je to navedeno i u Uredbi o prevozu otpada. Prema članu 1. Direktive o otpadu, otpadom se smatra bilo koja supstanca ili predmet u kategorijama istaknutim u Aneksu I te Direktive koji njegov posednik odbaci ili namerava da odbaci ili je obavezan da odbaci. U Aneksu I Direktive o otpadu nabrojano je ukupno 15 kategorija otpada, pri čemu je na kraju navedeno da će se otpadom smatrati i svi drugi materijali, supstance ili proizvodi koje posednik odbaci ili namerava da odbaci ili je obavezan da odbaci.

Dakle, za razliku od člana 3(b) Direktive 2008/99/EZ, koji se odnosi na otpad u širem smislu, članom 266. KZRS obuhvaćene su: radioaktivne ili druge opasne materije i opasni otpaci. Međutim, treba imati u vidu da su članom 266. pored opasnog otpada obuhvaćene i radioaktivne ili druge opasne materije, dakle materije koje nisu otpad. Dakle, pojam otpada koji je u njemu naveden je suviše uzak, budući da se odnosi samo na opasni otpad. Zbog toga je potrebno da se pojam otpada za potrebe ovog člana proširi, te da se ne odnosi samo na opasan otpad već i na druge vrste otpada. Istovremeno, nema razloga da se iz navedene inkriminacije isključe opasne materije koje ne spadaju u otpad. Naime, kao što je već istaknuto, prema alineji 12 Direktive 2008/99/EZ, Direktivom su propisana samo minimalna pravila, a države članice mogu usvojiti ili zadržati strože mere za delotvornu zaštitu životne sredine u okviru krivičnog prava.

Osim toga, članom 3(c) Direktive 2008/99/EZ propisano je da države članice treba da inkriminišu kao krivično delo prevoz otpada kada je ta aktivnost obuhvaćena članom 2(35) Uredbe (EZ) broj 1013/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 14. juna 2006. o prevozu otpada²⁹⁹ i kada je preduzeta u količini većoj od neznatne, bilo da se radi o pojedinačnoj pošiljki, bilo da se radi o više naizgled povezanih pošiljki. Naime, članom 2(35) pomenute Uredbe o prevozu otpada, nezakoniti prevoz otpada obuhvata svaki prevoz otpada koji je sproveden: (a) bez prethodnog obaveštenja svih nadležnih organa u skladu sa tom Uredbom, (b) bez odobrenja nadležnih organa u skladu sa tom Uredbom, (c) sa odobrenjem nadležnih organa pribavljenim falsifikovanjem, iznošenjem lažnih činjenica ili prevarom, (d) na način koji nije naveden u obaveštenju ili dokumentima o prevozu, (e) na način koji ima za rezultat

²⁹⁸ Directive 2006/12/EC of the European Parliament and of the Council of 5 April 2006 on waste, 27.4.2006 Official Journal of the European Union, No. L 114/9, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:114:0009:0021:en:PDF>

²⁹⁹ SL L 190, 12.07.2006., str. 1.

reciklažu ili odlaganje koje je u suprotnosti sa pravilima Zajednice ili međunarodnim pravilima, (f) u suprotnosti sa članovima 34, 36, 39, 40, 41 i 43 ove Uredbe, (g) koji je, u pogledu pošiljki otpada iz člana 3(2) i 3(4) ove Uredbe proistekao iz: (i) činjenice da otpad koji je otkriven nije naveden u Aneksima III, IIIA ili IIIB, (ii) neslaganja sa članom 3(4) ove Uredbe, (iii) činjenice da je prevoz sproveden na način koji nije naveden u dokumentu istaknutom u Aneksu VII.

13.9.3. Predlog izmena člana 266. KZRS

Član 266. Ugrožavanje životne sredine otpadom i opasnim materijama

(1) Ko protivno propisima u jednoj ili više naizgled povezanih pošiljki izvrši nedozvoljeni promet otpadom ili opasnim materijama u količini koja je veća od neznatne, kazniće se zatvorom do dve godine.

(2) Ko protivno propisima odbacuje, odlaže, sakuplja, skladišti, obrađuje, uvozi, izvozi ili prevozi otpad ili opasne materije ili posreduje u tome ili njime upravlja ili postupa na način koji izaziva ili može da izazovu smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, zemljišta ili vode ili za životinje ili biljke kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

(3) Ko delo iz stava 1. ili 2. ovog člana učini iz nehata, kazniće se kaznom zatvora do dve godine.

(4) Ko zloupotrebom svog službenog položaja ili ovlašćenja dozvoli ili omogući vršenje krivičnog dela iz stava 1. ili 2. ovog člana, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(5) Ako je usled dela iz stava 1. ovog člana došlo do prouzrokovanja opasnosti od nastupanja smrti ili ozbiljne povrede bilo kog lica učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(6) Ko organizuje vršenje dela iz stava 1. ovog člana, kazniće se zatvorom od tri do deset godina i novčanom kaznom.

(7) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. do 4. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite.

13.10. Predlozi novih krivičnih dela

13.10.1. Ugrožavanje životne sredine nuklearnim i radioaktivnim materijama

Predlog krivičnog dela

(1) Ko protivno propisima proizvodi, prerađuje, rukuje, koristi, poseduje, skladišti, prevozi, uvozi, izvozi ili odlaže nuklearni materijal ili druge opasne radioaktivne materija na način koji prouzrokuje ili za koji postoji verovatnoća da će prouzrokovati ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, zemljišta, vode ili za životinje ili biljke, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

(2) Ko delo iz stava 1. ovog člana učini iz nehata, kazniće se kaznom zatvora do dve godine.

(3) Ako je usled dela iz stava 1. ovog člana došlo do prouzrokovanja opasnosti od nastupanja smrti ili ozbiljne povrede bilo kog lica učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(4) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. do 3. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite.

Obrazloženje

Članom 3(e) Direktive 2008/99/EZ propisana je obaveza za države članice da kao krivično delo inkriminišu proizvodnju, preradu, rukovanje, korišćenje, držanje, skladištenje, prevoz, uvoz, izvoz ili odlaganje nuklearnih materijala ili drugih opasnih radioaktivnih materija koje izazivaju ili mogu izazvati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke. Ukoliko bi se član 266. KZRS izmenio tako da se njime inkriminiše ugrožavanje životne sredine otpadom i opasnim materijama (u skladu sa članom 3(b) Direktive 2008/99/EZ), bilo bi potrebno posebnom zakonskom odredbom inkriminisati ugrožavanje životne sredine nuklearnim i radioaktivnim materijama. Takav pristup je u skladu sa pomenutom Direktivom koja obavezuje države članice da kao posebno krivično delo inkriminišu ugrožavanje životne sredine otpadom (član 3(b)) i ugrožavanje životne sredine nuklearnim i radioaktivnim materijama (član 3 (e)).

13.10.2. Uništavanje staništa

Predlog krivičnog dela

(1) Ko protivno propisima uništi ili izazove znatno oštećenje staništa zaštićene vrste životinja, biljaka ili gljiva ili uništi ili izazove znatno oštećenje stanišnog tipa, kazniće se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ko delo iz stava 1. ovog člana učini u odnosu na stanište, odnosno područje razmnožavanja, podizanja mladih, migracije ili hibernacije strogo zaštićene divlje vrste životinja, biljaka ili gljiva, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

(3) Kaznom iz stava 2. ovog člana kazniće se ko uništi ili izazove znatno oštećenje staništa u zaštićenom području ili na ekološki značajnom području.

(4) Ko delo iz stava 1., 2. i 3. ovog člana učini iz nehata, kazniće se kaznom zatvora do dve godine.

(5) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. i 2. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene mere u cilju otklanjanja štetnih posledica po stanište, odnosno područje razmnožavanja, podizanja mladih, migracije ili hibernacije strogo zaštićene divlje vrste životinja, biljaka ili gljiva.

Obrazloženje

Članom 3(h) Direktive 2008/99/EZ se od država članica zahteva da kao krivično delo inkriminišu svako ponašanje koje uzrokuje značajno narušavanje staništa unutar zaštićenog područja. U KZRS takvo ponašanje nije inkriminisano kao posebno krivično delo, te je to neophodno učiniti.

13.10.3.   Ugrožavanje ozonskog omotača

Predlog krivičnog dela

(1) Ko protivno propisima proizvodi, uvozi, izvozi ili stavlja u promet supstance koje oštećuju ozonski omotač, kazniće se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ko krivično delo iz stava 1. ovog člana učini iz nehata, kazniće se kaznom zatvora do jedne godine.

Obrazloženje

Članom 3(i) Direktive 2008/99/EZ države članice se obavezuju da kao krivično delo inkriminišu proizvodnju, uvoz, izvoz, stavljanje u promet ili korišćenje materija koje oštećuju ozonski omotač. U odredbama KZRS takve aktivnosti nisu inkriminisane kao krivično delo, te je radi usklađivanja sa pomenutom Direktivom potrebno uvesti novo krivično delo koje bi se sastojalo u ugrožavanju ozonskog omotača.

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

<p>1. Naziv pravnog akta Evropske unije:</p> <p>Direktiva 2008/99/EZ of the Evropskog parlamenta i Saveta od 19. novembra 2008. o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava</p>	<p>2. "CELEX" Broj</p> <p>Celex br.32008L0099; SL L 328, 06.12.2008, str. 28–37</p>
<p>3. Odgovorno javno administrativno telo: Ministarstvo pravde</p>	<p>4. Tabela napravljena: 26.02.2018.</p>
<p>5. Zakonodavstvo države kandidata koje je podvrgnuto analizi usklađenosti sa pravnim aktom Evropske unije:</p> <p>Krivični zakonik Republike Srbije, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.</p> <p>Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008.</p> <p>Zakon o zaštiti prirode, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009, 88/2010, 91/2010 i 14/2016.</p> <p>Pravilnik o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 5/2010, 47/2011, 32/2016 i 98/2016.</p> <p>Pravilnik o kriterijumima za izdvajanje tipova staništa, o tipovima staništa, osetljivim, ugroženim, retkim i za zaštitu prioritetnim tipovima staništa i o merama zaštite za njihovo očuvanje, Službeni glasnik Republike Srbije, br.35/2010.</p>	<p>6. NPAA: code of legislation:</p>
<p>7. Harmonizacija pravnog akta sa zakonodavstvom Evropske unije</p>	

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
Član 1 Predmet - materija						
	Ovom Direktivom uspostavljaju se mere u oblasti krivičnog prava sa				Not to be completed	

³⁰⁰ Član, stav, tačka, podtačka (na primer: 1.3.2.a, gde je 1= član, 3 = stav, 2 = tačka, a = podtačka)

³⁰¹ Član, stav, tačka (na primer: 3.3.1, gde je 3 = član, 3 = stav, 1= tačka)

³⁰² F = potpuna usklađenost, P = delimična usklađenost, N = neusklađenost, NA = nije primenljivo

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	ciljem da se efikasnije zaštiti životna sredina.					
Član 2 Definicije						
2	<p>Za svrhe ove direktive:</p> <p>(a) "protivpravno" znači kršenje:</p> <p>(i) zakonodavstva usvojenog u skladu sa ugovorom o Evropskoj zajednici i navedenog u Aneksu A; ili</p> <p>(ii) u pogledu aktivnosti obuhvaćenih ugovorom o Euratomu, zakonodavstva usvojenog u skladu sa ugovorom o Euratomu i navedenog u Aneksu B; ili</p> <p>(iii) zakona, upravnog akta države članice ili odluke donete od strane nadležnog</p>	<p>Krivični zakonik Republike Srbije, Član 14. i član 260., stav.1</p>	<p>Član 14.</p> <p>(1) Krivično delo je ono delo koje je zakonom predviđeno kao krivično delo, koje je protivpravno i koje je skrivljeno.</p> <p>(2) Nema krivičnog dela ukoliko je isključena protivpravnost ili krivica, iako postoje sva obeležja krivičnog dela određena zakonom.</p> <p>Član 260., stav 1.</p> <p>(1) Ko kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine zagadi vazduh, vodu ili zemljište u većoj meri ili na širem prostoru,</p>	<p>P = delimična usklađenost</p>	<p>Nepotpuna transpozicija sastoji se u tome što se pojam protivpravnosti iz člana 14. Krivičnog zakonika Republike Srbije razlikuje od pojma protivpravnosti iz člana 2. stava 1. tačke a Direktive 2008/99/EZ.</p> <p>Prema članu 260. KZRS, za postojanje krivičnog dela potrebno je da je učinilac preduzeo bilo koju od alternativno navedenih radnji izvršenja "kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine". Ali, Direktiva 2008/99/EZ drugačije definiše pojam nezakonitosti. Naime, članom 2(a) Direktive 2008/99/EZ propisano je da pojam "protivpravno" za potrebe te Direktive znači kršenje: (i) zakonodavstva usvojenog u skladu sa ugovorom o Evropskoj zajednici i navedenog u Aneksu A Direktive 2008/99/EZ; ili (ii)</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	<p>organa države članice kojima se sprovodi zakonodavstvo Zajednice iz (i) i (ii).</p> <p>(b) "zaštićene divlje životinjske i biljne vrste" su:</p> <p>(i) za svrhe člana 3(f), one koje su nabrojane u:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aneksu IV Direktive Saveta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore³⁰³ - Aneksu I i članu 4(2) Direktive Saveta 79/409/EEZ od 2. aprila 1979. o očuvanju divljih ptica³⁰⁴; 		<p>kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.</p>		<p>u pogledu aktivnosti obuhvaćenih ugovorom o Euratomu, zakonodavstva usvojenog u skladu sa ugovorom o Euratomu i navedenog u Aneksu B 2008/99/EZ; ili (iii) zakona, upravnog akta države članice ili odluke donete od strane nadležnog organa države članice kojima se sprovodi zakonodavstvo Zajednice iz (i) i (ii). Budući da Republika Srbija nije članica Evropske unije, ona se ne može u svom Krivičnom zakoniku neposredno pozivati na izvore <i>acquis-a</i>. U tom smislu, "protivpravno" bi u ovom slučaju trebalo tumačiti kao ponašanje koje je u suprotnosti sa propisima (zakonima i podzakonskim aktima) Republike Srbije kojima je omogućena transpozicija odredbi pravnih akata koji predstavljaju izvore <i>acquis-a</i>, a koji su nabrojani u Aneksu A i Aneksu B Direktive</p>	

³⁰³ SL L 206, 22.7.1992., str. 7.

³⁰⁴ SL L 103, 25.4.1979., str. 1.

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	<p>(ii) za svrhe člana 3(g), one koje su nabrojane u Aneksu A ili B Uredbe Saveta (EZ) broj 338/97 od 9. decembra 1996. o zaštiti vrsta divlje faune i flore regulisanjem njihovog prometa³⁰⁵;</p> <p>(c) "stanište u okviru zaštićenog područja" označava bilo koje stanište vrste čija oblast je klasifikovana kao oblast posebne zaštite u skladu sa članom 4(1) ili (2) Direktive 79/409/EEZ ili bilo koje prirodno stanište ili stanište vrste čije područje predstavlja oblast posebne zaštite u</p>				<p>2008/99/EZ. Činjenica je da će ovi propisi mahom obuhvatiti propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine, ali da mogu obuhvatiti i neke druge propise, te da je postojeća formulacija "kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine" preuska. Zbog toga bi umesto nje trebalo upotrebiti širu formulaciju poput "kršeći propise" ili "protivno propisima".</p>	

³⁰⁵ SL L 61, 3.3.1997., str. 1.

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	<p>skladu sa članom 4(4) Direktive 92/43/EEZ;</p> <p>(d) "pravno lice" označava bilo koje pravno lice koje ima takav status u skladu sa primenljivim nacionalnim pravom osim država ili tela koja sprovode funkcije državne vlasti i javnih međunarodnih organizacija.</p>					
	<p>(b) "zaštićene divlje životinjske i biljne vrste" su: (i) za svrhe člana 3(f), one koje su nabrojane u:</p> <p>- Aneksu IV Direktive Saveta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i</p>	<p>Zakon o zaštiti prirode, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009, 88/2010, 91/2010 i 14/2016</p> <p>Član 4. stav 1. tačka 25.,</p> <p>Član 27. stav 1. tačka 2.</p>	<p>Zakon o zaštiti prirode</p> <p>Član 4. stav 1. tačka 25.</p> <p>Pojedini izrazi upotrebljeni u ovom zakonu imaju sledeće značenje:</p> <p>25) zaštićene vrste su divlje vrste koje su zaštićene međunarodnim</p>	N	<p>Nepotpuna transpozicija</p> <p>Prilikom definisanja zaštićenih divljih životinjskih i biljnih vrsta nije navedeno da su u pitanju vrste nabrojane (i) za svrhe člana 3(f), one koje su nabrojane u:</p> <p>- Aneksu IV Direktive Saveta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. o</p>	

PROCENA NIVOA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	<p>divlje faune i flore</p> <p>- Aneksu I i članu 4(2) Direktive Saveta 79/409/EEZ od 2. aprila 1979. o očuvanju divljih ptica ;</p>	<p>Član 36.</p> <p>Pravilnik o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 5/2010, 47/2011, 32/2016 i 98/2016.</p> <p>Član 2. i 3.</p>	<p>ugovorima i/ili ovim zakonom.</p> <p>Član 27. stav 1. tačka 2.</p> <p>Zaštićena prirodna dobra su:</p> <p>2) zaštićene vrste</p> <ul style="list-style-type: none"> - strogo zaštićena divlja vrsta, - zaštićena divlja vrsta; <p>Član 36.</p> <p>Divlje vrste koje su ugrožene ili mogu postati ugrožene, koje imaju poseban značaj sa genetičkog, ekološkog, ekosistemskog, naučnog, zdravstvenog, ekonomskog i drugog aspekta, štite se kao strogo zaštićene divlje vrste ili zaštićene divlje vrste.</p>		<p>očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore</p> <p>- Aneksu I i članu 4(2) Direktive Saveta 79/409/EEZ od 2. aprila 1979. o očuvanju divljih ptica ;</p> <p>(ii) za svrhe člana 3(g), one koje su nabrojane u Aneksu A ili B Uredbe Saveta (EZ) broj 338/97 od 9. decembra 1996. o zaštiti vrsta divlje faune i flore regulisanjem njihovog prometa;</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>Strogo zaštićenom divljom vrstom može se proglasiti:</p> <p>1) divlja vrsta iščezla u Republici Srbiji i vraćena programom reintrodukcije;</p> <p>2) krajnje ugrožena divlja vrsta;</p> <p>3) ugrožena divlja vrsta;</p> <p>4) reliktna vrsta;</p> <p>5) lokalni endemit;</p> <p>6) stenoendemit;</p> <p>7) divlja vrsta koja je predmet potvrđenog međunarodnog ugovora;</p> <p>8) divlja vrsta kojoj je iz drugih razloga potrebna stroga zaštita.</p>			

PROCENA NIVOA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>Zaštićenom divljom vrstom može se proglasiti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ranjiva divlja vrsta; 2) endemična vrsta; 3) indikatorska, ključna i kišobran vrsta; 4) reliktna vrsta; 5) divlja vrsta koja je predmet potvrđenog međunarodnog ugovora; 6) divlja vrsta koja nije ugrožena, ali se zbog njenog izgleda može lako zameniti sa ugroženom divljom vrstom; 7) divlja vrsta od ekonomskog značaja koja bi nekontrolisanom eksploatacijom ili uništavanjem staništa mogla biti ugrožena. 			

PROCENA NIVOA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>Strogo zaštićene i zaštićene divlje vrste u smislu ovoga zakona, određuju se na osnovu nacionalnih i međunarodnih crvenih lista ili crvenih knjiga, potvrđenih međunarodnih ugovora, stručnih nalaza i/ili naučnih saznanja.</p> <p>Crvene liste i crvene knjige ugroženih divljih vrsta sa lokalitetima na kojima se nalaze, brojnošću populacija i stepenom ugroženosti, utvrđuje Ministarstvo, na predlog zavoda.</p> <p>Zaštita divljih vrsta koja nije uređena ovim zakonom, reguliše se</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>posebnim propisima.</p> <p>Pravilnik o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 5/2010, 47/2011, 32/2016 i 98/2016. Član 2. i 3. Član 2. stav 1. Zaštićene vrste proglašene ovim pravilnikom za strogo zaštićene divlje vrste navedene su u Prilogu I - Strogo zaštićene divlje vrste (u daljem tekstu: Prilog I), a zaštićene vrste proglašene za zaštićene divlje vrste u Prilogu II - Zaštićene divlje vrste (u daljem tekstu: Prilog II), koji</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo. Član 3.			
	(ii) za svrhe člana 3(g), one koje su nabrojane u Aneksu A ili B Uredbe Saveta (EZ) broj 338/97 od 9. decembra 1996. o zaštiti vrsta divlje faune i flore regulisanjem njihovog prometa;			F	Zakon o zaštiti prirode u članu 4. stav 1. tačka 5. definiše vrstu kao osnovnu taksonomsku kategorija koja predstavlja skup reproduktivno izolovanih organizama (mikroorganizama, algi, gljiva, lišajeva, biljaka i životinja), odnosno populacija, koje se međusobno slobodno ukrštaju i daju plodno potomstvo, a u smislu ovog zakona odnosi se i na niže sistematske kategorije, ako nije drugačije naznačeno; On u članu 4. stav 1. tačka 25. definiše zaštićene vrste kao divlje vrste koje su zaštićene međunarodnim ugovorima i/ili ovim zakonom. Zakon ne spominje da u zaštićene vrste spadaju one vrste čija je zaštita obezbeđena zakonodavstvom Evropske unije koje je posvećeno regulisanju očuvanja divljih vrsta biljaka i	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
					životinja.	
	(c) "stanište u okviru zaštićenog područja" označava bilo koje stanište vrste čija oblast je klasifikovana kao oblast posebne zaštite u skladu sa članom 4(1) ili (2) Direktive 79/409/EEZ ili bilo koje prirodno stanište ili stanište vrste čije područje predstavlja oblast posebne zaštite u skladu sa članom 4(4) Direktive 92/43/EEZ;;	Zakon o zaštiti prirode, Službeni glasnik Republike Srbije, br. br. 36/2009, 88/2010, 91/2010 i 14/2016. član 32. Pravilnik o kriterijumima za izdvajanje tipova staništa, o tipovima staništa, osetljivim, ugroženim, retkim i za zaštitu prioriternim tipovima staništa i o merama zaštite za njihovo očuvanje, Službeni glasnik Republike Srbije, br.35/2010. član 2.	Zakon o zaštiti prirode, član 32. Zaštićeno stanište je područje koje obuhvata jedan ili više tipova prirodnih staništa značajnih za očuvanje jedne ili više populacija divljih vrsta i njihovih zajednica. Cilj zaštite staništa je: 1) zaštita ugroženih i retkih tipova staništa, ekosistema i/ili autohtonih divljih vrsta na nacionalnom i/ili međunarodnom nivou; 2) obezbeđivanje povoljnog stanja populacija autohtone divlje vrste i/ili vrsta; 3) omogućavanje nesmetanog	N	Nepotpuna transpozicija Pojam "stanište u okviru zaštićenog područja" definicijama zaštićenog prirodnog staništa u domaćem zakonodavstvu.	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>odvijanja neke od životnih faza autohtonih divljih vrsta (mrešćenje, parenje, gnežđenje, podizanje mladunaca, prezimljavanje i drugo);</p> <p>4) zaštita krajnje ugroženih i ranjivih vrsta;</p> <p>5) omogućavanje protoka gena između populacija vrste;</p> <p>6) obezbeđivanje migratornih puteva i odmorišta;</p> <p>7) omogućavanje naučnih istraživanja, upravljanja populacijama i obrazovanja.</p> <p>Na zaštićenom staništu zabranjene su radnje i aktivnosti kojima se ugrožava ili oštećuje jedan ili više tipova staništa.</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>Aktom o proglašenju zaštićenog staništa bliže se utvrđuje njegov značaj, namena i mere zaštite.</p> <p>Član 2. stav 1. tačka 4. Pravilnika</p> <p>o kriterijumima za izdvajanje tipova staništa, o tipovima staništa, osetljivim, ugroženim, retkim i za zaštitu prioritentnim tipovima staništa i o merama zaštite za njihovo očuvanje</p> <p>4) Zaštićeno stanište je stanište koje je na konkretnom području posebnim aktom proglašeno kao zaštićeno.</p>			
	"pravno lice" označava bilo koje pravno lice koje ima takav status u skladu sa	Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, Službeni glasnik	Član 5. Pojedini izrazi upotrebljeni u ovom	F	Efektivna transpozicija Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela sadrži definiciju pravnog lica.	

PROCENA NIVOA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	<p>primenljivim nacionalnim pravom osim država ili tela koja sprovode funkcije državne vlasti i javnih međunarodnih organizacija.</p>	<p>republike Srbije, br. 97/2008. Član 5. i član 3.</p>	<p>zakonu imaju sledeće značenje:</p> <p>1) Pravno lice je domaći ili strani pravni subjekt koji se po pozitivnom pravu Republike smatra pravnim licem.</p> <p>Član 3.</p> <p>Republika Srbija (u daljem tekstu: Republika), autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, odnosno državni organi i organi autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave ne mogu odgovarati za krivično delo.</p> <p>Druga pravna lica kojima je zakonom povereno vršenje javnih ovlašćenja ne mogu odgovarati za krivično delo</p>		<p>Iz analize odredbe koja se odnosi na isključenje i ograničenje odgovornosti pojedinih pravnih lica (član 3.) proizlazi da nacionalno zakonodavstvo omogućuje širu odgovornost pravnih lica za krivična dela nego što je to slučaj sa Direktivom 2008/99/EZ. U tom smislu, Republika Srbija kao pravno lice, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave, odnosno državni organi i organi autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave ne mogu odgovarati za krivično delo. Kada su u pitanju druga pravna lica, kojima je zakonom povereno vršenje javnih ovlašćenja, ona ne mogu odgovarati za krivično delo učinjeno u vršenju javnih ovlašćenja. Javne međunarodne organizacije nisu izričito isključene iz relevantnog nacionalnog zakonodavstva, ali to i nije neophodno budući da su one zaštićene od krivičnog gonjenja zahvaljujući privilegijama i imunitetima koji</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			učinjeno u vršenju javnih ovlašćenja.		im prepadaju u skladu sa međunarodnim pravom.	
Član 3 Krivična dela						
3	Države članice će se postarati da sledeća ponašanja predstavljaju krivična dela kada su protivpravna i učinjena namerno ili iz krajnje nepažnje:	Krivični zakonik Član 14. Član 18. Član 25. Član 26. Član 36.	Član 14. (1) Krivično delo je ono delo koje je zakonom predviđeno kao krivično delo, koje je protivpravno i koje je skrivljeno. (2) Nema krivičnog dela ukoliko je isključena protivpravnost ili krivica, iako postoje sva obeležja krivičnog dela određena zakonom. Član 25. Krivično delo je učinjeno sa umišljajem kad je učinilac bio svestan svog dela i hteo	N	Nepotpuna transpozicija Krivični zakonik reguliše odgovornost za krivično delo učinjeno kako sa umišljajem tako i iz nehata. Međutim, kada su u pitanju krivična dela protiv životne sredine, Krivični zakonik inkriminiše odgovornost za nehatne oblike pojeninih ali ne svih krivičnih dela. Nehatni oblik nije propisan za krivična dela iz članova: 263, 266,267,268, 269,274, 275,276 i 277. Zbog toga transpozicija Direktive u ovom segmentu nije potpuna.	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>njegovo izvršenje ili kad je učinilac bio svestan da može učiniti delo pa je na to pristao.</p> <p>Član 26.</p> <p>Krivično delo je učinjeno iz nehata kad je učinilac bio svestan da svojom radnjom može učiniti delo, ali je olako držao da do toga neće doći ili da će to moći sprečiti ili kad nije bio svestan da svojom radnjom može učiniti delo iako je prema okolnostima pod kojima je ono učinjeno i prema svojim ličnim svojstvima bio dužan i mogao biti svestan te mogućnosti.</p> <p>Član 28.</p> <p>(3) Ako je učinilac bio u stvarnoj zabludi usled</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>nehata, postojaće krivično delo učinjeno iz nehata kad zakon takvo krivično delo predviđa.</p> <p>Član 36.</p> <p>(1) Saizvršilac je odgovoran za izvršeno krivično delo u granicama svog umišljaja ili nehata, a podstrekač i pomagač u granicama svog umišljaja.</p>			
3(a)	(a) ispuštanje, emisija ili uvođenje određene količine materija ili jonizujućeg zračenja u vazduh, zemljište ili vodu, koje prouzrokuje ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za	Krivični zakonik Republike Srbije član 260.	<p>Član 260.</p> <p>(1) Ko kršeći propise o zaštiti, očuvanju i unapređenju životne sredine zagađi vazduh, vodu ili zemljište u većoj meri ili na širem prostoru,</p> <p>kazniće se zatvorom od šest meseci do</p>	N	<p>Nepotpuna transpozicija</p> <p>U članu 260. nabrojane su određene nezakonite aktivnosti koje se sastoje u zagađenju vazduha, vode ili zemljišta u većoj meri ili na širem prostoru. Međutim, Direktivom se kao nezakonite aktivnosti navodi veći broj radnji. To su: ispuštanje, emisija ili uvođenje određene količine materija ili jonizujućeg zračenja u vazduh,</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke;		<p>pet godina i novčanom kaznom.</p> <p>(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.</p> <p>(3) Ako je usled dela iz stava 1. ovog člana došlo do uništenja ili oštećenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.</p> <p>(4) Ako je usled dela iz stava 2. ovog člana došlo do uništenja ili oštećenja</p>		<p>zemljište ili vodu, koje prouzrokuje ili će najverovatnije prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke (član 3(a), Direktiva 2008/99/EZ).</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi,</p> <p>učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.</p> <p>(5) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. i 4. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine.</p>			
3(b)	(b) sakupljanje, transport, prerada ili odlaganje otpada, uključujući i nadzor nad takvim	Ne postoji odgovarajuća odredba		N	Nije transponovana. Nacionalne odredbe ne sadrže transpoziciju odredbe člana	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	operacijama i naknadno staranje o mestima za odlaganje, uključujući i radnje preduzete u svojstvu posrednika ili trgovca (upravljanje otpadom), koje prouzrokuje ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke;				3(b)	
3(c)	(c) prevoz otpada kada je ta aktivnost obuhvaćena članom 2(35) Uredbe (EZ) broj 1013/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 14. juna 2006. o	Ne postoji odgovarajuća odredba		N	Nije transponovana. Nacionalne odredbe ne sadrže transpoziciju odredbe člana 3(c)	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	prevozu otpada ³⁰⁶ i kada je preduzeta u količini većoj od neznatne, bilo da se radi o pojedinačnoj pošiljki, bilo da se radi o više pošiljki za koje se čini da su povezane.					
3(d)	(d) rad postrojenja u kojem se obavlja opasna delatnost ili u kojem su uskladištene ili se koriste opasne materije ili preparati i koje, izvan postrojenja, prouzrokuju ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke;	Ne postoji odgovarajuća odredba		N	Nije transponovana. Nacionalne odredbe ne sadrže transpoziciju odredbe člana 3(d)	

³⁰⁶ SL L 190, 12.07.2006., str. 1.

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
3(e)	(e) proizvodnja, prerada, rukovanje, korišćenje, držanje, skladištenje, prevoz, uvoz, izvoz ili odlaganje nuklearnih materijala ili drugih opasnih radioaktivnih materija koje prouzrokuju ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke;	Krivični zakonik Član 266.	Član 266. (1) Ko protivno propisima unese u Srbiju radioaktivne ili druge opasne materije ili opasne otpatke, ili ko prevozi, prerađuje, odlaže, sakuplja ili skladišti takve materije ili otpatke, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom. (2) Ko zloupotrebom svog službenog položaja ili ovlašćenja dozvoli ili omogući da se u Srbiju unesu materije ili otpatci iz stava 1. ovog člana, ili omogući da se takve materije ili otpatci prevoze, prerađuju, odlažu, sakupljaju ili skladište,	N	Nije transponovana. Član Krivičnog zakonika relevantan za transpoziciju obuhvata samo uvoz, izvoz, prevoz, preradu, odlaganje, sakupljanje i skladištenje opasnog otpada i radioaktivnih i drugih opasnih materija. Međutim, on ne pokriva sledeće aktivnosti: proizvodnju tih materija, rukovanje tim materijama niti njihovo korišćenje, što su sve radnje koje prema članu 3(e) Direktive 2008/99/EZ treba da budu inkriminisane kao krivična dela.	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>kazniće se zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.</p> <p>(3) Ako je usled dela iz st. 1. i 2. ovog člana došlo do uništenja životinjskog ili biljnog sveta velikih razmera ili do zagađenja životne sredine u toj meri da su za njegovo otklanjanje potrebni duže vreme ili veliki troškovi, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina i novčanom kaznom.</p> <p>(4) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. do 3. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite od jonizujućih zračenja</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>ili druge propisane mere zaštite.</p> <p>(5) Ko organizuje vršenje dela iz stava 1. ovog člana, kazniće se zatvorom od tri do deset godina i novčanom kaznom.</p>			
3(f)	3(f) ubijanje, uništavanje, posedovanje ili uzimanje jedinki zaštićenih vrsta divlje faune ili flore, osim u slučajevima kada se radi o neznatnim količinama takvih jedinki i kada radnja ima neznatni uticaj na stanje očuvanja vrste;	Krivični zakonik Član 265.	<p>Član 265.</p> <p>(1) Ko uništi ili ošteti posebno zaštićeno prirodno dobro, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.</p> <p>(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do šest meseci.</p> <p>(3) Ko protivno propisima izveze ili iznese u inostranstvo strogo</p>	N	Nije transponovana	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>zaštićenu, odnosno zaštićenu vrstu biljaka ili životinja ili uveze ili unese u Srbiju stranu vrstu biljaka ili životinja zaštićenu međunarodnim ugovorima i dokumentima,</p> <p>kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom.</p> <p>(4) Za pokušaj dela iz stava 3. ovog člana će se kazniti.</p> <p>(5) Strogo zaštićena ili zaštićena vrsta biljaka ili životinja iz stava 3. ovog člana oduzeće se.</p>			
3(g)	(g) trgovina jedinkama zaštićenih vrsta divlje faune ili flore ili njihovim delovima ili prerađevinama, osim u slučajevima kada se radi o	Krivični zakonik Član 265. stav 3. 4. i 5.	Član 265. (3) Ko protivno propisima izveze ili iznese u inostranstvo strogo zaštićenu, odnosno zaštićenu vrstu biljaka ili životinja ili	F	Nepotpuna transpozicija Nezakonit promet primercima zštićenih divljih vrsta flore i faune regulisan je stavovima 3. 4. i 5. člana 265. Krivičnog zakonika. Nacionalno zakonodavstvo razlikuje	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	neznatnim količinama takvih jedinki i kada radnja ima neznatni uticaj na stanje očuvanja vrste;		<p>uveze ili unese u Srbiju stranu vrstu biljaka ili životinja zaštićenu međunarodnim ugovorima i dokumentima,</p> <p>kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine i novčanom kaznom.</p> <p>(4) Za pokušaj dela iz stava 3. ovog člana će se kazniti.</p> <p>(5) Strogo zaštićena ili zaštićena vrsta biljaka ili životinja iz stava 3. ovog člana oduzeće se.</p>		<p>zaštićene i strogo zaštićene vrste, za razliku od člana 3(g) Direktive 2008/99/EZ. Međutim, navedena odredba pruža zaštitu i zaštićenim i strogo zaštićenim vrstama, tako da je u tom pogledu transpozicija uspešna.</p> <p>Unlawful trading of specimens has been criminalised in Article 265(3).</p> <p>Ovde treba imati u vidu da su za potrebe člana 3(g) Direktive 2008/99/EZ "zaštićene divlje životinjske i biljne vrste" one koje su nabrojane u Aneksu A ili B Uredbe Saveta (EZ) broj 338/97 od 9. decembra 1996. o zaštiti vrsta divlje faune i flore regulisanjem njihovog prometa³⁰⁷ te da potpuna procena usklađenosti zahteva da se uporedi da li pojam zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta u zakonodavstvu Republike Srbije obuhvata vrste nabrojane u Aneksu AiB pomenute uredbe.</p>	

³⁰⁷ SL L 61, 3.3.1997., str. 1.

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
					<p>U članu 265. nije naveden osnov isključenja protivpravnosti koji je naveden u članu 3(g) - da krivičnog dela neće biti u slučajevima kada se radi o neznatnim količinama takvih jedinki i kada radnja ima neznatni uticaj na stanje očuvanja vrste.</p> <p>Zbog toga se transpozicija ove odredbe može oceniti kao nepotpuna.</p>	
3(h)	(h) svako ponašanje koje uzrokuje značajno narušavanje staništa unutar zaštićenog područja;	Krivični zakonik Član 264.	Član 264. (1) Ko kršeći propise, iskorišćavanjem prirodnih bogatstava, izgradnjom objekata, izvođenjem kakvih radova ili na drugi način izazove oštećenje životne sredine u većoj meri ili na širem prostoru,	N	<p>Nije transponovana</p> <p>Član 264 stav 1. Krivičnog zakonika ne inkriminiše uništenje ili značajno narušavanje staništa unutar zaštićenog područja. U tom smislu, minimalni zahtevi definisani članom 3(h) Direktive 2008/99/EC nisu ispunjeni kroz odredbe člana 264. stav 1.</p> <p>Pored toga, član 32. stav 1 Zakona o zaštiti prirode</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			kazniće se zatvorom do tri godine.		definiše pojam zaštićenog staništa, ali ne definiše pojam staništa unutar zaštićenog područja na način na koji to čini Direktiva 2008/99/EZ u članu 2(c), prema kojem "stanište u okviru zaštićenog područja" označava bilo koje stanište vrste čija oblast je klasifikovana kao oblast posebne zaštite u skladu sa članom 4(1) ili (2) Direktive 79/409/EEZ ili bilo koje prirodno stanište ili stanište vrste čije područje predstavlja oblast posebne zaštite u skladu sa članom 4(4) Direktive 92/43/EEZ;	
3(i)	(i) proizvodnja, uvoz, izvoz, stavljanje u promet ili korišćenje materija koje oštećuju ozonski omotač.	Ne postoji odredba nacionalnog zakonodavstva kojom se omogućava transpozicija.		N	Nije transponovana	
Član 4 Podstrekavanje, pomaganje i saizvršilaštvo						
	Države članice će se postarati da pomaganje i saizvršilaštvo	Krivični zakonik Čl.33.,34., 35. i 36.	Član 33. Ako više lica učestvovanjem u	F	Efektivna transpozicija Navedene odredbe Krivičnog zakonika omogućavaju da	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	namernog ponašanja iz člana 3 bude kažnjivo kao krivično delo.		<p>radnji izvršenja sa umišljajem ili iz nehata zajednički izvrše krivično delo, ili ostvarujući zajedničku odluku drugom radnjom sa umišljajem bitno doprinesu izvršenju krivičnog dela, svako od njih kazniće se kaznom propisanom za to delo.</p> <p>Član 34.</p> <p>(1) Ko drugog sa umišljajem podstrekne da izvrši krivično delo, kazniće se kaznom propisanom za to krivično delo.</p> <p>(2) Ko drugog sa umišljajem podstrekava na izvršenje krivičnog dela čiji pokušaj je po zakonu kažnjiv, a delo ne bude ni</p>		podstrekavanje, pomaganje i saizvršilaštvo budu inkriminisani kao krivično delo.	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>pokušano, kazniće se kao za pokušaj krivičnog dela.</p> <p>Član 35.</p> <p>(1) Ko drugom sa umišljajem pomogne u izvršenju krivičnog dela, kazniće se kaznom propisanom za to krivično delo, ili ublaženom kaznom.</p> <p>(2) Kao pomaganje u izvršenju krivičnog dela smatra se naročito: davanje saveta ili uputstava kako da se izvrši krivično delo, stavljanje učiniocu na raspolaganje sredstava za izvršenje krivičnog dela, stvaranje uslova ili otklanjanje prepreka za izvršenje krivičnog dela, kao i unapred</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>obećano prikrivanje krivičnog dela, učinioca, sredstava kojima je krivično delo izvršeno, tragova krivičnog dela ili predmeta pribavljenih krivičnim delom.</p> <p>Član 36.</p> <p>(1) Saizvršilac je odgovoran za izvršeno krivično delo u granicama svog umišljaja ili nehata, a podstrekač i pomagač u granicama svog umišljaja.</p> <p>(2) Osnovi koji isključuju krivicu izvršioca (čl. 23, 28. i 29. ovog zakonika) ne isključuju krivično delo saizvršioca, podstrekača, ili pomagača kod kojeg krivica postoji.</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>(3) Lični odnosi, svojstva i okolnosti usled kojih zakon dozvoljava oslobođenje od kazne, ili koje utiču na odmeravanje kazne, mogu se uzeti u obzir samo onom izvršiocu, saizvršiocu, podstrekaču ili pomagaču kod kojeg takvi odnosi, svojstva i okolnosti postoje.</p> <p>(4) Lični odnosi, svojstva i okolnosti koji predstavljaju bitno obeležje krivičnog dela ne moraju postojati kod podstrekača ili pomagača. Podstrekaču ili pomagaču koji nema takvo lično svojstvo, kazna se može ublažiti.</p>			
Član 5 Kazne						
	Države članice će preduzeti	Krivični zakonik,	Član 4.	F	Efektivna transpozicija	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	neophodne mere da obezbede da za krivična dela iz člana 3 i 4 budu propisane delotvorne, srazmerne i odvraćajuće krivične sankcije.	Član 4. st. 1. i 2. Član 42.	<p>(1) Krivične sankcije su: kazne, mere upozorenja, mere bezbednosti i vaspitne mere.</p> <p>(2) Opšta svrha propisivanja i izricanja krivičnih sankcija je suzbijanje dela kojima se povređuju ili ugrožavaju vrednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom.</p> <p>Svrha kažnjavanja</p> <p>Član 42.</p> <p>U okviru opšte svrhe krivičnih sankcija (član 4. stav 2), svrha kažnjavanja je:</p> <p>1) sprečavanje učinioca da čini</p>		<p>Članom 4. stav 2. propisana je opšta svrha propisivanja i izricanja krivičnih sankcija, koja uključuje i njihovo odvraćajuće dejstvo, kako je to navedeno u članu 5 Direktive 2008/99/EZ - suzbijanje dela kojima se povređuju ili ugrožavaju vrednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom. Članom 42. je u okviru opšte svrhe kažnjavanja definisana svrha kažnjavanja, koja se takođe uklapa u zahtev člana 5 Direktive: 1) sprečavanje učinioca da čini krivična dela i uticanje na njega da ubuduće ne čini krivična dela; 2) uticanje na druge da ne čine krivična dela; 3) izražavanje društvene osude za krivično delo, jačanje morala i učvršćivanje obaveze poštovanja zakona.</p> <p>Kazne koje se mogu izreći za krivična dela protiv životne sredine uključuju kaznu zatvora i novčanu kaznu.</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>krivična dela i uticanje na njega da ubuduće ne čini krivična dela;</p> <p>2) uticanje na druge da ne čine krivična dela;</p> <p>3) izražavanje društvene osude za krivično delo, jačanje morala i učvršćivanje obaveze poštovanja zakona.</p>		<p>Krivične sankcije predviđene Krivičnim zakonikom za krivična dela zavise od prirode vrednosti koje se štite krivičnim delom kao i načina na koji su te vrednosti povredene ili ugrožene određenim ponašanjem.</p> <p>Delotvornost sankcija propisanih za krivična dela protiv životne sredine još uvek treba da bude procenjena.</p>	
Article 6 Liability of legal persons						
	<p>Države članice će se postarati da pravna lica odgovaraju za krivična dela iz člana 3 i 4, kada su takva dela učinjena u njihovu korist od strane bilo kog lica koje ima rukovodeći položaj u pravnom licu, bilo da ono postupa pojedinačno ili kao deo organa pravnog</p>	<p>Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008)</p> <p>Član.2., Član 5. Član 7.</p>	<p>Član 2.</p> <p>Pravno lice može odgovarati za krivična dela iz posebnog dela Krivičnog zakonika i drugih zakona, ako su ispunjeni uslovi za odgovornost pravnog lica predviđeni ovim zakonom.</p> <p>Član 5.</p>	F	<p>Korektna transpozicija</p> <p>Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela omogućava da pravna lica odgovaraju za krivična dela kada krivična dela učine odgovorna lica u njima (takozvana derivativna odgovornost pravnih lica, koja se zasniva na odgovornosti odgovornih lica).</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	lica, a na osnovu:(a) punomoćja za zastupanje pravnog lica;		<p>Pojedini izrazi upotrebljeni u ovom zakonu imaju sledeće značenje:</p> <p>1) Pravno lice je domaći ili strani pravni subjekt koji se po pozitivnom pravu Republike smatra pravnim licem.</p> <p>2) Odgovorno lice je fizičko lice kome je pravno ili faktički poveren određeni krug poslova u pravnom licu, kao i lice koje je ovlašćeno, odnosno za koje se može smatrati da je ovlašćeno da postupa u ime pravnog lica.</p> <p>Član 6.</p> <p>(1)Pravno lice odgovara za krivično delo koje u okviru svojih poslova, odnosno ovlašćenja učini odgovorno lice</p>		<p>Odgovorno lice je fizičko lice kome je pravno ili faktički poveren određeni krug poslova u pravnom licu, kao i lice koje je ovlašćeno, odnosno za koje se može smatrati da je ovlašćeno da postupa u ime pravnog lica.</p> <p>Nacionalno zakonodavstvo ne koristi izraz "bilo da postupa samostalno bilo u sastavu organa pravnog lica", međutim, navedeni propust ne ograničava polje primene odredbi koje se odnose na odgovornost pravnih lica.</p>	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			<p>u nameri da za pravno lice ostvari korist.</p> <p>(2) Odgovornost pravnog lica iz stava 1. ovog člana postoji i ako je zbog nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno izvršenje krivičnog dela u korist pravnog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica.</p> <p>Član 7.</p> <p>(1) Odgovornost pravnog lica zasniva se na krivici odgovornog lica.</p> <p>(2) Pod uslovima iz člana 6. ovog zakona pravno lice odgovara za krivično delo odgovornog lica i ako je krivični</p>			

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			postupak protiv odgovornog lica Postojanje usklađenobustavljen ili je optužba odbijena.			
	(b) ovlašćenja da donosi odluke u ime pravnog lica; ili			F	Isto kao gore.	
	(c) ovlašćenja za vršenje nadzora u okviru pravnog lica.			F	Isto kao gore.	
	2. Države članice će se takođe postarati da pravna lica mogu odgovarati ako je usled nedostatka nadzora ili kontrole od strane lica iz stava 1. omogućeno da lice koje je njemu podređeno izvrši dela iz člana 3 i 4 u korist pravnog lica.	Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008) Član 6. stav 2.	Član 6 (1) Pravno lice odgovara za krivično delo koje u okviru svojih poslova, odnosno ovlašćenja učini odgovorno lice u nameri da za pravno lice ostvari korist. (2) Odgovornost pravnog lica iz stava 1. ovog člana postoji i ako je zbog	F	Korektna transpozicija Zaključak o korektnoj transpoziciji proizlazi iz formulacije upotrebene u nacionalnoj odredbi prema kojoj odgovornost pravnog lica postoji "i ako je zbog nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno izvršenje krivičnog dela u korist pravnog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica".	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
			nepostojanja nadzora ili kontrole od strane odgovornog lica omogućeno izvršenje krivičnog dela u korist pravnog lica od strane fizičkog lica koje deluje pod nadzorom i kontrolom odgovornog lica.			
	3. Odgovornost pravnih lica u slučajevima iz stava 1 i 2 ne isključuje krivično gonjenje fizičkih lica koja su učinioci, podstrekači ili saučesnici u krivičnim delima navedenim u članu 3 i 4.	Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008) Član 7. stav 1.	Član 7. (1) Odgovornost pravnog lica zasniva se na krivici odgovornog lica. (2) Pod uslovima iz člana 6. ovog zakona pravno lice odgovara za krivično delo odgovornog lica i ako je krivični postupak protiv odgovornog lica obustavljen ili je optužba odbijena.	F	Korektna transpozicija Zakon o odgovornosti pravnih lica omogućava da pravna lica krivično odgovaraju za krivična dela koja su učinjena od strane njihovih odgovornih lica (takozvana derivativna odgovornost pravnih lica, zasnovana na krivici odgovornog lica). Ali, iako se njegova odgovornost izvodi iz krivice odgovornog lica, predviđeno je da pravno lice odgovara za krivično delo odgovornog lica i ako je krivični postupak protiv odgovornog lica obustavljen ili je optužba odbijena	

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
Article 7 Penalties for legal persons						
	Države članice će preduzeti potrebne mere da obezbede da se pravnim licima odgovornim u skladu sa članom 6. izreknu delotvorne, srazmerne i odvrtajuće kazne.	Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela (Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008) Čl. 12.-26.		F	<p>Efektivna transpozicija</p> <p>Pravnom licu se za krivično delo mogu izreći sledeće krivične sankcije: 1) kazna; 2) uslovna osuda; 3) mere bezbednosti.</p> <p>Pravnom licu se mogu izreći sledeće kazne: 1) novčana kazna;</p> <p>2) prestanak pravnog lica.</p> <p>Kazne koje se pravnim licima mogu izreći za krivična dela protiv životne sredine uključuju novčanu kaznu i prestanak statusa pravnog lica.</p> <p>Delotvornost kazni koje se pravnim licima mogu izreći za krivična dela protiv životne sredine tek treba proceniti.</p>	
Član 8 Transpozicija						

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
Član8(1)	1. Države članice će usvojiti zakone, uredbe i upravne akte potrebne za usklađivanje sa ovom Direktivom pre 26. decembra 2010.			N/A		
	Kada države članice usvoje ove mere, u njima će se upućivati na ovu Direktivu ili će prilikom njihovog objavljivanja takvo upućivanje biti navedeno takvo upućivanje.			N/A		
Član8(2)	2. Države članice Komisiji dostavljaju tekst glavnih odredbi nacionalnog prava koje usvoje u oblasti na koje se odnosi ova Direktiva, zajedno sa tabelom koja pokazuje korelaciju					

PROCENA NIVOVA USKLAĐENOSTI KRIVIČNOG ZAKONIKA REPUBLIKE SRBIJE SA RELEVANTNIM STANDARDIMA U OKVIRU
PRISTUPNIH PREGOVORA SA EU

EU odredba 300	Tekst	Odredba zakonodavstva ³⁰¹	Sadržina	Usklađenost ³⁰²	Razlozi za delimičnu usklađenost, nedostatak usklađenosti ili neprimenljivost	Primedbe
	između tih odredbi i ove Direktive.					
Član 9 Stupanje na snagu						
	Ova Direktiva stupa na snagu 20 dana od objavljivanja u Službenom listu Evropske unije.					
Član 10 Adresati						
	Ova direktiva je upućena državama članicama.					

14. USAGLAŠAVANJE KRIVIČNOG ZAKONIKA SA PRAVNIM TEKOVINAMA U OKVIRU POGLAVLJA 32

Poglavlje 32 se odnosi na usvajanje međunarodno prihvaćenih standarda javne unutrašnje finansijske kontrole i najbolje prakse Evropske unije i njihovu primenu na celi javni sektor. Obuhvata četiri glavne oblasti: javna unutrašnja finansijska kontrola, eksterna revizija, zaštita finansijskih interesa Evropske unije i zaštita evra od falsifikovanja. U cilju zaštite integriteta evro novčanica i kovanog novca od falsifikovanja, usvojeni su pravni akti kojima se definišu sumnjive i falsifikovane evro novčanice i kovani novac, utvrđuje se postupanje sa sumnjivim i falsifikovanim primercima evro novčanica i kovanog novca, razmena informacija i saradnja sa domaćim i međunarodnim institucijama.

Zaštita finansijskih interesa Evropske unije je obezbeđena Krivičnim zakonikom, Zakonikom o krivičnom postupku, Zakonom o privrednim prestupima, Zakonom o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, Zakonom o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela, Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma i Zakonom o prekršajima, Zakonom o javnim nabavkama, Zakonom o računovodstvu, Zakonom o budžetskom sistemu, Zakonom o državnim službenicima i Zakonom o agenciji za borbu protiv korupcije. Međutim, Poglavlje 32 ne predviđa kaznene mere kada je u pitanju zaštita evra od falsifikovanja, budući da je to, kao što je navedeno, predviđeno u Poglavlju 24. Kako bismo izbegli ponavljanja, predmetnu materiju celovito izlažemo u okviru Poglavlja 32.

Zakonodavac u Srbiji je definisao šta se smatra falsifikovanjem, kao i postupak zaplene i čuvanja sumnjivih novčanica, stoga za potrebe krivičnog zakonodavstva nema potrebe za daljim razmatranjem ovog poglavlja.

Falsifikovanje valute tradicionalno predstavlja krivično delo za koje je zaprećeno visokim krivičnim sankcijama, kako u državama Evropske unije tako i šire. Svaka država, bez obzira da li je članica Evropske unije ili ne, teži da zaštiti nacionalnu valutu od falsifikovanja. To se, između ostalog, ogleda i u članu 7. Krivičnog zakonika, kojim je propisano važenje krivičnog zakonodavstva Republike Srbije za učinioce određenih krivičnih dela izvršenih u inostranstvu:

„Krivično zakonodavstvo Republike Srbije važi za svakog ko u inostranstvu učini krivično delo iz čl. 305. do 316, čl. 318. do 321, krivično delo iz čl. 391. do 393a ovog zakonika ako je izvršeno prema Republici Srbiji ili njenom državljaninu, kao i krivično delo iz člana 241. ovog zakonika ako se falsifikovanje odnosi na domaći novac.“

Evro je zamenio nacionalne valute u 17 država Evropske unije, a koristi se i u pojedinim koje nisu njene članice, poput Monaka, San Marina i Vatikana.³⁰⁸ Najčešće novčanice evra koje se falsifikuju su banknote od 20 i 50 evra, a potom novčanica od 100 evra.³⁰⁹ Jedna od država članica Evropske unije, na koju se naročito skreće pažnja kada je u pitanju falsifikovanje evra, a naročito novčanica od 20 evra, za koje je primećeno da su izuzetnog kvaliteta (uključujući vodeni žig i hologram), jeste Italija, u kojoj se nalaze pokretne radnja za falsifikovanje novca.³¹⁰ Takođe, smatra se da se 50% novčanica od 20 evra falsifikuje u Italiji.³¹¹ Jedna od većih zaplena falsifikovanih novčanica evra se dogodila u Španiji 2011. godine, kada su španske vlasti lišile slobode kriminalnu grupu osumnjičenu za trgovinu opojnom drogom i distribuciju preko 2 miliona falsifikovanih evra u banknotama od 20, 50 i 100 evra koje potiču iz Italije.³¹²

Zbog velike opasnosti koju nosi sve raširenije falsifikovanje navedene valute, te kako bi istu zaštitila, Evropska unija je razvila pravnu zaštitu koja treba da obezbedi adekvatnu zaštitu u svim državama članicama Evropske unije putem efektivnih i efikasnih krivičnopравниh mera i sankcija. Prvenstveno, doneta je Okvirna odluka 2000/383/JHA o povećanju zaštite evra od falsifikovanja, putem krivičnih kazni i drugih sankcija, a potom Direktiva 2014/62/EU o krivičnopravnoj zaštiti evra i drugih valuta od falsifikovanja. Prema članu 1. Direktive predviđeno je da se istom utvrđuju minimalna pravila o određivanu krivičnih dela i krivičnih sankcija u oblasti falsifikovanja evra i drugih valuta. Zatim, članom 2. je određeno da se pod terminom „novac“ podrazumevaju novčanice i kovanice čiji je opticaj zakonski odobren, uključujući novčanice i kovanice evra čiji je opticaj zakonski odobren.

Članom 3. Direktive je određeno da države članice treba da preduzmu potrebne mere kako bi osigurale da određene radnje budu propisane kao krivično delo:

1. svaka prevarna izrada ili preinačenje novca, bez obzira na primenjena sredstva;
2. prevarno puštanje u opticaj falsifikovanog novca;
3. uvoz, izvoz, prevoz, primanje ili pribavljanje falsifikovanog novca s ciljem njegovog puštanja u opticaj uz znanje o tome da se radi o falsifikovanom novcu;
4. neovlašćena izrada, primanje, pribavljanje ili posedovanje uređaja, predmeta, računarskih programa i podataka te svih drugih sredstava posebno prilagođenih

---

³⁰⁸ L. Klimek, *Mutual Recognition of Judicial Decisions in European Criminal Law*, Bratislava, Springer, 2017, str. 529.

³⁰⁹ European Central Bank, *Biannual information on euro banknote counterfeiting*, Press Release of 16th January 2012; L. Klimek, *Nav. delo*, str. 529.

³¹⁰ L. Klimek, *Nav. delo*, str. 529.

³¹¹ L. Klimek, *Counterfeiting and protection of the Euro: from early beginnings to current legislative development*, Issues Bus Law 4, 2012, str. 12–24

³¹² FATF Report, *Money laundering and terrorist financing related to counterfeiting of currency*, 2013, str. 23–24.

falsifikovanju ili izmeni novca, te sigurnosnih obeležja poput holograma, vodenih žigova ili drugih sastavnih delova novca koji služe za falsifikovanje.

Takođe, države članice treba da preduzmu mere kako bi osigurale da su radnje, izuzev pod 4, kažnjive i u pogledu novčanica koje se proizvode ili su se proizvodile korišćenjem zakonitih uređaja i materijala uz kršenje prava u skladu sa kojima ili uslova pod kojima nadležna tela smeju izdavati novčanice ili kovanice. Međutim, kada je u pitanju svaka prevarna izrada ili preinačenje novca, bez obzira na primenjena sredstva ili prevarno puštanje u opticaj falsifikovanog novca, takve radnje su kažnjive i kada su u pitanju novčanice i kovanice koje još nisu izdane, ali su određene za stavljanje u opticaj kao zakonsko sredstvo plaćanja.

Pored navedenog, došlo je do osnivanja Europol-a, kao centralnog subjekta za sprečavanje falsifikovanja evra, a u čiju nadležnost spada lista od 32 krivična dela, ali se zaštitom evra od falsifikovanja bave još i Eurojust i OLAF (European Anti-Fraud Office).³¹³

Članom 112. tačkom 23. Krivičnog zakonika Republike Srbije je propisano:

„Novac je metalni i papirni novac ili novac izrađen od nekog drugog materijala koji je na osnovu zakona u opticaju u Srbiji ili u stranoj državi.“

Potom, Krivičnim zakonikom su propisana dva krivična dela koja su značajna za ova razmatranja, koja ćemo ovde ukratko da objasnimo.

Falsifikovanje novca

Član 241.

(1) Ko napravi lažan novac u nameri da ga stavi u opticaj kao pravi ili ko u istoj nameri preinači pravi novac, kazniće se zatvorom od dve do dvanaest godina i novčanom kaznom.

(2) Ko pribavlja lažan novac u nameri da ga stavi u opticaj kao pravi ili ko lažan novac stavlja u opticaj, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina i novčanom kaznom.

(3) Ako je delom iz st. 1. i 2. ovog člana napravljen, preinačen, stavljen u promet ili pribavljen lažan novac u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara, odnosno odgovarajući iznos u stranom novcu, učinilac će se kazniti zatvorom od pet do petnaest godina i novčanom kaznom.

(4) Ko lažan novac koji je primio kao pravi, pa saznajući da je lažan, stavi u opticaj ili ko zna da je načinjen lažan novac ili da je lažan novac stavljen u opticaj, pa to ne prijavi, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

---

³¹³ Za više o tome: A. Gutierrez Zarza, *Exchange of Information and Data Protection in Cross-border Criminal Proceedings in Europe*, Heidelberg - New York - Dordrecht - London, Springer, 2015.

(5) Lažan novac oduzeće se.

Iz navedenog jasno proizilazi da postoji nekoliko oblika ovog krivičnog dela, te samim tim radnja izvršenja obuhvata: falsifikovanje novca, upotrebu falsifikovanog novca, pribavljanje falsifikovanog novca i neprijavljivanje falsifikovanog novca ili njegove upotrebe.³¹⁴

Radnja izvršenja osnovnog oblika krivičnog dela je alternativno određena i sastoji se u pravljenju lažnog novca ili u preinačenju pravog novca u nameri da se upotrebi kao pravi. U teoriji se pod pravljenjem podrazumeva stvaranje lažnog novca od nekog predmeta koji se ne koristi kao novac, pri čemu se stvara predmet koji po formi liči na novac koji je u opticaju, a moguće je i da se za pravljenje novca koristi i novac koji više nije u upotrebi.³¹⁵ Preinačenje predstavlja prepravljivanje pravog novca, pri čemu se na novcu koji je u opticaju vrše izmene u smislu promene njegove vrednosti.³¹⁶ Postavilo se pitanje u kojoj meri falsifikovani novac mora ličiti na pravi. Iako postoji stav da ta sličnost mora biti velika, jer bi se u suprotnom radilo o krivičnom delu prevare, mišljenja smo da ne treba zahtevati visok nivo sličnosti u smislu da se samo pažljivijim posmatranjem može uočiti razlika.³¹⁷

Ovaj oblik krivičnog dela se može izvršiti samo s umišljajem, a neophodno je i postojanje namere da se lažni novac stavi u opticaj.

Izvršilac može biti bilo koje lice.

Za ovaj oblik krivičnog dela kumulativno su zaprećene kazna zatvora u trajanju od dve do dvanaest godina i novčana kazna.

Drugi oblik izvršenja krivičnog dela se sastoji u pribavljanju lažnog novca ili u stavljanju lažnog novca u opticaj. Falsifikovani novac je stavljen u opticaj kada je upotrebljen ili kada je omogućena njegova daljnja upotreba, na bilo koji način, poput plaćanja bilo kakve robe ili usluge i sl.³¹⁸ U opisu radnje je stavljen trajno glagol, pa se navodi da u tom slučaju treba smatrati da krivično delo postoji i u slučaju preduzimanja samo jedne radnje.³¹⁹ Međutim, ova dilema je otklonjena Krivičnim zakonikom i ne postoji, i to članom 112. tačka 30., gde je određeno da u situaciji kada je radnja izvršenja krivičnog dela propisana trajnim glagolom smatra se da je krivično delo učinjeno ako je radnja izvršena jednom ili više puta. U slučaju sticaja osnovnog i ovog, lakšeg oblika, radiće se o prividnom idealnom sticaju.

Sa subjektivne strane zahteva se umišljaj. Neophodno je i postojanje namere stavljanja u opticaj lažnog novca.

---

³¹⁴ Lj. Lazarević, *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd, 2011, str. 735.

³¹⁵ Lj. Lazarević, *Nav. delo*, str. 736.

³¹⁶ Lj. Lazarević, *Nav. delo*, str. 736.

³¹⁷ Z. Stojanović, *Komentar krivičnog zakonika*, Beograd, 2007, str. 537.

³¹⁸ Lj. Lazarević, *Nav. delo*, str. 737.

³¹⁹ Z. Stojanović, *Nav. delo*, str. 538; Z. Stojanović i drugi, *Priručnik za suzbijanje privrednog kriminaliteta i korupcije*, Beograd, 2017, str. 111.

Izvršilac može biti bilo koje lice.

Za ovaj oblik krivičnog zaprećene su kumulativno kazna zatvora u trajanju od jedne do deset godina i novčana kazna.

Teži oblik krivičnog dela postoji u slučaju pravljenja, preinačenja, stavljanja u promet ili pribavljanja lažnog novca u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara, odnosno, odgovarajućeg iznosa u stranom novcu. Kada je u pitanju strani novac, neophodno je da je falsifikovan novac u ekvivalentu koji prelazi navedeni iznos.

Kumulativno su zaprećene kazna zatvora od pet do petnaest godina i novčana kazna.

Privilegovan oblik ovog krivičnog dela postoji u dve situacije. Prvo, u slučaju stavljanja u opticaj novca koji je primljen kao pravi, a po saznanju da je lažan. Drugo, u slučaju neprijavlivanja pravljenja lažnog novca ili u neprijavlivanju stavljanja u promet lažnog novca.

Za ovaj oblik krivičnog dela zaprećene su alternativno novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. S obzirom na zaprećenu kaznu moguća je primena dela malog značaja, a prilikom krivičnog gonjenja i načela oportuniteta kao efikasnijeg sredstva.

Konačno, lažni novac se oduzima, kao i preinačeni, iako nije tako decidirano navedeno.

Pravljenje, nabavljanje i davanje drugom sredstava za falsifikovanje

Član 244b

(1) Ko pravi, nabavlja, prodaje ili daje drugom na upotrebu sredstva za pravljenje lažnog novca ili lažnih hartija od vrednosti, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ko pravi, nabavlja, prodaje ili daje drugom na upotrebu sredstva za pravljenje lažnih platnih kartica ili lažnih znakova za vrednost, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.

(3) Sredstva iz st. 1. i 2. ovog člana oduzeće se.

Ovo krivično delo ima dva oblika, u zavisnosti od toga da li se radi o sredstvima za falsifikovanje novca ili hartija od vrednosti ili o sredstvima za pravljenje lažnih platnih kartica ili lažnih znakova za vrednost.

Prvi oblik izvršenja krivičnog dela postoji u slučaju pravljenja, nabavljanja, prodaji ili davanju drugom na upotrebu sredstava za pravljenje lažnog novca ili lažnih hartija od vrednosti. Drugi oblik krivičnog dela postoji u slučaju pravljenja, nabavljanja, prodaji ili davanju drugom na upotrebu sredstava za pravljenje lažnih platnih kartica ili lažnih znakova za vrednost.

Pravljenje i nabavljanje sredstava za falsifikovanje su pripremne radnje u odnosu na krivično delo falsifikovanja, dok se davanjem ovih sredstava pomaže u izvršenju krivičnog dela.³²⁰

Stavom 3. propisano je obavezno izricanje mere bezbednosti oduzimanja predmeta.

Analizom krivičnih dela uviđamo da je krivično materijalno zakonodavstvo Srbije usklađeno sa zahtevima Evropske unije. Međutim, problem koji iskrsava jeste predviđanje zaštite evra od falsifikovanja, što nigde nije izričito navedeno, kao ni onog novca čiji je opticaj zakonom odobren, a što se zahteva Direktivom.

Navedeni problem, po našem mišljenju, može da se reši najjednostavnije izmenom značenja pojma "novac". Slično je rešeno usklađivanje Kaznenog zakona Republike Hrvatske sa Direktivom. Budući da je, kao što smo naveli, članom 2. Direktive 2014/62/EU od 15. maja 2014. godine određeno je da novac označava novčanice i kovanice čiji je opticaj zakonski odobren, te bi stoga trebalo proširiti član 112. tačku 23. određujući da je novac metalni i papirni novac ili novac izrađen od nekog drugog materijala koji je na osnovu zakona u opticaju u Srbiji ili stranoj državi ili čiji je opticaj zakonom odobren u Srbiji ili stranoj državi. U tom pravcu treba da se kreće izmena krivičnog zakonodavstva Republike Srbije na ovom polju.

15. LISTA PREPORUKA ZA DALJE USAGLAŠAVANJE KRIVIČNOG ZAKONIKA SA PRAVNIM TEKOVINAMA I EU STANDARDIMA U OKVIRU RELEVANTNIH PREGOVARAČKIH POGLAVLJA

1. Poglavlje 1

Naime, prema članu 1. Konvencije o pravima deteta: "Za svrhe ove konvencije, dete je ljudsko biće koje nije navršilo 18 godina života, ako se, na osnovu zakona koji se odnosi na dete, punoletstvo ne stiče ranije". Pošto se prema članu 11. stav 1. Porodičnog zakona³²¹ u Republici Srbiji punoletstvo stiče sa navršenom 18 godinom života, jasno je da pojam deteta u svim relevantnim propisima treba definisati tako da obuhvati svako ljudsko biće koje nije navršilo 18 godina života - upravo onako kako je to učinjeno pomenutim članom 1. Konvencije o pravima deteta.

Važeći Krivični zakonik Republike Srbije u članu 112. stav 8. navodi da se detetom smatra lice koje nije navršilo 14 godina. Pored toga, u članu 112. stav 9. istaknuto je da se maloletnikom smatra lice koje je navršilo 14 godina, a nije navršilo 18 godina, dok je u članu 112. stav 10. navedeno da se maloletnim licem smatra lice koje nije navršilo 18 godina. Dakle, pojam maloletnog lica iz člana 112. stav 10. Krivičnog zakonika praktično odgovara pojmu

---

³²⁰ Lj. Lazarević, *Nav. delo*, str. 743.

³²¹ Porodični zakon, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/2005, 72/2011 i 6/2015

deteta iz člana 1. Konvencije o pravima deteta. Ali, položaj deteta i položaj maloletnog lica koje je navršilo 14 godina života u našem krivičnom pravu značajnu se razlikuju, budući da dete nije krivičnopravno odgovorno, dok lice koje je navršilo 14 godina života krivičnopravno odgovara iako je mlađe od 18 godina.

Da bi se Krivični zakonik Republike Srbije uskladio sa Konvencijom o pravima deteta potrebno je zakonsku odredbu kojom je definisan pojam deteta izmeniti tako da ona glasi: "Detetom se smatra lice koje nije navršilo 18 godina". Izmena ove zakonske odredbe, međutim, odrazila bi se na tumačenje i primenu niza drugih članova Krivičnog zakonika.

Pri tome treba naglasiti da bi, pošto bi pojam deteta iz člana 1 Konvencije o pravima deteta i pojam maloletnog lica iz stava 10. člana 112. Krivičnog zakonika bili izjednačeni (oba pojma obuhvataju lica koja nisu navršila 18 godina života), pojam maloletnog lica praktično postao suvišan.

Na kraju, prilikom procenjivanja usklađenosti definicije deteta koja je zastupljena u domaćem krivičnom pravu, odnosno domaćem maloletničkom krivičnom pravu sa definicijom pojam deteta iz člana 1. Konvencije o pravima deteta, treba imati u vidu da između njih nema suštinske suprotnosti, bez obzira na to što je prema pravilima našeg krivičnog zakonodavstva dete lice koje u vreme izvršenja krivičnog dela nije navršilo 14 godina, dok se lica koja su navršila 14 godina a još nemaju 18 smatraju maloletnicima, uz podelu na mlađe i starije maloletnike.³²² Argument za to proizlazi iz činjenice da sama Konvencija izričito dopušta mogućnost da se ovo pitanje drugačije rešava u nacionalnim zakonodavstvima kako time što je omogućeno da se po zakonu koji se na dete primenjuje punoletstvo (apo logici stvari i maloletstvo) stiže ranije tako i stoga što se pojmovno određenje deteta uređuje samo za svrhu same Konvencije, a ne na način koji bi formalno-pravno obavezivao države koje su Konvenciju ratifikovale.³²³

2. Poglavlje 7

U oblasti visoko-tehnološkog kriminala, planirano je dodatno usklađivanje krivičnog zakonodavstva sa Konvencijom Saveta Evrope o sajber kriminalu - CETS br. 185 koja je ratifikovana od strane Republike Srbije 2009. godine. Standardi propisani Konvencijom većinom su uneti u zakonodavni okvir RS, ali je u cilju potpune usklađenosti neophodna izmena i dopuna Krivičnog zakonika Republike Srbije u delu koji se odnosi na krivičnopravnu zaštitu intelektualne svojine.

Odredbe Krivičnog zakonika kojima su inkriminisana krivična dela protiv intelektualne svojine treba uskladiti sa odredbama Konvencije o visokotehnološkom kriminalu koje su

---

³²² Škulić, M., *Op.cit.*, str. 176-177.

³²³ Škulić, M. *Op.cit.*, str. 176-177.

sadržane u odeljku 4. te Konvencije, a koje se odnose na dela u vezi sa kršenjem autorskih i srodnih prava.

Naime, član 10. stav 1. Konvencije propisuje da svaka Strana Ugovornica treba da usvoji zakonodavne i druge mere, neophodne da bi se kao krivično delo u domaćem pravu propisalo kršenje autorskih prava, definisanih u zakonima te strane ugovornice, u skladu sa obavezama koje je preuzela po Pariskom ugovoru od 24. jula 1971. godine³²⁴, kojim se revidira Bernska konvencija za zaštitu književnih i umetničkih dela³²⁵, Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine³²⁶ i WIPO Ugovoru o autorskom pravu³²⁷, izuzimajući sva moralna prava sadržana u tim konvencijama, kada su ta dela učinjena dobrovoljno, u obimu koji im daje komercijalni karakter i preko računarskog sistema.

Pored toga, član 10. stav 2. Konvencije predviđa da svaka Strana ugovornica treba da usvoji zakonodavne i druge mere, neophodne da bi se kao krivično delo u domaćem pravu propisalo kršenje srodnih prava definisanih u zakonima te strane ugovornice koji se odnose na obaveze koje je ona preuzela po Međunarodnoj konvenciji o zaštiti izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju (Rimska konvencija)³²⁸, Sporazumu o komercijalnim aspektima prava na intelektualnu svojinu³²⁹ i WIPO Ugovoru o interpretacijama i fonogramima³³⁰, izuzimajući sva moralna prava sadržana u tim konvencijama, kada su ta dela učinjena dobrovoljno, u obimu koji ih kvalifikuje da imaju komercijalni karakter i preko računarskog sistema.

Konačno, na osnovu stava 3. člana 10. Konvencije propisano je da svaka Strana ugovornica može da zadrži pravo da pod određenim okolnostima ne zahteva krivičnu odgovornost iz stava. 1. i stava 2. tog člana, pod uslovom da na raspolaganju stoje druge vrste delotvornih pravnih sredstava i da ta rezerva ne osporava međunarodne obaveze te strane ugovornice, definisane u međunarodnim instrumentima navedenim u stavu. 1. stavu 2. tog člana.

---

³²⁴ Uredba o ratifikaciji Amandmana na tekst Bernske konvencije o zaštiti literarnih i umetničkih dela (Pariski akt, 1971) : Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, broj 4/1986-37.

³²⁵ Zakon o ratifikaciji Bernske konvencije za zaštitu književnih i umetničkih dela: Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori, broj 14/1975-313.

³²⁶ Aneks 1C Sporazuma o WTO je Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS sporazum). Annex 1C Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, videti: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf, 01.10.2018.

³²⁷ Zakon o potvrđivanju WIPO ugovora o autorskom pravu, Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", br. 13/2002.

³²⁸ Zakon o potvrđivanju Međunarodne konvencije o zaštiti izvođača, proizvođača fonograma i ustanova za radio-difuziju, Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori, br. 13/2002.

³²⁹ Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine, uključujući trgovinu krivotvorenom robom (TRIPS sporazum) čini Aneks 1C Sporazuma iz Marakeša kojim se ustanovljava Svetska trgovinska organizacija (u daljem tekstu WTO Sporazum), koji je zaključen 15. aprila 1994. godine i stupio na snagu 1. januara 1995. godine. TRIPS sporazum obavezuje sve članice Svetske trgovinske organizacije (WTO).

³³⁰ Zakon o potvrđivanju WIPO ugovora o interpretacijama i fonogramima, Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori, br. 13/2002.

3. Poglavlje 23

Univerzalna nadležnost u postupcima za ratne zločine

Univerzalna nadležnost i princip *aut dedere aut judicare* dostigli su nivo međunarodnog običajnog prava. Iz ugla teorijskih postavki i opšteprihvaćenih principa krivičnog prava, postojanje univerzalne nadležnosti za ovu vrstu krivičnih dela je uobičajeno i opravdano.

Iz ugla procesa pristupnih pregovora, zahtev za izmenom KZ u ovom delu, nije artikulisan na nivou prelaznog merila, već zadržava formu bilateralnog zahteva Republike Hrvatske. Istovremeno, rešenja sadržana u relevantnim zakonima Republike Hrvatske, predstavljaju argument da postojeće rešenje u Zakonu o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine ne treba ukinuti, već naprotiv, zadržati ga u postojećem obliku. Upravo ovakav pristup u skladu je sa zahtevom da svi ratni zločini moraju biti istraženi i procesuirani a učinioci adekvatno kažnjeni.

Kaznena politika u oblasti ratnih zločina

Prelaznim merilom broj 19, Evropska komisija je Republiku Srbiju obavezala da obezbedi proporcionalnost kazni izrečenih u postupcima za ratne zločine i politiku kažnjavanja u skladu sa standardima međunarodnog krivičnog prava. Preporuka je bazirana na Ekspertskom izveštaju iz 2015. godine u kome je, u preporuci broj 12 navedeno: „Dopuniti zakonsku regulativu u smislu prevencije mogućnosti izricanja kazni ispod zakonskog minimuma od 5 godina.“

Imajući u vidu da se na postupke za ratne zločine primenjuje zakon koji je važio u vreme činjenja navodnih zločina (Krivični zakon SRJ), a da se, prilikom izbora zakona koji je povoljniji za učinioca, takav zakon primenjuje u celosti, ovo važi i za odedbe o ublažavanju kazne. Dakle, **ovo pitanje nije moguće rešavati izmenama normativog okvira jer su u potpunosti nalazi na terenu primene zakona a time i u domenu slobodnog sudijskog uverenja**. Naime, kako u važećoj ustavnoj hijerarhiji pravnih akata, sudska praksa ne predstavlja izvor prava, ni ovaj zahtev, odnosno preporuka Evropske komisije ne može se smatrati primenjivom. Najzad, ni međunarodni standardi, niti praksa MKTJ u pogledu kaznene politike ne postoje.

Nezakonito bogaćenje

Uvođenje krivičnog dela Nezakonito bogaćenje predviđeno je ključnim nacionalnim strateškim dokumentima u oblasti borbe protiv korupcije. Ipak, članom 20. Konvencije Ujedinjenih Nacija protiv korupcije (UNCAC) kojim je predviđeno da će, u zavisnosti od svog

Ustava i osnovnih načela svog pravnog sistema, svaka država ugovornica razmotriti mogućnost usvajanja zakonskih i drugih mera koje mogu biti potrebne kako bi utvrdila kao krivično delo, kada se počinu namerno, nezakonito bogaćenje, odnosno znatno uvećanje imovine javnog funkcionera koje on ne može razumno objasniti s obzirom na njegova zakonita primanja.

Kako UNCAC ne predviđa izričitu obavezu uvođenja ovog krivičnog dela a njegovo propisivanje u krivičnim zakonima u uporednom pravu predstavlja retkost, prilikom ažuriranja nacionalnih strateških dokumenata trebalo bi razmotriti druge načine kojima bi se postigli željeni ciljevi u ovoj oblasti i odustati od uvođenja ovog krivičnog dela.

Pojam žrtve

Kako je RS u okviru Poglavlja 23 preuzela obavezu potpunog usaglašavanja sa Direktivom 2012/29/EU, ovo je potrebno učiniti i kada je reč o određenju pojma žrtve u KZ-u i ZKP-u, u kojima trenutno figuriraju paralelno pojam „oštećeni“ i „žrtva“ bez jasne distinkcije.

Čini se da bi samo dva moguća rešenja zadovoljila i potrebe adekvatnog garantovanja prava žrtava u krivičnom postupku i obezbedila usaglašavanje sa relevantnim međunarodnim standardima, a time i pozitivnu ocenu međunarodnih institucija.

- Jedno bi podrazumevalo da se termin oštećeni zameni pojmom žrtva i time u potpunosti odbaci tradicija i temeljito promeni pristup.
- Drugo rešenje bilo bi neka vrsta kompromisa između tradicionalnog i međunarodno priznatog koncepta, a podrazumevalo bi unošenje odredbe koja bi jasno definisala da se pojam oštećenog, kada je reč o oštećenom koji je fizičko lice, u smislu Krivičnog zakonika, ima tumačiti u skladu sa definicijom sadržanom u Direktivi o žrtvama, uz navođenje pomenute odredbe.

Bilo da se opredeli za opciju jedan ili dva, zakonodavac bi je morao ugraditi i u ZKP i u KZ iz kojih bi eliminisao terminološki dualizam i konfuziju koji trenutno vladaju.

Usaglašavanje Krivičnog zakonika sa Međunarodnom konvencijom o zaštiti svih lica od prisilnih nestanaka

Uprkos izričitim preporukama Komiteta UN koji prati sprovođenje Međunarodne konvencije o zaštiti svih lica od prisilnih nestanaka, zakonodavac se nije odlučio da prisilne nestanke (osnovni oblik) predvidi kao zasebnu inkriminaciju, zbog čega se, usled neispunjenja preporuka, može očekivati kako reakcija Komiteta, tako i Radne grupe koja se bavi istom materijom.

Nije najjasniji ni logički pristup zakonodavca, budući da se u inicijalnom izveštaju Republike Srbije, nalazi opisan/nabrojan čitav niz opštih inkriminacija koje delimično obuhvataju biće prisilnog nestanka u smislu Konvencije. Ako se zakonodavac rukovodio logikom izbegavanja prenormiranosti KZ-a, onda bi trebalo iznova preispitati čitav niz inkriminacija koje su našle svoje mesto u KZ-u poslednjih desetak godina, a pod „pritiskom“ usaglašavanja sa različitim međunarodnim instrumentima posvećenih zaštiti ranjivih grupa poput žena, dece, žrtava porodičnog ili seksualnog nasilja i sl. Gotovo sve te inkriminacije već su obuhvaćene bićima „osnovnih“ krivičnih dela protiv života i tela.

Dakle, ovo pitanje, ne samo da zahteva preispitivanje iz ugla usaglašavanja sa Konvencijom o prisilnim nestancima, već otvara širu debatu o pristupu zakonodavca i koncepciji Krivičnog zakonika.

4. Poglavlje 24

Preporuke za implemetaciju Direktive EU 2017/541 o suzbijanju terorizma i zameni Okvirne odluke Saveta 2002/475/PUP i o izmeni Odluke Saveta 2005/671/ PUP

Krivični zakonik Srbije je u većoj meri usklađen sa Direktivom EU 2017/541 o suzbijanju terorizma i zameni Okvirne odluke Saveta 2002/475/PUP i o izmeni Odluke Saveta 2005/671/ PUP, u kojoj je naglašeno da teroristička dela predstavljaju jedno od najtežih kršenja univerzalnih vrednosti ljudskog dostojanstva, slobode, jednakosti i solidarnosti, te uživanja ljudskih prava i osnovnih sloboda na kojima je EU utemeljena, te jedan od najtežih napada na demokratiju i vladavinu prava, načela koja su zajednička državama članicama i na kojima se Evropska unija zasniva. Međutim, zakonodavstvo Republike Srbije nije u potpunosti usklađeno sa navedenom Direktivom.

Na prvom mestu, neophodno je definisati dva pojma, terorističkog udruženja i strukturirane grupe:

- „terorističko udruženje“ označava organizovanu grupu koja se sastoji od više od dva lica, koja je osnovana na duži period i deluje organizovano radi izvršenja krivičnih dela terorizma;
- „strukturirano udruženje“ označava grupu koja nije osnovana slučajno kako bi krivično delo izvršila odmah i koja ne mora imati formalno definisane uloge za svoje članove, kontinuitet članstva ili razvijenu strukturu.

Terorističko udruženje je definisano Nacionalnom strategijom za sprečavanje i borbu protiv terorizma za period 2017-2021. godina.

Krivična dela terorizma su mahom regulisana na odgovarajući način, ali Direktivom su predviđene novine koje treba da nađu mesto u Krivičnom zakoniku. Takođe, postoji potreba i za određenim promenama iako to nije predviđeno ovim aktom.

Na prvom mestu, već prilikom regulisanja krivičnog dela terorizma iz člana 391. neophodno je ispod člana 2. dodati stav 3. koji bi glasio:

„Rukovodilac terorističkog udruženja za delo iz stava 2. ovog člana kazniće se zatvorom od dve do osam godina.“

Osnov za ovakvu odredbu se nalazi u članu 15. stav 3. Direktive, gde je izričito propisano strože kažnjavanje rukovodioca terorističkog udruženja u odnosu na izvršioca iz stava 2. člana 391. Krivičnog zakonika.

Zatim, u istom članu 391. valjalo bi izmeniti stav 5:

"proizvodi, poseduje, nabavlja, prevozi, snadbeva ili upotrebljava, biološko, hemijsko, **radioaktivno**, nuklearno ili drugo oružje, eksploziv, **biološki, hemijski**, radioaktivni ili nuklearni materijal ili uređaj, uključujući i istraživanje i razvoj, biološkog, hemijskog, **radioaktivnog** i nuklearnog oružja;" a s tim u vezi i da se dopuni postojeći član 391v. stav 1, tako da glasi:

„Ko u nameri da drugog liši života, nanese tešku telesnu povredu ili uništi ili znatno ošteti državni ili javni objekat, sistem javnog saobraćaja ili drugi objekat koji ima veći značaj za bezbednost ili snabdevanje građana ili za privredu ili za funkcionisanje javnih službi napravi, prenese, drži, da drugom, postavi ili aktivira smrtonosnu napravu (eksploziv, hemijska sredstva, biološka sredstva ili otrove ili radioaktivna ili **nuklearna** sredstva) na javnom mestu ili u objektu ili pored tog objekta, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.“

Član 391b treba proširiti sa dve nove odredbe. Na prvom mestu, neophodno je dodati stav 3. koji bi glasio:

„Ako je delo iz stava 1. i 2. ovog člana učinjeno prema detetu, učinilac će se kazniti zatvorom od najmanje deset godina.“

Iako je krivično delo vrbovanja i obučavanja za vršenje terorističkih akata iz člana 391b Krivičnog zakonika moguće razdvojiti u tri krivična dela, smatramo da je to nepotrebno, već je, pak, dovoljno dodati stavove 4. koji bi glasio:

“Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se i ko u nameri izvršenja krivičnog dela iz člana 391. ovog zakonika, pohada obuku o izradi i korišćenju eksplozivnih naprava, vatrenog ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija ili obučava drugog za izvršenje ili učestvovanje u izvršenju tog krivičnog dela.

Sam naziv krivičnog dela nije neophodno menjati u ovom slučaju budući da termin „obučavanje“ uključuje kako pružanje tako i pohađanje obuke.

Neophodno je, potom, propisati krivično delo putovanje u inostranstvo u svrhu terorizma, što je prepoznato Direktivom. Određeno je da sve države članice treba da preduzmu mere kako bi bilo kažnjivo putovanje u zemlju koja nije članica EU u svrhu izvršenja ili doprinosa izvršenju krivičnih dela terorizma.

Predlog krivičnog dela putovanje u svrhu terorizma (član 391d)

„Ko u nameri izvršenja ili doprinosa izvršenju krivičnog dela iz člana 391., 391b i 393a stav 3. ovog zakonika putuje u zemlju koja nije članica Evropske unije, kazniće se zatvorom od tri do dvanaest godina.

Kaznom iz stava 1. kazniće se za ko u nameri izvršenja krivičnog dela iz stava 1. ovog člana organizuje ili olakšava drugom putovanje u zemlju koja nije članica Evropske unije.

Ko priprema izvršenje dela iz stava 1. ovog člana kazniće se zatvorom od jedne do pet godina.“

Direktivom je predviđeno propisivanje krivičnog dela teške krađe u svrhu terorizma, iznude u svrhu terorizma i izradu ili upotrebu lažnih administrativnih isprava s ciljem izvršenja krivičnog dela terorizma. Nomotehnički je sporno na koji način različita krivična dela propisati u delu Krivičnog zakonika u kome je inkriminisan terorizam i s njim povezana krivična dela, te smatramo da je, kada su u pitanju navedena krivična dela, neophodno izvršiti intervencije u odnosna krivična dela, te predlažemo:

Član 204

Teška krađa

(1) Učinilac dela krađe (član 203) kazniće se zatvorom od jedne do osam godina, ako je krađa izvršena:

- 1) obijanjem ili provaljivanjem zatvorenih zgrada, stanova, soba, kasa, ormara ili drugih zatvorenih prostora ili savlađivanjem mehaničkih, elektronskih ili drugih većih prepreka;
- 2) od strane grupe;
- 3) na naročito opasan ili naročito drzak način;
- 4) od strane lica koje je pri sebi imalo kakvo oružje ili opasno oruđe radi napada ili odbrane;
- 5) za vreme požara, poplave, zemljotresa ili drugog udesa;

6) iskorišćavanjem bespomoćnosti ili drugog teškog stanja nekog lica.

(2) Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se i učinilac dela krađe ako vrednost ukradenih stvari prelazi iznos od četrstopešest hiljada dinara.

(3) Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se i učinilac dela krađe, bez obzira na vrednost ukradene stvari, ako ukradena stvar predstavlja kulturno dobro, odnosno dobro koje uživa prethodnu zaštitu ili prirodno dobro ili ukradena stvar predstavlja javni uređaj za vodu, kanalizaciju, toplotu, gas, električnu ili drugu energiju ili uređaje sistema javnog saobraćaja i veza, odnosno delove tih uređaja.

(4) Ako je delo iz stava 1. ovog člana izvršeno od strane organizovane kriminalne grupe ili ako vrednost ukradenih stvari prelazi iznos od milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

(5) Ako je delo iz stava 1. ovog člana izvršeno s ciljem izvršenja krivičnog dela iz člana 391. ovog zakonika, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

Član 214.

Iznuda

(1) Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist, silom ili pretnjom prinudi drugog da nešto učini ili ne učini na štetu svoje ili tuđe imovine, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(2) Ako je delom iz stava 1. ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi četrstopešest hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do deset godina.

(3) Ako je delom iz stava 1. ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi milion i petsto hiljada dinara, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do dvanaest godina.

(4) Ko se bavi vršenjem dela iz st. 1. do 3. ovog člana ili je delo izvršeno od strane grupe, kazniće se zatvorom od pet do petnaest godina.

(5) Ako je delo iz st. 1. do 3. ovog člana izvršeno od strane organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti zatvorom od najmanje pet godina.

(6) Ako je delo iz stava 1. ovog člana izvršeno s ciljem izvršenja krivičnog dela iz člana 391. ovog zakonika, učinilac će se kazniti zatvorom od najmanje pet godina.

Član 355.

Falsifikovanje isprave

(1) Ko napravi lažnu ili preinači pravu ispravu u nameri da se takva isprava upotrebi kao prava ili ko lažnu ili preinačenu ispravu upotrebi kao pravu ili je nabavi radi upotrebe, kazniće se zatvorom do tri godine.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno u pogledu javne isprave, testamenta, menice, čeka, javne ili službene knjige ili druge knjige koja se mora voditi na osnovu zakona, učinilac će se kazniti zatvorom od tri meseca do pet godina.

(3) Ako delo iz stava 1. ovog člana učinjeno s ciljem izvršenja krivičnog dela iz člana 391. stav 1., 391d ili 393a stav 3. ovog zakonika, učinilac će se kazniti zatvorom dve do osam godina.

(4) Za pokušaj dela iz stava 1. ovog člana kazniće se.

Budući da je Direktivom naglašeno razdvajanje rukovođenja terorističkim udruženjem od učestvovanja u aktivnostima terorističkog udruženja, to predlažemo proširenje postojeće inkriminacije iz člana 393a, na sledeći način:

Član 393a

Terorističko udruživanje

(1) Ako se dva ili više lica udruže na duže vreme radi vršenja krivičnih dela iz člana 391. do 393. ovog zakonika, kazniće se kaznom propisanom za delo za čije vršenje je udruženje organizovano.

(2) Rukovodilac terorističkog udruženja kazniće se zatvorom najmanje deset godina.

(3) Ko učestvuje u aktivnostima terorističkog udruženja kazniće se zatvorom od tri do dvanaest godina.

(4) Učinilac dela iz stava 1. ovog člana koji otkrivanjem udruženja ili na drugi način spreči izvršenje krivičnih dela iz stava 1. ovog člana, ili koji doprinese njegovom otkrivanju, kazniće se zatvorom do tri godine, a može se i osloboditi od kazne.

Podstrekavanje na terorizam putem interneta

Kada je u pitanju podstrekavanje na terorizam putem interneta, neophodno je da država preduzme neophodne mere kako bi osigurala hitno uklanjanje internetskog sadržaja kojim se javno podstrekava na terorizam, kako sam svoje tako i sa teritorije drugih država, a kada to nije izvodljivo neophodno je da korisnicima interneta sa svoje teritorije blokira pristup takvom sadržaju. Mere uklanjanja i blokiranja moraju biti propisane transparentno i pružiti odgovarajuće zaštitne mehanizme kako bi se osiguralo da su mere ograničene na ono što je nužno i proporcionalno, te kako bi korisnici bili obavešteni o razlogu za te mere. Zaštitni

mehanizmi povezani s uklanjanjem ili blokiranjem uključuju i mogućnost upotrebe pravnog leka. S tim u vezi, neophodno je doneti poseban zakon kojim bi ovo pitanje bilo regulisano.

Zaštita žrtava terorizma

U skladu sa odredbama Direktive o zaštiti žrtava terorizma, neophodno je osnovati posebnu službu za pružanje pomoći žrtvama terorizma.

Predlog proširenja termina „novac“

Članom 2. Direktive 2014/62/EU od 15. maja 2014. godine određeno je da novac označava novčanice i kovanice čiji je opticaj zakonski odobren, te bi stoga trebalo proširiti član 112. tačku 23. određujući da je novac metalni i papirni novac ili novac izrađen od nekog drugog materijala koji je na osnovu zakona u opticaju u Srbiji ili stranoj državi ili čiji je opticaj zakonom odobren. U istom članu bi valjalo definisati pojam poklona.

Predlog izmena u polju borbe protiv opojnih droga

Terminološki, neophodno je usklađivanje propisa, budući da je novi Zakon o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama razdvojio opojne droge od psihoaktivnih supstanci, te trenutno predstavljaju različite kategorije. Krivični zakonik koji je važio do 03. septembra 2009. godine podrazumevao je pod opojnim drogama i psihotropne supstance. Međutim, novim zakonskim tekсом u ovoj materiji je došlo do promena u zakonodavstvu koji su stvorili probleme u sudskoj praksi usled pravne neizvesnosti. Donošenjem Zakona o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama 27.12.2010. godine, pojam opojne droge nestaje iz naziva zakonske regulative. Po ovom zakonskom tekstu, 1) opojna droga je svaka supstanca biološkog, odnosno sintetičkog porekla koja se nalazi na Spisku, u skladu sa Jedinstvenom konvencijom o opojnim drogama ("Službeni list SFRJ", broj 2/64), odnosno supstanca koja deluje primarno na centralni nervni sistem smanjujući osećaj bola, izazivajući pospanost ili budnost, halucinacije, smetnje u motornim funkcijama, kao i druge patološke ili funkcionalne promene centralnog nervnog sistema; a 2) psihotropna supstanca je svaka supstanca biološkog, odnosno sintetičkog porekla koja se nalazi na Spisku, u skladu sa Konvencijom o psihotropnim supstancama ("Službeni list SFRJ", broj 40/73), odnosno supstanca koja deluje primarno na centralni nervni sistem i menja moždane funkcije, zbog čega se menja percepcija, raspoloženje, svest i ponašanje; Opojne droge, odnosno narkotici, psihotropne supstance, proizvodi biološkog porekla koji imaju psihoaktivno dejstvo i druge psihoaktivne kontrolisane supstance čine spisak psihoaktivnih kontrolisanih supstanci po navedenom zakonu. Dakle, novim Zakonom o psihoaktivnim kontrolisanim supstancama razdvojene su opojne droge od psihotropnih supstanci, pa predstavljaju posebnu kategoriju. Zbog tog

razdvajanja opojnih droga i psihotropnih supstanci pojavilo se tumačenje da trgovina psihotropnim supstancama nije krivično delo, zato što su Krivičnim zakonikom navedene samo opojne droge. Mišljenja smo da bi se na ovaj način preciznije definisalo pojmovno određenje bića krivičnog dela, a i sprečili zastoji u sudskim postupcima, gde se optuženi terete za trgovinu psihotropnim supstancama.

Trgovina ljudima

Predlažemo da nakon izmena KZ-a, krivično delo Posredovanje u vršenju prostitucije iz člana 184 glasi:

(1) Ko navodi ili podstiče drugog na prostituciju ili učestvuje u predaji nekog lica drugome radi vršenja prostitucije ili ko putem sredstava javnog informisanja i drugih sličnih sredstava propagira ili reklamira prostituciju, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

(2) Ko radi zarade ili druge koristi, podstiče ili vrbuje drugog na pružanje seksualnih usluga, izvrši predaju nekog lica drugome radi pružanja seksualnih usluga ili na bilo koji način učestvuje u organizovanju ili vođenju pružanja seksualnih usluga u državi u kojoj to lice nema prebivalište ili čiji nije državljanin, učinilac će se kazniti kaznom zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

(3) Ako su dela iz st. 1. i 2. ovog člana izvršena od strane organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od tri do dvanaest godina.

Mišljenja smo da je kroz krivično delo iz člana 388. – Trgovina ljudima u potpunosti izvršeno usklađivanje sa Konvencijom Saveta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (od 16. maja 2005. godine, potvrđena 2009. godine), kao i sa Direktivom 2011/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava, i da njegove izmene nisu potrebne.

Preporuke za implementaciju Direktive 2002/90/EZ

Budući da je Direktivom 2002/90/EZ propisano, između ostalog, i da svaka država treba da donese odgovarajuće sankcije za svako lice koje s namerom pomaže licu koje nije državljanin države članice da uđe ili pređe preko državnog područja države članice i pri tom krši zakone te države o ulasku i tranzitu stranaca, to je neophodno redigovati tekst ovog krivičnog dela u pravcu inkriminisanja omogućavanja drugom licu nedozvoljenog prelaska državne granice ili u omogućavanja nedozvoljenog boravka ili tranzita kroz Srbiju, ali bez namere pribavljanja sebi ili drugom protivpravne imovinske koristi. Smatramo da je za izvršenje tog

krivičnog dela neophodno predvideti odgovarajuću krivičnu sankciju, koja bi s obzirom na već propisane, bila prihvatljiva, a to je po naše mišljenju kazna zatvora od šest meseci do tri godine. Takođe smatramo da je teže oblike neophodno ograničiti samo na stav 2. ovog člana, kao što je predviđeno pozitivnopravnim propisima. Drugi teži oblik u svakom slučaju podrazumeva neposredno ili posredno sticanje finansijske ili neke druge koristi.

Stoga predlažemo da ovo krivično delo glasi:

Nedozvoljen prelaz državne granice i krijumčarenje ljudi

Član 350.

(1) Ko bez propisane dozvole pređe ili pokuša da pređe granicu Srbije, naoružan ili upotrebom nasilja, kazniće se zatvorom do jedne godine.

(2) Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi kakvu korist, omogućava drugom nedozvoljeni prelaz granice Srbije ili nedozvoljeni boravak ili tranzit kroz Srbiju, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ko omogućava drugom nedozvoljeni prelaz granice Srbije ili nedozvoljeni boravak ili tranzit kroz Srbiju, kazniće se zatvorom od šest meseci do tri godine.

(4) Ako je delo iz stava 2. ovog člana učinjeno od strane grupe, zloupotrebom službenog položaja, ili na način kojim se ugrožava život ili zdravlje lica čiji se nedozvoljeni prelaz granice Srbije, boravak ili tranzit omogućava ili je krijumčaren veći broj lica, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do dvanaest godina.

(5) Ako je delo iz stava 2. ovog člana učinjeno od strane organizovane kriminalne grupe, učinilac će se kazniti zatvorom od tri do petnaest godina.

(6) Sredstva namenjena ili upotrebljena za izvršenje dela iz st. 1. do 4. ovog člana oduzeće se.

5. Poglavlje 27

Preporuke za implementaciju Direktive 2008/99/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 19. novembra 2008. o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava

Iz analize odredaba Direktive 2008/99/EZ o krivičnim delima protiv životne sredine i odredaba glave 24 Krivičnog zakonika Republike Srbije posvećene krivičnim delima protiv životne sredine proizlazi zaključak da važeće krivično zakonodavstvo Republike Srbije nije u potpunosti usklađeno tom Direktivom. U cilju postizanja potpune usklađenosti sa Direktivom 2008/99/EZ, potrebno je promeniti sledeće članove Krivičnog zakonika Republike Srbije iz glave 24:

- 1) član 260. Zagađenje životne sredine,
- 2) član 262. Protivpravna izgradnja i stavljanje u pogon objekata i postrojenja koja zagađuju životnu sredinu,
- 3) član 264. Oštećenje životne sredine,
- 4) član 265. Uništenje, oštećenje, iznošenje u inostranstvo i unošenje u Srbiju zaštićenog prirodnog dobra,
- 5) član 266. Unošenje opasnih materija u Srbiju i nedozvoljeno prerađivanje, odlaganje i skladištenje opasnih materija i
- 6) član 267. Nedozvoljena izgradnja nuklearnih postrojenja.

Osim toga, da bi se omogućilo sankcionisanje svih onih ponašanja koja se Direktivom određuju kao krivična dela, potrebno je u važeći Krivični zakonik Republike Srbije uneti i neka nova krivična dela protiv životne sredine:

- 1) Prekogranični promet i trgovina zaštićenim prirodnim vrednostima,
- 2) Ugrožavanje životne sredine postrojenjima,
- 3) Ugrožavanje životne sredine nuklearnim i radioaktivnim materijama,
- 4) Uništavanje staništa i
- 5) Ugrožavanje ozonskog omotača.

Preporuke za izmenu člana 260. KZRS

Član 260. Zagađenje životne sredine

- 1) Ko kršeći propise ispusti, emituje ili unese određenu količinu materije ili jonizujućeg zračenja u vazduh, zemljište ili vodu koje prouzrokuje ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke i time zagađi životnu sredinu, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.
- 2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.

3) Ko kršeći propise ispusti, emituje ili unese određenu količinu materije ili jonizujućeg zračenja u vazduh, zemljište ili vodu koje prouzrokuje ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke i time prouzrokuje opasnost od nastupanja smrti ili ozbiljne povrede bilo kog lica, kazniće se kaznom zatvora od 1 do 8 godina i novčanom kaznom.

4) Ako je usled dela iz stava 2. izazvana opasnost od nastupanja smrti ili ozbiljne povrede bilo kog lica, učinilac će se kazniti zatvorom od 6 meseci do 5 godina i novčanom kaznom.

5) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1., 2., 3 ili 4. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite, očuvanja i unapređenja životne sredine.

Preporuke za izmenu člana 264. KZRS

Član 264. Oštećenje životne sredine

(1) Ko kršeći propise ispusti, emituje ili unese određenu količinu materije ili jonizujućeg zračenja u vazduh, zemljište ili vodu koje prouzrokuje ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, kvalitet zemljišta ili kvalitet vode ili za životinje ili biljke i time izazove oštećenje životne sredine, kazniće se zatvorom do tri godine.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(3) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. i 2. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene mere u cilju otklanjanja štetnih posledica po životnu sredinu.

Preporuke za izmenu člana 265. KZRS

Član 265. Uništavanje zaštićenih prirodnih vrednosti

(1) Ko kršeći propise usmrti, uništi, poseduje, hvata ili uzima primerak zaštićene vrste životinja, biljaka ili gljiva ili drugu zaštićenu prirodnu vrednost, kazniće se zatvorom do 3 godine.

(2) Ko delo iz stava 1. učini prema strogo zaštićenoj divljoj vrsti životinja, biljaka ili gljiva, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

(3) Ko delo iz stava 1. i 2. ovog člana učini iz nehata kazniće se kaznom zatvora do 2 godine.

(4) Za pokušaj dela iz stava 1. i 2. ovog člana će se kazniti.

(5) Strogo zaštićena ili zaštićena vrsta biljaka ili životinja iz stava 1. i 2. ovog člana oduzeće se.

(6) Nema dela iz stava 1. ovog člana ukoliko je učinjeno prema nezatnoj količini pripadnika vrste ili druge zaštićene prirodne vrednosti i kada je ono nezatno uticalo na očuvanje te vrste ili druge zaštićene prirodne vrednosti.

Preporuke za izmenu člana 266. KZRS

Član 266. Ugrožavanje životne sredine otpadom i opasnim materijama

(1) Ko protivno propisima u jednoj ili više naizgled povezanih pošiljki izvrši nedozvoljeni promet otpadom ili opasnim materijama u količini koja je veća od nezatne, kazniće se zatvorom do dve godine.

(2) Ko protivno propisima odbacuje, odlaže, sakuplja, skladišti, obrađuje, uvozi, izvozi ili prevozi otpad ili opasne materije ili posreduje u tome ili njime upravlja ili postupa na način koji izaziva ili može da izazovu smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, zemljišta ili vode ili za životinje ili biljke kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

(3) Ko delo iz stava 1. ili 2. ovog člana učini iz nehata, kazniće se kaznom zatvora do dve godine.

(4) Ko zloupotrebom svog službenog položaja ili ovlašćenja dozvoli ili omogući vršenje krivičnog dela iz stava 1. ili 2. ovog člana, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

(5) Ako je usled dela iz stava 1. ovog člana došlo do prouzrokovanja opasnosti od nastupanja smrti ili ozbiljne povrede bilo kog lica učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(6) Ko organizuje vršenje dela iz stava 1. ovog člana, kazniće se zatvorom od tri do deset godina i novčanom kaznom.

(7) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. do 4. ovog člana, sud može odrediti obavezu učinioocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite.

Predlozi novih krivičnih dela

Prekogranični promet i trgovina zaštićenim prirodnim vrednostima

(1) Ko protivno propisima trguje, uvozi, izvozi ili prevozi jedan ili više živih ili mrtvih primeraka zaštićene vrste životinja, biljaka ili gljiva ili drugu zaštićenu prirodnu vrednost, njene delove ili derivate ili bez odobrenja iznese iz Republike Srbije zaštićenu prirodnu vrednost ili je ne vrati u Republiku Srbiju u roku određenom odobrenjem, kazniće se zatvorom od tri meseca do 3 godine i novčanom kaznom.

(2) Ko delo iz stava 1. ovog člana učini prema strogo zaštićenoj divljoj vrsti životinja, biljaka ili gljiva, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

(3) Ko delo iz stava 1. i 2. ovog člana učini iz nehata, kazniće se kaznom zatvora do dve godine.

(4) Za pokušaj dela iz stava 1. i 2. ovog člana će se kazniti.

(5) Strogo zaštićena ili zaštićena vrsta biljaka ili životinja iz stava 1. i 2. ovog člana oduzeće se.

(6) Nema dela iz stava 1. ovog člana ukoliko je učinjeno prema neznatnoj količini pripadnika vrste ili druge zaštićene prirodne vrednosti i kada je ono neznatno uticalo na očuvanje te vrste ili druge zaštićene prirodne vrednosti.

Ugrožavanje životne sredine postrojenjima

(1) Ko protivno propisima rukuje postrojenjem u kojem se sprovode opasni postupci ili u koje su skladištene ili se koriste opasne materije ili jedinjenja koja, izvan postrojenja, prouzrokuju ili za koje postoji verovatnoća da će prouzrokovati smrt ili ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, zemljišta ili vode ili za životinje ili biljke, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

(2) Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno iz nehata, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvrom do jedne godine.

(3) Ako sud izrekne uslovnu osudu za dela iz stava 1. i 2. ovog člana, može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene mere u cilju otklanjanja štetnih posledica po životnu sredinu.

Ugrožavanje životne sredine nuklearnim i radioaktivnim materijama

(1) Ko protivno propisima proizvodi, prerađuje, rukuje, koristi, poseduje, skladišti, prevozi, uvozi, izvozi ili odlaže nuklearni materijal ili druge opasne radioaktivne materija na način koji prouzrokuje ili za koji postoji verovatnoća da će prouzrokovati ozbiljnu povredu bilo kog lica ili znatnu štetu za kvalitet vazduha, zemljišta, vode ili za životinje ili biljke, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

(2) Ko delo iz stava 1. ovog člana učini iz nehata, kazniće se kaznom zatvora do dve godine.

(3) Ako je usled dela iz stava 1. ovog člana došlo do prouzrokovanja opasnosti od nastupanja smrti ili ozbiljne povrede bilo kog lica učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(4) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. do 3. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene propisane mere zaštite.

Uništavanje staništa

(1) Ko protivno propisima uništi ili izazove znatno oštećenje staništa zaštićene vrste životinja, biljaka ili gljiva ili uništi ili izazove znatno oštećenje stanišnog tipa, kazniće se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ko delo iz stava 1. ovog člana učini u odnosu na stanište, odnosno područje razmnožavanja, podizanja mladih, migracije ili hibernacije strogo zaštićene divlje vrste životinja, biljaka ili gljiva, kazniće se kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

(3) Kaznom iz stava 2. ovog člana kazniće se ko uništi ili izazove znatno oštećenje staništa u zaštićenom području ili na ekološki značajnom području.

(4) Ko delo iz stava 1., 2. i 3. ovog člana učini iz nehata, kazniće se kaznom zatvora do dve godine.

(5) Ako izrekne uslovnu osudu za dela iz st. 1. i 2. ovog člana, sud može odrediti obavezu učiniocu da u određenom roku preduzme određene mere u cilju otklanjanja štetnih posledica po stanište, odnosno područje razmnožavanja, podizanja mladih, migracije ili hibernacije strogo zaštićene divlje vrste životinja, biljaka ili gljiva.

Ugrožavanje ozonskog omotača

(1) Ko protivno propisima proizvodi, uvozi, izvozi ili stavlja u promet supstance koje oštećuju ozonski omotač, kazniće se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ko krivično delo iz stava 1. ovog člana učini iz nehata, kazniće se kaznom zatvora do jedne godine.

4. Poglavlje 32

Analizom krivičnih dela uviđamo da je krivično materijalno zakonodavstvo Srbije usklađeno sa zahtevima Evropske unije. Međutim, problem koji iskrsava jeste predviđanje zaštite evra od falsifikovanja, što nigde nije izričito navedeno, kao ni onog novca čiji je opticaj zakonom odobren, a što se zahteva Direktivom.

Navedeni problem, po našem mišljenju, može da se reši najjednostavnije izmenom značenja pojma "novac". Budući da je, kao što smo naveli, članom 2. Direktive 2014/62/EU od 15. maja 2014. godine određeno je da novac označava novčanice i kovanice čiji je opticaj zakonski odobren, te bi stoga trebalo proširiti član 112. tačku 23. određujući da je novac metalni i papirni novac ili novac izrađen od nekog drugog materijala koji je na osnovu zakona u opticaju u Srbiji ili stranoj državi ili čiji je opticaj zakonom odobren u Srbiji ili stranoj državi.

16. VREMENSKI OKVIR DALJIH IZMENA KRIVIČNOG ZAKONIKA

Na osnovu zaključaka i preporuka iz Analize, može se videti da KZ očekuje značajan zahvat u delu koji se odnosi na krivična dela protiv životne sredine i terorizma, dok su sve ostale neophodne izmene manjeg obima.

Kada je reč o planiranju dinamike izmena, važno je, pored obima izmena u pojedinim glavama, imati na umu i stepen pripremljenosti amandmana, odnosno da li je u pojedinoj oblasti samo utvrđena potreba za izmenom uz predložena okvirna ili alternativna rešenja, ili je, u slučaju transpozicije direktiva, potrebno već pripremljeni tekst samo nomotehnički urediti i uputiti u dalju proceduru.

Imajući ovo u vidu, čini se da je moguće odabrati dva pristupa:

Prvi bi podrazumevao da sve izmene budu unete istovremeno. Iz ugla obima neophodnih izmena, ovo bi bilo izvodljivo, naročito ako se ima visok stepen pripremljenosti u okviru Poglavlja 27, gde su zahtevane najznačajnije izmene.

Dobra strana ovakvog pristupa ogleda se u racionalnom pristupu utrošku resursa, i to kako ljudskih, kroz jednokratno formiranje i rad radne grupe, kao i sprovođenje konsultativnog procesa, pribavljanja mišljenja drugih ministarstva, itd.

Loša strana ovog rešenja ogleda se u činjenici da je u skladu sa NPAA-om predviđeno da se prva naredna izmena KZ-a sprovede u decembru 2018. godine. Imajući u vidu trenutni stepen pripremljenosti radne grupe, kao i trajanje konsultativnog procesa i kasnije zakonodavne procedure, čini se da nije realno da ovaj rok bude ispoštovan, ukoliko bi se sve izmene sprovodile odjednom.

Naime, ovde je posebno potrebno obratiti pažnju na sinhronizaciju izmena ZKP-a i KZ- u delu koji se odnosi na pojam žrtve. Kako je izrada nacionalne strategije za unapređenje položaja žrtava i pratećeg akcionog plana, planirana period septembar 2018- april 2019. a izmena ZKP-a može uslediti tek pošto se jasno trasira samom Strategijom. Ovo bi značilo da bi sinhronizovane izmene ZKP-a i KZ-a bilo moguće sprovesti u najboljem slučaju tek sredinom 2019. godine.

Drugi pristup podrazumevao bi dvofazne izmene, pri čemu bi prvi ciklus izmena obuhvatio krivična dela protiv životne sredine i krivičnih dela terorizma, kao i deo ili sve manje pojedinačne preporučene izmene i bio bi sproveden krajem 2018. godine. Drugi ciklus bi obuhvatio izmene koje se odnose na usaglašavanje sa Direktivom (2012)29 i eventualnim preostalim manjim izmenama koje ne bi bile obuhvaćene prvim ciklusom. Realan rok za ovaj, drugi ciklus izmena, bio bi jun ili septembar 2019. godine.

17. REFERENCE

- Akcioni plan za Poglavlje 23, dostupno na: <http://mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%2023.pdf>, pristupljeno 2.3.2017.
- Arežina N. idr., Zastupljenost krivičnih dela protiv privrede i privrednih prestupa u Republici Srbiji, Sinergija 2014, Bijeljina, 2014
- Beljanski, S., Prate li krivično zakonodavstvo i praksa u Srbiji društvene i ekonomske promene – šta bi trebalo menjati u posebnom delu krivičnog zakonika, Branič, 3-4, 2008
- Brašić, J, Zloupotreba i protivpravno širenje insajderskih informacija, u Pravna država i stručnost procesnih subjekata u krivičnom postupku, urednik S. Bejatović, Kragujevac, Pravni fakultet, 2015, 595-612. Batrićević, A. (2011) Krivično delo nezakonitog lova, u: Kron, L., Knežić, B. (urs.): *Kriminal i državna reakcija: fenomenologija, mogućnosti, perspektive*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, , 2011., str. 417-432.
- Čejović, B. (2007) *Krivično pravo*. Beograd: Dosije.
- Čejović, B., Principi krivičnog prava, Dosije, Beograd, 2008
- Čejović, B., Krivično pravo u sudskoj praksi, posebni deo. Kragujevac, Lion Mark, 2008.
- Deni, K (2015) *Izveštaj ekspertske misije: Utvrđeno stanje u kontekstu Poglavlja 23 – „ratni zločini“*.
- Izveštaj o skriningu za Poglavlje 23, dostupan na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Izvestaj%20o%20skriningu%20-%20tekst%20na%20srpskom%20jeziku.pdf>, pristupljeno 2.9.2017.
- Izveštaj o skriningu Srbija Poglavlje 27 – Životna sredina, Sastanci eksplanatornog skrininga: 15-19. septembar 2014., sastanci bilateralnog skrininga, 17-21. novembar 2014., http://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/?wpfb_dl=132, 16.02.2018.
- Jovašević, D., Đurđić, V. (2006) *Krivično pravo, Posebni deo*. Beograd: Nomos.
- Jovašević, D. (2003) *Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije sa sudskom praksom*. Beograd: Nomos.
- Jovašević, D. (2006) *Leksikon krivičnog prava*, Beograd: Službeni glasnik.
- Jovašević, D. (2009) *Sistem ekoloških delikata – ekološko kazneno pravo*. Niš: Pravni fakultet u Nišu-Centar za publikacije.
- Jovančević, N., Načelo zakonitosti i krivično delo zloupotreba službenog položaja, Branič, 122/2, 2009
- Klajn, I., i Šipka, M., Veliki rečnik stranih reči i izraza. Novi Sad, 2012

- Klepitskil, I, Market Manipulation in Russia and in Europe: The Criminal Law Dimension, Russ. L.J, 2016: 120-135.
- Kolarevic, D., Zarkovic, M., & Biac, V. (2015). The Hypnosis in the Criminalistic and Criminal Law. Archibald Reiss Days, vol. 1 (pp. 153-157). Belgrade: Academy of Criminalistic and Police Studies.
- Kolaković-Bojović, M. 2016. *Okončanje krivičnog postupka u razumnom roku*, doktorska disertacija, Beograd.
- Kolaković-Bojović, M. 2016. Pristupni pregovori Republike Srbije sa EU u okviru Poglavlja 23 i potreba za izmenom krivičnog procesnog zakonodavstva, (Ilić, Goran ur.) *Dominantni pravci razvoja krivičnog zakonodavstva i druga aktuelna pitanja u pravnom sistemu Srbije*, Kopaonik: Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, 232-241.
- Kolaković-Bojović, M. 2017. Usklađivanje krivičnog zakonodavstva Republike Srbije sa EU standardima u okviru Poglavlja 23, *Krivično zakonodavstvo između prakse i propisa i usklađivanje sa evropskim standardima* (ur. S. Bejatović), 267-276.
- Kolaković-Bojović, M. 2014. Zloupotreba položaja odgovornog lica: *de lege lata et de lege ferenda*, (Kron, L. ur.) *Prestup i kazna: de lege lata et de lege ferenda*, Beograd, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 237-247.
- Kolaković-Bojović, M. 2016. Organizacija pravosuđa u Republici Srbiji i Poglavlje 23, *Evropske integracije i kazneno zakonodavstvo* (ur. S. Bejatović), Zlatibor, 98-106.
- Lazarević, L., Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije. Beograd, 2005
- Lazarević, LJ. (2006) *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije*. Beograd: Izdavačko-štamarsko preduzeće "Savremena administracija".
- Lilić, S., Drenovak, M. (2010) *Ekološko pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za publikacije.
- Magnuson, W., Unilateral Corporate Regulation. Chicago Journal of International Law, Vol. 17 No. 2, 2017
- Paunović, M., Krivokapić, B., Krstić, I. (2007) *Osnovi međunarodnih ljudskih prava*. Beograd: Megatrend univerzitet.
- Radišić, J. (2008) *Medicinskopravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu i Nomos.
- Radojičić, S., Izbegavanje plaćanja poreza, privredni kriminal i korupcija, doktorska disertacija, Kragujevac, 2015
- Radović, N., Trgovina ljudima kao oblik organizovanog kriminaliteta (doktorska disertacija). Beograd, 2008.
- Seiferth, S., No More Quid Pro Quo: Abandoning the Personal Benefit Requirement in Insider Trading Law, U. Mich. J.L. Reform , 2016

- Srzentić, N., Lazarević, LJ., Đorđević, M., Stajić, A., Kraus, B. (1991) *Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije*. Beograd: Savremena administracija.
- Status i planovi prenošenja i sprovođenja pravnih tekovina Evropske unije za poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promene, str. 37-38. http://www.pregovarackagrupa27.gov.rs/?wpfb_dl=69, 17.02.2018.
- Stojanović, Z. i dr, Priručnik za suzbijanje privrednog kriminaliteta i korupcije, Beograd, 2017
- Stojanović, Z. (2016) *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije*. Beograd: Službeni glasnik.
- Stojanović, Z.: *Komentar Krivičnog zakonika*, Javno preduzeće "Službeni glasnik", Beograd, 2006
- Turanjanin, V., Voštinić, M., Đorđević, D., *Krivični zakonik i krivična dela sporednog krivičnog zakonodavstva*, Beograd, 2016
- Turanjanin, V., Mihajlović, B., *Zaštita poslovnog imena privrednog društva*, *Anali poslovne ekonomije*, broj 8, 2013, 108-127.
- Verstein, A. "Benchmark Manipulation." *B.C. L. Rev*, 2015, 215-272.
- Huomo-Kettunen, M, *EU Criminal Policy at a Crossroads between Effectiveness and Traditional Restraints for the Use of Criminal Law*, 5 *New J. Eur. Crim. L.*, 2014, 301-326
- Škulić, M., *Organizovani kriminalitet: pojam, pojavni oblici, krivična dela i krivični postupak*. Beograd, Službeni glasnik, 2015
- Šurlan, T., *Transplantacija i trgovina ljudskim organima, tkivima i ćelijama - međunarodnopravni i nacionalnopravni normativni okvir*. *CJP*, 2016, 1-15
- *Naredba o ustanovljavanju lovostaja za pojedine vrste riba na ribarskom području ili delu ribarskog područja i o zabrani lova riba koje nemaju propisanu veličinu*, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 17/2009, 36/2009 i 104/2009.
- *Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (druga revizija)*, str. 1148. http://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/NPAA_2016_revizija_srp.pdf, 16.02.2018.
- *Krivični zakon Republike Srbije*, Službeni glasnik SR, br. 26/1977, 28/1977, 43/1977, 20/1979, 24/1984, 39/1986, 51/1987, 6/1989, 42/1989 i 21/1990 i Službeni glasnik Republike Srbije, br. 16/1990, 26/1991, 75/1991, 9/1992, 49/1992, 51/1992, 23/1993, 67/1993, 47/1994, 17/1995, 44/1998, 10/2002, 11/2002, 80/2002, 39/2003 i 67/2003.
- *Krivični zakonik*, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 i 94/2016.
- *Zakon o oružju i municiji*, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 20/2015.
- *Zakon o divljači i lovstvu*, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/2010.

- Zakon o dobrobiti životinja, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 41/2009.
- Zakon o genetički modificovanim organizmima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 41/2009.
- Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja životne sredine, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 135/2004 i 25/2015.
- Zakon o nacionalnim parkovima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 39/1993 i 44/1993, 53/1993, 67/1993, 48/1994, 101/2005 i 36/2009, koji je prestao da važi osim čl. 6. i 7. i Opisa područja nacionalnih parkova i Zakon o nacionalnim parkovima Službeni glasnik Republike Srbije, br. 84/2015.
- Zakon o nacionalnim parkovima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 84/2015
- Zakon o nacionalnim parkovima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 39/1993, 44/1993, 53/1993, 67/1993 i 48/1994.
- Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 97/2008.
- Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 41/2009, 10/2013 i 101/2016.
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 62/2006, 65/2008, 41/2009, 112/2015 i 80/2017.
- Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 135/2004 i 36/2009.
- Zakon o stočarstvu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 41/2009 i 93/2012.
- Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 135/2004 i 88/2010.
- Zakon o šumama, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 30/2010, 93/2012 i 89/2015.
- Zakon o upravljanju otpadom, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009, 88/2010 i 14/2016.
- Zakon o veterinarstvu, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 91/2005, 30/2010 i 93/2012.
- Zakon o vodama, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 30/2010, 93/2012 i 101/2016.
- Zakon o zabrani izgradnje nuklearnih elektrana, Službeni list SRJ br. 12/1995 i Službeni glasnik Republike Srbije br. 85/2005.
- Zakon o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda (član 2. stav 1. tačka 20.) određuje ribarsko područje kao prirodnu ili veštačku ribolovnu vodu ili njen deo koji čini hidrološku, biološku i ekonomsku celinu za zaštitu i održivo korišćenje ribljeg fonda.
- Zakon o zaštiti i održivom korišćenju ribljeg fonda, Službeni glasnik Republike Srbije, br.128/2014.

- Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009 i 88/2010.
- Zakon o zaštiti prirode, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - ispr. i 14/2016
- Zakon o zaštiti prirode, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009, 88/2010, 91/2010 i 14/2016.
- Zakon o zaštiti vazduha, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2009 i 10/2013.
- Zakon o zaštiti životne sredine, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009 i 43/2011 i 14/2016.
- Zakon o zaštiti životne sredine, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009, 43/2011 i 14/2016.
- Poglavlje 27 - Životna sredina, <http://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/poglavlje-27/1565/2016/02/11/poglavlje-27---zivotna-sredina-.html>, 16.02.2018.
- Pravilnik o prekograničnom prometu i trgovini zaštićenim vrstama, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 99/2009 i 6/2014.
- Pravilnik o proglašavanju lovostajem zaštićenih vrsta divljači, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 9/2012, 31/2013, 55/2015, 67/2015 i 75/2016.
- Pravilnik o proglašenju zaštićenih i strogo zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 5/2010 i 47/2011.

ANEKS I

LISTA RELEVANTNIH IZVORA PRAVA EU SA KOJIMA JE NEOPHODNO USKLADITI KRIVIČNI ZAKONIK

1. COUNCIL FRAMEWORK DECISION 2008/913/JHA of 28 November 2008 on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law
2. Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA
3. United Nations Convention against Corruption, adopted by the General Assembly of the United Nations on 31 October 2003 in New York
4. Direktiva Saveta 70/220/EEZ od 20. marta 1970. o usklađenosti zakona država članica o merama koje se preduzimaju protiv zagađenja vazduha emisijama iz motornih vozila ³³¹,
5. — Direktiva Saveta 72/306/EEZ od 2. avgusta 1972. o usklađenosti zakona država članica o merama koje se preduzimaju protiv emisija zagađujućih materija iz dizel motora koji se koriste u vozilima³³²,
6. — Direktiva Saveta 75/439/EEZ od 16. juna 1975 o odlaganju otpadnih ulja³³³,
7. — Direktiva Saveta 76/160/EEZ od 8. decembra 1975 o kvalitetu vode za kupanje³³⁴,
8. — Direktiva Saveta 76/769/EEZ od 27. jula 1976. o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi država članica o ograničenjima u pogledu stavljanja na tržište i upotrebe određenih opasnih supstanci i preparata ³³⁵
9. — Direktiva Saveta 77/537/EEZ of 28. juna 1977. o usklađivanju zakona država članica o merama koje se preduzimaju protiv emisije zagađujućih materija iz dizel motora koji se koriste u traktorima u poljoprivredi ili šumarstvu³³⁶,

---

³³¹ SL L 76, 6.4.1970., str. 1.

³³² SL L 190, 20.8.1972., str. 1.

³³³ SL L 194, 25.7.1975., str. 23.

³³⁴ SL L 31, 5.2.1976., str. 1.

³³⁵ SL L 262, 27.9.1976., str. 201.

³³⁶ SL L 220, 29.8.1977., str. 38.

- 10.— Direktiva Saveta 78/176/EEZ od 20. februara 1978. o otpadu iz industrije titanijum -dioksida³³⁷,
- 11.— Direktiva Saveta 79/117/EEC od 21. decembra 1978. kojom se zabranjuje stavljanje na tržište i upotreba proizvoda za zaštitu bilja koji sadrže određene aktivne supstance³³⁸,
- 12.— Direktiva Saveta 79/409/EEZ od 2. aprila 1979. o očuvanju divljih ptica³³⁹
- 13.— Direktiva Saveta 82/176/EEZ od 22. marta 1982. o graničnim vrednostima i ciljevima kvaliteta za ispuštanje žive u proizvodnji hlor-alkalnom elektrolizom³⁴⁰,
- 14.— Direktiva Saveta 83/513/EEZ od 26. septembra 1983. o graničnim vrednostima i ciljevima kvaliteta za ispuštanja kadmijuma³⁴¹,
- 15.— Direktiva Saveta 84/156/EEZ od 8. marta 1984. o graničnim vrednostima i ciljevima kvaliteta za ispuštanja žive od strane sektora koji ne spadaju u proizvodnju hlor-alkalnom elektrolizom³⁴²,
- 16.— Direktiva Saveta 84/360/EEZ od 28. juna 1984. o suzbijanju zagađenja vazduha od industrijskih postrojenja³⁴³,
- 17.— Direktiva Saveta 84/491/EEZ od 9 oktobra 1984. o graničnim vrednostima i ciljevima kvaliteta za ispuštanja heksaklorocikloheksana³⁴⁴,
- 18.— Direktiva Saveta 85/203/EEZ od 7. marta 1985. o standardu kvaliteta vazduha za azot dioksid³⁴⁵,
- 19.— Direktiva Saveta 86/278/EEZ od 12. juna 1986. o zaštiti životne sredine, a posebno zemljištakada se on the protection of the environment, and in particular of the soil, posebno kada se kanalizacioni mulj koristi u poljoprivredi³⁴⁶,
- 20.— Direktiva Saveta 86/280/EEZ od 12. juna 1986. o graničnim vrednostima i ciljevima kvaliteta za ispuštanje određenih opasnih supstanci uključenih na listu I Aneksa Direktive 76/464/EEZ³⁴⁷,

---

³³⁷ SL L 54, 25.2.1978., str. 19.

³³⁸ OJ L 33, 8.2.1979, p. 36.

³³⁹ OJ L 103, 25.4.1979, p. 1.

³⁴⁰ SL L 81, 27.3.1982., str. 29.

³⁴¹ SL L 291, 24.10.1983., str. 1.

³⁴² SL L 74, 17.3.1984., str. 49.

³⁴³ SL L 188, 16.7.1984., str. 20.

³⁴⁴ SL L 274, 17.10.1984., str. 11.

³⁴⁵ SL L 87, 27.3.1985., str. 1.

³⁴⁶ SL L 181, 4.7.1986., str. 6.

³⁴⁷ SL L 181, 4.7.1986., str. 16.

- 21.— Direktiva Saveta 87/217/EEZ od 19. marta 1987. o sprečavanju i smanjenju zagađenja životne sredine azbestom³⁴⁸,
- 22.— Direktiva Saveta 90/219/EEZ od 23. aprila 1990. o ograničenijoj upotrebi genetski modifikovanih mikro-organizama³⁴⁹,
- 23.— Direktiva Saveta 91/271/EEZ od 21. maja 1991. o tretmanu urbanih otpadnih voda³⁵⁰,
- 24.— Direktiva Saveta 91/414/EEZ od 15. jula 1991. o stavljanju na tržište proizvoda za zaštitu biljaka³⁵¹
- 25.— Direktiva Saveta 91/676/EEZ od 12. decembra 1991. o zaštiti voda od zagađenja izazvanog nitratima iz poljoprivrednih izvora³⁵²,
- 26.— Direktiva Saveta 91/689/EEZ od 12 decembra 1991. o opasnom otpadu³⁵³,
- 27.— Direktiva Saveta 92/43/EEZ od 21. maja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore³⁵⁴,
- 28.— Direktiva Saveta 92/112/EEZ od 15. decembra 1992. o procedurama za usklađivanje programa za smanjenje i konačno eliminisanje zagađenja izazvanog otpadom iz industrije titanijum dioksida³⁵⁵,
- 29.— Direktiva 94/25/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. juna 1994. o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih propisa država članica u vezi sa rekreativnim plovilima: odredbe izmenjene Direktivom 2003/44/EZ³⁵⁶,
- 30.— Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 94/62/EZ od decembra 1994 o ambalaži i ambalažnom otpadu³⁵⁷,
- 31.— Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 94/63/EZ od 20. decembra 1994. o kontroli emisija isparljivih organskih jedinjenja (*Volatile Organic Compound - VOC*) koje potiču od skladištenja benzina i njegove distribucije od terminala do benzinskih stanica³⁵⁸,

---

³⁴⁸ SL L 85, 28.3.1987., str. 40.

³⁴⁹ SL L 117, 8.5.1990., str. 1.

³⁵⁰ SL L 135, 30.5.1991., str. 40.

³⁵¹ SL L 230, 19.8.1991., str. 1.

³⁵² SL L 375, 31.12.1991., str. 1.

³⁵³ SL L 377, 31.12.1991., str. 20.

³⁵⁴ SL L 206, 22.7.1992., str. 7.

³⁵⁵ SL L 409, 31.12.1992., str. 11.

³⁵⁶ SL L 214, 26.8.2003, str. 18.

³⁵⁷ SL L 365, 31.12.1994., str. 10.

³⁵⁸ SL L 365, 31.12.1994., str. 24.

- 32.— Direktiva Saveta 96/49/EZ od 23. jula 1996. o usklađivanju zakona država članica o transportu opasnih materija železnicom³⁵⁹,
- 33.— Direktiva Saveta 96/59/EZ od 16. septembra 1996. o odlaganju polihlorovanih bifenila i polihlorovanih terfenila (PCB/PCT)³⁶⁰,
- 34.— Direktiva Saveta 96/62/EZ od 27 septembra 1996. o proceni kvaliteta i upravljanju ambijentalnim vazduhom³⁶¹,
- 35.— Direktiva Saveta 96/82/EZ od 9 decembra 1996. o kontroli opasnosti od teških nesreća koje uključuju opasne supstance³⁶²,
- 36.— Direktiva 97/68/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. decembra 1997. o usklađivanju zakona država članica o merama protiv emisije gasovitih i čvrstih zagađujućih materija iz motora sa unutrašnjim sagorevanjem koji se ugrađuju u *non-road* pokretna postrojenja³⁶³,
- 37.— Direktiva Saveta (EZ) broj 338/97 od 9. decembra 1996. o zaštiti divljih vrsta flore i faune regulisanjem njihovog prometa³⁶⁴
- 38.— Direktiva 98/8/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16 februara 1998. o stavljenju biocidnih proizvoda na tržište³⁶⁵,
- 39.— Direktiva 98/70/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 13. oktobra 1998. o kvalitetu benzina i dizel goriva³⁶⁶,
- 40.— Direktiva Saveta 98/83/EZ od 3. novembra 1998. o kvalitetu vode namenjene za ljudsku potrošnju³⁶⁷,
- 41.— Direktiva Saveta 1999/13/EZ od 11. marta 1999. o ograničenju emisija isparljivih organskih jedinjenja usled upotrebe organskih razređivača pri određenim aktivnostima ili postrojenjima³⁶⁸,
- 42.— Direktiva Saveta 1999/30/EZ od 22. aprila 1999. o graničnim vrednostima sumpor-dioksida, azot-dioksida i oksida azota, praškastih materija i olova u ambijentalnom vazduhu ³⁶⁹,

---

³⁵⁹ SL 235, 17.9.1996., str. 25.

³⁶⁰ SL L 243, 24.9.1996., str. 31.

³⁶¹ SL L 296, 21.11.1996, str. 55.

³⁶² SL L 10, 14.1.1997, str. 13.

³⁶³ SL L 59, 27.2.1998, str. 1.

³⁶⁴ SL L 61, 3.3.1997, str. 1.

³⁶⁵ SL L 123, 24.4.1998, str. 1.

³⁶⁶ SL L 350, 28.12.1998, str. 58.

³⁶⁷ SL L 330, 5.12.1998., str. 32.

³⁶⁸ SL L 85, 29.3.1999., str. 1.

³⁶⁹ SL L 163, 29.6.1999., str. 41.

43. — Direktiva Saveta 1999/31/EZ od 26. aprila 1999. o deponijama otpada³⁷⁰,
44. — Direktiva Saveta 1999/32/EZ od 26. aprila 1999. o smanjenju sadržine sumpora u pojedinim tečnim gorivima³⁷¹,
45. — Direktiva 2000/53/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 18. septembra 2000. o otpadnim vozilima³⁷²,
46. — Direktiva 2000/60/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 23. oktobra 2000. kojom se uspostavlja okvir za delovanje Zajednice u oblasti vodne politike³⁷³,
47. — Direktiva 2000/69/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. novembra 2000. o graničnim vrednostima za benzen i ugljen monoksid u ambijentalnom vazduhu³⁷⁴,
48. — Direktiva 2000/76/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 4. decembra 2000. o insineraciji (spaljivanju) otpada³⁷⁵,
49. — Uredba (EZ) broj 2037/2000 Evropskog parlamenta i Saveta od 29. juna 2000. o supstancama koje oštećuju ozonski omotač³⁷⁶,
50. — Direktiva 2001/18/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 12. marta 2001. o namernom ispuštanju u okolinu genetski modifikovanih organizama³⁷⁷,
51. — Direktiva 2001/80/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 23. oktobra 2001. o ograničenju emisija određenih zagađujućih materija u vazduh iz velikih postrojenja za sagorevanje³⁷⁸,
52. — Direktiva 2002/3/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 12. februara 2002. o ozonu u ambijentalnom vazduhu³⁷⁹,
53. — Direktiva 2002/95/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 27. januara 2003. o ograničenju upotrebe određenih opasnih supstanci u električnoj i elektronskoj opremi³⁸⁰,
54. — Direktiva 2002/96/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 27. januara 2003. o otpadnoj električnoj i elektronskoj opremi (WEEE)³⁸¹

---

³⁷⁰ SL L 182, 16.7.1999., str. 1.

³⁷¹ SL L 121, 11.5.1999., str. 13.

³⁷² SL L 269, 21.10.2000., str. 34.

³⁷³ SL L 327, 22.12.2000., str. 1.

³⁷⁴ SL L 313, 13.12.2000., str. 12.

³⁷⁵ SL L 332, 28.12.2000., str. 91.

³⁷⁶ SL L 244, 29.9.2000., str. 1.

³⁷⁷ SL L 106, 17.4.2001., str. 1.

³⁷⁸ SL L 309, 27.11.2001., str. 1.

³⁷⁹ SL L 67, 9.3.2002., str. 14.

³⁸⁰ SL L 37, 13.2.2003., str. 19.

³⁸¹ SL L 37, 13.2.2003., str. 24.

55. — Direktiva 2004/107/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15. decembra 2004. o arsenu, kadmijumu, živi, niklu i policikličnim aromatičnim hidrougljenicima u ambijentalnom vazduhu³⁸²,
56. — Uredba (EZ) broj 648/2004 Evropskog parlamenta i Saveta od 31. marta 2004. o detergentima³⁸³,
57. — Uredba (EZ) broj 850/2004 Evropskog parlamenta i Saveta od 29. aprila 2004. o dugotrajnim organskim zagađujućim materijama³⁸⁴,
58. — Direktiva 2005/55/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 28. septembra 2005. o usklađivanju zakona država članica o merama koje se preduzimaju protiv emisije gasovitih i čvrstih zagađujućih materija iz motora sa kompresionim paljenjem za upotrebu u vozilima i emisije gasovitih zagađujućih materija iz motora sa spoljnim izvorom paljenja koji koriste prirodni gas ili tečni gas za upotrebu u vozilima³⁸⁵,
59. — Direktiva Komisije 2005/78/EZ od 14 novembra 2005. o sprovođenju Direktive 2005/55/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o usklađivanju zakona država članica o merama koje se preduzimaju protiv emisije gasovitih i čvrstih zagađujućih materija iz motora sa kompresionim paljenjem za upotrebu u vozilima i emisije gasovitih zagađujućih materija iz motora sa spoljnim izvorom paljenja koji koriste prirodni gas ili tečni gas za upotrebu u vozilima i o izmenama njenih Aneksa I, II, III, IV i VI³⁸⁶,
60. — Direktiva 2006/7/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15. februara 2006. o upravljanju kvalitetom vode za kupanje³⁸⁷,
61. — Direktiva 2006/11/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15. februara 2006. o zagađenju izazvanom ispuštanjem određenih opasnih supstanci u vodenu sredinu Zajednice³⁸⁸,
62. — Direktiva 2006/12/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 5. aprila 2006. o otpadu³⁸⁹,
63. — Direktiva 2006/21/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15. marta 2006. o upravljanju otpadom od eksploatacije mineralnih sirovina³⁹⁰,

---

³⁸² SL L 23, 26.1.2005., str. 3.

³⁸³ SL L 104, 8.4.2004., str. 1.

³⁸⁴ SL L 158, 30.4.2004., str. 7.

³⁸⁵ SL L 275, 20.10.2005, str. 1.

³⁸⁶ SL L 313, 29.11.2005., str. 1.

³⁸⁷ SL L 64, 4.3.2006., str. 37.

³⁸⁸ SL L 64, 4.3.2006, str. 52.

³⁸⁹ SL L 114, 27.4.2006., str. 9.

³⁹⁰ SL L 102, 11.4.2006., str. 15.

- 64.— Direktiva 2006/40/ EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 17. maja 2006. o emisijama iz uređaja za klimatizaciju u motornim vozilima³⁹¹,
- 65.— Direktiva 2006/44/ EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 6. septembra 2006. o kvalitetu slatkih voda kojima je potrebna zaštita ili poboljšanje kako bi bile podobne za život riba³⁹²,
- 66.— Direktiva 2006/66/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 6. septembra 2006. o baterijama o akumulatorima i otpadnim baterijama i akumulatorima³⁹³,
- 67.— Direktiva 2006/118/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 12 decembra 2006. o zaštiti podzemnih voda od zagađivanja i deterioracije³⁹⁴,
- 68.— Uredba (EZ) broj 842/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 17 maja 2006. o određenim fluorisanim gasovima sa efektom staklene bašte³⁹⁵,
- 69.— Uredba (EZ) broj 1013/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 14. juna 2006. o prevozu otpada³⁹⁶,
- 70.— Uredba (EZ) broj 715/2007 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. juna 2007. o homologaciji motornih vozila u pogledu emisija iz lakih putničkih i i privrednih vozila (Euro 5 i Euro 6) i o pristupu informacijama za popravke i održavanje vozila³⁹⁷,
- 71.— Uredba Komisije (EZ) broj 1418/2007 od 29. novembra 2007. o izvozu za preradu određenih vrsta otpada nabrojanih u Aneksu III ili IIIA Uredbe (EZ) broj 1013/2006 Evropskog parlamenta i Saveta u određene zemlje na koje se ne primenjuje Odluka OECD o kontroli prekograničnog kretanja otpada³⁹⁸,
- 72.— Direktiva 2008/1/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 15 januara 2008. o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja³⁹⁹
73. Aneks B Direktive sadrži spisak zakonodavstva Zajednice donetog u skladu sa Ugovorom o Euratomu, čije kršenje predstavlja nezakonito ponašanje prema članu 2. tačka a) podtačka (ii) (a) ove Direktive. U njemu su navedeni sledeći pravni akti:

---

³⁹¹ SL L 161, 14.6.2006., str. 12.

³⁹² SL L 264, 25.9.2006., str. 20.

³⁹³ SL L 266, 26.9.2006., str. 1.

³⁹⁴ SL L 372, 27.12.2006., str. 19.

³⁹⁵ SL L 161, 14.6.2006., str. 1.

³⁹⁶ SL L 190, 12.7.2006., str. 1.

³⁹⁷ SL OJ L 171, 29.6.2007., str. 1.

³⁹⁸ SL L 316, 4.12.2007., str. 6.

³⁹⁹ SL L 24, 29.1.2008., str. 8.

- 74.— Direktiva Saveta 96/29/Euratom od 13. maja 1996. kojom se postavljaju osnovni bezbednosni standardi za zaštitu zdravlja radnika i opšte javnosti od opasnosti koje potiču od jonizujućeg zračenja⁴⁰⁰;
- 75.— Direktiva Saveta 2003/122/Euratom od 22. decembra 2003. o kontroli visokoaktivnih zatvorenih radioaktivnih izvora i izvora bez vlasnika⁴⁰¹;
- 76.— Direktiva Saveta 2006/117/Euratom od 20 novembra 2006. o nadzoru i kontroli pošiljki radioaktivnog otpada i potrošenog goriva⁴⁰².

---

⁴⁰⁰ SL L 159, 29.6.1996., str. 1.

⁴⁰¹ SL L 346, 31.12.2003., str. 57.

⁴⁰² SL L 337, 5.12.2006., str. 21.

ANEKS II

LISTA PRELAZNIH MERILA RELEVANTNIH ZA IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA U OKVIRU POGLAVLJA 23

Redni broj i tekst prelaznog merila
16. Srbija delotvorno sprovodi mere iz Nacionalne strategije u podršci istragama, gonjenjima i presudama za ratne zločine. Srbija istovremeno prati primenu, procenjuje njen uticaj i revidira je.
17. Srbija usvaja i efikasno primenjuje Tužilačku strategiju za istraživanje i procesuiranje ratnih zločina; Srbija prati primenu strategije i procenjuje njen uticaj, kad je to potrebno i primereno.
18. Srbija osnažuje svoja istražna, tužilačka i pravosudna tela obezbeđujući proaktivniji pristup kao i poverljivost istraga, predviđajući obuke za sve nove i trenutne zaposlene, unapređujući sistem za zaštitu svedoka i podršku žrtvama, kao i obezbeđujući prava žrtava i pristup pravdi bez diskriminacije;
19. Srbija dokazuje delotvorno sprovođenje adekvatnih istraga optužbi i jednak tretman osumnjičenih, ne dajući utisak da je bilo ko iznad zakona, bez obzira na njihovu nacionalnost, etničku pripadnost ili da li se radi o žrtvama; Srbija obezbeđuje inicijalnu evidenciju svih istraga, gonjenja i presuda većeg broja slučajeva, uključujući slučajeve protiv osumnjičenih visokog profila, kao i slučajeve koji su prosleđeni Srbiji iz MKSJ. Srbija obezbeđuje proporcionalnost krivičnih presuda i politiku kažnjavanja u skladu sa standardima međunarodnog krivičnog prava.
20. Srbija ostvaruje konstruktivnu saradnju sa susednim zemljama u otkrivanju i određivanju/utvrđivanju sudbine nestalih lica ili njihovih ostataka, uključujući kroz brzu razmenu informacija. Srbija ostvaruje značajnu regionalnu saradnju i dobre susedske odnose u rešavanju pitanja ratnih zločina izbegavajući sukobe u pogledu nadležnosti i starajući se o tome da se krivično gonjenje za ratne zločine vrši bez diskriminacije. Sva nerešena pitanja u vezi sa ovim moraju se u potpunosti rešiti;
22. Srbija primenjuje Akcioni plan kao deo Nacionalne strategije u borbi protiv korupcije za period 2013 – 2018. Striktno se nadgleda primena i preduzimanje

korektivnih mera kada je to potrebno. Srbija će sprovesti procenu uticaja svojih rezultata 2018. godine.

23. Srbija sprovodi sveobuhvatnu procenu svog zakonodavstva u poređenju sa Pravnim tekovinama EU i Konvenciji UN za borbu protiv korupcije i tamo gde je potrebno vrši izmene svog zakonodavstva. Srbija prati sve preporuke GREKO.

33. Srbija radi na analizi svoje organizacione strukture i organa pre izmene Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, korupcije i drugih posebno teških krivičnih dela. Srbija posvećuje posebnu pažnju izgradnji kapaciteta tužilaštva i policije i obezbeđuje neophodnu finansijsku i kadrovsku podršku i obuku. U značajnoj meri se unapređuje međuagencijska saradnja i razmena obaveštajnih podataka na siguran i bezbedan način.

35. Srbija revidira svoj Krivični zakonik i obezbeđuje efikasan ishod u rešavanju privrednih krivičnih slučajeva a posebno u krivičnim delima "zloupotrebe položaja odgovornog lica".

42. Srbija unapređuje stepen poštovanja prava deteta, s posebnim osvrtom na grupu socijalno ranjive dece, na decu sa invaliditetom i decu žrtve zločina. Srbija aktivno radi na smanjenju institucionalizacije u korist povećanja broja rešenja porodične nege. Srbija usvaja i primenjuje Strategiju i akcioni plan za prevenciju i zaštitu dece od svih oblika nasilja. Srbija uspostavlja pravosudni sistem po meri deteta, uključujući kroz izmene i dopune i sprovođenje Zakona o maloletnicima, unapređivanje rada Saveta za maloletničko pravosuđe, obezbeđivanje obuku za rad sa maloletnim prestupnicima, kao i kroz unapređivanje alternativnih sankcija za maloletna lica i mere za reintegraciju maloletnih prestupnika u društvo.

44. Republika Srbija usvaja novi Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći i uspostavlja dobro opremljen sistem besplatne pravne pomoći. Republika Srbija vrši izmenu svog zakonodavstva (uključujući Zakonik o krivičnom postupku) kako bi se postigla usklađenost sa pravnim tekovinama EU u pogledu procesnih prava i prava žrtava.

45. Republika Srbija pruža potrebnu obuku i prati sprovođenje EU kompatibilnog zakonodavstva po pitanju proceduralnih zaštitnih mera i preduzima korektivne mere gde je to potrebno.

49. Republika Srbija vrši izmenu svog Krivičnog zakonika kako bi u potpunosti bila usklađena sa pravnim tekovinama EU, dok u praksi osigurava delotvoran pristup krivičnog zakonodavstva određenim oblicima i izrazima rasizma i ksenofobije. Republika Srbija preduzima mere usmerene na povećavanje tolerancije među građanima, uključujući kroz obuke i podizanje nivoa svesti o borbi protiv zločina iz mržnje, i kroz obezbeđivanje delotvorne istrage slučajeva. Republika Srbija sprovodi Strategiju i Akcioni plan za borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama (2013 – 2018).

ANEKS III

LISTA PRELAZNIH MERILA RELEVANTNIH ZA IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA U OKVIRU POGLAVLJA 24

Redni broj i tekst prelaznog merila
8. Srbija unosi izmene u Krivični zakonik, Zakon o zapošljavanju stranaca i Zakon o strancima i usklađuje svoje zakone sa pravnim tekovinama EU (EU acquis) na polju legalnih i iregularnih migracija. Srbija efikasno prati sprovođenje ovih zakona i izveštava o tome, i da po potrebi preduzima korektivne mere.
31. Srbija usklađuje svoje zakonodavstvo sa 40 preporuka Organizacije za kontrolu i sprečavanje pranja novca (FATF), sprovodi svoju Strategiju o finansijskim istragama i sistematski sprovodi finansijske istrage istovremeno sa krivičnim istragama u vezi sa korupcijom i organizovanim kriminalom.

34. Srbija donosi i sprovodi strategiju i akcioni plan u skladu sa Strategijom EU za borbu protiv trgovine ljudima i poštovanje pristupa koji se bazira na ljudskim pravima. Srbija usklađuje svoje zakonodavstvo sa relevantnim pravnim tekovinama EU, kroz jačanje svojih operativnih kapaciteta, obezbeđivanje proaktivnijeg pristupa istražnim organima, usmeravanje preventivnih delovanja i na osetljive grupe kao što su deca i Romi, sprečavanje ponovne viktimizacije tokom istrage, krivično gonjenje ili suđenje, kao i kroz obezbeđivanje obuka o gorepomenutom za sve relevantne organizacije i službe, uključujući službe koje mogu 9824/16 GS/wd 28 da pomognu pri ranoj identifikaciji žrtava i/ili potencijalnih žrtava.

35. Srbija priprema, donosi i sprovodi strategiju i akcioni plan za efektivno rešavanje visokotehnološkog kriminala u skladu sa strateškim i operativnim pristupom EU u pogledu visokotehnološkog kriminala. Srbija ojačava svoje operativne kapacitete (u pogledu osoblja i opreme u Jedinici za visokotehnološki kriminal) kako bi rešila problem visokotehnološkog kriminala i usklađuje svoje zakonodavstvo sa relevantnim pravnim tekovinama EU, uključujući u pogledu seksualnog zlostavljanja dece na mreži, obezbeđuje specijalizovane obuke i podiže nivo svesti javnosti i među državnim službenicima po pitanju visokotehnološkog kriminala.

39. Srbija je usvojila i sprovodi novu Strategiju za sprečavanje i borbu protiv terorizma u skladu sa Strategijom EU za borbu protiv terorizma, usklađuje svoje zakonodavstvo u najvećoj meri sa relevantnim pravnim tekovinama EU, nastavlja da razvija svoje operativne kapacitete, ulaže delotvorne napore da spreči radikalizaciju i ekstremizam i unapređuje praktičnu saradnju i razmenu informacija sa specijalizovanim službama u EU i njenim državama 9824/16 GS/wd 29 članicama.

40. Srbija nastavlja da sprovodi Strategiju za borbu protiv droga (2014 - 2021) i Akcioni plan (2014 - 2017) i prati kvalitet i efekte njihovog sprovođenja.